

รวมบทความ

การไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาท

และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักระงับข้อพิพาท
สำนักงานศาลยุติธรรม

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961163665

สารบัญ

50242
ปี 9, ต.ค. 2550
เลขที่ 11898H
RU
เลขที่ 16.1
03658

หน้า

คำนำ	
ภาพกิจกรรม	
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	1
ภาณุ รังสีสหัส	
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล	43
โชติช่วง ทัพวงศ์	
แนวปฏิบัติบางประการเกี่ยวกับการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และการพิพากษาตามยอม	65
โชติช่วง ทัพวงศ์	
เทคนิคการไกล่เกลี่ยจากประสบการณ์	77
ศาลแพ่ง	
เทคนิคการเจรจา : ศึกษาจากการเจรจาในการปรับโครงสร้างหนี้	107
สิริวทธิ์ เสียมภักดี	
ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	123
ปรัชญา อยู่ประเสริฐ	
20 คำถามเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย	137
ปรัชญา อยู่ประเสริฐ	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะครอบครัว	145
วิธีแบ่งมรดก	159
การทำนิติกรรมสัญญา	179
พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา	
เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ	187
อุกฤษ มงคลนาวิน	

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

(นางสาวนิรพันธ์ สังข์โต)
เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์

เช่าซื้อรถยนต์	195
เสรี สุวรรณภานนท์	
การเรียกร้องค่าเสียหาย	199
ชัยยง อัครมานนท์	
เมื่อเกิดอุบัติเหตุท่านต้องปฏิบัติอย่างไร	204
เกียรติกุล ช่วยนุ่ม	
กองมรดก	206
เดชอุดม ไกรฤทธิ	
ทรัพย์สินของคู่สมรส	211
รุ่งโรจน์ รื่นเรืองวงศ์	
มรดกคน - มรดกพระ	216
วันชัย สอนศิริ	
พินัยกรรมมรณะ	220
วันชัย สอนศิริ	
เช่านา	226
เกษม สรศักดิ์เกษม	
หลักการทำสัญญา	230
รุ่งโรจน์ รื่นเรืองวงศ์	
กฎหมายอาญาเบื้องต้น	235
อุกฤษ มงคลนาวิน	
ความผิดอาญาที่ยอมความได้	242
ตารางความผิดอาญาที่ยอมความได้	258
ความรู้เกี่ยวกับที่ดิน	277
อดิรัช โมธมานนท์	
ข้อระวังเกี่ยวกับที่ดิน	299
รุ่งโรจน์ รื่นเรืองวงศ์	

ภาคผนวก	301
ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ย เพื่อระงับข้อพิพาททางการเงิน พ.ศ. 2544	303
ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท พ.ศ. 2544	313
ประกาศสำนักกระงับข้อพิพาทว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการอบรม อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน พ.ศ. 2545	321
คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย เพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2539	325
กระบวนการไกล่เกลี่ย	327
ตัวอย่างสัญญาประนีประนอมยอมความ	329
ตัวอย่างบันทึกการไกล่เกลี่ย	330

คำนำ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาของศาลยุติธรรม เพราะการไกล่เกลี่ยนอกจากจะทำให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปได้ด้วยความรวดเร็วและประหยัด ยังส่งผลให้ข้อพิพาทระงับลงด้วยความพอใจของคู่ความอันมีส่วนในการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคู่ความ ประกอบกับปริมาณข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นผลให้คดีค้างการพิจารณามากขึ้น การไกล่เกลี่ยจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญที่ศาลยุติธรรมได้นำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการระงับข้อพิพาทที่ชั้นศาล ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2544-2545 สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการโครงการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในศาลภายใต้แผนงาน/โครงการและแนวทางบริหารจัดการมาตรฐานการเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) โดยศาลทั่วราชอาณาจักรพัฒนาระบบไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทขึ้นเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีที่เข้าสู่ศาล มีการออกระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเริ่มต้นดำเนินการอบรมผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อช่วยดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล นอกจากการดำเนินการโครงการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทในศาลแล้วยังมีโครงการส่งเสริมเผยแพร่การระงับข้อพิพาทในส่วนภูมิภาคเพื่อกระจายความเป็นธรรมไปสู่ประชาชนในส่วนภูมิภาค รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนในฐานะ “อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน” อีกด้วย

สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม จึงได้จัดทำเอกสารเผยแพร่การไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทโดยได้รวบรวมเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาท รวมถึงกฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับหลักการตลอดจนขั้นตอนและวิธีการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาท อาทิเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมวดนิติกรรม สัญญา คำประกัน จำนอง จำนำ ครอบครัว มรดก กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน และกฎหมายอาญาในความผิดอันยอมความได้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รวบรวมบทความการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทนี้จะให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทให้แก่ผู้ปฏิบัติงานไกล่เกลี่ย

และประชาชนทั่วไปได้ทราบ เพื่อเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาทอีกทางหนึ่งอันจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทและข้อขัดแย้งในสังคม รวมทั้งส่งเสริมการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี อันเป็นการช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลได้อีกทางหนึ่ง อีกทั้งจะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนโดยรวม

คณะผู้จัดทำ

สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

มหาตมะคานธี เนติบัณฑิตอังกฤษและผู้นำทางความคิดในเรื่องการต่อสู้ด้วยหลัก “อหิงสา” อันเลื่องชื่อชาวอินเดียเคยกล่าวไว้ว่า “ค่าจ้างในการดำเนินคดีทางกฎหมายได้เพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนเพียงพอต่อการกลืนเอาทรัพย์สินสมบัติของลูกความไปทั้งหมด พวกเขาต่างกลายเป็นพ่อค้าใหญ่ และต้องหมกมุ่นอยู่กับการทำคดีจนไม่มีเวลาที่จะทำอะไรอื่น ในขณะเดียวกัน ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกันของตัวความทั้งสองฝ่ายก็เพิ่มพูนทวีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ข้าพเจ้าเริ่มรู้สึกเหนื่อยหน่ายต่ออาชีพนี้ ในฐานะที่เป็นนักกฎหมาย พวกเขาต่างถูกผูกมัดที่จะต้องค้นหาให้พบข้อกฎหมายเพื่อให้เกิดเป็นการเข้าข้างลูกความของตน ข้าพเจ้ายังได้พบเห็นเป็นครั้งแรกว่าคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีกลับไม่ได้รับการชดเชยให้คุ้มค่างับค่าใช้จ่ายที่เสียไป... ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกว่าหน้าที่โดยแท้จริงของข้าพเจ้าควรที่จะเป็นในรูปของการทำตัวให้เป็นมิตรกับคู่ความทั้งสองฝ่าย และนำทางให้พวกเขาได้มาพบกัน ข้าพเจ้าได้ทุ่มเทพลังและประสาททุกส่วนในการทำให้พวกเขาสามารถปรองดองกันได้... คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความสุขจากผลลัพธ์แห่งการนั้น.... ข้าพเจ้ามีความสุขอย่างเหลือที่จะพรรณนา ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่อันแท้จริงในทางกฎหมาย ได้เรียนรู้ที่จะค้นหาให้พบในส่วนที่เป็นด้านดีของธรรมชาติมนุษย์และเข้าไปนั่งในหัวใจของผู้อื่น ข้าพเจ้าได้สำนึกว่า หน้าที่อันแท้จริงของนักกฎหมายนั้นที่แท้แล้วก็คือการทำให้คู่ความที่แตกแยกกันสามารถกลับมาคืนดีกันได้อีกครั้งหนึ่ง บทเรียนดังกล่าวได้ลูกโพลงเผาไหม้อยู่กลางใจข้าพเจ้าอย่างยากที่จะลบเลือนออกไปได้ ทำให้ชีวิตของข้าพเจ้าส่วนใหญ่ตลอดระยะเวลา ยี่สิบปีของการปฏิบัติหน้าที่เป็นนักกฎหมาย ล้วนยุ่งอยู่กับการทำให้คู่ความปรองดองกัน นับเป็นจำนวนหลายร้อยคดี ซึ่งนั่นไม่ได้ทำให้ข้าพเจ้าเสียอะไรไปเลย ไม่เสียแม้กระทั่งเงินทองและแน่นอนว่าไม่ทำให้ข้าพเจ้าเสียจิตวิญญาณของข้าพเจ้าไปด้วย”

ข้อความคัดและแปลจากหนังสือชีวประวัติของ

โมฮันดัส เค. คานธี (มหาตมะคานธี)

หน้า 133-134

นายภานุ รังสิสหัส ผู้แปล

“The lawyer’s fees were so rapidly mounting up that they were enough to devour all the resources of the clients, big merchants as they were. The case occupied so much of their attention that they had no time left for any other work. In the meantime, mutual ill-will was steadily increasing. I became disgusted with the profession. As lawyers, the counsel on both sides were bound to rake up points of law in support of their own clients. I also saw for the first time that the winning party never recovers all the cost incurred. ...I felt that my duty was to befriend both parties and bring them together. I strained every nerve to bring about a compromise. ..., both were happy over the result, ... My joy was boundless. I had learnt the true practice of law. I had learnt to find out the better side of human nature and to enter men’s hearts. I realized that the true function of a lawyer was to unite parties riven asunder. The lesson was so indelibly burnt into me that a large part of my time during the twenty years of my practice as a lawyer was occupied in bringing about private compromises of hundreds of cases. I lost nothing thereby--not even money; certainly not my soul.”

Excerpt form

MOHANDAS K. GANDHI : An Autobiography

at pp. 133-134

นายกรองเกียรติ คมสัน
เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม

**กิจกรรมการอบรมหลักสูตร
เทคนิคการไกล่เกลี่ย
สำหรับผู้ประนีประนอมประจำศาล**

กิจกรรม
การอบรมหลักสูตร
อาสาสมัครใกล้เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1.1 การไกล่เกลี่ยคืออะไร

การไกล่เกลี่ยคือกระบวนการระงับข้อพิพาท ที่มีบุคคลที่สามมาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ โดยเป็นผลผลิตผลประการหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรองแต่มิใช่เป็นสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง กระบวนการดังกล่าวมีประโยชน์ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนกระตุ้นให้คู่ความตกลงกันได้ง่ายขึ้น แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด กล่าวคือ ไม่มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทเหมือนดังอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษา โดยเพียงสามารถแปลงข้อความ แนะนำ เสนอแนะ ล้อใจ เกลี่ยกล่อม หรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้แก่คู่ความเท่านั้น เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยโดยทั่วไปมิใช่เพื่อที่จะชี้แนะข้อตกลงให้คู่ความ แต่ค่อนข้างไปในทางที่จะช่วยให้การเจรจาต่อรองง่ายเข้าและทำความสะดวกให้แก่การติดต่อเจรจาระหว่างคู่ความจนกระทั่งได้รับข้อตกลงร่วมกัน หรือมองเห็นทางออกของปัญหา (ที่แต่เดิมเป็นทางตัน) ผู้ไกล่เกลี่ยคือผู้ที่พยายามนำทางให้คู่ความเพื่อที่พวกเขาจะได้พบกับทางออกของปัญหาที่เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ กล่าวคือคู่ความอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ได้ ลักษณะที่ขาดสภาพบังคับเช่นนี้ย่อมหมายความว่า ตัวผู้ไกล่เกลี่ยเองก็สามารถที่จะถอนตัวออกจากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือสั่งยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ได้เช่นกัน ดังนั้น เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าเรื่องที่พิพาทกันเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะแก่การไกล่เกลี่ย หรือคู่ความมีจุดประสงค์อื่นที่แอบแฝงอยู่ในการขอให้มีการไกล่เกลี่ย หรือคู่ความต้องการอาศัยผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อเอาเปรียบคู่ความฝ่ายตรงข้ามแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยก็ควรที่จะต้องตัดสินใจว่าเจตนาและทัศนคติของคู่ความในเรื่องที่พิพาทกันนั้นเหมาะแก่การไกล่เกลี่ยหรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายสนใจที่จะเจรจาตกลงระงับข้อพิพาทกันอย่างจริงจังหรือไม่ เต็มใจที่จะเจรจากับคู่ความฝ่ายตรงข้ามหรือไม่ และไม่ต้องการให้การเจรจาล้มเหลวลงหรือไม่ หากสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้นดังกล่าวนี้มีอยู่จริงการไกล่เกลี่ยก็ย่อมสามารถที่จะประสบผลสำเร็จขึ้นได้

* ผู้พิพากษานศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

1.2 เหตุใดจึงต้องมีผู้ไกล่เกลี่ย

ในการเจรจาต่อรองที่คู่ความกระทำการเจรจากันเองนั้น มักจะมีปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาแทรกแซงซึ่งทำให้การเจรจาไม่สามารถกระทำสืบทอดไปได้ เช่น อารมณ์โกรธที่เกิดจากการโต้เถียงกัน ความไม่เชื่อถือหรือความไม่ไว้วางใจต่อกัน ความไม่เข้าใจหรือไม่สามารถอธิบายให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจได้ การไม่รู้จักรูขี้อย่างไร ปัญหา ความไม่รู้กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังเจรจากันอยู่ ความไม่เข้าใจในประเด็นของปัญหา หรือความไม่สบอารมณ์ในตัวฝ่ายตรงข้ามและการไม่ยอมพูดจาด้วยกับฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปสรรคที่ทำให้การเจรจาตกลงกันเองไม่ประสบผลสำเร็จทั้งสิ้น การไกล่เกลี่ยจึงเป็นกระบวนการที่สามารถเข้ามาแก้ไขปัญหานั้นได้ โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นคนกลางเข้ามาช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประสบความสำเร็จในการเจรจาต่อรอง ผู้ไกล่เกลี่ยจะสามารถช่วยทำให้คู่ความดำเนินการเจรจาต่อไป โดยเฉพาะในกรณีที่มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาอยู่เป็นจำนวนมาก การมีคนกลางจะทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างคู่ความเป็นไปอย่างได้ผลและทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายรู้ถึงจุดยืนของฝ่ายตรงข้าม ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถชี้ให้เห็นหรือกำหนดจุดรวมของเรื่องราวที่พิพาทกันในเบื้องต้นออกมาเพื่อหาหนทางระงับข้อพิพาทนั้นๆ สามารถกระตุ้นให้เกิดการจัดการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาที่พิพาทได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วขึ้น สามารถช่วยลดช่องว่างระหว่างคู่ความในกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งคาดหวังจากฝ่ายตรงข้ามมากเกินไปในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งก็แข็งกร้าวไม่ยอมยืดหยุ่นให้เลย ในระหว่างการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในจุดยืนของคู่ความ แปลจุดยืนและข้อเสนอของคู่ความฝ่ายหนึ่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจรับความคิดของคู่ความมาและนำความคิดนั้นไปสู่การพิจารณากันอย่างเป็นเรื่องเป็นราว ช่วยเหลือคู่ความในการทำความเข้าใจและตีความในปัญหาที่พิพาทแต่ละประเด็น กำหนดหนทางที่จะดำเนินไปในการเจรจาต่อรอง และกำหนดการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวของสภาพปัญหา ช่วยบรรเทาวิกฤตการณ์ทางด้านอารมณ์ของคู่ความในขณะเจรจา และทำให้การตัดคำเกี่ยวกับข้อตกลงชั่วคราวที่ทำขึ้นลดน้อยลง ในบางครั้งผู้ไกล่เกลี่ยอาจชี้แนะหรือใช้วิธีสร้างความกดดันในระดับต่างๆ กันแก่คู่ความเพื่อให้ทำการตัดสินใจ หรือให้เหตุผลหรือข้อเสนอแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายโดยไม่ขัดต่อความเป็นกลางด้วยก็ได้ นอกจากนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยยังเป็นผู้ช่วยเปิดโอกาสให้คู่ความได้มองเห็นภาพที่แท้จริงของเรื่องที่เกิดขึ้น ได้มองเห็นข้อเรียกร้องทั้งหลายได้อย่างชัดเจน ซึ่งรวมทั้งโอกาสที่จะได้มาตามข้อเรียกร้องนั้นด้วย เป็นผู้ช่วยให้คู่ความเกิดความคิดเมื่อรู้ว่าบุคคลอื่นที่มีสถานะเป็นคนกลางมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องของตน

ช่วยเป็นสะพานเชื่อมระหว่างคู่ความให้สามารถถ่ายทอดสิ่งที่เป็นความลับหรือเป็นเรื่องส่วนตัว ผ่านไปให้แก่กันได้โดยไม่เป็นภัยต่อจุดยืนในเบื้องต้นของพวกเขาตน เพราะหากตนเป็นผู้พูดเองแล้ว ก็อาจถูกนำมาใช้อ้างอิงจนเกิดภาวะพิพิกพิพวนไม่สามารถเจรจากันไปได้ ผู้ไกลเกลี่ยจะเป็น ผู้ช่วยสำรวจข้อขัดแย้ง ช่วยลดข้อขัดแย้ง ช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่คู่ความทุกฝ่าย และช่วยทำให้ ข้อพิพาททั้งหลายยุติลงอย่างฉันทมิตรภาพ และในที่สุด การมีผู้ไกลเกลี่ยซึ่งมีความรู้ทางกฎหมาย มาช่วยให้คำแนะนำยังเป็นการหลีกเลี่ยงผลที่จะตามมาในทางลบ เช่น การถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ได้อีกด้วย

ข้อสำคัญประการหนึ่งของการไกลเกลี่ย คือ ผู้ไกลเกลี่ยจะต้องทำให้คู่ความทั้งสองฝ่าย เชื่อถือไว้วางใจตนให้ได้ ผู้ไกลเกลี่ยจะไม่สามารถจัดการให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันอย่างได้ผล โดยง่ายตายเวิ่นไว้เสียแต่ว่าจะล่วงรู้ความลับที่อยู่ในใจของคู่ความแต่ละฝ่ายโดยทำให้คู่ความ เต็มใจที่จะเสี่ยงบอกความลับนั้นให้แก่ตน การทำให้คู่ความเชื่อถือก็เพื่อที่คู่ความจะได้ไม่สะกดใจ ยับยั้ง หรือสงวนปากคำในการบอกกล่าวความในใจกับตน และจะได้อธิบายถึงข้อคิดเห็นและ จุดยืนของพวกเขาหรือเปิดเผยถึงหนทางที่จะปรองดองกันได้ การสร้างความเชื่อถืออาจ กระทำได้โดยการอธิบายถึงท่าทีและบทบาทของผู้ไกลเกลี่ยอย่างหมดเปลือก แสดงให้เห็นถึง ความตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่พิพาท แสดงให้คู่ความเห็นจุดมุ่งหมายของการไกลเกลี่ย และความเป็นกลางของผู้ไกลเกลี่ย ถ่ายทอดความรู้สึกของผู้ไกลเกลี่ยให้คู่ความทราบว่าตนรับรู้ เอาใจใส่ และเคารพในความคิดเห็นกับจุดยืนของคู่ความ ทำหน้าที่ควบคุมการเจรจาอย่างคน มีประสบการณ์เพื่อให้คู่ความคาดหวังถึงความสำเร็จในการเจรจาได้ รักษาสถานะของความ เสมอภาคระหว่างคู่ความ และแสดงความสามารถในการกู้สถานการณ์ระหว่างการเจรจาให้ คู่ความเห็น นอกจากนี้ ผู้ไกลเกลี่ยยังจะต้องทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเชื่อถือมากพอที่จะเข้ามา ทำสัญญาผูกมัดกัน ต้องเกลี้ยกล่อมให้เชื่อถือในวิธีการเจรจาต่อรองที่เสนอให้ปฏิบัติ ต้อง ขุดคุ้ยหาข้อมูลที่เป็นเรื่องราวเบื้องต้นของปัญหาที่พิพาท ต้องทำความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งความรู้สึกของคู่ความที่มีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย มิเพียงการแลกเปลี่ยน ข้อมูลด้วยวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเท่านั้น ที่จะทำให้ผู้ไกลเกลี่ยสามารถเรียนรู้ถึงเรื่อง ราวของปัญหาได้มากพอและนำทางให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อดำเนินไปสู่หนทางแห่งการ เจรจาทกลงกันได้โดยสำเร็จในที่สุด

1.3 คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย

เมื่อกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย คงเป็นการยากที่จะชี้ชัดลงไปได้ว่าบุคคลใดจึงจะสมควรเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพราะในความเป็นจริง คนเราทุกคนย่อมไม่สามารถที่จะมีคุณสมบัติที่ดีได้ครบถ้วนต่อการกระทำกรในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น หากจะพูดว่าผู้ไกล่เกลี่ยควรจะเป็นคนที่มีประสบการณ์ของชีวิตมาอย่างมากมายเพียงพอแล้วจึงจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีได้ เพราะจะได้เข้าใจถึงความคิดของบุคคลที่เป็นคู่ความได้นั้น ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะบุคคลเพียงคนเดียวย่อมไม่อาจที่จะเข้าใจความคิดของผู้คนหลากหลายประเภทได้ทุกครั้งไป คงพูดได้แต่เพียงว่า คุณสมบัติดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการไกล่เกลี่ยได้เป็นอย่างดีเท่านั้น กล่าวคือ ในการไกล่เกลี่ยเรื่องที่มีอยู่มากมายที่มีข้อเท็จจริงแตกต่างกันไปแต่ละเรื่องนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่งอาจจะเข้าใจความคิดของคู่ความได้ดีในเรื่องที่พิพาทเรื่องหนึ่ง แต่อาจจะไม่สามารถเข้าใจได้ดีในเรื่องที่พิพาทอีกเรื่องหนึ่ง ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงคุณสมบัติหรือความสามารถของผู้ไกล่เกลี่ย คงพูดได้แต่ในลักษณะที่ว่าคุณสมบัติอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์หรือช่วยในการไกล่เกลี่ยได้ดียิ่งขึ้นเท่านั้น คุณสมบัติเหล่านี้ ได้แก่ ความเป็นผู้มีจิตใจที่เป็นกลาง รู้กฎหมาย มีความเข้าใจและสามารถอธิบายให้คู่ความฟังในเรื่องของความยุติธรรมทั้งในรูปของความยุติธรรมตามกฎหมายและความยุติธรรมตามธรรมชาติ มีความเข้าใจในกระบวนการของการระงับข้อพิพาท มีความอดทน มีความสามารถในการสำรวจความคิดเห็นติดต่อกันเป็นระยะเวลาานาน ๆ มีความคิดที่ชัดเจนและเป็นตัวของตัวเอง มีทักษะในการติดต่อสื่อสารที่ดี มีทักษะในการเจรจาแบบการทูตกับบุคคลอื่น มีความสามารถในการรับฟังที่ชัดเจน ถูกต้อง ว่องไว และประกอบไปด้วยเขวามันปฏิภาณ รู้จักยืดหยุ่นและมีความสามารถในการหลีกเลี่ยงการมองสิ่งต่างๆ เฉพาะแต่ในแง่ของความผิดถูกเท่านั้น มีวาทะที่ชัดเจนมีสามัญสำนึกในเรื่องของจังหวะเวลา มีประสาทสัมผัสที่ว่องไว มีประสาทหยั่งรู้ได้แต่ไม่เข้าข้างผู้ใด ไม่มีอคติ ไม่มีท่าทางในลักษณะบังคับให้ผู้อื่นยอมรับตามใจตน มีความมั่นคง เฉลียวฉลาดมีความสามารถในการตอบรับคำพูดของผู้อื่นแต่ไม่ไข่สร่างความนิยม มีความรู้ในเนื้อหาหรือสาขาวิชาที่พิพาท มีความสามารถในการเก็บรักษาความลับ มีความสามารถในการจัดการกับสิ่งที่ไม่แน่นอน รู้จักการนำเรื่องเข้าสู่ประเด็นที่ตนต้องการอย่างชาญฉลาด มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเจรจาต่อรองในเนื้อหาของปัญหาที่ยุ้งยากมาก่อน รู้จักวิธีแก้ปัญหโดยการปล่อยให้ครุ่นคิดพิจารณาอย่างเป็นอิสระไม่เป็นไปตามหลักของเหตุผลตามปกติ และปล่อยให้ความคิดนั้นพุ่งเข้าสู่หนทางของการแก้ปัญหาได้อย่างไม่ต้องอาศัยเหตุผล ตลอดจนมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงบทบาทของ

การเป็นผู้ไกล่เกลี่ย อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า บุคคลคนเดียวย่อมไม่สามารถที่จะมีคุณสมบัติมากมายตามที่กล่าวมานี้ ซึ่งหมายความว่า คุณสมบัติเหล่านี้เป็นเพียงข้อพิจารณาที่ผู้ไกล่เกลี่ยควรจะแสวงหามาให้เกิดมีขึ้นกับตนเองได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้เท่านั้น ในประการสุดท้ายผู้เขียนเห็นว่า คุณสมบัติที่สำคัญที่สุดที่ผู้ไกล่เกลี่ยน่าจะต้องมีก่อนคุณสมบัติอื่นใด คือ “ความเมตตา” ที่มีอยู่ในใจของผู้ไกล่เกลี่ย ความเมตตาที่หวังจะให้คู่ความได้กลับมาคืนดีกัน ได้ปลดปล่อยทุกข์ที่เกิดขึ้นจากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้ ความเมตตานี้ย่อมจะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ยนั้นมีประสิทธิภาพ เพราะการกระทำที่เกิดขึ้นจากเจตนาดี คู่ความย่อมสัมผัสได้ ความเชื่อถือว่าวางใจก็จะตามมา และทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำไปด้วยการไกล่เกลี่ยนั้นก็ย่อมจะดำเนินไปได้โดยราบรื่นกว่าปกติทั่วไป ซึ่งในที่สุดย่อมจะก่อให้เกิดผลสำเร็จในการไกล่เกลี่ย

1.4 บทบาทและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยแม้จะดูคล้ายกับอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษา โดยเป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสีย ในข้อพิพาทที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีต่อกันและทำหน้าที่เป็นคนกลางให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย เหมือนกันแต่จะมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกับอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษาโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนละคนกับผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการผู้พิจารณาคดี มีหน้าที่ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงประนีประนอมยอมความกัน ไม่มีหน้าที่ตัดสินชี้ขาด ข้อพิพาทหรือคดีระหว่างคู่ความแต่อย่างใด

บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยมีลักษณะที่อาจกล่าวรวมกันไปได้ว่า เป็นคนกลางที่มาช่วย ทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกลับมาคิดกันอีก โดยการนำคู่ความทั้งสองฝ่ายมาพบปะกันซึ่งหน้า เพื่อเจรจากัน เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารติดต่อกัน และช่วยจัดความเป็นศัตรูที่มีต่อกัน ช่วยเสาะหาข้อมูลที่จะช่วยให้การเจรจาประสบผลสำเร็จ ช่วยจัดข้อยุ่งยากต่างๆ ที่ขัดขวางการเจรจาออกเสีย ช่วยแปลและตีความในเรื่องที่เจรจาให้แก่คู่ความโดยทำให้แน่ใจว่าคู่ความแต่ละฝ่ายเข้าใจในสิ่งที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกำลังพูดถึง ช่วยเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจซึ่งกัน และกันระหว่างคู่ความ รวมทั้งทำให้แน่ใจว่าคู่ความแต่ละฝ่ายเข้าใจตรงกันกับสิ่งที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรับรู้และเข้าใจ สอนคู่ความเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองว่าจะเจรจาต่อรองกันให้เกิดผลดีขึ้นได้อย่างไรโดยใช้วิธีตั้งปัญหาและตั้งคำถาม คอยอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเจรจาระหว่างคู่ความ เช่น คอยจัดการเรื่องการประชุมให้เรียบร้อย ทำให้การเจรจาดำเนินไปได้ โดยราบรื่นด้วยการจัดการประชุมที่ทำให้มองเห็นได้ว่ามีความเป็นกลาง ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยมีลักษณะไม่ยุ่งยาก คอยระวังไม่ให้การเจรจาล้มเหลวลงกลางคัน รวมทั้งขอแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่ประสงค์จะให้คู่ความออมยอมกันและน่าจะเป็นบุคคลที่ช่วยในการเจรจาได้ ช่วยกระตุ้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายพิจารณาดูว่าคู่ความฝ่ายตรงข้ามมองปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร ทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายครุ่นคิดถึงปัญหาให้ถี่ถ้วน และให้คู่ความแสดงเหตุผลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ข้อเรียกร้อง ความคิดเห็นและจุดยืนของตน แนะนำหรือช่วยคู่ความในการประเมินค่าใช้จ่าย ความเสียหาย และเวลาที่จะต้องเสียไปซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการดำเนินคดีและผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเจรจาทกลงกันได้โดยให้นำมาเปรียบเทียบกัน พูดโต้แย้งคู่ความด้วยการยกข้อสงสัยต่างๆ ขึ้นให้ปรากฏในจิตใจของคู่ความแต่ละฝ่ายเพื่อให้จุดยืนของคู่ความอ่อนตัวลง ตลอดจนใช้กลเม็ดต่างๆ เพื่อให้การเจรจาง่ายขึ้นหรือดำเนินต่อไปได้ เช่น ใช้วิธีการประชุมฝ่ายเดียว (caucus session) เพื่อให้คู่ความสะดวกใจในการเปิดเผยข้อมูล

หรือเสนอข้อต่อรองหรือเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหา เลื่อนการประชุมออกไปเมื่อเกิดภาวะชะงักงันในการเจรจาหรือเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม เป็นต้น

สำหรับหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยโดยทั่วไปนั้น ได้แก่ การกำหนดแนวทางของพฤติกรรมในการเจรจา ให้ความรู้แก่คู่ความเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย ควบคุมการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยและทำให้การเจรจาระหว่างคู่ความดำเนินต่อไปได้อย่างสืบเนื่องติดต่อกัน ส่งเสริมทัศนคติและความเข้าใจของคู่ความแต่ละฝ่ายที่มีต่อกันให้ดีขึ้น ส่งเสริมการติดต่อเจรจาระหว่างคู่ความเพื่อให้ประเด็นที่พิพาทกันนั้นเกิดความกระจ่างสิ้นสงสัยและทำให้คู่ความยอมเผยข้อข้องใจ สนับสนุนให้มีการมองหาหนทางเลือกและข้อเสนออื่น ๆ ที่จะทำให้ตกลงกันได้ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อตกลงที่คู่ความเสนอให้แก่กัน ทำให้คู่ความขัดแย้งกันน้อยลง ทำความเข้าใจในแง่คิดของคู่ความทุกฝ่ายเกี่ยวกับประเด็นที่พิพาท ข้อเท็จจริง จุดยืน พฤติการณ์ที่รองรับ และการประเมินค่าของคู่ความ ช่วยลดทอนจำนวนเรื่องที่ต้องตัดสินใจ และทำให้การตัดสินใจของคู่ความง่ายขึ้น บันทึกและเสนอให้เห็นถึงเรื่องที่เจรจากันและข้อตกลงที่ได้เสนอไว้ ช่วยสร้างความคิดเห็นใหม่ ๆ เพื่อที่จะเจรจากันต่อไปได้และสร้างหนทางอื่น ๆ ในการมองปัญหาที่มีอยู่ ช่วยรวบรัดเรื่องราวเพื่อให้มีการเจรจาต่อไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น ตลอดจนช่วยทำข้อเสนอของคู่ความ เป็นลายลักษณ์อักษรให้เป็นภาษาที่ง่ายและสะดวกแก่การพิจารณาตกลงกัน

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยนั้น ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เหมือนกันไปในแต่ละสถานการณ์ เสียเลยทีเดียว และก็ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ไปตามรูปแบบที่วางไว้แล้วแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของความขัดแย้งในแต่ละรายจะมีอยู่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม หากมองในภาพรวม การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยอาจแบ่งออกได้เป็นสามลักษณะด้วยกัน คือ 1) หน้าที่ในการกำหนดการต่าง ๆ 2) หน้าที่ในการประสานการเจรจาระหว่างคู่ความ และ 3) หน้าที่ในเนื้อหาของสาระของเรื่องที่ไกล่เกลี่ย หน้าที่เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยแยกต่างหากออกจากกัน กล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยมักจะรวมหน้าที่เหล่านี้เข้าด้วยกัน ซึ่งหากกล่าวถึงหน้าที่พื้นฐานโดยรวมแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ที่พยายามปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุถึงจุดสำคัญที่สุดของการเจรจา นั่นก็คือ การรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ไขปัญหาที่พิพาทได้ในลักษณะที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับได้

หน้าที่ในการกำหนดการต่าง ๆ นั้น ในเบื้องต้นก็คงจะเป็นเรื่องของการประชุมไกล่เกลี่ยซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องรู้จักการกะจังหวะการประชุมให้เหมาะสมกับเรื่องที่เกิดขึ้น เช่น รู้ว่าเมื่อใดจึงควรที่จะเลื่อนการประชุมออกไป เมื่อใดถึงควรที่จะจัดให้มีการประชุมฝ่ายเดียว การประชุมร่วมกัน และการประชุมเฉพาะผู้มีอำนาจตัดสินใจ เมื่อใดจึงควรที่จะหยุดพัก

การประชุม รู้จักเลื่อนการประชุมออกไปในระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้เพียงพอแก่คู่ความในการดำเนินการต่างๆ ให้เสร็จสิ้นก่อนการประชุมครั้งต่อไป รู้จักชักจูงสร้างบรรยากาศในการประชุมให้เป็นไปโดยราบรื่นและรู้จักโน้มน้าวให้มีการประชุมต่อเนื่องกันไป รู้จักการจัดลำดับการเจรจาและจัดกลุ่มของปัญหาที่สามารถเจรจาไปได้พร้อมกันเป็นเรื่อง ๆ ไป รู้จักหยุดพักการเจรจาในประเด็นใดประเด็นหนึ่งเมื่อคู่ความเริ่มมีอาการเข้าใส่กันหรือเมื่อพบกับทางตันในประเด็นนั้นและรองนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสมจึงเปิดการเจรจาในปัญหานั้นใหม่ รู้จักการใช้วิธีตั้งตัวแทนของคู่ความแต่ละฝ่ายเพื่อไปดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเสียก่อนและเปลี่ยนหัวข้อไปเจรจากันในประเด็นอื่นต่อไป โดยไม่ต้องติดอยู่กับปัญหาในรายละเอียดของเรื่องดังกล่าวนั้น หรือการใช้วิธีตั้งผู้เชี่ยวชาญหรือวิธีค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจของคู่ความ

หน้าที่ในการประสานการเจรจาระหว่างคู่ความนั้น หมายถึงหน้าที่ในการช่วยเปิดช่องให้มีการเจรจาระหว่างคู่ความ ซึ่งโดยปกติคู่ความมักจะไม่นิยมเริ่มต้นพูดถึงเรื่องที่ต้องการจะเจรจาขึ้นก่อน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะกลัวว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะหาว่าฝ่ายตนอ่อนแอ หรือกลัวว่าฝ่ายตนจะเสียเปรียบ หรือรู้สึกขัดเขินที่จะพูดขึ้นก่อน ดังนั้น ผู้ไกลเกลี่ยจึงควรที่จะพูดนำทางให้แก่คู่ความเพื่อให้การเจรจาในเรื่องนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้ ต้องคอยผ่อนคลายความตึงเครียด ขจัดการเจรจาที่บิดเบือนหรือผิดแผกหรือไม่เกี่ยวกับเรื่องที่พิพาทออกไป คอยระงับการใช้สำนวนยั่วโทสะของคู่ความ ช่วยขจัดความไม่เป็นมิตรต่อกันของคู่ความ รักษาสภาพการเจรจาให้เป็นไปอย่างเปิดเผยและชัดเจน รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดการหวังเหนียวหรือถ่วงเวลาในการเจรจา ผู้ไกลเกลี่ยมีหน้าที่ในการแปลและส่งผ่านข้อมูลจากคู่ความฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง กล่าวคือ ต้องช่วยทำให้คู่ความเข้าใจในความหมายของเรื่องที่พูดจากัน มีหน้าที่ในการตรวจสอบหาทางออกที่เป็นการแก้ไขปัญหาก็พิพาทโดยใช้วิธีการประชุมฝ่ายเดียว ซึ่งจะทำให้ผู้ไกลเกลี่ยสามารถรับรู้ถึงประเด็นของปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคู่ความเพื่อนำไปสู่การหาทางออกของปัญหาได้ มีหน้าที่ในการฟังและสอบถามคู่ความเพื่อประสานการเจรจาระหว่างคู่ความ พูดจาไกลเกลี่ยโน้มน้าวให้คู่ความอ่อนลงเข้าหากัน ทำให้การเจรจามีความคืบหน้าที่ทำให้เกิดความคาดหวังถึงผลสำเร็จได้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดของการทำหน้าที่ของผู้ไกลเกลี่ยนั้นก็คือจะต้องทำตัวเป็นคนกลางโดยไม่เข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

สำหรับหน้าที่ในเนื้อหาของสาระของเรื่องที่ไกลเกลี่ยนั้น หมายถึงหน้าที่ในการยกข้อสงสัยขึ้นให้ปรากฏในจิตใจของคู่ความ เกี่ยวกับเรื่องที่เป็นจุดยืนของพวกเขาที่มีต่อเรื่องที่กำลังเจรจากันอยู่นั้น ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของการทำให้จุดยืนนั้น ๆ อ่อนตัวลงและนำไปสู่การตกลง

กันได้ของคุณความ เหตุที่ต้องทำหน้าที่เช่นนี้ก็เพราะว่าเมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น คุณความมักจะตกอยู่ในสภาพหน้ามืดตามัวและมองเห็นแต่ความถูกต้องในความคิดเห็นของตนเท่านั้น ดังนั้นผู้ไกลเกลี่ยจึงต้องช่วยเหลือให้คุณความทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน โดยวิธียกข้อสงสัยขึ้นให้คุณความเกิดความเข้าใจในความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม และโดยวิธีตั้งคำถามเพื่อดูว่าจุดยืนของคุณความดังกล่าวมีความมั่นคงเพียงใด สามารถอ่อนตัวลงได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผู้ไกลเกลี่ยจะต้องระวังในเรื่องความเป็นกลางโดยไม่ยกข้อสงสัยในเรื่องที่มีลักษณะเป็นการเข้าข้างคุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และจะต้องไม่ออกความเห็นว่าคุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีจุดยืนที่หนักแน่นจนไม่มีทางเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ให้คุณความอีกฝ่ายหนึ่งฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยกข้อสงสัยขึ้นมาจะต้องไม่กระทำรวดเร็วจนเกินไปนัก โดยต้องให้คุณความเกิดความเชื่อถือไว้วางใจในตัวผู้ไกลเกลี่ยเสียก่อน หน้าที่อันต่อไปก็คือการกำหนดความสำคัญของประเด็นที่จะนำมาเจรจากันว่า ประเด็นใดจึงควรจะหยิบยกขึ้นมาพูดจากันก่อน การกำหนดลำดับของการเจรจาในแต่ละประเด็นเช่นนี้จะช่วยให้การเจรจาดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง และการเจรจาที่ได้สำเร็จในประเด็นหนึ่งจะมีผลทำให้การเจรจาที่ตามมาในอีกประเด็นหนึ่งสำเร็จได้โดยง่ายตายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการได้รับรู้ถึงลำดับความสำคัญของความต้องการของคุณความจะทำให้ผู้ไกลเกลี่ยสามารถชักจูงคุณความไปสู่ทิศทางของการมีข้อตกลงร่วมกันได้ นอกจากนี้ ผู้ไกลเกลี่ยยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบความเป็นจริงหรือความสมบูรณ์ของข้อเรียกร้องหรือจุดยืนของคุณความแต่ละฝ่าย ทำการวิเคราะห์หาเหตุผลในลักษณะของผู้ให้ความช่วยเหลือที่ไม่ใช่ทนายความแต่เป็นตัวแทนของความเป็นจริง ต้องทำให้คุณความแต่ละฝ่ายได้ครุ่นคิดอย่างถี่ถ้วนในเรื่องต่าง ๆ ที่กำลังเจรจากันอยู่ ทำให้คุณความแต่ละฝ่ายรู้ถึงทรศนะและพื้นฐานของเหตุผลของคุณความฝ่ายตรงข้ามตลอดจนหนทางเลือกต่างๆ ที่เป็นไปได้ และโดยวิธีการที่ทำให้คุณความแต่ละฝ่ายได้พบกับข้อคัดค้านที่มีเหตุผล ตลอดจนได้พบกับข้อเท็จจริงต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไปเช่นนี้ ก็จะสามารถทำให้คุณความเปลี่ยนแปลงจุดยืนของตนเสียใหม่ได้ หน้าที่ของผู้ไกลเกลี่ยอีกประการหนึ่งก็คือ การช่วยประเมินค่าของผลที่จะตามมาจากการที่คุณความไม่สามารถตกลงกันได้โดยปล่อยให้ปัญหาที่พิพาทยังคงค้างคาอยู่เช่นนั้นเทียบกับการตกลงกันได้โดยยอมลดหย่อนให้แก่ฝ่ายตรงข้ามบ้างตามสมควร ในการอธิบายถึงความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยให้ปัญหาคงค้างคาอยู่ส่วนใหญ่ก็คือเรื่องของเวลาและค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ก็คงเป็นเรื่องของความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นจากการใช้วิธีแก้ปัญหาในทางอื่น เช่น การใช้วิธีฟ้องเป็นคดีให้ศาลตัดสิน เป็นต้น และยังมีเรื่องของขวัญ ชื่อเสียง และศักดิ์ศรีที่เสียไป ปัญหาที่จะต่อเนื่องตามมากการถูกบังคับให้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ความบาดหมางและความเกลียดชังที่จะ

มีต่อกันทวีขึ้น รวมทั้งการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นการทำลายกัน ผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยให้ปัญหาข้อพิพาทยังคงอยู่เหล่านี้ เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยชี้แจงให้คุณความเห็นและเข้าใจได้อย่างแจ่มชัดแล้วก็จะสามารถเปิดหนทางของการเจรจาที่นำไปสู่การตกลงกันได้ของคุณความ และนอกจากการช่วยประเมินผลให้คุณความเข้าใจเช่นนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยยังสามารถทำให้การเจรจาศึกษาได้ด้วยการใช้แรงกดดันในระดับต่าง ๆ กัน เช่น การกำหนดเส้นตายให้ทำการตัดสินใจจัดให้ผู้ที่คุณความเคารพนับถือมาช่วยเกลี้ยกล่อมคุณความ เป็นต้น ในส่วนของหน้าที่ในการให้คำแนะนำแก่คุณความว่าควรจะตกลงกันอย่างไรนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องระมัดระวังให้ดี โดยต้องถือเอาความคิดเห็นและการตัดสินใจของคุณความเป็นหลักในการตัดสินใจ เว้นแต่จะไม่ปรากฏความคืบหน้าของการเจรจาระหว่างคุณความให้เห็น ผู้ไกล่เกลี่ยจึงจะสามารถให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแก่คุณความทั้งสองฝ่ายว่าควรจะตกลงกันอย่างไรต่อไป โดยต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนในเรื่องของความเป็นธรรมตามข้อเสนอั้น วิธีการในลักษณะนี้ที่นิยมใช้กันมากในสหรัฐอเมริกา เรียกว่า “กระบวนการใช้ข้อความเดียว” (ONE-TEXT PROCEDURE) ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ Professor Roger Fisher แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด อันจะได้กล่าวถึงต่อไปในเรื่องของเทคนิคการไกล่เกลี่ย อย่างไรก็ตาม วิธีการให้ข้อเสนอหรือคำแนะนำที่ว่านี้ควรจะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเล็งเห็นว่าไม่มีหนทางอื่นที่คุณความจะเจรจากันต่อไปได้แล้ว และคุณความทั้งสองฝ่ายต่างก็ให้ความเชื่อถือไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ยมากแล้วตามสมควร สำหรับหน้าที่ในตอนสุดท้ายของการไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องของการสรุปข้อตกลงระหว่างคุณความและการช่วยยกร่างข้อตกลงให้เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้น ในขั้นนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแน่ใจว่าคุณความทั้งสองฝ่ายต่างก็ยินยอมพร้อมใจตามข้อตกลงนั้นแล้วอย่างบริสุทธิ์ใจ โดยไม่ควรอธิบายลักษณะของข้อตกลงไปในทางที่เป็นความยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม และต้องไม่บังคับคุณความให้ตกลงกันด้วย การไกล่เกลี่ยจึงจะประสบผลสำเร็จสมดังความมุ่งหมายตามที่เรียกกันว่าทั้งสองฝ่ายต่างก็ชนะ (win-win) ด้วยกันทั้งคู่

1.5 สิ่งที่คุณความจะต้องมีในการไกล่เกลี่ย

มีเรื่องอยู่สี่ประการที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะไกล่เกลี่ยให้สำเร็จ หากว่าคุณความมีสิ่งเหล่านี้ ก็จะสามารถมองเห็นหนทางแห่งความสำเร็จได้ โดยจะต้องมีให้ครบทั้งสี่ประการด้วย คือ 1. ความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ย 2. ความรับผิดชอบส่วนตัว 3. ความตั้งใจที่จะไม่ตกลงด้วยและ 4. ความตั้งใจที่จะตกลงด้วย

สิ่งที่คุณความจะต้องมีทั้งสี่ประการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ช่วยให้การไกล่เกลี่ยสามารถกระทำสำเร็จอย่างตรงตามความมุ่งหมาย เพราะการไกล่เกลี่ยอาจก่อให้เกิดผลของข้อตกลงในลักษณะที่คุณความทั้งสองฝ่ายชนะทั้งคู่ กล่าวคือ คุณความทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์จากการที่มีข้อตกลงเช่นว่านั้น เช่น ฝ่ายหนึ่งได้รับชำระหนี้ แต่ไม่เต็มตามจำนวนหนี้ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งก็ได้รับการลดหย่อนจากการชำระหนี้ให้คุณความฝ่ายแรกนั้น กับลักษณะที่มีฝ่ายหนึ่งชนะและอีกฝ่ายหนึ่งแพ้ เช่น ฝ่ายหนึ่งได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งก็ชำระหนี้ให้เพราะความกลัวหรือถูกบีบบังคับด้วยสาเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยลักษณะที่คุณความทั้งสองฝ่ายชนะด้วยกันทั้งคู่ (win-win) นี้ จึงจะเป็นผลที่ตรงตามความมุ่งหมายของการไกล่เกลี่ย ส่วนลักษณะที่มีฝ่ายหนึ่งชนะและอีกฝ่ายหนึ่งแพ้ (win-lose) นั้น ถือเป็นผลที่อยู่นอกความมุ่งหมายของการไกล่เกลี่ย และการไกล่เกลี่ยที่ไม่เกิดผลสำเร็จโดยไม่เกิดข้อตกลงใดๆ ร่วมกันระหว่างคุณความเลย ก็ย่อมจะไม่ใช่จุดประสงค์ของการไกล่เกลี่ยเช่นเดียวกัน ลักษณะที่สามนี้เรียกได้ว่าคุณความทั้งสองฝ่ายแพ้ด้วยกันทั้งคู่ (lose-lose)

1. ความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ย

ผู้คนส่วนใหญ่ที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยต่างก็มีความต้องการหลาย ๆ อย่างรวมกัน ทั้งในรูปของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น แต่ไม่ว่าจะจะเป็นด้วยเหตุผลใด คุณความทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ย ซึ่งหมายความว่าอยากจะหาทางยุติข้อพิพาทที่มีต่อกันนั้นเสีย ไม่ใช่มีแต่เพียงความสมัครใจที่จะให้ไกล่เกลี่ยแต่เพียงอย่างเดียว การมีคุณความเพียงฝ่ายเดียวสนใจที่จะให้ไกล่เกลี่ยนั้นไม่เพียงพอ และถ้ามีการตั้งคำถามถามคุณความว่าเหตุใดจึงมาร่วมในการไกล่เกลี่ย แล้วคุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตอบแต่เพียงว่าเพราะอีกฝ่ายหนึ่งต้องการให้มาหรือเพราะอยากจะมาฟังดูคุณความอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะเสนออะไรให้บ้าง ในทำนองมาหยั่งเชิงแล้วละก็ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องสอบถามให้ลึกลงไปอีกชั้นหนึ่งว่าคุณความคนดังกล่าวมีเหตุผลอะไรที่มาร่วมในการไกล่เกลี่ยนี้ กล่าวคือ ความสมัครใจหรือ

เต็มใจที่จะให้ไกล่เกลี่ยแต่เพียงอย่างเดียวโดยปราศจากความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ยรวมอยู่ด้วย เช่น ทนายความ ผู้พิพากษา เพื่อน หรือบุคคลที่ตนเคารพนับถือ แนะนำให้มาไกล่เกลี่ย ก็ไม่เพียงพอเช่นเดียวกัน คู่ความฝ่ายนั้นจะต้องมีความคิดด้วยว่าทำไมการไกล่เกลี่ยจึงน่าจะดีสำหรับตน หากคู่ความฝ่ายใดไม่สมัครใจและไม่มีความต้องการที่จะมาร่วมอยู่ในห้องเดียวกันเพื่อเผชิญหน้ากับความจริงของสถานการณ์ที่มีอยู่ระหว่างตนกับคู่ความฝ่ายตรงข้ามแล้ว ในทางปฏิบัติ การไกล่เกลี่ยมักจะล้มเหลว

ความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ยที่นำไปให้คู่ความเข้ามาสู่การไกล่เกลี่ยนั้นมีอยู่แตกต่างกัน บางคนอาจจะต้องการหลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายที่ต้องดำเนินคดีในศาล บางคนอาจจะต้องการหลีกเลี่ยงระบบที่ต้องมีการต่อสู้กัน บางคนอาจจะต้องการตัดสินใจในเรื่องที่เป็นปัญหาของตนด้วยตนเองบางคนอาจจะไม่ต้องการที่จะเป็นศัตรูกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม และบางคนก็อาจจะต้องการยุติปัญหาของตนให้เร็วขึ้น

ในกรณีที่ไม่มีความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ย แต่ได้เข้ามาสู่การไกล่เกลี่ย ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการสมัครใจที่ให้ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ยังไม่มีความอยากที่จะยุติข้อพิพาทหรืออีกฝ่ายหนึ่งยังขาดความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ยจริง ๆ นั้น คู่ความจะไม่พยายามหาหนทางที่จะออมชอมกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม กล่าวคือ เป็นการขาดแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นที่จะปรองดองกับคู่ความฝ่ายตรงข้ามนั่นเอง เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยถาม ก็มักจะบอกรายละเอียดในทุกเรื่อง และในที่สุดเมื่อถูกถามว่าเหตุใดจึงไม่ยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้ฝ่ายตรงข้ามบ้างเลย ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ยอมลดหย่อนให้บ้างแล้วคู่ความฝ่ายนั้นก็มักจะหาเหตุอ้าง เช่น ผู้พิพากษาบอกให้มาหรือเป็นการเข้าใจผิด เป็นต้น ซึ่งมักทำให้การไกล่เกลี่ยนั้นล้มเหลว เพราะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจุดยืนของคู่ความให้มีความคืบหน้าของการเจรจาต่อไปได้

2. ความรับผิดชอบส่วนตัว

ความรับผิดชอบส่วนตัวของคู่ความนั้น เป็นเรื่องของลักษณะการยอมรับว่าตนยอมรับผิดชอบในการเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและยอมรับผิดชอบในผลลัพธ์ที่จะได้จากการเจรจานั้น ความรับผิดชอบเช่นนี้มีอยู่ 3 ส่วนด้วยกัน คือ 1) คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องกระทำในสิ่งที่จำเป็นทุกประการเพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถ่องแท้ เช่น การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การบอกให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบถึงความต้องการที่แท้จริง เป็นต้น 2) คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเข้าใจถึงสิทธิของฝ่ายตน ความต้องการของฝ่ายตน แผนการของฝ่ายตน และสิ่งที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับฝ่ายตน และ 3) คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเต็มใจรับผลลัพธ์ที่

จะเกิดขึ้นจากการโกล่เกลี่ยโดยจะต้องเต็มใจสร้างรูปแบบทางความคิดขึ้นและแสดงความคิดเห็นออกมาด้วย

ในการทำให้คู่ความทุกฝ่ายสามารถเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ นั้น ผู้โกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการทำให้สถานการณ์กระจ่างชัด ซึ่งอาจเป็นการช่วยให้คู่ความเห็นและสำนึกในเรื่องดังกล่าว ช่วยสกัดเอาข้อมูลออกมาและอธิบายให้รู้ถึงความเข้าใจของตัวผู้โกล่เกลี่ยเอง ในบางครั้ง การมีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาให้ข้อมูลทางเทคนิคก็เป็นวิธีการที่สามารถนำมาทำให้เกิดความเข้าใจที่ถ่องแท้ได้ แต่ในที่สุด ความรับผิดชอบก็จะต้องตกอยู่กับตัวคู่ความเองที่จะต้องทำการเปิดเผยข้อมูลเท่าที่ตนรู้ออกมาให้หมดสิ้น ตลอดจนเรื่องราวที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น ความต้องการของตนในเรื่องที่พิพาท ความสัมพันธ์ที่ตนมีต่อฝ่ายตรงข้ามแต่ละคน ทางเลือกอื่นที่ตนมีหากตกลงกับฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ ทางออกที่น่าจะเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาที่พิพาท เรื่องที่จะต้องทำเพื่อให้การตกลงกันสมบูรณ์ เป็นต้น

ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ ความต้องการ แผนการ ตลอดจนสิ่งที่เป็นเรื่องสำคัญของตัวคู่ความเองนั้น จะทำให้การเจรจาไม่ไขว่เขวและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและฝ่ายตรงข้าม ผู้โกล่เกลี่ยเองก็จะสามารถนำทางให้แก่คู่ความได้ถูกต้อง หากแม้แต่ตัวคู่ความเองก็ยังไม่มีความรับผิดชอบในการทำความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ให้ถูกต้องเสียแล้ว การเจรจาก็ย่อมไม่สามารถจะกระทำให้สำเร็จลงไปได้ เพราะแม้แต่ตัวผู้เจรจาเองก็ยังไม่รู้เรื่องและไม่พยายามทำความเข้าใจ จะให้คนอื่นเข้าใจในเรื่องที่เจรจาได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจทำความตกลงในเรื่องต่างๆ ก็ย่อมจะผิดพลาดไปด้วย ความรับผิดชอบเหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่คู่ความจะต้องมีอยู่เป็นการส่วนตัว

ผลลัพธ์ที่จะได้จากการเจรจาที่เกิดขึ้นจากการโกล่เกลี่ยโดยปกติจะเป็นการทำข้อตกลงอันเป็นการประนีประนอมยอมความกัน หรืออาจเป็นการยอมยุติข้อพิพาทไปในลักษณะอื่นๆ เช่น ยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องให้แก่กันทันทีตามข้อตกลงที่ได้จากการเจรจานั้น เป็นต้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนี้ คู่ความจะต้องมีความรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวในผลลัพธ์ที่ได้นั้น จะมากกล่าวอ้างว่าไม่ใช่เกิดจากการตัดสินใจของตนภายหลังไม่ได้ คู่ความจึงต้องเข้าใจอย่างชัดเจนว่าเมื่อตนตกลงกับฝ่ายตรงข้ามไปตามข้อตกลงนั้นๆ แล้ว จะเกิดผลอย่างไรขึ้นต่อไป จะต้องสร้างความคิด ตั้งปัญหาข้อสงสัย และถามไถ่ออกมาให้ได้คำตอบที่แจ่มแจ้ง

3. ความตั้งใจที่จะไม่ตกลงด้วย

ในการเจรจาต่อรองกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม มิใช่หมายความว่าจำเป็นต้องพยายามตกลง

กับคู่ความฝ่ายตรงข้ามให้ได้เท่านั้น แต่จะต้องมีความตั้งใจที่จะยืนหยัดต้านทานต่อการตัดสินใจใด ๆ ที่อาจเป็นผลให้ตนเองต้องประสพกับความยุ่งยากที่จะตามมาในภายหลังด้วย กล่าวคือ แม้บุคคลอื่น ๆ จะบอกหรือแนะนำให้ทำอย่างไร แต่ในที่สุดตัวคู่ความเองจะต้องเป็นผู้ทำการตัดสินใจ โดยตัดสินใจว่าข้อตกลงนั้น ๆ จะสามารถทำให้ตนได้รับผลที่ดีที่สุดหรือไม่ ซึ่งเมื่อข้อต่อรองของฝ่ายตรงข้ามไปถึงจุดที่ไม่อาจตกลงด้วยได้ ก็จะต้องไม่ตกลงด้วยกับข้อต่อรองนั้น

โดยปกติบุคคลทั่วไปจะมองไม่เห็นความสำคัญของความตั้งใจที่จะ “ไม่ตกลง” ด้วยนี้ พวกเขามักจะคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของการไกล่เกลี่ย ไม่ใช่เรื่องของเป้าหมายที่จะตกลงกัน ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว การที่คู่ความสามารถสำนึกได้ก่อนการเจรจาจะเริ่มต้นว่าตนจะต้องเผชิญกับความไม่ราบรื่นที่ยากแก่การก้าวข้ามให้ผ่านพ้นไปนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในการเจรจาต่อรอง บุคคลที่มีข้อขัดแย้งกับผู้อื่นนั้นโดยปกติจะรู้สึกไม่สบายใจกับเรื่องที่เกิดขึ้น ความตึงเครียดที่เกิดจากข้อขัดแย้งนี้บางครั้งอาจเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดใจ อย่างยิ่ง และจุดประสงค์ของการเข้ามาสู่การไกล่เกลี่ย ก็เพราะต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความยุ่งยากของข้อขัดแย้งเหล่านี้ ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยบางคนที่ไม่เห็นด้วยกับเรื่องความตั้งใจที่จะไม่ตกลงด้วยนี้ จะให้ร่วมมือกับคู่ความที่ต้องการหลีกเลี่ยงความยุ่งยากนั้น โดยพยายามหลบหลีกแง่มุมในการเจรจาที่อาจทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างชาญฉลาด ซึ่งการหลบหนีปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ก็คือการขาดความชัดเจน ขาดการตกลงใจที่เกี่ยวกับปัญหานั้น และขาดการตัดสินใจด้วยตนเองของคู่ความซึ่งเป็นหัวใจของการไกล่เกลี่ย ยกตัวอย่างเช่น คู่ความที่เข้ามาสู่การไกล่เกลี่ยคนหนึ่งอาจจะพูดให้ทุกคนฟังว่าการเจรจาที่จะกระทำกันนี้เป็นการตกลงทางธุรกิจที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ หรือคู่ความอีกคนหนึ่งอาจจะพูดขึ้นว่าตนต้องการให้การเจรจาเป็นไปอย่างสันติ เพราะได้ผ่านความเจ็บปวดมามากเพียงพอแล้ว ดังนั้น คำพูดดังกล่าวเป็นความเห็นที่ไม่ถูกต้อง ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ควรจะคล้อยตามคำพูดเช่นนี้ กล่าวคือ หากเจรจากันไม่สำเร็จก็ต้องไม่สำเร็จ หรือหากการเจรจาจะทำให้ต้องเจ็บปวดก็ต้องเจ็บปวด

สำหรับผลลบที่เกิดจากการเจรจาในลักษณะของการต่อสู้กันอันทำให้การเจรจาไม่คืบหน้าไปนั้น คงเป็นเรื่องของการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเท่านั้น แต่การที่คู่ความได้พบว่าตนเองต้องตกอยู่ในสภาพคุมเชิงกับฝ่ายตรงข้ามเพราะข้อเสนอนี้ได้มานั้นไม่อาจเป็นที่ยอมรับได้น่าจะเป็นเรื่องที่ดีกว่าการเจรจาจนได้มาซึ่งข้อตกลงอันไม่เป็นธรรม ซึ่งหากมีกรณีของการได้รับข้อเสนอนี้ไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น และคู่ความฝ่ายที่ได้รับข้อเสนอนี้ขาด “ความตั้งใจที่จะไม่ตกลงด้วย” แล้ว คู่ความฝ่ายที่ว่านั้นก็อาจจะหาทางยุติข้อพิพาทด้วยการยอมรับสภาพของข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรม และเมื่อตกลงทำเป็นสัญญาไปแล้ว ต่อมาในภายหลังเกิดความรู้สึกไม่ยอมรับเพราะ

เห็นว่าไม่เป็นธรรมจึงเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของศาลเพื่อให้พิพากษากลับข้อสัญญา นั้น ก็เป็นเรื่องยากยิ่งที่จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นด้วยได้ ดังนั้น การไม่ยอมตกลงด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวในการเจรจาจึงน่าจะเป็นเรื่องที่ปลอดภัยกว่าการยอมตกลงด้วย โดยเฉพาะในกรณีที่ยังมีข้อสงสัยอยู่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ได้รับการเสนอมานั้น ข้อสรุปที่ดูเหมือนจะขัดกับความรู้สึกของคนทั่วไปก็คือ การไม่ยอมตกลงด้วยจะช่วยเปิดประตูแห่งความเป็นไปได้ของการตกลงกันได้ ตัวอย่างที่พอจะเปรียบเทียบกับสถานการณ์เช่นนี้ได้ก็เช่น มารดาจะไม่สามารถได้รับคำตอบที่เป็นการตกลงยินยอมด้วยจากบุตรอย่างแท้จริงเลย จนกว่าจะแข็งใจบอกห้ามบุตรไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องของเรื่องนั้นเสียก่อนกล่าวคือ ต้องบอกว่า “ไม่” เสียก่อน จึงจะได้รับคำตอบว่า “ได้”

4. ความตั้งใจที่จะตกลงด้วย

สิ่งที่คู่ความจะต้องมีในประการสุดท้ายก็คือความตั้งใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่จะให้ความร่วมมือกันเพื่อนำไปสู่จุดหมายอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งหากดูเผิน ๆ แล้ว เรื่องที่ว่านี้ดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาที่น่าจะต้องมีอยู่ในตัวคู่ความอยู่แล้ว แต่ในความเป็นจริง ความตั้งใจที่จะตกลงด้วยนี้ไม่แน่ว่าจะมีอยู่ในตัวคู่ความเสมอไป ซึ่งหากขาดสิ่งจำเป็นที่ว่านี้แล้ว การไกล่เกลี่ยก็มักจะดำเนินไปผิดทิศทางและประสบกับความล้มเหลว ความตั้งใจดังกล่าวนี้จะเห็นได้จากลักษณะของกิริยาอาการและคำพูดของคู่ความ เช่น เมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งพูดขึ้นว่า “ข้อตกลงอย่างนี้ผมไม่ขัดข้องอยู่แล้ว เพียงแต่ผมไม่สามารถทนได้กับความคิดที่ว่าข้อตกลงเช่นนี้ฝ่ายเขาก็จะได้รับประโยชน์ไปด้วย” ซึ่งหากผู้พูดหมายความว่าตนไม่พอใจในเงื่อนไขของข้อตกลง “ทนไม่ได้” จริง ๆ แล้ว ก็เท่ากับว่าผู้พูดไม่มีความตั้งใจที่จะตกลงด้วยตามข้อตกลงนั้น อย่างไรก็ตามการกล่าวเช่นนั้นก็เปิดโอกาสให้สามารถพูดคุยถึงเรื่องนั้นต่อไปจนกว่าผู้พูดจะสามารถหาหนทางมาสนองต่อความต้องการที่เป็นเหตุให้ผู้พูด “ทนไม่ได้” นั้นได้ กล่าวคือ มีหนทางออกจนสามารถ “ทนได้” แล้ว จึงจะมีโอกาสที่คู่ความทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันได้ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ความรู้สึกที่ทำให้เกิดการ “ทนไม่ได้” นี้ ก็เป็นเหตุให้การไกล่เกลี่ยไม่สมบูรณ์สมดังเจตนารมณ์ที่ต้องการให้คู่ความเกิดความพอใจในผลที่เกิดจากการเจรจา

1.6 ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยมีประโยชน์แก่การเจรจาต่อรองระหว่างคู่ความมากมายหลายประการ เช่น ช่วยเปิดช่องทางแห่งการสื่อสารระหว่างคู่ความ ซึ่งหากไม่มีคนกลางเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ก็อาจเป็นการยากที่คู่ความจะสามารถเจรจาติดต่อกันได้ ในกรณีที่เรื่องที่พิพาทมีคู่ความ เป็นจำนวนมาก การไกล่เกลี่ยจะเป็นการช่วยประสานคนหมู่มากให้เข้ามาเจรจาพร้อมเพรียงกันได้ ในระหว่างการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของ ตัวคู่ความเองและของคู่ความฝ่ายตรงข้าม ช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงสิทธิของคู่ความที่มีอยู่ อยู่นอกรอบ ช่วยก่อให้เกิดข้อสรุปที่สร้างสรรค์ ช่วยค้นหาข้อตกลงอันเป็นที่ยอมรับได้ของคู่ ความทุกฝ่าย ช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงข้อจำกัดในการเจรจาต่อรอง ช่วยประเมินหรือหาหนทาง เลือกต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้ ช่วยให้คู่ความใกล้ชิดเข้าหากันมากขึ้นกว่าเดิม และใน ที่สุดก็จะช่วยให้คู่ความได้มาซึ่งคำยินยอมที่จะตกลงกันระหว่างกัน

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทปรากฏผลว่า คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอม ความกันได้ ย่อมทำให้คู่ความสามารถหันหน้าเข้าหากันได้อีกอย่างฉันทมิตร ในบางกรณี คู่ความ จะสามารถดำเนินธุรกิจติดต่อกันได้อีก สำหรับกรณีเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นคดีอยู่ใน ศาลแล้ว ย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายในคดีของคู่ความลดลง ช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ใน ศาล ทำให้คดีอื่นๆ สามารถย่นระยะเวลาการพิจารณาได้เร็วขึ้น ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล อุทธรณ์และศาลฎีกา รวมทั้งเป็นการก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ย ทุกคนมีความภาคภูมิใจ

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยไม่สามารถทำให้คู่ความตกลงกันได้ ประโยชน์ก็ยังมีอยู่อีก หลายประการ เช่น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความได้มาเจรจาหันหน้าเข้าหากันซึ่งแม้จะตกลงกัน ไม่สำเร็จแต่ก็ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดหรือความหมองเหม็นที่มีต่อกันลงไปได้ในระดับหนึ่ง ไม่ทำให้เรื่องเล็กน้อยในทำนองน้ำผึ้งหยดเดียวบานปลายกลายเป็นเรื่องใหญ่โตไปได้ และทำให้ คู่ความมีความเข้าใจต่อกันเพิ่มขึ้นซึ่งอาจส่งผลให้สามารถตกลงกันได้ภายหลัง เป็นต้น

ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ยคดีในศาลนั้น ก็คือการไกล่เกลี่ย คดีฟ้องขับไล่ที่มีคู่ความเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยปกติมักจะเป็นกรณีของเจ้าของที่ดินเป็นโจทก์ ฟ้องชาวบ้านจำนวนมากเป็นจำเลย และเนื่องจากจำเลยแต่ละรายต่างก็มักจะมีข้อต่อสู้ที่ ไม่เหมือนกันไปทั้งหมดเสียทีเดียว การรวมพิจารณาคดีจึงมักจะกระทำมิได้ เพราะต้องเป็นไปตาม หลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่การไกล่เกลี่ยไม่ถูกจำกัดโดยข้อห้าม

เช่นว่านี้ ดังนั้นการไกล่เกลี่ยเพียงคดีเดียวซึ่งรวมคดีที่ถูกฟ้องไว้เป็นจำนวนมากและมักจะมีจำนวนเกินกว่า 100 คดีขึ้นไป หากกระทำสำเร็จ ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาลเป็นอย่างยิ่ง และส่งผลทำให้เกิดประโยชน์ในด้านอื่นๆ ตามมา เช่น ความยุติธรรมที่เสมอภาคกัน การไม่ต้องประสบกับการบังคับคดีที่ยุ่งยากเพราะการใช้กฎหมายที่อ้อมแอ่งไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษา และรวมทั้งเวลาที่ไม่ต้องเสียไป เป็นต้น

ในการสอบถามความคิดเห็นของคุณความที่สามารถตกลงกันได้จากการไกล่เกลี่ยในคดีหนึ่งคู่ความที่เป็นโจทก์คนหนึ่งให้ทรรศนะว่า “เหตุที่ไปฟ้องคดีเพราะต้องการความยุติธรรมและเห็นว่ามีเพียงศาลเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งได้ ในตอนแรกที่ไปศาลรู้สึกอึดอัดและคิดว่าคงจะตกลงกับจำเลยไม่ได้ ที่สำคัญคือคาดว่าจะต้องใช้เวลาในการดำเนินคดีนานกว่าคดีจะถึงที่สุด แต่เมื่อเข้าสู่ระบบงานไกล่เกลี่ย ได้พบบรรยากาศที่เป็นมิตร รู้สึกอบอุ่นคลายความเครียดไปได้ สามารถเจรจาตกลงเกี่ยวกับปัญหาข้อขัดแย้งและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ การได้พูดคุยตกลงกันโดยตรงกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม ทำให้สามารถทราบถึงความต้องการของอีกฝ่ายโดยไม่ต้องผ่านคนกลางที่เป็นนายความซึ่งบางครั้งอาจสื่อความหมายที่ไม่ตรงกัน การไกล่เกลี่ยทำให้สามารถเข้าใจปัญหาของแต่ละฝ่ายและรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของคู่ความฝ่ายตรงข้าม ทำให้สามารถทำความเข้าใจความเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย” และโจทก์อีกคนหนึ่งก็กล่าวสนับสนุนว่า “ไปศาลครั้งแรกในวันนัดพร้อมเพื่อการพิจารณาคดีก่อนหน้าการไกล่เกลี่ยได้เข้าไปในห้องพิจารณาซึ่งแตกต่างออกไปจากห้องไกล่เกลี่ย บรรยากาศในห้องดูน่าเกรงขาม ผู้พิพากษาใส่เสื้อครุย มีคอกพยาน คู่ความนั่งอยู่คนละฝั่ง ทำให้รู้สึกเครียดและมีอาการเกร็งไม่มีการพูดคุยกัน มีแต่การตั้งประเด็นข้อพิพาทในคดี แต่เมื่อเข้าไปในห้องไกล่เกลี่ยในวันหลังพบบรรยากาศในห้องเป็นกันเอง ผู้พิพากษาไม่ได้ใส่เสื้อครุย ไม่มีคอกพยาน รู้สึกพอใจมากและได้ระบายปัญหาต่างๆ ออกมาโดยมีคนกลางคือผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยรับฟัง ผู้ไกล่เกลี่ยได้ช่วยให้คำชี้แนะในสิ่งที่ไม่รู้ สามารถสอบถามได้อย่างชัดเจนและพอใจในผลของการตกลงจากการไกล่เกลี่ย” ส่วนผู้ไกล่เกลี่ยก็ให้คำยืนยันว่า “ในคดีที่เคยไกล่เกลี่ยทุกคดี แม้จะเป็นคดีที่ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ คู่ความทุกฝ่ายต่างก็แสดงความพอใจต่อการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยเพราะทำให้มีโอกาสพูดคุยอย่างเปิดอกกับฝ่ายตรงข้ามและเห็นความตั้งใจจริงของศาลที่ประสงค์จะให้คู่ความได้ตกลงคืนดีกัน”

1.7 อุปสรรคของการไกล่เกลี่ย

อุปสรรคอันใหญ่หลวงของการไกล่เกลี่ยประการหนึ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ ได้แก่ การที่ทนายความของคุณซึ่งไม่เข้าใจความหมายของการไกล่เกลี่ยพยายามปกป้องลูกความของตนในลักษณะของการต่อสู้โต้เถียงข้อเท็จจริงกับคุณความอีกฝ่ายหนึ่ง การต่อสู้โต้เถียงข้อเท็จจริงเช่นนี้เป็นเรื่องของการว่าความในศาลและเป็นการต่อสู้กัน ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อการเจรจาของคุณความแต่อย่างใด เพราะการดำเนินการในชั้นไกล่เกลี่ย เป็นเรื่องของการมองหาหนทางที่จะออมขอมกัน ลดหย่อนผ่อนปรนกัน ในทำนองถอยหลังกันคนละก้าว การเจรจาต่อรองจึงจะมีหนทางที่จะประสพกับความสำเร็จได้ ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 บัญญัติไว้ว่า “การประนีประนอมยอมความคือสัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ระบุข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่ หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน” ดังนั้น เมื่อไม่มีการยอมผ่อนผันให้แก่กัน ก็ย่อมจะไม่ใช่กรณีที่เรียกว่าเป็นการประนีประนอมยอมความกันสมดังเจตนาของการไกล่เกลี่ย ในทางปฏิบัติ ผู้ไกล่เกลี่ยบางคนจะใช้วิธีอธิบายให้ทนายความที่เข้ามาร่วมประชุมไกล่เกลี่ยเข้าใจเสียตั้งแต่ต้น และในระหว่างเจรจา หากมีกรณีที่ทนายความพยายามโต้เถียงข้อเท็จจริงแทนตัวความเกิดขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยก็จะอธิบายและชี้ให้เห็นถึงความขัดข้องเช่นนั้นอีกครั้งหนึ่ง ในบางครั้งเมื่อปรากฏว่าทนายความไม่ยอมเข้าใจว่า ผู้ไกล่เกลี่ยกำลังปฏิบัติหน้าที่อะไรอยู่ ผู้ไกล่เกลี่ยก็อาจจะต้องแยกทนายความผู้นั้นออกจากห้องประชุมเสียก่อน แล้วถามตัวความว่ายังประสงค์จะหาหนทางประนีประนอมยอมความกับคุณความฝ่ายตรงข้ามหรือไม่ หากยังต้องการอยู่ ก็จะต้องไปพูดให้ทนายความของตนเข้าใจ หรือไม่ก็เปิดโอกาสให้ตัวความตัดสินใจว่าจะทำการเจรจาต่อไปด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีทนายความอยู่ในห้องประชุมด้วยหรือไม่ ทั้งนี้จะต้องไม่ปิดโอกาสที่ตัวความจะนำผลการเจรจาไปปรึกษากับทนายความของตนให้แน่ใจเสียก่อน หลังจากนั้นจึงจะให้เซ็นสัญญาตกลงกับคุณความฝ่ายตรงข้าม อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ว่าตัวความต้องมีความแน่ใจในข้อตกลงที่จะทำกันขึ้นนั้น และตัวความต้องมีอิสระอย่างเต็มที่ที่จะปรึกษากับใครก็ได้ที่ตนเชื่อถือหรือไว้วางใจ เช่น บิดามารดา สามิหรือภริยา ทนายความ หรือแม้กระทั่งเพื่อนที่ตนไว้วางใจ

“การลงทุนในการเจรจา” ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของไกล่เกลี่ย ซึ่งหมายความว่า หากคุณความไม่มีการลงทุนทำอะไรไปก่อนที่จะทำการตัดสินใจ โอกาสที่จะตกลงกับฝ่ายตรงข้ามก็จะมึน้อย เพราะตนเองยังไม่ได้เสียอะไรไปที่จะทำให้การทำความตกลงกับฝ่ายตรงข้ามคุ้มค่ากับสิ่งที่ตนเสียไปเลย ยกตัวอย่างเช่น หากคุณความได้มีการเจรจากับฝ่ายตรงข้ามมาอย่าง

เหนื่อยยาก ใช้เวลาไปแล้วมากมาย ได้มีโอกาสพินิจพิเคราะห์ในปัญหาที่พิพาทแล้วอย่างถ่องแท้ จนมองไม่เห็นหนทางอื่นที่ดีกว่าข้อตกลงที่ได้รับการเสนอมานี้แล้ว โอกาสที่คู่ความจะยอมตกลงด้วยตามข้อเสนอนั้นก็ย่อมจะมีมาก ในทำนองว่าสู้กันมาจนเหนื่อยแล้ว จึงยอมตกลง ความเหนื่อยยากและเวลาที่ใช้ไปนั้น ก็คือสิ่งที่เรียกว่าเป็นการ “ลงทุน” ไปในความหมายนี้ อย่างไรก็ตาม จังหวะที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะเสนอทางออกสุดท้ายให้แก่คู่ความในตอนนี้จะต้องระวังให้ดี เพราะหากเสนอเร็วเกินไป คู่ความซึ่งยังลงทุนไปไม่มากพอ ก็อาจจะไม่ตกลงด้วยก็เป็นได้ โดยเฉพาะในเรื่องการเสนอให้ “พบกันครึ่งทาง” ซึ่งมักจะเป็นวิธีที่นำมาใช้ปฏิบัติกันอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่า หากรีบเสนอเสียตั้งแต่ตอนต้นของการเจรจา คู่ความมักจะยอมตกลงด้วย แต่จะได้ผลอย่างยิ่ง เมื่อคู่ความมองไม่เห็นหนทางอื่นที่ดีกว่าการพบกันครึ่งทางเช่นนี้

เมื่อคู่ความรู้สึกกังวลใจหรือไม่สบายใจกับข้อขัดแย้ง การไกล่เกลี่ยมักจะประสบกับความไม่สำเร็จ สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะคู่ความไม่ยอมให้ความร่วมมือในการค้นหาหนทางออกในการแก้ไขปัญหาซึ่งตนเองรู้ดีกว่าใคร ๆ สาเหตุอื่นก็คือการที่คู่ความไม่ยอมพูดถึงเรื่องที่เจรจากันให้หมดเปลือก โดยเกรงว่าจะต้องพูดถึงเรื่องที่ทำให้ตนรู้สึกกังวลใจหรือไม่สบายใจนั้น ลักษณะเช่นนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเฉลียวฉลาดในการจับคำพูดหรือดูกิริยาท่าทางที่บ่งบอกถึงความไม่สบายใจหรือความกังวลใจนั้น แล้วหาทางอธิบายหรือขจัดความกังวลใจหรือความไม่สบายใจดังกล่าวให้หมดไปเสีย นอกจากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยยังอาจหาวิธีทำให้คู่ความยอมบอกเรื่องที่กังวลใจหรือไม่สบายใจดังกล่าวออกมา แล้วหาทางแก้ไขปัญหานั้นในเรื่องนั้นให้แก่คู่ความ ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อเรื่องที่ไกล่เกลี่ยต่อไป

ในกรณีที่มีคำพิพากษาของศาลมาแล้วก่อนการไกล่เกลี่ย เช่น การไกล่เกลี่ยคดีของศาลสูง คำพิพากษาของศาลชั้นต้นเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องพูดถึงและจัดการอย่างระมัดระวัง เพราะการมีคำพิพากษาในเรื่องที่พิพาทมาแล้วนั้น จะทำให้เป็นเรื่องที่หนักแน่น ซึ่งคู่ความฝ่ายที่ ได้รับประโยชน์จากคำพิพากษานำมาใช้อ้างอิงในการเจรจาอยู่เสมอ การโน้มน้าวใจให้คู่ความฝ่ายที่ชนะคดียอมลดหย่อนผ่อนปรนให้ฝ่ายตรงข้ามมากกว่าที่คู่ความฝ่ายนั้นจะได้จากคำพิพากษา จึงควรที่จะเน้นในเรื่องของการชี้ให้เห็นถึงความคุ้มค่าของการตกลงกันเสียตั้งแต่เดี๋ยวนี้แทน การรื้อคำพิพากษาของศาลสูง เรื่องการเสียเวลาและค่าใช้จ่าย เรื่องความสัมพันธ์ทางธุรกิจในอนาคต เรื่องความน่าเชื่อถือของธุรกิจที่จะต้องเสียไป ฯลฯ โดยไม่วิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น และไม่เน้นในเรื่องการคาดหมายให้คู่ความฟังในทำนองว่าศาลสูงอาจกลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ แต่อาจชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการไม่ต้องเสี่ยงกับคำพิพากษาของศาลสูงก็น่าจะเพียงพอ

1.8 การเป็นความลับของการไกล่เกลี่ย

การเป็นความลับของการไกล่เกลี่ยนั้นมีอยู่สองเรื่องด้วยกัน คือ การเป็นความลับโดยห้ามคู่ความนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินคดี และการเป็นความลับโดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่นำข้อมูลที่ได้จากคู่ความฝ่ายหนึ่งไปถ่ายทอดให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งฟัง

การเป็นความลับโดยห้ามคู่ความนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ย ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินคดีนั้น หมายความว่า ในกรณีที่คู่ความไม่สามารถตกลงกันจากการไกล่เกลี่ยและต่อมาได้มีการนำคดีไปสู่ศาลหรือขอให้ศาลพิจารณาคดีต่อไปแล้วแต่กรณี คู่ความไม่สามารถจะอ้างอิงถึงข้อสนทนาที่กระทำกันในการไกล่เกลี่ยเป็นพยานหลักฐานในศาล และผู้ไกล่เกลี่ยก็ไม่สามารถจะถูกเรียกไปให้การในศาลเพื่อพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว ในบางรัฐของสหรัฐอเมริกา มีการวางรูปแบบอย่างเป็นทางการให้มีข้อตกลงให้ถือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยเป็นความลับและให้ถือเป็นเอกสิทธิ์ของการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้ข้อมูลในการไกล่เกลี่ยถูกนำไปใช้เป็นประโยชน์ในศาล สำหรับรัฐที่ไม่มีบทบัญญัติของเอกสิทธิ์ในเรื่องนี้ ก็จะถือตามข้อตกลงของคู่ความ อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงเช่นว่านี้ก็ยังมีจุดอ่อนตรงที่คู่ความแต่ละคนยังมีอิสระที่จะไปเล่าข้อเท็จจริงที่ถูกห้ามให้ผู้อื่นฟังตามที่ตนต้องการก็ได้ ซึ่งทำให้สามารถมีการตรวจสอบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวเพื่อนำมาพิสูจน์ถึงความมีอยู่เช่นนั้นจริงในศาลต่อไปได้ ดังนั้น การป้องกันในเรื่องนี้จึงยังไม่สมบูรณ์เสียทีเดียว

สำหรับการไกล่เกลี่ยที่กระทำกันอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน ผู้ไกล่เกลี่ยใช้วิธีบันทึกข้อตกลงไว้ในทำนองว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายให้สัญญาว่าจะไม่นำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการเจรจาไปใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี” หรือมีการระบุในรายละเอียดไว้ว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายให้สัญญาว่าจะไม่นำข้อเท็จจริง ข้อเสนอหรือความเห็นซึ่งเสนอ ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ การดำเนินการตลอดจนคำรับฟัง ซึ่งคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปิดเผยในชั้นไกล่เกลี่ย ไปเปิดเผยหรือใช้เป็นพยานหลักฐานหรือใช้ประโยชน์ใดๆ ในชั้นพิจารณาคดี ไม่ว่าจะการไกล่เกลี่ยจะมีประเด็นเกี่ยวเนื่องถึงข้อพิพาทอันเป็นมูลแห่งกระบวนการพิจารณาไกล่เกลี่ยหรือไม่” โดยบันทึกข้อตกลงแบบหลังเป็นการแปลถ้อยคำมาจากภาษาอังกฤษของกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ที่บัญญัติอยู่ในรูปแบบกลาง (Model Law) ของข้อบังคับเรื่องการประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL) อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ ได้มีความพยายามที่จะบรรจุความเป็นเอกสิทธิ์ที่จะไม่เปิดเผยข้อมูล หรือเอกสารที่กระทำขึ้น

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ในการใกล้เคียงไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 92 ของไทยขึ้นแล้ว โดยคณะอนุกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานในส่วนแห่งของกระทรวงยุติธรรมได้กร่างข้อความในลักษณะที่ว่า “ถ้าคำเบิกความหรือพยานหลักฐานของคู่ความหรือบุคคลใดอาจเปิดเผยเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการใกล้เคียงหรือประนีประนอมยอมความ ไม่ว่าจะเป็กระบวนการในศาลหรือนอกศาล คู่ความหรือบุคคล เช่นว่านั้นชอบที่จะปฏิเสธไม่ยอมเบิกความหรือนำพยานหลักฐานนั้น ๆ มาแสดงได้ เว้นแต่ ฯลฯ” ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างกรนำเสนอเข้าสู่รัฐสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

การเป็นความลับโดยผู้ใกล้เคียงไม่นำข้อมูลที่ได้จากคู่ความฝ่ายหนึ่งไปถ่ายทอดให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งฟังนั้น นอกจากจะมีความสำคัญในฐานะที่เป็นหลักจริยธรรมข้อหนึ่งทีผู้ใกล้เคียงจะต้องฟังมีแล้ว ยังส่งผลต่อคู่ความให้เกิดความเชื่อถือในตัวผู้ใกล้เคียงและต่อการใกล้เคียงว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่อีกด้วย การเป็นความลับในลักษณะนี้ เป็นผลมาจากการใช้วิธีการใกล้เคียงในรูปแบบของการประชุมฝ่ายเดียว (Caucus session) ซึ่งคู่ความฝ่ายที่ร่วมประชุมอยู่กับผู้ใกล้เคียงโดยไม่มีคู่ความฝ่ายตรงข้ามร่วมประชุมอยู่ด้วยนั้น อาจต้องการเล่าข้อเท็จจริงบางอย่างซึ่งต้องการให้ผู้ใกล้เคียงรู้แต่ไม่ต้องการให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามรู้ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น เพื่อให้ผู้ใกล้เคียงเข้าใจถึงความต้องการของตนแจ่มชัดขึ้น ต้องการระบายความคับแค้น หรือต้องการผูกโยงเรื่องราวให้ติดต่อกัน เป็นต้น ผู้ใกล้เคียงจึงต้องระมัดระวังโดยการสอบถามคู่ความในตอนท้ายของการประชุมฝ่ายเดียวทุกครั้งไปว่ามีข้อความตอนใดที่คู่ความประสงค์จะให้เก็บรักษาไว้เป็นความลับโดยไม่บอกให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบหรือไม่ และผู้ใกล้เคียงจะต้องรับประกันต่อคู่ความว่าเรื่องทุกอย่างที่คู่ความขอให้ถือเป็นการลับจะต้องยังเป็นความลับอยู่เช่นนั้น กรณีเช่นนี้การเปิดเผยความลับโดยไม่ทันยั้งคิดหรือไม่ตั้งใจในขณะที่มีการประชุมร่วมกัน (Joint session) อาจทำให้ผู้ใกล้เคียงต้องสูญเสียความเชื่อถือที่คู่ความมีต่อตน และการใกล้เคียงก็อาจจะต้องจบสิ้นลง อย่างไรก็ตาม มีข้อที่ควรระวังอยู่ว่า ในบางกรณี สิ่งที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคิดว่าเป็นความลับ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอาจจะทราบอยู่ก่อนแล้ว เช่น คู่ความฝ่ายที่เข้าร่วมประชุมฝ่ายเดียวแจ้งให้ผู้ใกล้เคียงทราบว่าตนกำลังเดือดร้อนเพราะขาดสภาพคล่องทางการเงินและต้องการให้เรื่องทีพิพาทกันนั้นจบสิ้นโดยเร็ว โดยขอให้ผู้ใกล้เคียงเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ความลับเช่นนี้เป็นความลับชนิดที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอาจรู้อยู่แล้ว ผู้ใกล้เคียงจึงควรที่จะถามคู่ความฝ่ายที่บอกความลับนั้นเสียในขณะที่ได้รับทราบเรื่องดังกล่าวว่าเป็นไปได้ไหมที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามจะรู้อยู่แล้วว่าเขามีปัญหาทางด้านการเงินและจำเป็นที่จะต้องทำให้เรื่องทีพิพาทจบสิ้นลงโดยเร็ว หากผู้ใกล้เคียง

ไม่ถามเช่นนี้โอกาสที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามจะพุดจาในลักษณะที่คล้ายกับผู้ไกล่เกลี่ยได้เปิดเผย ข้อมูลดังกล่าวให้รู้ในการประชุมร่วมกันครั้งต่อไปจะมีอยู่ค่อนข้างสูง เพราะเป็นเรื่องทั่วๆ ไปที่ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอาจทราบมาก่อนก็ได้ และจะทำให้คู่ความฝ่ายที่บอกความลับเข้าใจผิดไปได้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยไม่รักษาความลับให้แก่ตน

1.9 ความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย

ความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยนั้นแตกต่างจากความเป็นกลางของผู้พิพากษา เมื่อเราพูดถึงความเป็นกลางของผู้พิพากษา เรามักจะนึกถึงสัญลักษณ์ที่เป็นรูปเทพีมีผ้าผูกตา มือหนึ่งถือคัมภีร์กฎหมาย อีกมือหนึ่งถือตาชั่ง อันเป็นสัญลักษณ์ของการประสาทความยุติธรรมในต่างประเทศ ซึ่งมีความหมายในทำนองว่าไม่ให้มองคู่ความหรือเรื่องอื่นใด ให้ยึดถือแต่ตัวบทกฎหมายเป็นที่ตั้งในการดำรงความเป็นกลางเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้ เป็นความหมายในรูปแบบของความเป็นกลางเกี่ยวกับการตัดสินชี้ขาดความถูกต้องในคดีของผู้พิพากษา ซึ่งจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ เป็นสำคัญ แต่การไกล่เกลี่ยนั้นต่างกัน เพราะผู้ไกล่เกลี่ยไม่ได้ทำหน้าที่ชี้ขาดตัดสินคดีเพียงทำหน้าที่ช่วยให้คู่ความตกลงกันเท่านั้น ความเป็นกลางจึงอยู่ที่การปฏิบัติตัวต่อคู่ความทุกฝ่ายซึ่งหากจะให้เปรียบเทียบแล้ว สัญลักษณ์ของความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยน่าจะเป็นลักษณะของคนเปิดตา มองไปที่หัวใจของคู่ความ มือหนึ่งถือตำราสรรพวิทยาการทั้งหลาย อีกมือหนึ่งถือตาชั่งซึ่งมีความหมายว่า ในการทำตัวเป็นคนกลางของผู้ไกล่เกลี่ยนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพยายามเข้าใจคู่ความทั้งสองฝ่ายพร้อม ๆ กัน ถ่ายทอดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจทั้งสองฝ่าย และช่วยหาบทสรุปที่ทั้งสองฝ่ายพอใจจนสามารถตกลงกันได้ กระบวนการดังกล่าวจึงมีชีวิต เพราะเข้าไปพิจารณาถึงความคิดของคู่ความ มีการผันแปรไปตามความรู้สึกและความคิดอ่านของคู่ความ มีสภาพการณ์ที่เคลื่อนไหวไปมา และมีอารมณ์กับความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง ในส่วนของข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ผ่านมาแล้วก็ไม่ใช่เรื่องสลักสำคัญอะไร อีกทั้งข้อกฎหมายก็เป็นเพียงมาตรฐานชนิดหนึ่งที่ใช้ในการอ้างอิงประกอบการตัดสินใจของคู่ความเท่านั้น คงดูไปที่อนาคตว่าจะทำอย่างไรกันต่อไปเป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งนับว่าแตกต่างกับกระบวนการพิจารณาคดีในส่วนที่สำคัญๆ โดยสิ้นเชิง แม้แต่พยานหลักฐานที่มีอยู่ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ยังต้องการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท แต่ในการยอมความกันจากการไกล่เกลี่ย ไม่จำเป็นว่าพยานหลักฐานนั้นได้บ่งชี้ไปในทิศทางใดแล้ว คู่ความจะตกลงกันเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะอาจมีกรณีอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ความไม่คุ้มค่างกับการเสียเวลา ความไม่คุ้มค่างกับการเสียค่าใช้จ่าย ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันที่อยากจะรักษาไว้ เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้คู่ความยินยอมตกลงกันให้ผิดแผกไปจากพยานหลักฐานที่มีอยู่ ก็ย่อมจะทำได้โดยเรียกว่าเป็นการยอมผ่อนผันให้แก่กัน

ความเป็นกลางในทางที่ถูกต้องนับได้ว่าเป็นหัวใจของการไกล่เกลี่ย ในฐานะที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ถ้าเราทำตัวเป็นคนกลางอย่างเต็มที่ในเรื่องของผลลัพธ์ที่จะได้จากการไกล่เกลี่ย (ซึ่ง

คล้ายกับการตัดสินว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก) เราก็จะไม่เป็นกลางต่อกระบวนการไกล่เกลี่ย (ซึ่งเป็นลักษณะที่ต้องให้คุณความเป็นคนตัดสินใจเอง) ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายมีความรับผิดชอบโดยการตัดสินใจในเรื่องที่เจรจาเอง เราก็จะมีลักษณะที่เป็นคนปฏิบัติหน้าที่แตกต่างให้กับคู่ความแต่ละฝ่ายพร้อมกัน ไม่ใช่เป็นการแตกต่างให้แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น วิธีการเช่นนี้เป็นหนึ่งในความเป็นกลางที่ถูกต้อง ซึ่งเมื่อได้ทำอย่างต่อเนื่องแล้วก็จะทำให้ได้พบกับความเข้าใจในตัวของคุณความทั้งสองฝ่ายอันถือได้ว่าเป็นหัวใจของการไกล่เกลี่ย

โดยเหตุที่ผู้พิพากษาเป็นผู้ตัดสินใจให้เกิดผลลัพธ์แก่คู่ความ ส่วนผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่ทำการตัดสินใจให้เกิดข้อตกลงระหว่างคู่ความ ลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยเช่นนี้ ไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดของกระบวนการไกล่เกลี่ย แต่ยังเป็นสิ่งที่เป็นจุดอ่อนที่สุดของกระบวนการนี้ด้วย กล่าวคือ ในการเจรจาระหว่างคู่ความ คู่ความฝ่ายหนึ่งอาจทำการบีบคั้นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอย่างรุนแรงให้ยอมรับผลที่ไม่เป็นธรรม และผู้ไกล่เกลี่ยก็ไม่ได้ทำอะไรให้เป็นการช่วยคู่ความฝ่ายที่จะไม่ได้รับความเป็นธรรมนั้น เพราะติดขัดอยู่กับความไม่เข้าใจในเรื่องของความเป็นกลางในทางที่ถูกต้อง โดยพูดแต่เพียงให้คู่ความฝ่ายนั้นตัดสินใจเอาเองเพราะตนไม่มีอำนาจตัดสินใจแทนคู่ความ ซึ่งแม้จะเป็นเพียงการพูดย้ำในสิ่งที่คู่ความฝ่ายที่ทำการบีบคั้นนั้นพูด แต่ก็อาจมีผลทำให้เกิดสิ่งที่เลวร้ายตามมาก็เป็นได้

คนเราส่วนใหญ่ที่มีเรื่องขัดแย้งกันมักจะเป็นเพราะไม่เข้าใจกัน ความไม่เข้าใจกันนี้เองที่นำพวกเขาไปสู่การโจมตีกัน ทำให้มีการกล่าวโทษซึ่งกันและกัน และทำให้มีการใช้แรงกดดันเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับตามที่ฝ่ายตนต้องการ การกระทำในลักษณะเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบในทำนองเดียวกัน และในที่สุดก็ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เลวร้ายขึ้น ความไม่เข้าใจในฝ่ายตรงข้ามนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณตามธรรมชาติเมื่อบุคคลคนหนึ่งมีความขัดแย้งกับบุคคลอีกคนหนึ่งในเรื่องของความต้องการในวัตถุประสงค์เดียวกัน เพราะถ้าปล่อยให้ความคิดแล่นไปในทางพยายามที่จะเข้าใจในฝ่ายตรงข้าม ตนเองก็就会被บังคับให้จุดยืนที่ต้องการในสิ่งของนั้นอ่อนตัวลง หน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยก็คือพยายามที่จะเข้าใจคู่ความทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกันนั้นไปพร้อมๆ กัน และพยายามที่จะรักษาความเข้าใจดังกล่าวซึ่งรวมถึงจุดยืนของทั้งสองฝ่ายนั้นเอาไว้ ความพยายามเช่นนี้เป็นเรื่องที่ขัดกับความรู้สึกของคนทั่วไป แต่จะเป็นหนทางที่ทำให้บังเกิดผลในการไกล่เกลี่ย

คนเราส่วนใหญ่เมื่อคิดถึงความเป็นกลาง พวกเขาจะหมายถึงสิ่งที่เป็นเป้าหมายสุดท้ายในเรื่องนั้นๆ แต่ในการที่จะเข้าใจคู่ความทั้งสองฝ่ายพร้อมๆ กัน ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้อง

เข้าไปนั่งในหัวใจของคุณทั้งคู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ พยายามเข้าไปนั่งในหัวใจของ พวกเขาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และเมื่อคุณทั้งคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างก็รู้ว่าผู้ใกล้ชิดเข้าใจในตัว พวกเขา ก็จะเกิดสภาพการณ์ที่ทำให้ทั้งคู่ความทั้งสองฝ่ายรู้สึกว่าการที่พิพาทกันนั้นเป็นเรื่องที่ อาจเข้าใจกันได้และยังสามารถเปลี่ยนบรรยากาศของความขัดแย้งไปในทางที่ดีขึ้นได้อีกด้วย

ขอยกตัวอย่างของลักษณะความเป็นกลางที่ถูกต้องขึ้นมาให้ดูสักเรื่องหนึ่ง สมมติว่า ในการไกล่เกลี่ยคดีหย่า ฝ่ายสามีตกลงให้บุตรทั้งสองคนไปอยู่กับภรรยา แต่ยืนยันว่าจะไม่ยอม จ่ายค่าเลี้ยงชีพให้แก่ภรรยาและไม่ยอมจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้แก่ภรรยาด้วย ข้อที่ไม่ยอม จ่ายค่าเลี้ยงชีพให้แก่ภรียนั้นพอที่จะเข้าใจได้ แต่สิ่งที่ยากจะเข้าใจก็คือเรื่องการไม่ยอมจ่ายค่า อุปการะเลี้ยงดูบุตรทั้ง ๆ ที่ฝ่ายสามีมีรายได้มากกว่าภรรยาหลายเท่า ผู้คนทั่วไปที่ทราบเรื่องนี้ ต่างก็ไม่พอใจ โดยกล่าวหาว่าฝ่ายสามีเป็นคนไร้คุณธรรม ซึ่งรวมทั้งตัวผู้ใกล้ชิดด้วย แต่ถ้า ผู้ใกล้ชิดเลือกใช้วิธีลองฟังความเห็นของฝ่ายสามีเสียก่อนว่าทำไมเขาจึงมีจุดยืนเช่นนั้น ซึ่งเป็นวิธีที่เรียกกันว่า “การเข้าไปร่วมรับรู้ความรู้สึก” กับคู่ความ วิธีการเช่นนี้จะสามารถกระตุ้น ให้เกิดความเข้าใจใหม่ ๆ ในขณะที่ผู้ใกล้ชิดให้ข้อมูลที่สำคัญ ๆ ออกไปให้แก่ฝ่ายสามี ซึ่งถ้า ผู้ใกล้ชิดเลือกไปในทางบอกฝ่ายสามีว่าตนไม่เห็นด้วยกับความคิดของเขาที่ไม่ยอมจ่ายค่า อุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้น ก็ไม่เห็นว่าจะช่วยอะไรให้เรื่องดีขึ้นได้ และอาจยังทำให้ฝ่ายสามียึดมั่น ในความเห็นของตนมากขึ้น การเข้าไปทำความเข้าใจและการยอมรับฟังเขาก่อนนั้นแหละจึงจะ ทำให้เขาเปลี่ยนความคิดได้ และถ้าผู้ใกล้ชิดยังไม่อาจเข้าใจในเหตุผลของฝ่ายสามี ฝ่ายสามี ก็อาจจะขอถอนตัวออกจากการไกล่เกลี่ยและหาผู้ใกล้ชิดคนใหม่ หรือสามารถที่จะแสดง ความรู้สึกของการถูกกล่าวหาหรือถูกเข้าใจผิดนั้นออกมา ซึ่งถ้าเขาเลือกในทางแสดงความรู้สึก ออกมา ก็อาจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่พิพาทกันมาแล้วทั้งหมดก็เป็นได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้ใกล้ชิดพยายามเข้าไปทำความเข้าใจและสอบถามอยู่สักครู่หนึ่ง ฝ่ายสามี ก็บอกว่าเหตุที่ไม่อยากจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นเพราะการตัดสินใจของภรรยาที่จะแยก ทางเดินกับเขาทำให้เขาหมดหวังในชีวิตอย่างสิ้นเชิง การเอ่ยออกมาให้คนอื่นรู้เช่นนี้จะทำให้ ตัวเขาเองกระจ่างในความคิดของตน และเมื่อได้รับข้อมูลกับความเห็นของคนกลางที่เป็น ผู้ใกล้ชิด ก็จะทำให้ทัศนคติของเขาเปลี่ยนไปได้ โอกาสที่จะได้หันมาพิจารณาในเรื่องคุณธรรม และเรื่องอื่นๆ ที่จะช่วยให้เกิดข้อตกลงที่ดีขึ้นในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรก็เกิดขึ้น ลักษณะ ของการเข้าไปทำความเข้าใจหรือเข้าไปร่วมรับรู้ความรู้สึกนี้ก็คือความเป็นกลางที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม การที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่พอใจที่ผู้ใกล้ชิดใช้เวลามากในการพยายามทำความเข้าใจ

คู่ความฝ่ายแรกนั้นและพยายามเข้าพูดแทรก การที่คู่ความไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลออกมาให้ทราบเพราะกลัวว่าจะได้รับปฏิกริยาโต้ตอบจากฝ่ายตรงข้าม และการที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถทำความเข้าใจในตัวคู่ความนั้น

ความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยตามเป้าหมายหรือหลักการที่ว่าจะต้องปล่อยให้การตัดสินใจตกอยู่แก่คู่ความมีข้อยกเว้นอยู่สองประการ คือ กรณีที่ข้อตกลงของคู่ความทั้งสองฝ่ายจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นอย่างมาก และกรณีที่ข้อตกลงของคู่ความทั้งสองฝ่ายหากให้ศาลเป็นผู้พิจารณา ศาลคงจะวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ในกรณีทั้งสองนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยควรจะต้องปฏิเสธไม่ยอมช่วยในการยกร่างข้อตกลงนั้น โดยบอกให้รู้ถึงความเห็นของตน

นอกจากความเป็นกลางในลักษณะของการเข้าไปร่วมรับรู้ความรู้สึกและการทำความเข้าใจในตัวคู่ความแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยยังจะต้องทำตัวหรือแสดงกิริยาท่าทางที่เหมาะสมในลักษณะที่เป็นคนกลาง กล่าวคือ จะต้องไม่ดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยใช้ภาษามือ ภาษาของร่างกายส่วนอื่นหรือโดยการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะของการแสดงความลำเอียงหรือเข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการทำลายความเชื่อถือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น การโบกมือห้าม การส่ายหน้าไม่ให้พูดต่อ การพยักพยิต หรือแม้แต่การเอนตัวเข้าหาคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่าที่ได้กระทำกับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ก็อาจถูกมองว่าเป็นลักษณะของการขาดความเป็นกลางได้

ในที่สุดแล้ว ความสำคัญของความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยก็คือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับความคุ้มครองไม่ให้ถูกแทรกแซงเหมือนดังเช่นผู้พิพากษา เพราะการแทรกแซงผู้ไกล่เกลี่ยให้เข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นเรื่องที่สามารถจะกระทำได้ และก่อให้เกิดผลร้ายแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ถึงแม้ผลสุดท้ายของการไกล่เกลี่ยจะเกิดจากความยินยอมของคู่ความ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยก็เป็นผู้มีอำนาจในการเกลี้ยกล่อมโดยอาศัยความศรัทธาจากคู่ความ ผู้ไกล่เกลี่ยจึงสามารถมีอิทธิพลเหนือจิตใจและความคิดของคู่ความได้ ความยินยอมจึงอาจมีผลมาจากการเกลี้ยกล่อมของผู้ไกล่เกลี่ยด้วยบางส่วน มิใช่เป็นผลมาจากความคิดของตัวคู่ความโดยแท้ ผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องไม่รับอิทธิพลมาจากผู้ใดในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

1.10 แนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ย

ก่อนที่จะกล่าวถึงการดำเนินการไกล่เกลี่ย สิ่งที่ควรพิจารณาทำความเข้าใจในเบื้องต้นก็คือการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของคุณคู่ความ ซึ่งเรียกกันว่า “การเข้าสู่โต๊ะเจรจา” อันถือได้ว่าเป็นส่วนที่ยากที่สุดประการหนึ่งของกระบวนการนี้

วิถีทางที่คุณคู่ความจะเข้ามาสู่การไกล่เกลี่ยอาจแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. คู่ความติดต่อผู้ไกล่เกลี่ยหรือสำนักงานไกล่เกลี่ย ซึ่งจะทำให้มีการติดต่อไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง
2. ศาลส่งคู่ความทั้งสองฝ่ายมาให้ไกล่เกลี่ย โดยในบางครั้งคู่ความจะถูกแรงกดดันให้ยอมมาให้ไกล่เกลี่ย
3. คู่ความได้รับแรงกระตุ้นจากผู้ไกล่เกลี่ยหรือบุคคลอื่น
4. มีข้อบังคับตามกฎหมายว่าต้องมาให้ไกล่เกลี่ย

ในการไกล่เกลี่ยทั้ง 4 รูปแบบดังกล่าว ศาลหรือสำนักงานไกล่เกลี่ยจะต้องสร้างรูปแบบของกระบวนการไกล่เกลี่ย ตั้งแต่รูปแบบของการรับคดีหรือข้อพิพาทเข้ามาไกล่เกลี่ยไปจนถึงรูปแบบสุดท้ายที่เป็นการจบกระบวนการไกล่เกลี่ยขึ้น ซึ่งเป็นงานในลักษณะเดียวกันกับกระบวนการพิจารณาของศาลนั่นเอง แต่มีข้อยุ่งยากและขั้นตอนน้อยกว่ากันมาก นอกจากนั้นก็คงเป็นเรื่องของการใช้ศิลปะในการไกล่เกลี่ยตามขั้นตอนต่างๆ ต่อไป

เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายได้เข้ามาสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว การดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจแบ่งขั้นตอนออกได้เป็น 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

ขั้นตอนที่ 1

การกล่าวเปิดประชุมการไกล่เกลี่ยนัดแรก

ขั้นตอนแรกนี้ปกติจะเป็นการประชุมร่วมกันระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่ความทั้งสองฝ่าย ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยควรจะใช้โอกาสนี้กล่าวเปิดประชุมการไกล่เกลี่ยเพื่อแนะนำตัวเองและให้คู่ความทุกฝ่ายแนะนำตัวให้รู้จักกัน กำหนดลักษณะของการประชุมครั้งต่อไป และชี้แจงวัตถุประสงค์กับกระบวนการหลักของการไกล่เกลี่ยให้คุณคู่ความฟัง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปิดการไกล่เกลี่ย สร้างความเชื่อถือ และควบคุมการดำเนินการไกล่เกลี่ยที่จะมีขึ้นต่อไป
2. เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความไว้วางใจ
3. เพื่ออธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยและบอกให้คู่ความรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรบ้าง
4. เพื่อกำหนดลักษณะการไกล่เกลี่ยที่ถูกต้องให้เกิดผลในทางบวก
5. เพื่อชี้แจงให้ทราบอย่างกระจ่างชัดเกี่ยวกับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย กระบวนการ และวิธีการของการไกล่เกลี่ย

รายการที่ควรกล่าว

การกล่าวเปิดประชุมการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ยจะแปรเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของคู่ความและเรื่องที่พิพาทกัน โดยอาจจะเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและมีรายละเอียดมาก เช่น ในคดีที่เกี่ยวกับเรื่องของครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและอาจมีผลกระทบต่อบุตรที่เป็นผู้เยาว์ การไกล่เกลี่ยนัดแรกจะต้องมีการจัดวางรูปแบบของการประชุมที่สามารถขยายออกเป็นการประชุมต่อเนื่องเป็นสัปดาห์หรือเป็นเดือนได้ แต่ในบางเรื่องที่มีคู่ความเป็นนิติบุคคล และคู่ความทั้งสองฝ่ายจะไม่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปอีก การกล่าวเปิดประชุมอาจจะสั้นโดยอาจกล่าวแต่เพียงกฎเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ย การเป็นความลับ และความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยก็พอ โดยเฉพาะในคดีที่คู่ความมีลักษณะที่รู้ถึงกระบวนการนี้อยู่แล้ว เช่น ในคดีแรงงานที่มีกฎหมายบังคับอยู่ว่าจะต้องไกล่เกลี่ยก่อน คู่ความก็อาจจะมีการศึกษาการไกล่เกลี่ยมาก่อนแล้วเพราะรู้ตัวล่วงหน้า เป็นต้น การอธิบายถึงกฎเกณฑ์การไกล่เกลี่ยที่ต้องใช้เวลามากจึงอาจจะไม่จำเป็น ซึ่งยอมทำให้การกล่าวเปิดประชุมไม่ต้องใช้เวลามากเช่นเดียวกันด้วย และผู้ไกล่เกลี่ยก็อาจใช้วิธีที่เป็นกันเองโดยการพูดนำในเรื่องขำขันเพื่อสร้างมิตรจิตระหว่างกันเสียก่อนก็ยังได้ กล่าวโดยสรุป ผู้ไกล่เกลี่ยอาจใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในการกล่าวเปิดประชุม การไกล่เกลี่ยโดยไม่จำเป็นจะต้องกล่าวถึงรายการต่าง ๆ ให้ละเอียดครบถ้วนดังที่ระบุในหัวข้อนี้ทั้งหมด คงกล่าวถึงเฉพาะในส่วนที่สำคัญ ๆ เท่านั้นก็พอ สำหรับรายการที่ควรกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. แนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ยเอง

- ก. แจ้งให้คู่ความทราบถึง ชื่อ ตำแหน่ง คุณสมบัติ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และการได้รับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย
- ข. แจ้งให้คู่ความทราบถึงอำนาจในการไกล่เกลี่ยของตนว่าเป็นไปตามที่ได้รับ

ความยินยอมจากคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือเป็นไปตามอำนาจแห่งกฎหมาย หรืออื่นๆ

- ค. แจ้งให้คู่ความทราบว่าตนไม่รู้ข้อเท็จจริงใดๆ เกี่ยวกับเรื่องพิพาท เว้นแต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในเอกสารที่คู่ความยื่นเข้ามาในสำนวน
2. ขอให้คู่ความและบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในห้องประชุมแนะนำตัวเองโดยแจ้ง ชื่อที่อยู่และบทบาทที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่พิพาท
3. บอกให้คู่ความทราบถึงความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง และไม่เข้าข้างฝ่ายใดของตน
  - ก. แจ้งให้คู่ความทราบว่าตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆ ในคดี ไม่เคยรู้จักมักคุ้นและไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
  - ข. เปิดเผยให้ทราบถึงเรื่องที่อาจก่อให้เกิดความเกิดความเข้าใจผิดหรือสงสัยได้ว่าตนมีความลำเอียง
  - ค. อธิบายให้ทราบว่าการยอมให้คู่ความฝ่ายใดเริ่มพูดก่อนหรือการแยกประชุมกับคู่ความฝ่ายใดเพียงฝ่ายเดียวเป็นเวลานานๆ มิได้หมายถึงความลำเอียง
  - ง. อธิบายให้ทราบว่าตนอาจต้องขอพบกับ ตัวความ ทนายความ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นฝ่ายของคู่ความแต่เพียงลำพัง
  - จ. แจ้งให้ทราบว่าตนจะรักษาความลับโดยเฉพาะที่เป็นข้อมูลที่ได้จากการประชุมฝ่ายเดียวซึ่งคู่ความไม่ยอมให้เปิดเผยให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งทราบ
4. อธิบายให้คู่ความทราบถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยและขอบเขตอำนาจของผู้ไกล่เกลี่ย
  - ก. แจ้งให้ทราบว่า การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่มีคนกลางมาช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุถึงข้อตกลงอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน จุดหมายคือการแก้ปัญหา ร่วมกัน และเป้าหมายสุดท้ายคือการบรรลุถึงข้อตกลงอันเป็นการประนีประนอมยอมความกัน
  - ข. แจ้งให้คู่ความทราบว่าตนไม่มีอำนาจกำหนดข้อตกลงเอง ไม่มีอำนาจบังคับ การตัดสินใจของคู่ความ ไม่มีอำนาจตัดสินชี้ขาดประเด็นที่พิพาทโดยเป็น คนละคนกับผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการ และไม่มีอำนาจจำคุก กักขัง หรือปรับผู้ใด โดยยืนยันอำนาจของคู่ความที่จะตกลงกันเองอย่างอิสระ
5. กล่าวโดยย่อถึงแง่มุมและการกระทำต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการไกล่เกลี่ยดังต่อไปนี้
  - ก. กฎเกณฑ์ต่างๆ ในการเจรจาจะต้องเป็นที่ยอมรับของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่ได้จากการปรึกษาหารือกัน

- ข. ผู้เข้าประชุมในการไกล่เกลี่ยต้องรักษามารยาทในการพูดในที่ประชุม การพูดแต่ละจังหวะของการประชุมต้องปล่อยให้พูดคนเดียวโดยไม่มีการขัดจังหวะ
- ค. การประชุมฝ่ายเดียวอาจใช้เวลาต่างกัน ซึ่งไม่ใช่เรื่องสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ความคืบหน้าของการเจรจาและความไว้วางใจของคุณคู่ความต่อการตัดสินใจของผู้ไกล่เกลี่ย ที่จะดำเนินการให้การเจรจาดำเนินไปยังทิศทางใด ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยคิดว่าจะได้ผลดีมากที่สุด
- ง. อาจมีการจัดลำดับการเสนอความต้องการของคุณคู่ความแต่ละฝ่ายว่าจะให้ฝ่ายใดเป็นผู้เสนอก่อนในแต่ละประเด็น (เช่น ให้ใจทักเป็นผู้แสดงก่อน) การแถลงจะต้องกระทำต่อเนื่องกันไปจนจบคำแถลงโดยไม่มีการพูดขัดจังหวะ เมื่อแถลงจบแล้ว จึงให้ซักถามได้
- จ. การจัดประชุมอาจเป็นในรูปแบบของ การประชุมร่วมกัน (Joint session) การประชุมฝ่ายเดียว (Caucus session) หรือ การประชุมเฉพาะผู้มีอำนาจตัดสินใจ (Side-Bar session) และอาจจะมีการเรียกประชุม หยุดพักระหว่างประชุม หรือบอกเลื่อนการประชุมตามความเหมาะสมของสถานการณ์
- ฉ. การประชุมฝ่ายเดียว (Caucus session) อาจมีขึ้นได้เพื่อจุดประสงค์ในการพูดจากันเป็นการส่วนตัวระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เนื่องจากคู่ความฝ่ายดังกล่าวยังไม่ต้องการหรือไม่สะดวกใจที่จะพูดจาต่อหน้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือต้องการจะปรึกษากับผู้ไกล่เกลี่ยเสียก่อน หรือผู้ไกล่เกลี่ยประสงค์จะซักถามคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียว เพื่อให้เรื่องที่กำลังเจรจากันอยู่นั้นเกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้คู่ความได้มีโอกาสระบายอารมณ์ ลดความตึงเครียดและบอกข้อมูลที่เป็นความลับกับความต้องการที่แท้จริงของตนออกมา และเพื่อผ่าทางตันในปัญหาที่กำลังเจรจากันอยู่นั้น
- ช. การประชุมเฉพาะผู้มีอำนาจตัดสินใจ (Side-Bar session) อาจมีขึ้นได้เพื่อจุดประสงค์จะให้มีการพบปะกันเฉพาะผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพิพาท ซึ่งอาจทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ง่ายขึ้น
- ซ. ผู้ไกล่เกลี่ยจะถือเอาคำแถลงหรือจุดยืนที่ได้รับการบอกเล่าจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการประชุมฝ่ายเดียวเป็นความลับ โดยจะไม่เปิดเผยให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบหากไม่ได้รับอนุญาต

- ณ. ผู้สังเกตการณ์หรือพยานซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะต้องรออนอกห้องประชุม จนกว่าจะได้รับการเรียกตัวให้เข้าไปในห้องประชุมได้
- ญ. กระบวนการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นจากความสมัครใจล้วนๆ ของคู่ความทั้งสองฝ่าย ดังนั้น คู่ความจะขอให้หยุดการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อไรก็ได้ (หน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยคือทำให้คู่ความยังคงเจรจากันอยู่ต่อไป โดยทำให้คู่ความเชื่อว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับคู่ความ)
- ฎ. ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่ทำการตัดสินข้อพิพาท หรือเข้าไปทำความตกลงเกี่ยวกับข้อพิพาทเสียเอง
- ฏ. ข้อตกลงที่ทำขึ้นจะผูกมัดคู่ความในรูปของสัญญาประนีประนอมยอมความ
- จ. ผู้ที่เซ็นชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความในฐานะคู่สัญญาเมื่อคดีตกลงกันได้จะต้องเป็นตัวคู่ความเองหรือเป็นผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากตัวความ
- ช. สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการไกล่เกลี่ยถือเป็นความลับ ไม่อาจนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการหรือของศาล
- ฉ. เอกสารที่นำมาใช้และเปิดเผยในระหว่างการไกล่เกลี่ย ซึ่งปกติก็สามารถนำมาแสดงเป็นพยานหลักฐานได้อยู่แล้วนั้น ย่อมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือชั้นศาลได้อีก
- ค. คู่ความไม่อยู่ในฐานะที่จะถูกบังคับให้ต้องเปิดเผยความลับของเอกสารหรือข้อมูลใดๆ
- ด. การเจรจาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่มีอคติต่อกัน ถ้าการไกล่เกลี่ยล้มเหลว ข้อเสนอหรือการยอมรับข้อเท็จจริงใดๆ ที่ได้กระทำในระหว่างการไกล่เกลี่ยจะไม่สามารถนำไปใช้ในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือชั้นศาลได้อีก
6. สร้างความหวังให้แก่คู่ความโดยกล่าวถึงอัตราความสำเร็จที่ผ่านมาของการไกล่เกลี่ยและแนะนำให้รู้จักการยืดหยุ่นกับการสร้างโอกาสของการเจรจาโดยการพิจารณาถึงหนทางเลือกอื่น ๆ
7. ในกรณีที่ไม่มีอำนาจไกล่เกลี่ยตามกฎหมาย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องให้คู่ความยินยอมมอบอำนาจการไกล่เกลี่ยให้แก่ตน โดยอาจจดบันทึกความยินยอมดังกล่าวไว้ในรายงานการประชุมซึ่งมีลายเซ็นของคู่ความรับทราบไว้

8. แนะนำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายบันทึกข้อความที่เจรจาไปพร้อมกับการเจรจา เพื่อจะได้นำมาใช้ทบทวนในระหว่างการเจรจาได้ โดยชี้แจงให้เห็นความสำคัญว่า ในการเจรจามีประเด็นต่างๆ พุดจากกันอยู่มาก หากไม่บันทึกไว้โดยใช้แต่เพียง การจดจำก็อาจจะจำได้ไม่หมด และแจ้งให้คู่ความเข้าใจด้วยว่าข้อความต่างๆ ที่ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกไว้ในระหว่างการไกล่เกลี่ยจะถูกทำลายเพื่อไม่ให้เหลือเป็น หลักฐานในภายหลัง
9. อธิบายให้ทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายของคู่ความที่มาเข้าร่วมประชุม ไกล่เกลี่ยเข้าใจว่า การเจรจาในการไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่แตกต่างจากการว่าความ ดังนั้น จึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากการต่อสู้คดีเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้ามมาเป็นให้ คำปรึกษาแก่ตัวความเพื่อจุดประสงค์ของการตกลงกัน หากยังคงใช้วิธีว่าความ เพื่อเอาชนะกันก็จะเป็นอุปสรรคแก่การไกล่เกลี่ยเป็นอย่างมาก
10. เริ่มไกล่เกลี่ย

ตัวอย่างคำกล่าวเปิดประชุมการไกล่เกลี่ยนัดแรก

ผู้ไกล่เกลี่ย สวัสดีครับ ท่านผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ผมชื่อ ภาณุ รังสีสหัส ผมเป็นผู้พิพากษา ที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีนี้ให้กับพวกท่าน ก่อนอื่นผมต้องขอ ยืนยันต่อพวกท่านว่าผมไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียใดๆ ในคดีนี้ ผมไม่รู้จัก คู่กันเคยหรือมีความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัวกับฝ่ายตรงข้ามของพวกท่านมาก่อน ในฐานะของการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ผมไม่มีอำนาจหรือหน้าที่ที่จะมาตัดสินชี้ขาด ข้อพิพาทในคดี ผมมาช่วยให้พวกท่านตกลงกันเท่านั้น และผมจะเป็นคนละคนกับ ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีนี้ พวกท่านจึงวางใจได้ สามารถพูดจาออกมาได้ อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องเป็นห่วงว่าจะมีผลเสียต่อคดีหากเจรจากันไม่สำเร็จ ผมมา เพื่อช่วยเหลือโดยเพียงแต่จะมาช่วยพูดในสิ่งที่พวกท่านแต่ละฝ่ายอาจจะรู้สึก ขัดเขินหรือลังเลใจที่จะพูดต่อกัน เพราะเกรงไปว่าจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจผิด ไปว่าฝ่ายของท่านต้องการอ่อนข้อให้หรืออาจทำให้จุดยืนของพวกท่านเสียไป ผม ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าข้อตกลงที่พวกท่านจะสามารถบรรลุร่วมกันได้นั้นเป็นเรื่อง ของพวกท่านเอง ไม่ใช่ของผม และผมขอให้พวกท่านได้ระลึกไว้ว่าพวกท่านทั้งสองฝ่ายต่างก็พร้อมใจกันมาเพื่อเจรจาต่อรองกัน จึงไม่ใช่เป็นเรื่องของความ

อ่อนแอของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผมขอเริ่มด้วยการขอทราบชื่อ และความสัมพันธ์ใน
คดีนี้ของพวกท่านทีละคนนะครับ

นาย... ผมชื่อ... เป็นโจทก์ในคดีนี้ครับ

นางสาว... ดิฉันชื่อ... เป็นทนายโจทก์ในคดีนี้ค่ะ

นาย... ผมชื่อ... เป็นกรรมการผู้จัดการของจำเลยครับ

นาง... ดิฉันชื่อ... เป็นทนายจำเลยในคดีนี้ค่ะ

นาย... ผมชื่อ... เป็นผู้จัดการทั่วไปของจำเลยที่ทำสัญญาก่อสร้างพิพาทคดีนี้กับโจทก์ครับ

ผู้ไกล่เกลี่ย

ก่อนที่เราจะเริ่มเจรจา ผมขออธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยและวิธีการไกล่เกลี่ย
ให้พวกท่านฟังโดยย่อเสียก่อนนะครับ การไกล่เกลี่ยนี้เป็นเรื่องของความสมัครใจ
การที่จะประนีประนอมกันได้ นั้น ปกติก็ต้องพิจารณาในเรื่องลดหย่อนผ่อนปรน
ให้แก่กัน จึงจะมีหนทางตกลงกันได้ การไกล่เกลี่ยนี้ถือเป็นความลับ กล่าวคือ
ห้ามมิให้นำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยไปใช้ประโยชน์ในทางคดี โดย
ผมจะบันทึกไว้ในรายงานการประชุม สำหรับเรื่องที่มีการเจรจากันในระหว่าง
ไกล่เกลี่ย พวกท่านควรบันทึกไว้เพื่อใช้ในการเจรจา เนื่องจากอาจมีประเด็นที่จะ
ต้องพิจารณาหวนกลับกลับมาในระหว่างการไกล่เกลี่ย ส่วนผมก็จะบันทึกข้อมูลไว้
เป็นการส่วนตัวด้วย ซึ่งผมจะทำลายเสียเมื่อเสร็จสิ้นการไกล่เกลี่ยแล้ว ไม่ปล่อย
ทิ้งไว้ให้ท่านเป็นห่วงในเรื่องของพยานหลักฐาน การประชุมจะมี 3 แบบ คือ
แบบแรกเป็นการประชุมร่วมกันทุกฝ่ายแบบที่กำลังทำอยู่นี้ แบบที่สองคือการ
ประชุมฝ่ายเดียวซึ่งจะมีประโยชน์มาก พวกท่านสามารถพูดทุกอย่างที่ผมฟังได้
โดยไม่ต้องกังวลฝ่ายตรงข้าม และถ้ามีส่วนไหนที่พวกท่านพูดให้ผมเข้าใจแล้ว
ต้องการให้ผมเก็บรักษาไว้เป็นความลับโดยไม่บอกฝ่ายตรงข้าม ผมก็จะเก็บรักษา
ไว้ให้ สำหรับแบบที่สามเป็นการประชุมเฉพาะผู้มีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งหากพวกท่าน
ต้องการพูดคุยในลักษณะจับเข่าคุยกันเฉพาะคนที่มิเรื่องกัน ไม่ต้องการให้คนอื่น
เข้ามายุ่งด้วย โดยมีผมเป็นคนกลาง ก็ทำได้นะครับในระหว่างการประชุม อาจมี
การหยุดพักบ้าง เพื่อให้ได้ครุ่นคิดในเรื่องที่เจรจาหรือเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด
การไกล่เกลี่ยนี้จะจบลงสองทางด้วยกัน คือ ไกล่เกลี่ยสำเร็จกับไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ
สำหรับกรณีไกล่เกลี่ยสำเร็จโดยตกลงกันได้ก็จะมีผลสองประการ คือ ทำเป็น
สัญญาประนีประนอมยอมความแล้วขอให้ศาลพิพากษาตามยอม หรือขอถอน
ฟ้องไปเฉยๆ ส่วนกรณีไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็มีสองกรณี คือตกลงกันไม่ได้ หรือเมื่อ

เลื่อนคดีไปแล้วพวกท่านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่มาตามนัด ซึ่งทั้งสองกรณีผมจะส่งคดีคืนให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนพิจารณาคดีต่อไป ผมขอเริ่มอย่างนั้นะครับคือผมได้ตรวจดูข้อเท็จจริงจากเอกสารที่พวกท่านยื่นเข้ามาแล้วพอจะทราบถึงเรื่องที่พวกท่านพิพาทกันแล้ว ผมจึงจะขอให้พวกท่านแต่ละฝ่ายช่วยแถลงให้ผมทราบแต่เพียงว่าจะมีหนทางใดบ้างหรือไม่ที่จะลดหย่อนข้อเรียกร้องตามที่ระบุมาในเอกสารดังกล่าว เพื่อให้เกิดหนทางของการประนีประนอมกัน ซึ่งหากท่านยังไม่สะดวกใจที่จะพูดในตอนนี้อยู่ โดยต้องการจะพูดกับผมเป็นการส่วนตัวเสียก่อน ผมก็จะจัดให้มีการประชุมฝ่ายเดียวกับพวกท่านทีละฝ่าย เพื่อที่พวกท่านจะสามารถอธิบายให้ผมฟังถึงความต้องการของท่านได้อย่างสะดวกใจ และจะทำให้ผมสามารถตัดสินใจได้ว่ามีส่วนใดบ้างที่ผมอาจนำมาเป็นพื้นฐานในการนำทางไปสู่การแก้ไขปัญหาที่พิพาทได้ ก่อนที่พวกท่านจะแถลงผมขอเรียนให้ทราบว่าความสามารถในการไกล่เกลี่ยของผมขึ้นอยู่กับการเปิดเผยข้อมูลและความต้องการของพวกท่านที่จะมีให้แก่ผม มีท่านผู้ใดจะซักถามหรือมีข้อคัดค้านอะไรเกี่ยวกับกรรมวิธีเหล่านี้บ้างหรือไม่ครับ ถ้าไม่มี ผมขอเริ่มเลยนะครับ คุณ... ครับ คุณคิดว่าจะมีข้อเสนออะไรที่จะให้เป็นการแลกเปลี่ยนกับอีกฝ่ายหนึ่งหรือต้องการจะให้มีการจัดประชุมฝ่ายเดียวกับผมก่อนไหมครับ

นาย... ..

ขั้นตอนที่ 2

การหาความหมายของประเด็นข้อพิพาทและความต้องการที่แท้จริงของคุณ

ขั้นตอนนี้โดยปกติทั่วไปจะดำเนินการในระหว่างการประชุมร่วมกันในขั้นตอนที่ 1 โดยเป็นการดำเนินการหลังจากการกล่าวเปิดประชุมการไกล่เกลี่ยแล้ว

วิธีการ

1. ขอให้คู่ความแต่ละฝ่ายแสดงและอธิบายเกี่ยวกับปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้น
2. ขอให้คู่ความแต่ละฝ่ายเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นโดยย่อ บอกถึงความต้องการของคุณ ความและเหตุผลที่ต้องการเช่นนั้น
3. ขอให้คู่ความแต่ละฝ่ายอธิบายข้อสงสัยและข้อซักถามที่ตั้งขึ้นให้ชัดเจน

4. แสดงความตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ของปัญหาที่พิพาทจากคู่ความทั้งสองฝ่าย
5. จำแนกแยกแยะความต้องการของคู่ความและเรื่องที่เกี่ยวข้องตามที่ได้รับทราบจากคำบอกเล่าของคู่ความแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน และจับคู่ความต้องการของแต่ละฝ่ายในแต่ละอย่างเข้าด้วยกัน โดยจัดลำดับความสำคัญของแต่ละสิ่งที่คู่ความต้องการนั้นเพื่อนำมาพิจารณาและจัดให้มีการเจรจาเป็นเรื่อง ๆ ไป
6. พยายามขจัดความเกลียดชัง ความตั้งใจที่จะต่อสู้ การตั้งท่าจะเอาเรื่อง และความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ที่คู่ความแต่ละฝ่ายมีต่อคู่ความฝ่ายตรงข้ามออกเสีย
7. คอยดูแลจัดการเกี่ยวกับการเจรจาระหว่างคู่ความ พึงระลึกอยู่เสมอว่าการเจรจาเป็นเรื่องที่กระทำกันระหว่างคู่ความ มิใช่ผู้ไกล่เกลี่ยจะเข้าไปเจรจาเสียเอง กล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยประสาน เชื่อมโยง อธิบาย นำทาง และจัดการให้ความต้องการของคู่ความได้ลดหย่อนเข้าหากันจนพบกัน ณ จุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น ผู้ไกล่เกลี่ยควรหาทางป้องกันการถ่วงเวลาในการเจรจา ในทำนองเดียวกันก็ต้องป้องกันมิให้มีการเร่งรัดการเจรจาจากคู่ความโดยมีเจตนาไม่สุจริต
8. พยายามรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุดและวิเคราะห์ข้อขัดแย้งแต่ละข้อให้กระจ่างชัดโดยไม่ใช่เพื่อจุดประสงค์ของการตัดสินว่าใครถูกใครผิด กล่าวคืออย่าหลงทางโดยการพินิจพิเคราะห์อยู่แต่เรื่องข้อเท็จจริงว่าจะเข้ากับกฎหมายหรือไม่อย่างไร เพราะวิธีเช่นนั้นเป็นเรื่องของการตัดสินความถูกต้อง ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด
9. จำแนกแยกแยะจุดยืนครั้งแรกของคู่ความแต่ละฝ่ายด้วยการฟังสิ่งที่คู่ความพูดออกมาในระหว่างเจรจาว่าพูดอย่างไร พูดไปในทางใด และมีความหมายอย่างไร
10. ตัดสินใจดำเนินการไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้มีการปรึกษารื้อกัน และหลีกเลี่ยงการให้คำตัดสินเกี่ยวกับประเด็นที่พิพาท

ขั้นตอนที่ 3

การดำเนินการและการสำรวจตรวจสอบประเด็นข้อพิพาทในการประชุมฝ่ายเดียว

ผู้ไกล่เกลี่ยอาจต้องจัดให้มีการประชุมคู่ความทีละฝ่ายแยกกันหลังจากที่มีการประชุมร่วมกันครั้งแรกในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 แล้ว การประชุมคู่ความแยกกันเช่นนี้ เรียกว่า

การประชุมฝ่ายเดียว (Caucus session) ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประโยชน์มากในการไกล่เกลี่ย เทคนิคการไกล่เกลี่ยหลายประการต้องอาศัยการจัดการประชุมเช่นนี้จึงจะประสบผลสำเร็จ

วิธีการ

1. สอบถามความสมัครใจของคุณหรือตัดสินใจเองว่าจะให้มีการประชุมฝ่ายเดียวหรือไม่ และจะประชุมกับคู่ความฝ่ายใดก่อน
2. ชี้แจงให้คู่ความเข้าใจว่า ผู้ไกล่เกลี่ยจะถือข้อมูลที่คุณความบอกให้ทราบในการประชุมฝ่ายเดียวเป็นความลับ โดยจะเปิดเผยให้คุณความอีกฝ่ายหนึ่งทราบเท่าที่คุณความฝ่ายที่เปิดเผยอนุญาตเท่านั้น (ส่วนเรื่องข้อเสนอมที่คุณความแจ้งแก่ผู้ไกล่เกลี่ย ย่อมเป็นเรื่องที่คุณความอนุญาตอยู่ในตัวให้เปิดเผยแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ เพราะประสงค์จะเสนอไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นอยู่แล้ว)
3. พยายามทำความเข้าใจในตัวคู่ความและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคู่ความ
4. ทำความเข้าใจให้ชัดเจนถึงสิทธิและจุดยืนต่างๆ ของคู่ความ และมองหาช่องทางที่เป็นไปได้ในการแลกเปลี่ยนข้อเสนอรหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย
5. พยายามทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายเชื่อถือไว้วางใจ เพื่อที่คู่ความจะได้พูดจาอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา
6. พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการที่แท้จริงและความสนใจของคุณความที่อยู่เบื้องหลังจุดยืนตามที่คุณความแจ้งให้ทราบซึ่งไม่ตรงกับจุดยืนนั้น
7. หากพบกับทางตันหลังจากที่แจ้งข้อเสนอมของคุณความแต่ละฝ่ายให้แก่ฝ่ายตรงข้ามของพวกเขาแล้ว อาจขอให้คุณความเสนอทางเลือกอื่น ๆ หรือให้ความเห็นที่เป็นทางออกของทางตันดังกล่าวที่นั่นเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่อย่าเร่งรัดเร็วจนเกินไปนัก
8. ส่งผ่านข้อมูลที่ได้รับอนุญาตให้เปิดเผยจากการประชุมฝ่ายเดียวให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และทำการแปลความหมายของความเห็นต่าง ๆ ให้เป็นที่เข้าใจแก่ทุกฝ่าย รวมทั้งปรับปรุงให้เป็นที่ยอมรับได้มากขึ้น
9. นำข้อมูลที่ได้จากการประชุมฝ่ายเดียวมาช่วยเชื่อมโยงให้เกิดความคืบหน้าในการเจรจาระหว่างคู่ความ
10. ใช้วิธีเสนอความคิดเห็นแก่คู่ความในรูปของคำถามซึ่งไม่ใช่ข้อเสนอม เช่น การใช้วิธีการที่เรียกกันว่า “กระบวนการใช้ข้อความเดียว” (ONE-TEXT PROCEDURE) ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปในเรื่องของเทคนิคการไกล่เกลี่ย และทำการ

ประเมินผลเกี่ยวกับความต้องการและลำดับความสำคัญของข้อเรียกร้องต่างๆ ของคู่ความเสียใหม่

11. ตรวจสอบจุดยืนและความเห็นของคู่ความแต่ละฝ่ายว่าสามารถปฏิบัติตามนั้นได้หรือไม่
12. พยายามทำให้เกิดความคืบหน้าในการเจรจาและสร้างหนทางที่ทำให้เกิดความคืบหน้า เช่น กระตุ้นให้คู่ความเกิดนิสัยในการที่จะทำความตกลงกัน
13. พุดจาข้ามขั้นเพื่อลดความตึงเครียดในระหว่างการเจรจาบ้าง ในบางครั้งอาจต้องคอยรบกวนสมาธิของคู่ความที่เกิดความหมกมุ่นตึงเครียดกับเรื่องที่เจรจางนเกินไปเพื่อให้เกิดการผ่อนคลาย หรือเปลี่ยนประเด็นที่เจรจาเสีย แล้วค่อยย้อนกลับมาเจรจากันในประเด็นเดิมใหม่ภายหลัง ซึ่งอาจทำให้สามารถนำผลของการเจรจาในประเด็นอื่นนั้นมาแก้ปัญหาในประเด็นเดิมดังกล่าวได้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องผูกพันกันเป็นลูกโซ่อยู่แล้ว

ขั้นตอนที่ ๔

การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในประเด็นที่พิพาท

ขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นทั้งในการประชุมฝ่ายเดียวและการประชุมร่วมกันต่อเนื่องกันไป

วิธีการ

1. สร้างบรรทัดฐานของความต้องการของคู่ความแต่ละฝ่ายขึ้นเพื่อนำมาประเมินค่าของทางออกต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา
2. สรุปรวมให้ได้ขอบเขตของข้อเสนอกเกี่ยวกับข้อเรียกร้องหรือจุดยืนในแต่ละเรื่อง ซึ่งรวมทั้งประเด็นหลักและประเด็นย่อยทั้งหมด
3. ทำความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายให้แคบลง
4. ทำข้อเรียกร้องหรือจุดยืนที่ไม่อาจเป็นจริงได้ให้หมดไปหรือที่ สุดโต่งให้ลดลงโดยวิธีให้เหตุผลแก่คู่ความ เน้นที่ความคืบหน้าและความเคลื่อนไหวในการเจรจาโดยไม่ปล่อยให้การเจรจาชะงักอยู่กับที่
5. หาหนทางบีบคั้นให้เกิดผลความคืบหน้าของการเจรจาเมื่อยังไม่เกิดข้อตกลงใด ๆ

6. ขจัดหนทางเลือกอื่น ๆ ที่ไม่มีทางเป็นไปได้หรือเมื่อพิจารณาแล้วเป็นที่แน่นอนว่า คู่ความไม่สามารถยอมรับได้ออกไปเสีย
7. ค้นหาส่วนที่เหลื่อมกันของข้อเรียกร้องหรือจุดยืนของคู่ความทั้งสองฝ่ายและ แก้ไขให้เข้ามาพบกัน
8. ใช้แรงกดดันและความกดดันจากภายนอกให้คู่ความที่ลังเลยอมตัดสิ้นใจ เช่น อธิบายให้ทราบว่าจะตกลงกันไม่ได้จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใน ศาลต่อไป ก็ต้องเสียค่าขึ้นศาลและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังต้องเสีย เวลาซึ่งอาจเป็นจำนวนหลาย ๆ ปี โดยไม่ไขว่คว้าในลักษณะขู่ หรือบอกว่าใกล้จะหมดเวลาราชการแล้ว ถ้าไม่รีบตัดสิ้นใจอาจต้องเลื่อนการเจรจาไปคราวหน้า ต้องเสียเวลาและอาจต้องเจรจากันใหม่ เป็นต้น
9. คอยระวังอย่าปล่อยให้เหตุการณ์ชักนำไปจนเกิดความตึงเครียดและคู่ความ เกิดฮึดขึ้นมาไม่ยอมเจรจาอีกต่อไป โดยเกิดความรู้สึกเป็นศัตรูกันขึ้นใหม่อีกอย่าง ฉับพลัน

ขั้นตอนที่ 5

การจัดทำข้อตกลงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการไกล่เกลี่ยซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นข้อตกลงระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย ซึ่งในทางปฏิบัติจะทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ส่วนในกรณีที่ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ก็คงต้องสั่งยกเลิกการไกล่เกลี่ย ซึ่งอาจเป็นเพราะคู่ความ ขอยกเลิกเองหรือผู้ไกล่เกลี่ยสั่งยกเลิกเพราะมองไม่เห็นหนทางที่คู่ความจะตกลงกันได้

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้และทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันนั้น สำหรับในประเทศไทย หากเป็นการไกล่เกลี่ยที่กระทำในศาล โดยปกติคู่ความก็จะขอให้ศาลพิพากษาตามยอมไปเลย ซึ่งศาลก็ควรจะพิพากษาไปในวันเดียวกันเพื่อไม่ให้มีเหตุการณ์พลิกผันขึ้นได้ในภายหลัง แต่คู่ความก็อาจเลือกใช้วิธีถอนฟ้องไปโดยไม่ติดใจให้ศาลพิพากษาตามยอมก็ยอมจะกระทำได้ สำหรับในกรณีที่ตกลงกันได้แต่ไม่มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน คู่ความก็อาจใช้วิธีถอนฟ้องไป ส่วนในกรณีที่เป็น การไกล่เกลี่ยนอกศาลนั้น ทางปฏิบัติก็คงจบลงที่ การทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งเมื่อทำถูกต้องตามลักษณะของการประนีประนอมยอมความตามกฎหมายแล้ว ก็ย่อมจะนำไปใช้บังคับตามกฎหมายได้

วิธีการ

1. ตรวจสอบดูรายละเอียดต่างๆ ของข้อตกลงที่ทำขึ้นให้ถูกต้องครบถ้วนและชัดเจนตามที่ตกลงกัน
2. ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ใส่เนื้อหาของข้อตกลงกันเอง โดยผู้ไกล่เกลี่ยเพียงช่วยตอบคำถามและให้ตัวอย่างสัญญาที่ถูกต้องเพื่อประกอบการร่างสัญญา หรืออาจช่วยยกร่างสัญญาให้โดยมีเนื้อหาตามคำบอกของคุณความและทวนถ้อยคำที่ร่างให้คุณความฟัง หากคู่ความต้องการแก้ไขถ้อยคำส่วนใด ต้องแก้ไขให้ทันทีในลักษณะที่ว่า การทำสัญญาเป็นเรื่องของคุณความโดยแท้
3. อ่านสัญญาให้คุณความทั้งสองฝ่ายฟัง และให้คุณความทั้งสองฝ่ายเซ็นชื่อในฐานะคู่สัญญาต้นฉบับเก็บไว้ที่ศาลหรือสำนักงาน โดยถ่ายสำเนาให้คุณความทั้งสองฝ่ายไป

คำถามที่ขอแนะนำให้ใช้ในการวิเคราะห์ทฤษฎี คดีใดควรจะนำวิธีการระดับข้อพิพาท ด้วยวิธีอื่นนอกจากวิธีการทางศาลมาใช้ประโยชน์

1. คู่ความจะมีความสัมพันธ์ต่อกันไปอีกหลังจากนี้หรือไม่
2. ตัวความ/ทนายความมีอาการที่รุนแรงต่อคดีที่เกิดขึ้นหรือไม่
3. มีประเด็นที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหรือไม่
4. ตัวความ/ทนายความมีความเห็นที่แตกต่างกันในสาระสำคัญของคดีหรือไม่ และมีเรื่องที่ต้องเสี่ยงในประเด็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงในคดีหรือไม่
5. มีปัญหาทางด้านบุคลิกภาพระหว่างทนายความ ระหว่างตัวความ หรือระหว่างตัวความกับทนายความของตนหรือไม่
6. จะต้องมีการดำเนินการในประเด็นใดของคดีเสียก่อนหรือไม่
7. ตัวความต้องการหลีกเลี่ยงการเป็นข่าวต่อสาธารณชนในเรื่องที่พิพาทของพวกตนหรือไม่
8. ข้อพิพาทนั้นสามารถได้ประโยชน์จากการหาข้อสรุปที่สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งเป็นหนทางที่ศาลไม่สามารถจะสั่งได้บ้างหรือไม่ แบบของผลตามกระบวนการนี้จะช่วยปลดเปลื้องให้คู่ความได้รับประโยชน์หรือไม่
9. ชัยชนะในการดำเนินคดีทางศาลจะเป็นการยุติข้อพิพาทหรือนำไปสู่การดำเนินคดีอื่นต่อไป

จังหวะเวลา

10. ท่านต้องการข้อมูลอะไรก่อนที่จะผูกพันตนเข้าสู่การเจรจาอย่างจริงจัง วิธีการค้นหาข้อเท็จจริงแบบใดที่ท่านต้องการ (ถ้ามี)
11. มีประเด็นข้อกฎหมายใดที่สำคัญซึ่งสามารถยุติคดีได้ทั้งเรื่องหรือไม่ หรือมีประเด็นเฉพาะใดที่ศาลจะต้องวินิจฉัยก่อนมีการไกล่เกลี่ยหรือไม่
12. ผู้ไกล่เกลี่ยแบบใดที่ท่านต้องการเลือกให้มาไกล่เกลี่ยคดีของท่าน

การใกล้เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

บทนำ

ปัจจุบันการยุติข้อพิพาทด้วยการนำคดีมาสู่ศาลมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งจำนวนผู้พิพากษาที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับงาน ทำให้มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก และก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่ความ เป็นภาระแก่ศาล และเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจของชาติ โดยส่วนรวมด้วย การที่มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก ทำให้คู่ความมีความรู้สึกว่าจะไม่ได้รับบริการด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ดีเพียงพอจากหน่วยงานของรัฐ โดยขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามปกติของศาลนั้น คดีที่โจทก์ฟ้องแล้วจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีไปฝ่ายเดียว ก็ยังคงต้องใช้เวลาในการพิจารณาคดีนาน 3 - 4 เดือน แต่ถ้าเป็นคดีที่จำเลยให้การต่อสู้ และต้องมีการสืบพยานทั้งสองฝ่าย ระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีก็ต้องเนิ่นนานออกไป ซึ่งคดีอาจเสร็จการพิจารณาได้ในช่วงเวลา 1 ถึง 2 ปี หรือยาวนานออกไปถึง 3 หรือ 4 ปี ทั้งนี้แล้วแต่ว่าคดีนั้นจะมีข้อยุ่งยากหรือมีอุปสรรคซับซ้อนเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อกระบวนการพิจารณาคดีต่อเนื่องครบองค์คณะถูกนำมาใช้บังคับ แม้คดีจะพิจารณาสืบพยานต่อเนื่องเสร็จไปได้เร็วกว่าการพิจารณาคดีแบบเดิมและรู้กำหนดวันที่คดีเสร็จการพิจารณาโดยแน่นอน แต่ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เริ่มฟ้องคดีถึงวันนัดสืบพยานครั้งแรก จะเป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน เนื่องจากต้องรอลำดับวันนัดพิจารณา ซึ่งขึ้นอยู่กับวันว่างของผู้พิพากษาและคู่ความ รวมทั้งความพร้อมของพยานด้วย โดยช่วงเวลาดังกล่าวอาจนานถึง 6 เดือน หรือ 1 ปี หรือกว่านั้น ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวคู่ความอาจรู้สึกว่าจะต้องรออย่างน่าเบื่อหน่าย และไม่มีความเคลื่อนไหวในคดีที่ฟ้องร้องเลย นอกจากนี้เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้ว คู่ความก็อาจอุทธรณ์และฎีกาต่อไปอีก ซึ่งรวมแล้วกว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดอาจต้องใช้เวลานาน 5 - 6 ปี ก็ได้ ที่สำคัญคือ แม้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดชนะคดีและต้องบังคับคดี ก็มีขั้นตอนตามกฎหมายในการบังคับคดีที่ต้องอาศัยระยะเวลาเพิ่มขึ้นไปอีก และผลของการบังคับคดีอาจ

* ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

ไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้ชนะคดี เช่นเป็นต้นว่า ฝ่ายแพคดีไม่มีทรัพย์สินเพียงพอแก่การชำระหนี้ หรือทรัพย์สินที่พิพาทเสื่อมค่าและเสื่อมประโยชน์ไปแล้วก็ได้

การฟ้องร้องคดีกันในศาลนอกจากจะมีผลเสียต่อคู่ความ โดยคู่ความต้องเสียประโยชน์ เสียเวลา และเสียค่าใช้จ่ายสูง กับก่อภาระแก่ศาลมากขึ้นแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและประโยชน์ของประเทศชาติ คดีเรื่องหนึ่ง ๆ อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติในส่วนรวมเป็นอย่างมาก เป็นต้นว่า ถ้าคู่กรณีพิพาทกันในเรื่องทรัพย์สินหรือเรื่องอื่น ก็อาจมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินชิ้นนั้นไว้ หรือยึดหรืออายัดทรัพย์สินชิ้นอื่น ๆ ของคู่ความไว้ในระหว่างพิจารณาคดี ทำให้ผู้ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น ๆ ไม่สามารถทำนิติกรรมใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าว เป็นผลให้ทรัพย์สินนั้นสิ้นสุดคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจไปชั่วคราว นอกจากนี้ตัวบุคคลผู้เข้าเป็นคู่ความในคดีก็อาจถูกมองว่าเป็นผู้ไม่มีเครดิตน่าเชื่อถือหรือมีฐานะไม่มั่นคงจนไม่อาจดำเนินธุรกิจอย่างใดได้ อันเป็นผลเสียหายต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง

กล่าวได้ว่า การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้น มีปัจจัยหลายประการที่เป็นเหตุให้คดีล่าช้า ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความ ศาล และประเทศชาติในส่วนรวมด้วย

ในส่วนของศาลได้มีความพยายามแก้ไขปัญหาคดีล่าช้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบงานศาลด้วยการนำเอามาตรการต่าง ๆ มาใช้แล้วหลายประการ อาทิเช่น การปรับปรุงระบบงานธุรการเกี่ยวกับงานคดีให้มีประสิทธิภาพและลดขั้นตอนในการทำงาน การเร่งรัดการพิจารณาในรูปแบบต่าง ๆ การนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยงานธุรการและการพิจารณาพิพากษาคดี การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา การตั้งศาลเพิ่ม การตั้งศาลชำนาญพิเศษ และการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แต่ก็ไม่อาจแก้ไขปัญหาปริมาณคดีล้นศาลและความล่าช้าในการพิจารณาคดีได้เป็นผลสำเร็จ แต่ก็ยังคงมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคดีล่าช้าต่อไป โดยตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา ศาลได้หาทางออกอีกด้านหนึ่งด้วยการจัดให้มีระบบไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล พร้อมทั้งกระตุ้นและสนับสนุนคู่ความให้ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยทางอื่นนอกจากการพิจารณาคดีตามปกติของศาลให้จริงจังมากขึ้น โดยจัดระบบงานในส่วนของศาลขึ้นรองรับ ซึ่งเปิดทางให้คู่กรณีพิพาทได้เลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาทของตนได้ทั้งก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาลและเมื่อฟ้องคดีต่อศาลแล้ว เช่น การใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล และการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล เป็นต้น

สำหรับการแก้ปัญหาด้วยการนำเอาระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลมาใช้ เป็นทางแก้ปัญหาประการหนึ่งที่ได้ผลดียิ่ง จึงมีการสนับสนุนให้นำไปใช้ในศาลทุกศาลอย่างจริงจัง

ความหมายของการไกล่เกลี่ย

คำว่า “การไกล่เกลี่ย” หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามที่เป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือแนะนำในการเจรจาต่อรองของคุณค่าเพื่อระงับข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยมิใช่สิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง แต่เป็นสิ่งที่เข้ามาเสริมการเจรจาต่อรองของคุณค่าให้มีโอกาสตกลงได้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะในการเจรจาต่อรองของคุณค่าที่กระทำกันเองนั้นมักจะมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาแทรกแซงอันทำให้คุณค่าไม่ได้เจรจาตรงตามประเด็นปัญหาที่พิพาท หรือไม่อาจหันหน้าเข้าเจรจากันได้เลย ปัจจัยดังกล่าวมีอาทิเช่น อารมณ์โกรธ ความไม่เชื่อถือไว้วางใจกัน ความไม่เข้าใจปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา รวมทั้งพิธีและการถือดีกับความหยิ่งในศักดิ์ศรีซึ่งมีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน ซึ่งทำให้การเจรจากันของคุณค่าประสบความล้มเหลว และการแก้ปัญหาอุปสรรคของการเจรจาตกลงกันเองที่เหมาะสมดียิ่ง ก็คือการมีคนกลางเข้าไกล่เกลี่ยด้วยการช่วยเหลือให้คุณค่าได้เข้าใจในปัญหาที่พิพาท กำหนดแนวทางการเจรจาต่อรอง ลดพิธีและอารมณ์โกรธของคุณค่า กับชี้แนะแนวทางให้คุณค่าเห็นถึงทางออกเพื่อระงับข้อพิพาทด้วย

สำหรับแนวทางการไกล่เกลี่ยนั้น โดยที่การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลที่สามที่เป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือในการเจรจาต่อรองของคุณค่าให้เป็นผลสำเร็จ ดังนั้น บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างบรรยากาศของการไกล่เกลี่ยให้คุณค่าอยากที่จะพูดจาต่อรองกัน การอำนวยความสะดวกในการติดต่อเจรจา หาทางออกในการแก้ปัญหา เป็นที่ปรึกษาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน รวมทั้งช่วยคุณค่าในการทำข้อตกลง เช่น สัญญาประนีประนอมยอมความด้วย

วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ย

โดยที่การไกล่เกลี่ยคือกระบวนการที่ระงับ 3 ข้อพิพาทของคุณค่าด้วยการแก้ปัญหาอุปสรรคของการเจรจาต่อรองด้วยการหาแนวทางแก้ปัญหา และยุติข้อพิพาทซึ่งเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยจึงมีเพื่อการดังต่อไปนี้ คือ

- 1) **คุณค่ายอมความ** เป็นการระงับข้อพิพาททั้งหมด ซึ่งเมื่อคุณค่ายอมความกัน

แล้วก็จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน และกระบวนการพิจารณาต่อมาคือศาลจะมี คำพิพากษาบังคับให้ตามข้อตกลงของคู่ความนั้น เรียกว่า มีคำพิพากษตามยอม

2) โจทก์ถอนฟ้อง เป็นกรณีที่ไกล่เกลี่ยแล้วคู่ความตกลงกันได้ โดยโจทก์พอใจแล้ว ตกลงระงับข้อพิพาทด้วยการถอนฟ้องไป เพราะไม่ติดใจเรียกร้องสิ่งใดจากจำเลยอีก

3) คู่ความรับข้อเท็จจริง การไกล่เกลี่ยอาจทำให้คู่ความได้ทราบถึงประเด็นปัญหา ข้อพิพาทที่แท้จริงว่าอยู่ตรงจุดใด เมื่อเป็นดังนี้ แม้ไกล่เกลี่ยแล้วตกลงกันไม่ได้ทั้งหมด แต่ คู่ความก็อาจรับข้อเท็จจริงกันบางประการ เป็นผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานต่อไปจะกระทำเฉพาะข้อเท็จจริงที่เหลือซึ่งเป็นประเด็นปัญหาโดยแท้ของคดีเท่านั้น การรับ ข้อเท็จจริงนี้แม้จะไม่ทำให้ข้อพิพาทยุติลงโดยสิ้นเชิง แต่ก็มีส่วนช่วยให้การพิจารณาคดีสะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวไปแล้วจะเห็นได้ว่า การไกล่เกลี่ยนั้นมีได้มุ่งหมายเพื่อให้ คู่ความระงับข้อพิพาทเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงมีวัตถุประสงค์อย่างอื่นอีก และแม้ไกล่เกลี่ย แล้วจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ถึงขั้นทำให้คู่ความยอมความ ให้โจทก์ถอนฟ้อง หรือให้คู่ความรับ ข้อเท็จจริงก็ตาม แต่การไกล่เกลี่ยก็ก่อให้เกิดประโยชน์อื่นตามมาหลายประการ อาทิเช่น ทำให้ คู่ความมีโอกาสได้พูดคุยกันและทำความเข้าใจปัญหาได้ส่วนหนึ่ง ทำให้สัมพันธ์ภาพดีขึ้นแม้ข้อ ขัดแย้งยังคงมีอยู่ และที่สำคัญคือทำให้คู่ความได้เห็นแนวคิดของการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีคดีจำนวนมากที่ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จแล้วต้องส่งสำนวนคืนสู่การพิจารณาปกติ แต่ภายหลัง คู่ความก็ตกลงกันได้และทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันโดยข้อตกลงดังกล่าวก็อยู่ใน แนวทางเดียวกันกับข้อตกลงที่ได้มีการเสนอขึ้นในระหว่างไกล่เกลี่ยนั่นเอง

ที่มาของการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณาโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและการไกล่เกลี่ยตาม ระบบ ไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลนั้น มีประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งมาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 20 ทวิ และกฎหมายจัดตั้งศาล กับระเบียบ ของศาล กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยไว้ ส่วนทางปฏิบัติในการ นำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นปฏิบัติได้ 2 ทางคือ

1. ศาลไกล่เกลี่ยเอง เป็นกรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเป็นฝ่ายเริ่มไกล่เกลี่ยเอง ในห้องพิจารณาหรือแนะนำชักชวนให้คู่ความส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

2. คู่ความขอให้ศาลไกล่เกลี่ย มักเป็นกรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนได้ดำเนินการ

ไกล่เกลี่ยเองในห้องพิจารณาแล้วแต่คู่ความตกลงกันไม่ได้ ต่อมาภายหลังคู่ความประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยอีก จึงแถลงขอให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไกล่เกลี่ยหรือส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

ศาลไกล่เกลี่ยเมื่อใด

การไกล่เกลี่ยมีทั้งที่กระทำในศาลชั้นต้น ในศาลอุทธรณ์ และในศาลฎีกา

สำหรับการไกล่เกลี่ยในศาลชั้นต้นจะดำเนินการตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ที่บัญญัติว่า

“ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น”

ดังนั้นการไกล่เกลี่ยจึงกระทำได้ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดของการพิจารณาคดี

คำว่า **“การพิจารณา”** ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (8) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง กระบวนการพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่ง ก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ส่วนคำว่า **“กระบวนการพิจารณา”** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (7) ก็ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ อันเกี่ยวข้องกับคดีซึ่งได้กระทำไปโดยคู่ความในคดีนั้นหรือโดยศาล หรือตามคำสั่งของศาลไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือศาลทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่าย และรวมถึงการส่งคำคู่ความและเอกสารอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้

จากบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว จึงกล่าวให้เข้าใจง่าย ๆ ได้ว่า การไกล่เกลี่ยนั้นกระทำได้ตั้งแต่โจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาลเป็นต้นไป จนกว่าศาลจะตัดสินคดีนั้น และไกล่เกลี่ยได้ทั้งในศาลชั้นต้น ในศาลอุทธรณ์ และในศาลฎีกา

อนึ่ง เคยมีปัญหาพิจารณาโดยที่ประชุมของศาลแพ่งว่า เมื่อโจทก์และจำเลยสืบพยานเสร็จแล้วคดีอยู่ระหว่างช่วงเวลา ก่อนถึงวันที่ศาลนัดอ่านคำพิพากษา แล้วคู่ความแถลงขอให้ศาลไกล่เกลี่ยจะกระทำได้หรือไม่ ที่ประชุมคณะผู้พิพากษามีความเห็น ว่า กรณีดังกล่าวยังอยู่ในเงื่อนไขตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 20 ดังนั้นศาลจึงดำเนินการไกล่เกลี่ยได้

มีข้อสังเกตว่า ศาลแพ่งเห็นว่า ในชั้นบังคับคดีก็ไกล่เกลี่ยได้หากคู่ความประสงค์ให้ศาลไกล่เกลี่ย โดยวัตถุประสงค์และผลของการไกล่เกลี่ยจะแตกต่างไปจากการไกล่เกลี่ยคดี

ตามปกติ กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยในชั้นบังคับคดีนั้น คู่ความประสงค์จะให้มีการระงับข้อพิพาทในชั้นบังคับคดี งดการบังคับคดีหรือให้การบังคับคดีดำเนินไปโดยเร็วและตรงตามวัตถุประสงค์ของคู่ความ กล่าวคือ หากไกล่เกลี่ยสำเร็จ ผลของการไกล่เกลี่ยคงได้ข้อตกลงที่ผูกพันคู่ความเป็น “สัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล” และหากการบังคับคดีไม่มีความจำเป็นต่อไป คู่ความฝ่ายชนะคดีจะขอให้ศาล “งดการบังคับคดี” เท่านั้น

ผลของการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยนั้นคู่ความประสงค์จะให้ผลเป็นการระงับข้อพิพาทได้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ดังนี้

(1) คู่ความยอมความกันโดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลมีคำพิพากษาตามยอม เป็นการระงับข้อพิพาทได้ทั้งหมด เพราะคู่ความพอใจในข้อตกลง โดยข้อตกลงนั้นได้พิจารณาไว้ในชั้นไกล่เกลี่ยแล้วว่าตนสามารถปฏิบัติตามได้ ทำให้ไม่ต้องมีการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป ถือเป็น การระงับข้อพิพาทโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ ผลการไกล่เกลี่ยตามข้อนี้ คู่ความจะตกลงกันในสัญญาประนีประนอมยอมความให้ข้อพิพาทที่มีอยู่ไม่ว่าจะได้ฟ้องเป็นคดีแล้วหรือยังไม่ฟ้อง ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องเนื่องกับประเด็นข้อพิพาทในคดีที่ไกล่เกลี่ยระงับไปด้วยก็ได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลของการไกล่เกลี่ยที่ทำให้คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้วศาลมีคำพิพากษาตามยอมนั้นเป็นการระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุด

(2) โจทก์ถอนฟ้อง ผลของการไกล่เกลี่ยโดยโจทก์ถอนฟ้องนี้ ถือว่าการไกล่เกลี่ยสำเร็จทั้งหมดเช่นเดียวกัน และน่าจะเป็นความสำเร็จที่มีผลในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคู่ความ และความสำเร็จในภาพรวมน่าจะมากกว่ากรณีคู่ความยอมความเสียอีก

(3) คู่ความรับข้อเท็จจริง กรณีนี้ถือว่าผลการไกล่เกลี่ยสำเร็จเพียงบางส่วน แต่ก็ทำให้คู่ความเข้าใจถึงปัญหาข้อพิพาทและแนวทางการดำเนินคดีของตนต่อไป กับลดขั้นตอนของการพิจารณาคดีด้วยการรับข้อเท็จจริงที่พิพาทกันบางส่วน จนกระทั่งเหลือเพียงเนื้อหาของข้อพิพาทที่แท้จริงเท่านั้นที่ต้องพิจารณาสืบพยานกันต่อไป

อำนาจการไกล่เกลี่ยของผู้พิพากษาและการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณา

ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีอยู่ในห้องพิจารณามีอำนาจไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันในปัญหาข้อพิพาทที่ฟ้องร้องกันอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 20 ทวิ

มาตรา 19 บัญญัติว่า ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีหมายความว่าต่างแก่ต่างอยู่แล้วก็ดี อนึ่งถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง

มาตรา 20 บัญญัติว่า ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น

มาตรา 20 ทวิ บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีความอยู่ด้วยหรือไมก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอมให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

บทบัญญัติมาตรา 19 นั้น เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยการสั่งให้ตัวความมาศาลด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบให้คู่ความตกลงกันในข้อพิพาท ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 20 โดยในคดีแพ่งนั้น เป็นการพิพาทกันในเรื่องสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง คู่ความจึงอาจตกลงประนีประนอมยอมความกันได้เสมอ การให้โอกาสตัวความมาพบปะและทำความเข้าใจกันจึงเป็นช่องทางให้คู่ความได้เจรจากัน โดยศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยไกล่เกลี่ยโอกาสที่คู่ความจะตกลงกันได้ย่อมมีมากขึ้นและสะดวกง่ายดายกว่าที่จะปล่อยให้คู่ความไปเจรจาทกลงกันเอง

อนึ่ง คดีแพ่งนั้นกฎหมายไม่ได้บังคับให้ทำการพิจารณาต่อหน้าจำเลยเหมือนคดีอาญา ฉะนั้นตัวความจะมาศาลหรือไม่ก็ได้ ตามปกติตัวความแต่งตั้งทนายความไว้แล้ว ทนายความนั้นก็จะเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนโดยตัวความไม่มาศาล แต่ในบางคดีอาจมีเหตุจำเป็นหรือมีเหตุสมควรที่จะให้ตัวความมาศาล เช่น เพื่อผู้พิพากษาจะได้สอบถามข้อเท็จจริงบางอย่าง ซึ่งทนายความไม่สามารถชี้แจงได้ เป็นต้น มาตรา 19 นี้ จึงให้อำนาจศาลออกหมายเรียกให้ตัวความมาศาลด้วยตนเอง

ส่วนบทบัญญัติมาตรา 20 นั้น เป็นบทบัญญัติที่กำหนดช่วงเวลาให้ศาลทำการไกล่เกลี่ย โดยเป็นบทบัญญัติต่อเนื่องจากมาตรา 19 กล่าวคือ เมื่อศาลออกหมายเรียกตัวความมาศาลตามมาตรา 19 และตัวความทั้งสองฝ่ายมาศาลตามหมายเรียกแล้ว ศาลก็มีอำนาจไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกัน โดยศาลเป็นคนกลางช่วยไกล่เกลี่ย หากคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างยอมผ่อนผันผ่อนสั้นผ่อนยาวเข้าหากันแล้วก็อาจตกลงกันได้

สำหรับบทบัญญัติมาตรา 20 ทวิ เป็นบทบัญญัติกำหนดวิธีการแยกไกล่เกลี่ยและการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลภายนอกซึ่งอาจเป็นบุคคลใดก็ได้ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยเรียกบุคคลหรือคณะบุคคลนั้นว่า “ผู้ประนีประนอม” ทั้งนี้เพื่อให้ช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมยอมความกัน

อนึ่ง การแยกไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการสำคัญที่ผู้ไกล่เกลี่ยมักใช้ในการไกล่เกลี่ยเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความได้พูดเปิดเผยความต้องการที่แท้จริงหรือพูดเปิดเผยข้อเท็จจริงบางประการที่ไม่ประสงค์ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรู้ให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ หรือคู่ความได้พูดคุยกันเองตามลำพังโดยไม่มีนายความอยู่ด้วย ดังนั้นการแยกไกล่เกลี่ยจึงอาจเป็นกรณีแยกไกล่เกลี่ยคู่ความเฉพาะฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยทีละฝ่าย หรือแยกไกล่เกลี่ยเฉพาะตัวความโดยไม่มีนายความอยู่ด้วย

สำหรับการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบุคคลภายนอกให้เป็นผู้ประนีประนอมนั้น เป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหาการดึงเอากำลังผู้พิพากษา ซึ่งมีภาระหนักในการพิจารณาพิพากษาคดีตามปกติอยู่แล้วมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย อันเป็นผลให้การไกล่เกลี่ยไม่ใช่วิธีการที่แบ่งเบาภาระการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาอย่างแท้จริง นอกจากนี้การแต่งตั้งให้บุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบุคคลภายนอกให้เป็นผู้ประนีประนอม ยังอาจจะได้บุคคลหรือคณะบุคคลที่คู่ความเคารพเชื่อถือหรือมีแนวทางที่จะทำให้คู่ความตกลงกันได้มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งทำให้คดีมีโอกาสตกลงกันได้สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล เช่น การกำหนดให้ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยร่วมกับผู้ไกล่เกลี่ย หรือให้ไกล่เกลี่ยตามลำพัง และการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมรวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ก็คงต้องกำหนดโดยองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคของการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 20 ได้บัญญัติให้ผู้พิพากษาซึ่ง

พิจารณาคติพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกัน แต่ในทางปฏิบัติ มีอุปสรรคหลายประการซึ่งทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผู้พิพากษาจึงปฏิบัติตาม มาตรา 20 ดังกล่าว เพียงสอบถามคู่ความถึงความเป็นไปได้ในการตกลงกันพอเป็นพิธีการ เท่านั้น ไม่ได้ไกล่เกลี่ยอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะอุปสรรคซึ่งอาจแยกกล่าวได้ดังนี้

1. ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาแต่ละท่านในวันหนึ่งๆ อาจมีคดีที่จะต้องพิจารณาหลายคดี จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะไกล่เกลี่ยคดีใดคดีหนึ่งอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ไกล่เกลี่ยคดีใดคดีหนึ่งอยู่นั้น คดีอื่น ๆ ก็ยังรอการพิจารณาอยู่ ผู้พิพากษาจะรู้สึกไม่สบายใจ จึงไม่สามารถที่จะทุ่มเทเวลาและจิตใจให้กับคดีที่กำลังไกล่เกลี่ยได้เต็มที่ นอกจากนี้ผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยเองก็เป็นเจ้าของสำนวนและต้องตัดสินคดีนั้น ดังนั้นการพุดจาเพื่อโน้มน้าวจิตใจให้คู่ความตกลงกัน จึงเป็นเรื่องลำบาก เพราะคู่ความอาจมองว่าผู้พิพากษาไม่เป็นกลาง อันจะนำไปสู่การร้องเรียนกล่าวโทษผู้พิพากษาได้ ผู้พิพากษาส่วนใหญ่จึงมักหลีกเลี่ยงการไกล่เกลี่ย และจะไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีที่แน่ใจว่าจะไม่มีผลเสียหายมาสู่ตนเท่านั้น กล่าวโดยสรุปก็คือการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณานั้น ผู้พิพากษาไม่มีเวลาเพียงพอที่จะไกล่เกลี่ย และมีได้ไกล่เกลี่ยคดีอย่างจริงจัง

2. ตัวความ

การเจรจาไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณานั้น คู่ความจะไม่กล้าเปิดเผยความจริงหรือยอมรับข้อเท็จจริง เพราะเกรงว่าหากคดีตกลงกันไม่ได้ก็จะเกิดความเสียหายกับคดีของตน เพราะข้อเท็จจริงหรือข้อมูลที่แถลงรับนั้นอาจถูกนำมาใช้ในการพิจารณาคดี นอกจากนี้คู่ความบางคนยังคิดว่าหากตนเองจะต้องเจรจา ตอรองกับคู่ความอีกฝ่าย และผู้พิพากษาซึ่งเป็นเจ้าของสำนวนที่จะต้องตัดสินคดีของตนบอกกล่าวขอร้องให้ตนต้องลดหย่อนผ่อนปรนข้อเรียกร้อง หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วตนไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติ ผู้พิพากษาก็จะมีคดีต่อตนและเป็นผลต่อการตัดสินคดีด้วย และหากจะยอมตามที่ผู้พิพากษาบอกกล่าวให้ปฏิบัติตนเองก็ไม่เต็มใจ จึงไม่ต้องการให้มีการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณา

3. สถานที่

ในห้องพิจารณาคดีนั้นบรรยากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเจรจา เพราะการเจรจาดูเหมือนว่าเป็นพิธีการ และห้องพิจารณามีความน่ากลัวน่าเกรงขาม มีความเยียบขรึม ประกอบกับผู้พิพากษาสวมเสื้อครุชนั่งอยู่บนบัลลังก์ที่สูงสง่าคอยจ้องมอง คู่ความต้องเคารพสถานที่และผู้พิพากษา คู่ความจะพูดก็ต้องยืนขึ้นและขออนุญาตผู้พิพากษาก่อน จึงมีความรู้สึกไม่เป็นกันเอง ทั้งยังต้องระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ เพราะมีกฎระเบียบมากมาย จึงสร้างความอึดอัด

ไม่สะดวกที่จะระบายความในใจหรือแสดงความต้องการของตนได้เต็มที่ นอกจากนี้คู่ความก็ไม่อยากเปิดเผยปัญหาของตนต่อหน้าคู่ความในคดีอื่นหรือบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในห้องพิจารณาและมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีของตน ดังนั้นการเจรจาจึงไม่ประสบความสำเร็จ

การพัฒนาการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณาด้วยการแยกออกมาตั้งเป็นระบบใหม่

แนวทางการไกล่เกลี่ยคดีในศาลของผู้พิพากษานั้น มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 20 ทวิ แล้ว และผู้พิพากษาก็มีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยคู่ความในระหว่างการนั่งพิจารณาได้เสมอ ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด แต่การไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณาก็มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็น แต่มิได้มีการพัฒนาหรือปรับปรุงแนวทางการไกล่เกลี่ยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จนกระทั่งมาถึงยุคสมัยที่ ฯพณฯ นายประมาธ ขึ้นชื่อเป็นประธานศาลฎีกา ท่านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้ ประกอบกับกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้นก็มโนนโยบายที่จะผลักดันให้การไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลตามระบบที่ใช้กันอยู่ในต่างประเทศเป็นที่ยอมรับปฏิบัติในศาลต่าง ๆ ของไทยเรา จึงได้มีการเชิญผู้พิพากษาและหัวหน้าหน่วยงานผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยของต่างประเทศมาบรรยายให้ความรู้แก่ผู้พิพากษาในประเทศไทย กับได้ส่งผู้พิพากษาของไทยไปศึกษาและดูงานในต่างประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องการไกล่เกลี่ยอย่างจริงจังด้วย จึงมีการจัดสร้างระบบการประนีประนอมข้อพิพาททางแพ่งในศาล เพื่อให้คู่ความใช้เป็นทางเลือกแทนการดำเนินคดีปกติในศาล ด้วยการพัฒนาการไกล่เกลี่ยซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในห้องพิจารณา ให้แยกออกมาตั้งเป็นระบบใหม่ ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่า **“ระบบไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล”**

ระบบไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลนั้น เป็นระบบที่ยังคงยึดถืออำนาจการไกล่เกลี่ยคดีของผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ได้พัฒนาปรับปรุงระเบียบวิธีการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ในห้องพิจารณาเป็นระบบใหม่อย่างเป็นรูปธรรมขึ้น โดยมีระเบียบและแนวปฏิบัติต่าง ๆ เป็นคำสั่งของศาลออกมารองรับระบบการไกล่เกลี่ยนั้นโดยระเบียบและแนวทางปฏิบัติดังกล่าวจะเป็นการลดขั้นตอนหรือระเบียบวิธีการที่เคยปฏิบัติอยู่ในห้องพิจารณาลงมาจนกระทั่งคู่ความมีความรู้สึกว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลนั้นเป็นเสมือนการเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหาทางยุติข้อพิพาท โดยมีผู้พิพากษาเป็นคนกลางช่วยดำเนินการให้

สำหรับการลดขั้นตอนหรือระเบียบวิธีการนั้น มีอาทิเช่น

- จัดห้องโถงกล้วยขึ้นเป็นพิเศษแยกต่างหากจากห้องพิจารณา ด้วยการจัดโต๊ะเก้าอี้ให้มีลักษณะคล้ายกับห้องประชุม และผู้เข้าร่วมโถงกล้วยทุกคนรวมทั้งผู้พิพากษาผู้โกล่กล้วยด้วยจะนั่งอยู่ในระดับเดียวกัน

- ผู้พิพากษาผู้โกล่กล้วยและทนายความ จะไม่สวมเสื้อครุยในห้องโถงกล้วย เพียงแต่แต่งกายสุภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้พิพากษาผู้โกล่กล้วยและทนายความจะแต่งชุดสากลนิยมหรือชุดไทย

- การกำหนดวันนัดโกล่กล้วย ผู้พิพากษาผู้โกล่กล้วยจะถือเอาความต้องการและความสะดวกของคู่ความเป็นสำคัญ ซึ่งต้องพิจารณาเป็นรายคดีไป อาทิเช่น บางคดีขอให้นัดโกล่กล้วยทั้งวันหรือให้นัดโกล่กล้วยต่อเนื่องไปทุกวันจนกว่าจะตกลงกันได้หรือต้องส่งสำนวนคืน หรือนัดห่างออกไปอีกอาทิตย์หรือหนึ่งเดือน เป็นต้น

ยิ่งกว่านั้นเวลาราชการก็ไม่ใช่อุปสรรคต่อการโกล่กล้วย บางคดีโกล่กล้วยแล้วมีความติดพันต่อเนื่อง แม้เลยเวลาราชการไปถึง 20.00 นาฬิกา หรือบางเรื่องไปเสร็จสิ้นเมื่อเวลา 23.30 นาฬิกา ก็ยังคงเคยมี

- ศาลจะเป็นผู้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คู่ความผู้มาโกล่กล้วย อาทิเช่น จัดโทรศัพท์สายตรง โทรสาร และเครื่องถ่ายเอกสารเอาไว้ประจำที่ห้องโกล่กล้วย โดยหากคู่ความมีความจำเป็นต้องติดต่อกับบุคคลภายนอก เพื่อการตัดสินใจบางประการก็สามารถทำได้ที่นั่นทันที

- เจ้าหน้าที่งานโกล่กล้วยจะเป็นผู้บริการและอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่ผู้พิพากษา ผู้โกล่กล้วยและคู่ความตลอดระยะเวลาการโกล่กล้วย

นอกจากนี้ศาลได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างอื่น อาทิเช่น ชุดรับแขกที่ห้องโถงรับรองหน้าห้องโกล่กล้วย จัดนิตยสาร หนังสือพิมพ์ และเครื่องดื่มประเภทน้ำเปล่า ชา หรือกาแฟ ไว้บริการฟรีแก่ผู้มาโกล่กล้วย ทั้งนี้เพื่อสร้างบรรยากาศในการโกล่กล้วยให้มีความรู้สึกเป็นกันเองมากขึ้น

กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการโกล่กล้วยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล ดูเหมือนจะเป็นแนวทางเลือกใหม่ของศาลไทย และเป็นนโยบายของสำนักงานศาลยุติธรรมที่จะผลักดันให้ระบบนี้ได้รับการยอมรับของประชาชนและปฏิบัติในศาลต่างๆ อย่างจริงจังต่อไป

ความเป็นมาของระบบไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล

เนื่องจากศาลแพ่งเป็นศาลแรกที่ริเริ่มนำเอากระบวนการระงับข้อพิพาทโดยทางอื่น นอกจากการพิจารณาคดีตามปกติของศาลด้วยการไกลเกลี่ยมาใช้ และเป็นต้นแบบของศาลต่างๆ อีกด้วย ดังนั้น จึงจะขอกล่าวถึงความเป็นมาของระบบการไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง คือ

นับแต่ปี พ.ศ. 2535 ฯ พณ ฯ นายประมาธ ชั้นชื้อ ประธานศาลฎีกา ได้สนับสนุนให้นำเอากระบวนการระงับข้อพิพาทโดยทางอื่นนอกจากการพิจารณาคดีตามปกติของศาลด้วยการไกลเกลี่ยมาใช้เป็นรูปธรรมและแพร่หลายมากขึ้นในศาลไทย และกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้นก็ได้ขานรับนโยบายกับสานงานต่อโดยทันที ด้วยการเชิญวิทยากรซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการไกลเกลี่ยจากต่างประเทศมาบรรยายและอบรมผู้พิพากษาในประเทศไทย อาทิเช่น เชิญท่านคลิฟฟอร์ด วอลเลซ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 9 ของประเทศสหรัฐอเมริกา มาบรรยายให้ความรู้และแนวทางในการจัดระบบไกลเกลี่ย และเชิญ นายเดวิด ลอมบาร์ดี ผู้เชี่ยวชาญการไกลเกลี่ยจากประเทศสหรัฐอเมริกา มาเป็นวิทยากรผู้ให้การอบรมผู้พิพากษาถึงเทคนิคและแนวปฏิบัติในการไกลเกลี่ย เป็นต้น

ในส่วนศาลแพ่ง เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2537 นายบุญสิน ตูลากัน อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งในสมัยนั้น ได้จุดประกายแห่งการพัฒนางานด้านการไกลเกลี่ยขึ้น ด้วยการเชิญท่าน คริฟฟอร์ด วอลเลซ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 9 ของประเทศสหรัฐอเมริกา มาบรรยายพิเศษเรื่องการไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลให้ผู้พิพากษาศาลแพ่ง ฟัง ที่ห้องประชุมใหญ่ของศาลแพ่ง แล้วเริ่มงานไกลเกลี่ยที่ศาลแพ่งขึ้น

ต่อมา นายบุญสิน ตูลากัน หาแนวทางการไกลเกลี่ยในศาลแพ่งด้วยการจัดสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าคณะและหัวหน้างานธุรการในศาลแพ่งขึ้น เมื่อระหว่างวันที่ 26 ถึง 28 สิงหาคม 2537 ณ โรงแรมไกลเต็น วอลเลย์ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

ครั้งเมื่อ นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ เข้ารับตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งสืบต่อจากท่าน บุญสิน ตูลากัน นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ ได้สานงานต่อจนเป็นระบบไกลเกลี่ยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

สำหรับการจัดทำระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกลเกลี่ย ฯ และกำหนดแนวทางการไกลเกลี่ย ได้กำหนดและจัดทำโดยจัดประชุมผู้พิพากษาในศาลแพ่งและใช้มติของที่ประชุมเป็นแนวทาง โดยนำเอาหลักเกณฑ์และวิธีการไกลเกลี่ยของประเทศสหรัฐอเมริกา มาประยุกต์ใช้ในศาลไทยตามสภาพปัญหา กฎหมาย วัฒนธรรมประเพณี และอุปนิสัยของคนไทย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบการไกลเกลี่ยแบบไทย ๆ และยังไม่เป็นสากลทั้งหมด

**การนำเอาระบบไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลมาใช้อย่างเป็นทางการ
รูปธรรมมีพัฒนาการที่สำคัญคือ**

(1) วันที่ 15 พฤศจิกายน 2537 ศาลแพ่งได้ออก “ระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537” ออกใช้บังคับ และดำเนินการไกลเกลี่ยตั้งแต่บัดนั้น และศาลอื่นๆ ได้ดำเนินการต่อมา

(2) วันที่ 29 พฤษภาคม 2538 กระทรวงยุติธรรมในขณะนั้นมีหนังสือถึงศาลต่างๆ แจ้งว่า มีโครงการร่วมมือกับศาลในการยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พร้อมทั้งส่งเอกสารแสดงรูปแบบของการไกลเกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทในศาลและเอกสารที่เกี่ยวข้องใจความว่า กระทรวงยุติธรรมได้จัดให้มีโครงการร่วมมือกับศาลในการยังให้เกิดการประนีประนอมในศาลขึ้น โดยกำหนดให้มีรูปแบบและตัวอย่างของการไกลเกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทดังกล่าว กับจะจัดให้มีการอบรมสัมมนาแก่ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการเพื่อให้เข้าใจงานไกลเกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท เพื่อพัฒนารูปแบบการไกลเกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทให้เป็นระบบและอยู่ในแนวเดียวกันทั่วราชอาณาจักร โดยตอนท้ายของหนังสือดังกล่าวได้แจ้งด้วยว่า หากศาลใดประสงค์จะให้กระทรวงยุติธรรมโดยสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการสนับสนุนการดำเนินการในเรื่องนี้ทั้งในด้านข้อมูลหรือวัสดุอุปกรณ์ ก็ให้แจ้งให้ทราบ ซึ่งปรากฏว่ามีศาลต่างๆ หลายศาลได้ขอความสนับสนุนจากกระทรวงยุติธรรม และสร้างระบบไกลเกลี่ยขึ้นในศาลนั้นๆ

(3) มีโครงการไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา และดำเนินการไกลเกลี่ยคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

(4) มีโครงการไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค และดำเนินการไกลเกลี่ยคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

(5) วันที่ 29 มีนาคม 2539 ประธานศาลฎีกา โดย ฯ พณ ฯ นายประมาณ ชันชื้อ ได้ออก “คำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับการไกลเกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2539” เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้พิพากษาปฏิบัติ

แนวคิดหลักของระบบไกลเกลี่ย

แนวคิดหลักของระบบไกลเกลี่ยซึ่งกำหนดโดยศาลแพ่ง มีความสำคัญต่อการสร้างระบบไกลเกลี่ยและแนวปฏิบัติของผู้ไกลเกลี่ย คือ

1. เป็นหลักในการวางระเบียบใกล้เคียง
2. เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติตามระบบใกล้เคียง
3. เป็นสิ่งที่ผู้ใกล้เคียงต้องคำนึงถึงตลอดระยะเวลาการใกล้เคียง

แนวคิดหลักของระบบใกล้เคียงมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่ระบบใกล้เคียง กล่าวคือ การนำคดีเข้าสู่ระบบใกล้เคียงนั้น คู่ความทุกฝ่ายต้องสมัครใจที่จะให้ผู้พิพากษาใกล้เคียง และตัวผู้พิพากษาเองก็ต้องสมัครใจเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงด้วย

ในส่วนตัวคู่ความ จะต้องสมัครใจเข้าสู่ระบบใกล้เคียงและเจรจาตกลงกัน ตั้งแต่ก่อนส่งคดีเข้าสู่ระบบใกล้เคียง ระหว่างใกล้เคียง และแม้แต่บรรลุข้อตกลงแล้วแต่เกิดเปลี่ยนใจไม่ยอมตกลงด้วยต่อไป ก็ขอยกเลิกการใกล้เคียงได้ ซึ่งทางปฏิบัติก็คือก่อนส่งคดีเข้าสู่ระบบใกล้เคียงผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องสอบถามคู่ความทั้งสองฝ่ายว่าสมัครใจจะให้ส่งคดีเข้าสู่ระบบใกล้เคียงหรือไม่ ซึ่งหากคู่ความสมัครใจ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องจัดแจ้งความสมัครใจนั้นไว้ในรายงานกระบวนพิจารณาแล้วดำเนินการต่อไปในเรื่องการส่งคดีเข้าสู่ระบบใกล้เคียง และในระหว่างการใกล้เคียง หากคู่ความฝ่ายใดไม่สมัครใจที่จะทำการใกล้เคียงต่อไป ก็เพียงแต่แถลงแจ้งความประสงค์ให้ผู้ใกล้เคียงทราบ ผู้ใกล้เคียงจะต้องส่งสำนวนคืนสู่การพิจารณาตามปกติทันที นอกจากนี้แม้การเจรจาจะดำเนินการถึงขั้นบรรลุข้อตกลง และอยู่ระหว่างการทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือดำเนินการตามที่ตกลงกันต่อไป คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการใกล้เคียงและให้ส่งสำนวนคืนสู่การพิจารณาตามปกติได้โดยไม่ต้องผูกมัดว่าจะต้องใกล้เคียงต่อไป

สำหรับความสมัครใจของผู้พิพากษานั้น จะแสดงออกมาด้วยการสมัครใจเข้าเป็นผู้พิพากษาในคณะใกล้เคียงตั้งแต่แรกแล้ว ซึ่งในทางปฏิบัติอธิบดีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะสอบถามความสมัครใจของผู้พิพากษา ก่อนแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาในคณะใกล้เคียง

2. การใกล้เคียงเป็นการทำให้คู่ความเกิดความพอใจแล้วตกลงระงับข้อพิพาทกัน การค้นหาความพอใจของคู่ความเป็นหัวใจของการใกล้เคียง เพราะถ้าผู้ใกล้เคียงรู้ถึงความพอใจของคู่ความแล้ว ผู้ใกล้เคียงก็จะรู้แนวทางการดำเนินการใกล้เคียง และรู้จักที่จะประสานประโยชน์ของคู่ความให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ซึ่งนำไปสู่ข้อตกลงที่เป็นธรรม

3. ระบบใกล้เคียงเป็นระบบที่มีพื้นฐานมาจากอำนาจการใกล้เคียงของผู้พิพากษา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยตามระบบไกล่เกลี่ยไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องบัญญัติรับรองให้อำนาจไว้ จึงอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 20 ทวิ มารองรับการจัดระบบ แต่ได้ลดขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีการทำงานและอำนาจของผู้พิพากษาลงมาเพื่อสร้างบรรยากาศในการเจรจาต่อรองของคู่ความและลดอุปสรรคต่างๆ จากระเบียบวิธีการและการใช้อำนาจของผู้พิพากษาตามปกติ อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยอาจใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น

(1) **การเดินเผชิญสลับ** มีคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยของศาลจำนวนหนึ่ง คู่ความประสงค์ให้ผู้ไกล่เกลี่ยออกไปดูสถานที่จริง ๆ โดยคู่ความให้เหตุผลว่า ถ้าผู้ไกล่เกลี่ยได้เห็นของจริงแล้ว ก็จะสามารถกำหนดแนวทางการไกล่เกลี่ย และชี้แนะทางเลือกตั้งเป็นประเด็นในการเจรจาได้ถูกต้องแม่นยำขึ้น จึงมีการขอให้ผู้ไกล่เกลี่ยไปเดินเผชิญสลับสถานที่พิพาท ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยก็ออกไปเดินเผชิญสลับตามแนวที่ปฏิบัติในการเผชิญสลับตามปกติที่ปฏิบัติ

(2) **ผู้ไกล่เกลี่ยมีอำนาจเรียกผู้เชี่ยวชาญคนกลางมาให้ความเห็นและชี้ขาดในประเด็น ข้อพิพาท** ได้ตามความประสงค์ของคู่ความ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการใช้อำนาจของผู้ไกล่เกลี่ยจะกระทำโดยฟ่อนปรนและนิมนวล เพื่อมิให้บรรยากาศของการไกล่เกลี่ยเสียไป เช่น คู่ความขอให้ศาลมีหมายเรียกบุคคลหนึ่งบุคคลใดมาศาลเพื่อร่วมในการไกล่เกลี่ยหรือเป็นคนกลางในการชี้ขาดประเด็น ข้อพิพาทตามที่ตกลงกัน ผู้พิพากษา ผู้ไกล่เกลี่ย ก็จะกระทำเพียงให้มีหนังสือเชิญบุคคลดังกล่าวมาศาลเพื่อดำเนินการตามความประสงค์ของคู่ความเท่านั้น จะไม่ออกเป็นหมายเรียกตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้

(3) **ศาลไกล่เกลี่ยคดีที่ส่งประเด็นมาสืบได้** เป็นกรณีที่ศาลรับประเด็นดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนศาลเจ้าของสำนวน แต่เมื่อคดีมาอยู่ในอำนาจของศาลรับประเด็นแล้ว หากคู่ความประสงค์จะขอให้ศาลนั้นไกล่เกลี่ย ศาลรับประเด็นก็อาจส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยได้ โดยหากไกล่เกลี่ยแล้วคู่ความตกลงกันได้ ผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยก็จะจัดให้คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้วส่งสำนวนคืนศาลเดิมเพื่อพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความและทำคำพิพากษาตามยอมต่อไป

แนวคิดหลักของระบบไกล่เกลี่ยนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ไกล่เกลี่ยควรระลึกไว้เสมอ เพราะเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นหลักใหญ่ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือเป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ย

การจัดระบบไกล่เกลี่ย

การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยเป็นผลให้คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันนั้นเป็นการระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุด ทั้งนี้เพราะคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างพอใจในข้อตกลง จึงเป็นการระงับข้อพิพาทที่แท้จริง และเป็นการระงับข้อพิพาทที่คู่ความมิอยู่ทั้งหมดทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

อย่างไรก็ตาม โดยที่การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในศาลของผู้พิพากษามีปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวไปแล้ว และการไกล่เกลี่ยมีข้อควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่ง คือ การกำหนดให้การไกล่เกลี่ยเป็นความลับ และห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำเอาข้อเท็จจริงในชั้นไกล่เกลี่ยไปอ้างอิงเป็นพยานหลักฐานของตนในชั้นพิจารณา ทั้งนี้ก็เพื่อให้คู่ความกล้าพูดกล้าเจรจาต่อรอง และกล้าเปิดเผยความต้องการที่แท้จริงของตนออกมา อันเป็นแนวทางสำคัญที่คู่ความเองจะแก้ปัญหาและผู้ไกล่เกลี่ยจะได้ชี้แนะเพื่อหาแนวทางนำไปสู่ข้อตกลงได้ตรงประเด็น ดังนั้น การจัดระบบไกล่เกลี่ยจึงแยกออกเป็นหลักใหญ่ๆ ได้ 3 ประการคือ

1. แยกคน
2. แยกสำนวน
3. แยกห้อง

แยกคน คือ ในกรณีใช้ผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย จะต้องแยกผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยออกจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน กล่าวคือ ผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยกับผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องเป็นคนละคนกัน การแยกผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยออกจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนนั้นทำให้คู่ความมั่นใจว่าผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีจะไม่รู้เห็นเหตุการณ์ในห้องไกล่เกลี่ย ไม่รู้เห็นสิ่งที่คู่ความพูดเจรจาต่อรองหรือยอมรับข้อเท็จจริงใด ๆ และการยอมรับข้อเท็จจริงนั้นจะไม่มีผลต่อดี หรือทำให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนซึ่งจะตัดสินคดีของตนมีอคติต่อตน เพราะหากคดีตกลงกันไม่ได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องส่งสำนวนคืนแก่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามปกติ

ผลของการแยกคน ทำให้คู่ความกล้าพูดกล้าเปิดเผยความจริงมากขึ้น อันจะทำให้การเจรจาได้ผลดี

แยกสำนวน ตามระบบไกล่เกลี่ยจะมีการแยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำเนาเดิม โดยตั้งเป็นสำนวนใหม่ ผูกติดไว้กับสำนวนเดิม คล้ายกับสำนวนประเด็น และบรรดาเอกสารหรือรายงานกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งอาจบันทึกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยไว้จะรวมอยู่ในสำนวนไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ข้อเท็จจริงที่จดบันทึกไว้ในการไกล่เกลี่ยปรากฏใน

สำนวนเดิม และหากคู่ความตกลงกันไม่ได้ก็จะปลดสำนวนไกล่เกลี่ยนี้ออกเผาทำลายเสีย เพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาได้

นอกจากนี้ โดยที่กำหนดให้การไกล่เกลี่ยเป็นความลับ ดังนั้น ที่หน้าสำนวนไกล่เกลี่ยหรือในรายงานกระบวนการพิจารณาชั้นไกล่เกลี่ยนัดแรกจะมีข้อความเขียนระบุไว้ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายรับทราบเป็นข้อตกลงว่า

“ข้อเท็จจริงและการดำเนินการในชั้นไกล่เกลี่ยไม่อาจนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ ให้ถือว่าข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยนี้เป็นความลับ และคู่ความทั้งสองฝ่ายสละสิทธิที่จะอ้างเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี”

การมีข้อกำหนดดังกล่าว จะทำให้คู่ความมีความมั่นใจในชั้นหนึ่งว่า แม้คดีจะตกลงกันไม่ได้ โดยการเจรจาไม่ประสบความสำเร็จ คดีของตนก็จะไม่เสียหายหรือเสียเปรียบ จะทำให้กล้าเปิดเผยข้อเท็จจริงอย่างเต็มที่

แยกห้อง การจัดระบบไกล่เกลี่ย จะต้องจัดห้องไกล่เกลี่ยแยกต่างหากออกมาจากห้องพิจารณาคดี และให้มีลักษณะเป็นห้องประชุม จะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ได้ แต่ต้องเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะไม่พลุกพล่าน และจัดที่นั่งเป็นโต๊ะประชุมรูปตัวยูหรือจัดเป็นโต๊ะกลมก็ได้ โดยให้มีขนาดพอเหมาะกับห้อง โดยมีส่วนประกอบ อาทิเช่น ปูพรม ติดแอร์ และมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ พร้อมเพรียง เช่น โทรทัศน์สายตรง เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องรับส่งโทรสาร และมีเจ้าหน้าที่คอยบริการตลอดเวลา รวมทั้งจัดเครื่องดื่ม น้ำชา กาแฟ ไว้บริการขณะเจรจา ซึ่งจะช่วยให้บรรยากาศของการไกล่เกลี่ยเป็นกันเอง เป็นส่วนตัว เอื้ออำนวยต่อการเจรจา ทั้งคู่ความและผู้ไกล่เกลี่ยมีสมาธิในการเจรจา นอกจากนี้หากคู่ความมีข้อหารือกับผู้ใดก็สามารถโทรศัพท์ติดต่อได้ทันที และหากต้องการรายละเอียดก็สามารถส่งโทรสารโต้ตอบกันได้

ในการจัดห้องไกล่เกลี่ยให้มีรูปแบบดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การไกล่เกลี่ยมีลักษณะที่คู่ความไม่ว่าจะเป็นฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย และผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยอยู่ในระดับเดียวกันและหันหน้าเข้าหากัน แล้วประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อยุติข้อพิพาท

การดำเนินงานจัดระบบไกล่เกลี่ย

1. **ตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย** ศูนย์ไกล่เกลี่ยจะดำเนินงานทั้งหมดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยในศาล โดยจัดแยกงานทุกอย่างออกจากงานเดิม ไม่ว่าจะเป็นงานสารบรรณ หรืองานสำนวน และให้มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะเพื่อทำงานธุรการด้านการไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ยังตัดขั้นตอนงานทุกอย่างที่ไม่จำเป็นออก เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและรวดเร็วในการทำงาน

2. วางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ย ระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยนี้ จะกำหนดรูปแบบ แนวทาง วิธีปฏิบัติและขั้นตอนการทำงานตามระบบไกล่เกลี่ย รวมทั้งกำหนดอำนาจและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย เป็นการรองรับอำนาจระทำการของผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย แต่ละศาลจะวางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ

3. จัดทำห้องไกล่เกลี่ย ห้องไกล่เกลี่ยควรจัดแยกออกเป็นสองส่วน โดยส่วนแรกจัดเป็นห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย และห้องรับรองของคู่ความขณะที่รอการไกล่เกลี่ย ส่วนอีกห้องหนึ่งเป็นห้องไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ ซึ่งมีลักษณะเป็นห้องประชุมและโต๊ะประชุมที่เหมาะสมที่สุดคือโต๊ะประชุมรูปตัวยู โดยจัดเก้าอี้ไว้ให้ผู้ไกล่เกลี่ยนั่งเป็นประธานที่หัวโต๊ะ และจัดเก้าอี้ไว้ให้คู่ความนั่งด้านข้าง

4. ตั้งผู้พิพากษาคณะไกล่เกลี่ย โดยที่ผู้พิพากษาต้องสมัครใจเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ดังนั้นอธิบดีผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องมีแบบสอบถามผู้พิพากษาในศาลก่อนว่าสมัครใจเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือไม่ และหากผู้ใดสมัครใจ จึงมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาคณะไกล่เกลี่ย

5. ตั้งสำนวนใหม่ เรียกว่า สำนวนไกล่เกลี่ย สำนวนไกล่เกลี่ยนี้จะมีรูปลักษณะเช่นเดียวกันกับสำนวนโดยทั่วไป แต่มักจะใช้ปกสำนวนเป็นสีอื่นที่แตกต่างไปจากสีปกสำนวนปกติ เช่น ศาลแพ่งใช้ปกสำนวนไกล่เกลี่ยสีส้ม ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางใช้ปกสำนวนไกล่เกลี่ยสีน้ำตาล โดยหมายเลขคดีดำและหมายเลขคดีแดง จะใช้เลขคดีใหม่ และใช้อักษรย่อหน้าหมายเลขคดีเป็น ปน. หรือ ก. เพื่อแบ่งแยกให้ชัดว่าเป็นคดีหมายเลขดำและหมายเลขแดงของคดีไกล่เกลี่ย

6. จัดทำแบบพิมพ์ประกอบสำนวนไกล่เกลี่ยกับเอกสารประชาสัมพันธ์การไกล่เกลี่ยและแบบสอบถามคู่ความ เอกสารแบบพิมพ์ประกอบสำนวนการไกล่เกลี่ยที่ต้องจัดทำมี อาทิ เช่น รายงานเจ้าหน้าที่งานไกล่เกลี่ยเรื่องการส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย และแบบฟอร์มรายงานกระบวนการพิจารณา เป็นต้น สำหรับเอกสารประชาสัมพันธ์การไกล่เกลี่ย อาจทำในรูปแบบของแผ่นพับอธิบายระบบการไกล่เกลี่ย การดำเนินการไกล่เกลี่ย และวิธีการส่งสำนวนเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยเพื่อแจกแก่คู่ความ หรือทำเป็นเอกสารแนบสำเนาคำฟ้องที่ส่งให้แก่จำเลย ส่วนแบบสอบถามคู่ความนั้น มีวิธีการปฏิบัติหลายอย่าง สำหรับศาลแพ่ง จะทำแบบสอบถามเป็นตารางประทับที่คำฟ้องและคำให้การจำเลย โดยมีข้อความสอบถามใจความว่า คดีมีทางตกลงกันได้หรือไม่ และประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยหรือไม่ ให้ผู้นำคำฟ้องหรือคำให้การมา

ยื่นตอบคำถามด้วยการขีดเครื่องหมายลงในช่องที่กำหนดไว้ พร้อมกับลงลายมือชื่อไว้ด้วย เหตุผลที่ปฏิบัติดังกล่าวก็เพื่อให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนรู้ข้อมูลในเบื้องต้นว่าคู่ความมีความประสงค์อย่างไร เพื่อจะได้ดำเนินการต่อไปตามความประสงค์ของคู่ความ

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยหากกล่าวเป็นคำขวัญสั้น ๆ และได้ใจความ คือ **“ลดคดี ลดเวลา ลดค่าใช้จ่าย ไม่มีผู้ใดแพ้”**

อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย อาจจำแนกออกได้เป็น 3 ประการดังนี้

1. ประโยชน์ต่อคู่ความ

(1) ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเสียเวลาไปศาลและรอคอยวันที่ศาลจะตัดสิน ซึ่งถ้ามีอุทธรณ์ฎีกาต่อไป ก็ต้องเสียเวลาคอยนานยิ่งขึ้นไปอีก การตกลงและทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลย่อมได้รับคืนค่าธรรมเนียมจากศาลเป็นกรณีพิเศษ เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีด้วย

(2) มีผลทางด้านความรู้สึกและจิตใจ โดยต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่าตนได้รับความยุติธรรม ทั้งถือว่าเป็นผู้ชนะทั้งสองฝ่าย ไม่มีผู้ใดแพ้ และไม่มีใครต้องเสียหาย

(3) ยุติความขัดแย้ง และทำให้สัมพันธ์ภาพกลับคืนดีดังเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับครอบครัว ชื่อนี้จะมีความสำคัญยิ่ง

(4) ยุติคดีหรือข้อพิพาทได้โดยเด็ดขาดอย่างแท้จริง เพราะทั้งสองฝ่ายพอใจในข้อตกลงจึงไม่มีการอุทธรณ์ฎีกา และไม่ต้องบังคับคดี เพราะเป็นข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายได้พิจารณาแล้วว่าสามารถปฏิบัติได้ แม้หากคู่ความฝ่ายใดจะอุทธรณ์ ก็อุทธรณ์ได้เฉพาะเป็นกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 ซึ่งจะต้องเป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล หรือคำพิพากษานั้นเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือคำพิพากษานั้นมิได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ ซึ่งกรณีที่จะอ้างเหตุเหล่านี้ได้แทบจะไม่เกิดขึ้นเลย

2. ประโยชน์ต่อศาล

(1) คดีความเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว ไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาคดี และลดปริมาณคดีของศาล

(2) ลดปริมาณคดีในชั้นอุทธรณ์ฎีกา

(3) ลดปริมาณงานในชั้นบังคับคดี เพราะเมื่อคู่ความได้เจรจาและตกลงกัน

เพื่อยุติข้อพิพาทในทางใดทางหนึ่ง คู่ความย่อมคิดพิจารณาแล้วว่าตนสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้ ดังนั้น จึงไม่มีเหตุที่จะต้องบังคับคดี

(4) คู่ความมีความรู้สึกที่ติดต่อผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยและสถาบันศาล เพราะถือว่าระบบไกล่เกลี่ยของศาล เป็นกระบวนการที่ศาลจัดทำให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และเปิดโอกาสให้คู่ความได้มีทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความทุกฝ่าย

3. ประโยชน์ต่อรัฐ

(1) ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณา การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ต่อเนื่องยาวนานจะเพิ่มภาระให้แก่รัฐบาลมากขึ้น เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าบุคลากร เป็นต้น

(2) เศรษฐกิจไม่หยุดชะงักเพราะคดีพิพาทคาราคาซังอยู่ในศาลนาน กล่าวคือหากมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินพิพาทไว้หรือห้ามชั่วคราวมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการบางอย่างล้วนแต่เป็นการสร้างปัญหาและเป็นเหตุให้เศรษฐกิจหยุดชะงัก โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวกับการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ คดีเกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์ที่จะต้องมีการดำเนินการโดยรีบด่วน เป็นต้น

บทสรุป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยทางอื่นนอกจากการพิจารณาคดีตามปกติของศาลที่มีประโยชน์เป็นอย่างมาก และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีรวมทั้งเป็นที่นิยมมากขึ้น โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเริ่มต้นโดยไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีแพ่งและศาลเป็นผู้จัดระบบ กู้ให้บริการโดยคู่ความไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย รวมทั้งให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยด้วย ต่อมาสำนักงานศาลยุติธรรมและศาลบางศาลได้พัฒนาระบบไกล่เกลี่ยในศาลให้มีการไกล่เกลี่ยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และมีการฝึกอบรมบุคคลที่ไม่ได้เป็นผู้พิพากษาอาชีพ เช่น ผู้พิพากษาสมทบหรือบุคคลภายนอกให้เข้าทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ประนีประนอม ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ และเชื่อว่าในอนาคตคงจะมีกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยทั้งในศาลและนอกศาล รวมทั้งมีบทบัญญัติบังคับให้คดีบางประเภทต้องทำการไกล่เกลี่ยก่อนจึงสามารถนำคดีไปฟ้องต่อศาลได้ หรือฟ้องแล้วต้องไกล่เกลี่ยก่อนจึงดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป โดยการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่คู่ความต้องจัดหาและดำเนินการเอง และโดยหลักต้องทำการไกล่เกลี่ยนอกศาล โดยองค์กรหรือผู้ไกล่เกลี่ยเอกชน ทั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดที่ว่า “ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน” กล่าวคือ ประชาชนผู้มีข้อพิพาทต้องหาทางระงับข้อพิพาทด้วยตนเองโดยทางอื่นก่อน หากไม่สำเร็จ ท้ายที่สุดจึงนำคดีไปสู่ศาลในฐานะที่ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

**แนวปฏิบัติบางประการเกี่ยวกับ
การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ
และการพิพากษาตามยอม**

แนวปฏิบัติบางประการ เกี่ยวกับการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และการพิพากษาตามยอม

โชติช่วง ท้าววงศ์ *

กระบวนการพิจารณาของศาลประการหนึ่งซึ่งถือว่าสำคัญเป็นอย่างยิ่งก็คือการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและการพิพากษาตามยอม เพราะการทำสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลให้สิทธิเรียกร้องที่คู่ความมีอยู่ นั้นระงับสิ้นไป โดยแต่ละฝ่ายได้สิทธิใหม่ตามที่ตกลงกันได้ ในสัญญาประนีประนอมยอมความ และที่สำคัญคือการทำศาลมีคำพิพากษา ตามยอมนั้นจะมีผลเท่ากับมีคำพิพากษาไปตามที่คู่ความตกลงไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งคำพิพากษตามยอมนั้นมีบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 บัญญัติห้ามอุทธรณ์ไว้ โดยมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ในเหตุจำกัดเพียง 3 ประการเท่านั้น ซึ่งเป็นเหตุที่ยกขึ้นอ้างได้ยาก ดังนั้น การทำสัญญาประนีประนอมยอมความจึงเป็นกระบวนการพิจารณาที่คู่ความโดยเฉพาะอย่างยิ่งหมายความ ต้องมีความรอบคอบและใช้ความละเอียดอย่างสูง เพื่อให้ข้อตกลงนั้นถูกต้องตรงตามความประสงค์ของคู่ความและไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ซึ่งศาลเองก็มีหน้าที่ในส่วนนี้อยู่ด้วย และเพื่อให้การทำสัญญาประนีประนอมยอมความและการพิพากษาตามยอมมีผลสมบูรณ์ตามความมุ่งหมายดังกล่าว จึงจะขอกล่าวถึงแนวปฏิบัติบางประการเกี่ยวกับการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและการพิพากษาตามยอมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติของคู่ความและคู่มือในการทำหน้าที่หมายความหรือการปฏิบัติงานของศาล คือ

ข้อพิจารณาระหว่างการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

1. ผู้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความต้องเป็นคู่ความ และอย่าทำสัญญาโดยบังคับไปถึงบุคคลภายนอก ถ้าจะให้ผูกพันบุคคลภายนอกก็สามารถทำได้ เช่น

- (1) ให้บุคคลภายนอกเข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วยการร้องสอดเสียก่อน

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 5671/2534 ศาลชั้นต้นพิพากษาตามยอมให้โจทก์จำเลยหย่าขาดและแบ่งทรัพย์สินกัน โดยมีข้อตกลงข้อหนึ่งว่า ให้จำเลยโอนที่ดินที่มีชื่อบริษัท ม. ซึ่งจำเลยเป็น

* ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

กรรมการผู้จัดการ และมีอำนาจกระทำการแทนบริษัทได้ให้แก่โจทก์ จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับโจทก์ในฐานะส่วนตัว มิได้กระทำในฐานะเป็นผู้แทนของบริษัทดังกล่าว ข้อตกลงดังกล่าวจึงไม่ผูกพันบริษัท ม. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เมื่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นบริษัท ม. มีมติค้ำประกันโอนที่ดิน การที่จะบังคับให้จำเลยชำระหนี้ในส่วนนี้จึงกลายเป็นพันธวิสัย ศาลบังคับในส่วนนี้ให้ไม่ได้

(2) ให้บุคคลภายนอกเข้าทำสัญญาค้ำประกันการปฏิบัติตามสัญญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 ซึ่งหากมีการผิดสัญญาก็จะบังคับคดีเอาแก่ผู้ค้ำประกันได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันเป็นคดีใหม่

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ฎีกาที่ 46/2536 โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งศาลได้พิพากษาตามยอมแล้ว ต่อมาจำเลยนำบริษัท ค. เข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันการชำระหนี้ โดยยินยอมผูกพันตนรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมตามที่จำเลยตกลง โดยทำสัญญาค้ำประกันต่อศาลท้ายสัญญาประนีประนอมยอมความ ถือได้ว่าบริษัท ค. ได้เข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันในศาลโดยทำหนังสือค้ำประกันเพื่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 274 เมื่อจำเลยค้างชำระหนี้ โจทก์ยอมบังคับชำระหนี้โดยยึดทรัพย์สินของผู้ค้ำประกันได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันเป็นคดีใหม่

หมายเหตุ ฎีกาที่ 2445/2543 คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความและบุคคลภายนอกเข้าทำสัญญาค้ำประกันระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาด้วยการทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความฉบับหนึ่ง กับสัญญาค้ำประกันอีกฉบับหนึ่ง และทำต่อศาลฎีกาในวันเดียวกันเนื่องจากศาลฎีกานัดพร้อมให้ทุกฝ่ายมาศาลเพื่อทำสัญญา โดยสัญญาประนีประนอมยอมความมีคู่ความทั้งสองคู่ผู้พิพากษาศาลฎีกาลงลายมือชื่อซึ่งถือว่าทำต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา แล้วองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกามีคำพิพากษามาตามยอมกับจตรายงานกระบวนพิจารณาพร้อมออกคำบังคับในวันนั้น ส่วนสัญญาค้ำประกันมีผู้ค้ำประกันกับศาลโดยจำศาลฎีกาเป็นคู่สัญญา กับมีพยานลงลายมือชื่อไว้สองคน และเพิ่มเติมโดยคู่ความลงลายมือชื่อไว้ด้วย

2. ต้องตรวจเรื่องอำนาจการทำยอม เช่น

(1) กรณีทนายความหรือผู้รับมอบอำนาจเป็นผู้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ต้องตรวจดูใบแต่งตั้งทนายความหรือหนังสือมอบอำนาจว่าระบุให้มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความได้หรือไม่ หากทนายความหรือผู้รับมอบอำนาจไม่มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว สัญญาประนีประนอมยอมความนั้นย่อมจะไม่ผูกพันตัวความ

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 946/2509 เจ้าหน้าที่ของจำเลยฟ้องจำเลยเรียกหนี้สิน ผู้รับมอบอำนาจ จากจำเลยนำใบมอบอำนาจมาขอทำสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่ใบมอบอำนาจนั้นเป็น เรื่องทำให้เพื่อขอหนังสือรับรองการทำประโยชน์และการทำนิติกรรมขายที่ดิน สค. 1 แม้จะมี ข้อความว่าให้มีอำนาจดำเนินคดีทางศาล เช่นยอมความได้ด้วยก็ตาม ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับที่ดินนั้น เท่านั้น ดังนั้นผู้รับมอบอำนาจจึงไม่มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับเจ้าหน้าที่ของ จำเลย แม้ศาลจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความและพิพากษาตามยอมให้ก็ไม่มีผลผูกพัน จำเลย ฯลฯ

ฎีกาที่ 3144/2541 จำเลยแต่งตั้ง ส. เป็นทนายความเข้าดำเนินคดี และระบุ ข้อความในใบแต่งตั้งทนายความให้ ส. มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย เมื่อ จำเลยยังมีได้ถอน ส. ออกจากการเป็นทนายความ การที่ ส. ไปตกลงทำสัญญาประนีประนอม ยอมความกับโจทก์ แม้จะไม่ได้ปรึกษากับจำเลยก่อน ก็ถือเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกระบวนการ พิจารณา มิใช่เป็นการพิจารณาที่ผิดระเบียบ

(2) กรณีนิติบุคคลทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ต้องตรวจดูอำนาจกระทำการ แทนนิติบุคคลนั้น และกรณีนิติบุคคลแต่งตั้งทนายความหรือมอบอำนาจให้บุคคลมาทำสัญญา ประนีประนอมยอมความ ก็ต้องตรวจอำนาจกระทำการของบุคคลผู้ทำการแทนนิติบุคคลนั้นเช่นกัน

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 2375/2529 ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์ กับจำเลย ส. กรรมการบริษัทจำเลยเพียงคนเดียวลงชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความแทน จำเลย ซึ่งเป็นการไม่ชอบด้วยข้อบังคับของจำเลยที่ต้องมีกรรมการของจำเลยตามที่ระบุชื่อไว้ใน ข้อบังคับจำนวน 2 คน ร่วมกันลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของบริษัทด้วย สัญญา ประนีประนอมยอมความไม่สมบูรณ์ ไม่มีผลผูกพันจำเลย

(3) กรณีผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถเป็นคู่ความ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือ ผู้อนุบาลจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1574, 1598/3 และ 1598/18

กรณีของผู้เยาว์ ในท้องที่ใดซึ่งมีศาลเยาวชนและครอบครัวต้องไปร้องขอ ต่อศาลดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ฯ มาตรา 11(3) ถ้าท้องที่ใด ไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลซึ่งพิจารณาคดีนั้นอาจมีคำสั่งอนุญาตโดยไม่ต้องให้คู่ความ ไปร้องขออนุญาตเป็นคดีใหม่

(4) กรณีคนเสมือนไร้ความสามารถเป็นคู่ความ ผู้พิทักษ์ไม่มีอำนาจทำสัญญา ประนีประนอมยอมความแทน แต่คนเสมือนไร้ความสามารถทำได้เองโดยต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 35 ไม่มีอำนาจทำโดยลำพัง

(5) กรณีที่คู่ความถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือเด็ดขาด อำนาจการทำสัญญาประนีประนอมยอมความตกอยู่แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ คู่ความจึงไม่มีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

3. ควรให้คู่ความลงลายมือชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความให้เรียบร้อยก่อนศาลอ่านรายงานกระบวนการพิจารณา เหตุผลก็คือ เพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความล้มลงลายมือชื่อหรือเปลี่ยนใจ

ข้อสังเกต ในกรณีที่คู่ความตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว แต่ต่อมาอีกฝ่ายไม่ยอมลงลายมือชื่อ แม้ศาลจะจัดแจ้งเหตุที่ไม่ยอมลงชื่อไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาแล้วพิพากษาตามยอมไป คำพิพากษานั้นก็ไม่ชอบ ศาลสูงต้องเพิกถอน (ฎีกาที่ 195/2521)

4. ในรายงานกระบวนการพิจารณา ศาลน่าจะจัดโดยระบุข้อความด้วยว่า “ได้อ่านสัญญาประนีประนอมยอมความให้คู่ความฟังแล้ว คู่ความรับว่าตรงตามเจตนา” ในกรณีนี้ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ปฏิบัติกัน แต่ถ้าทำได้ก็จะทำให้การทำสัญญาประนีประนอมยอมความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ในกรณีที่มีการแก้ไขสัญญายอม เช่น การเปลี่ยนแปลงยอดจำนวนหนี้ เปลี่ยนวันชำระหนี้ หรือมีบุคคลบดบังเติมแก้ไข จะต้องให้คู่ความทุกฝ่ายลงลายมือชื่อกำกับไว้ในทุกจุด เพื่อกันไว้ไม่ให้เกิดจุดอ่อนที่คู่ความจะมาโต้แย้งได้ในภายหลัง

6. คู่ความตกลงกันเกินคำขอ หรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้องได้ แต่ต้องตกลงกันในประเด็นแห่งคดี หรือเกี่ยวเนื่องกับประเด็นแห่งคดี

ตัวอย่างคำพิพากษฎีกา

ฎีกาที่ 1492/2528 สัญญาประนีประนอมยอมความที่กระทำต่อหน้าศาลและศาลพิพากษาตามยอมนั้น มิใช่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทอย่างคดีธรรมดาที่ต้องพิจารณาสืบพยานกัน จึงไม่ตกอยู่ในบังคับแห่งกฎหมายที่ห้ามมิให้พิพากษาเกินคำขอหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เพียงแต่ตกลงกันในประเด็นแห่งคดี หรือเกี่ยวกับประเด็นนั้น ๆ หากข้อตกลงนั้นมีได้ฝ่าฝืนต่อกฎหมายแล้ว ศาลก็ต้องพิพากษาไปตามยอมโดยไม่ต้องย้อนดูว่าเกินคำขอหรือไม่

7. เมื่อคู่ความแถลงร่วมกันว่าคดีตกลงกันได้แล้ว ขอให้ศาลทำสัญญาประนีประนอมยอมความและพิพากษาตามยอมให้ หากมีคำคู่ความ เช่น คำให้การของจำเลยหรือคำแถลงของจำเลยอยู่ในสำนวน ก็ไม่มีความจำเป็นใดที่ศาลจะต้องมีคำสั่งรับพิจารณาต่อไป โดยศาลจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความและพิพากษาไปตามยอมได้เลย (ฎีกาที่ 2169/2523)

8. คู่ความสามารถตกลงค่าทนายความในสัญญาประนีประนอมยอมความมากน้อยเท่าใดก็ได้ โดยจะตกลงเรื่องค่าทนายความกันสูงกว่าที่กำหนดไว้ในตารางท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 1848/2516 ที่ทนายจำเลยตกลงยอมให้ค่าทนายโจทก์ 3,000 บาท เมื่อทนายจำเลยมีอำนาจทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับฝ่ายโจทก์ได้ตามใบแต่งตั้งทนายจำเลย จำเลยจะมาปฏิเสธไม่ยอมรับผิดชอบไม่ได้ และกรณีเช่นนี้คู่ความจะตกลงค่าทนายความมากน้อยเท่าใดก็ได้ เพราะเป็นเรื่องตกลงกันให้จำเลยรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมอันได้แก่ค่าทนายความด้วย ไม่จำเป็นต้องถือตามบัญชีอัตราค่าทนายความตามตาราง 6 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพราะไม่ใช่เรื่องที่ศาลกำหนดค่าทนายความให้ฝ่ายแพ้ใช้แทนข้อตกลงเกี่ยวกับค่าทนายความนี้ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 163 แล้ว

9. กรณีจำเลยหลายคน และบางคนยอมแต่บางคนไม่ยอม ศาลทำยอมเฉพาะคู่ความบางคนที่ยอมรับนั้นได้ เช่น

(1) กรณีจำเลยบางคนยอม บางคนไม่ยอม โจทก์อาจถอนฟ้องจำเลยคนที่ไม่ยอมแล้วทำยอมเฉพาะกับจำเลยที่ยอมรับก็ได้

(2) กรณีจำเลยบางคนยอม บางคนไม่ยอม และโจทก์ไม่ยอมถอนฟ้องจำเลยคนที่ไม่ยอม แต่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ศาลก็ทำยอมให้เฉพาะจำเลยคนที่ยอมรับได้ แล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปสำหรับจำเลยคนที่ไม่ยอม และเมื่อเสร็จการพิจารณาแล้วจึงพิพากษาไปพร้อมกัน

สำหรับวิธีปฏิบัติตาม (2) นี้คือ

(1) จำเลยคนใดยอมก็ทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์กับจำเลยคนนั้นไว้เลย แต่ศาลจะยังไม่พิพากษาตามยอม แล้วรวมสัญญาประนีประนอมยอมนั้นไว้ในสำนวน

(2) ศาลจะจดรายงานกระบวนการพิจารณาไว้โดยให้ได้ใจความสำคัญว่าจำเลย

คนโดยยอมหรือไม่ยอม และคนใดทำสัญญาประนีประนอมยอมความไว้ แต่ยังไม่ได้รับคำพิพากษา สำหรับจำเลยคนนั้น คงรอไว้พิพากษาตามยอมพร้อมกับคำพิพากษาสำหรับจำเลยที่ไม่ยอมตาม กระบวนพิจารณาปกติ โดยจดยกรายงานกระบวนพิจารณาในส่วนการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเสร็จแล้ว ก็ให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปต่อสำหรับจำเลยที่ไม่ยอม

(3) เมื่อสืบพยานของโจทก์และจำเลยที่ไม่ยอมเสร็จแล้ว จึงมีคำพิพากษาพร้อมกันในคำพิพากษาฉบับเดียว

ข้อสังเกต บางครั้งเมื่อศาลทำยอมสำหรับจำเลยบางคนแล้ว โจทก์ได้ขอคืนคำขึ้นศาลมาเลย กรณีเช่นนี้เห็นว่า ถ้าหนีตามฟ้องเป็นกรณีที่ไม่อาจแบ่งแยกกันได้ก็จะคืนคำขึ้นศาลให้แก่โจทก์ไม่ได้ คงต้องสั่งในคำพิพากษาแต่เฉพาะส่วนความรับผิดชอบในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมของจำเลยแต่ละคนแยกกันเท่านั้น

10. กรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา แยกเป็น 2 กรณี

(1) กรณีคู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วนำมายื่นต่อศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นจะออกนั่งพิจารณาสอบถามคู่ความแล้วให้ลงลายมือชื่อไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้า แล้วผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นจึงลงลายมือชื่อต่อท้ายตามแบบพิมพ์สัญญาประนีประนอมยอมความ แล้วจดยกรายงานกระบวนพิจารณาให้ส่งสัญญาประนีประนอมยอมความพร้อมรายงานกระบวนพิจารณาไปศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อดำเนินการ และมีคำพิพากษตามยอมไป

(2) คู่ความจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ได้

ข้อพิจารณาหลังจากคู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลพิพากษาตามยอมแล้ว

1. หากคู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและศาลพิพากษาไปตามยอมแล้ว คู่ความเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ถูกต้องอย่างไร ก็ต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 นั้น โดยหลักห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษตามยอม เว้นแต่กรณีที่มีเหตุดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่า คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล

(2) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่า เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(3) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่า มิได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ

2. ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดและตามเงื่อนไขของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 ก็จะมี “ยื่นฟ้องให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาทำลายสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งเท่ากับทำลายคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเองไม่ได้”

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 297/2515 คำพิพากษาของศาลชั้นต้นซึ่งได้พิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ถ้าหากโจทก์เห็นว่าจะไม่ถูกต้องอย่างไร ก็ขอที่จะอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 จะยื่นฟ้องให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาทำลายคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเองไม่ได้

3. หาก “สัญญาประนีประนอมยอมความ” ที่ทำกันและศาลมีคำพิพากษาตามยอมแล้วนั้น มีข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย คู่ความร้องขอให้ศาลแก้ไขได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 2531/2538 สัญญาประนีประนอมยอมความ เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษา ถ้ามีข้อผิดพลาดหรือผิดพลาดเล็กน้อย ย่อมแก้ไขให้ถูกต้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143

ฎีกาที่ 907/2539 สัญญาประนีประนอมยอมความถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษา จะแก้ไขข้อผิดพลาดได้ต่อเมื่อเป็นข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ

4. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่า “คำพิพากษา” ตามสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ถูกต้อง ก็ต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา 138 จะฟ้องขอให้ “เพิกถอนคำพิพากษา” ไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 768/2534 สัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่กรณีตกลงกันต่อหน้าศาลและศาลได้มีคำพิพากษาตามยอมแล้วนั้น มีผลทำให้หนี้เดิมระงับ เกิดหนี้ใหม่ตามสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งคู่กรณีต้องปฏิบัติตามสัญญานั้น หากโจทก์เห็นว่าคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ถูกต้อง ก็อุทธรณ์ได้ หากเข้ากรณีตามมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อโจทก์ไม่อุทธรณ์และคดีถึงที่สุดไปแล้ว โจทก์จึงไม่มีสิทธิที่จะฟ้องให้เพิกถอนได้

5. ทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลมีคำพิพากษาตามยอมแล้วเกิดปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงในสัญญาว่า จะปฏิบัติหรือบังคับคดีกันอย่างไร “คู่ความขอให้ศาลตีความว่า

คู่ความมีเจตนาแท้จริงอย่างไรได้” โดยศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วมีคำสั่งบังคับคดีให้เป็นไปตามเจตนาที่แท้จริง

อย่างไรก็ตาม ถ้าสิ่งที่คู่ความยกขึ้นมานั้นเป็นประเด็นใหม่จากสัญญายอม ศาลจะไม่ไต่สวนให้

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 525/2516 ในกรณีที่คู่ความได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความไว้ต่อศาล เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงในสัญญาว่ามีความหมายตามเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาอย่างไร ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อตีความให้เป็นไปตามเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา

ข้อความในสัญญายอม ซึ่งคู่สัญญาตกลงแบ่งทรัพย์สินรกรากระหว่างกัน ระบุให้ห้องแถวไม้ 2 ชั้น 10 ห้อง เป็นของจำเลยที่ 2 เมื่อจำเลยที่ 2 อ้างว่าข้อความดังกล่าวพิมพ์ตกคำว่า “พร้อมที่ดิน” ซึ่งตามเจตนาแท้จริงของคู่ความหมายถึงที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งของห้องแถว นั้นด้วย เมื่อศาลเห็นว่าตามเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา หมายถึงห้องแถวดังกล่าวพร้อมที่ดินแล้ว ก็มีอำนาจบังคับคดีให้เป็นไปตามนั้น

ฎีกาที่ 652/2506 โจทก์จำเลยทำยอมในศาล โดยจำเลยให้สิทธิโจทก์ที่จะตรวจตราดูการดำเนินงานประจำปีตลอดรูปปั้นเขียน และจำเลยจะทำบัญชีรับจ่ายสำหรับงานดังกล่าวพร้อมหลักฐานกับเงินสุทธินายินต่อศาลเพื่อให้โจทก์ตรวจดูได้ ซึ่งศาลพิพากษาตามยอม และจำเลยก็ได้ปฏิบัติตามข้อความในสัญญายอมแล้วนั้น ต่อมาโจทก์จะอ้างว่าได้ตรวจตราแล้วจำเลยบริหารงานไม่ชอบ และบัญชีผิดพลาด ขอให้ศาลไต่สวนนั้น ศาลยอมไม่ไต่สวนให้เพราะเป็นประเด็นใหม่ มิได้ระบุหรือขยายความไว้ในสัญญายอม

6. หากศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาในเรื่องการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และมีคำพิพากษาตามยอมไปโดยผิดระเบียบ เช่น จำเลยไม่ทราบว่าจะตนถูกฟ้อง เพราะการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องไม่ชอบ หรือมีผู้ปลอมลายมือชื่อของจำเลยมอบอำนาจให้มาทำยอม แม้ศาลได้มีคำพิพากษาไปตามยอมแล้ว คู่ความที่ต้องเสียหายนั้นก็มิสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้สั่งเพิกถอน หรือแก้ไขให้ดำเนินการสอบสวนพิจารณานั้นๆ ใหม่ให้ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 วรรคหนึ่ง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

ฎีกาที่ 320/2536 จำเลยที่ 1 ยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วโดยอ้างว่าไม่มีการส่งหมายเรียกและสำเนา คำฟ้องให้แก่จำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 ไม่เคยทราบว่าถูกโจทก์ฟ้องมาก่อน และจำเลยที่ 1 มิได้

มอบอำนาจให้มารดาดำเนินคดีแทน ทั้งมารดาจำเลยที่ 1 ก็ไม่เคยตั้งทนายความให้ดำเนินคดี
ดังนี้ หากข้อเท็จจริงเป็นดังคำร้องของจำเลยที่ 1 กระบวนพิจารณาของศาลชั้นต้นยอมเป็น
การไม่ชอบ เป็นเหตุให้ศาลชั้นต้นหลงผิดดำเนินกระบวนพิจารณาไปจนกระทั่งมีคำพิพากษา
ให้จำเลยที่ 1 แพ้คดี กระบวนพิจารณาและคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยที่
1 จึงเป็นการไม่ชอบ จำเลยที่ 1 จึงยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนกระบวนพิจารณาที่ผิด
ระเบียบนั้นเสียได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 วรรคแรก แม้จะยื่น
คำร้องขอให้เพิกถอนภายหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วก็ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 27
วรรคสอง

ฎีกาที่ 3887/2536 แม้ศาลชั้นต้นจะได้พิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
ให้จำเลยทั้งสามร่วมกันใช้เงินแก่โจทก์แล้วก็ตาม หากปรากฏว่าการสงเคราะห์และสำเนา
คำฟ้องให้แก่จำเลยที่ 1 และที่ 2 กระทำโดยมิชอบ เป็นเหตุให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 ไม่ทราบวา
ตนถูกฟ้อง และจำเลยที่ 3 ได้ยกขอลงมือชื่อของจำเลยที่ 2 ผู้เป็นกรรมการบริษัทจำเลยที่ 1
ที่ลงในกระดาษเปล่ามากรอกข้อความเอาเองว่า จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 มอบอำนาจให้
จำเลยที่ 3 ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับโจทก์ เป็นเหตุให้ศาลชั้นต้นเข้าใจผิดว่าเป็น
ใบมอบอำนาจที่แท้จริง และได้พิพากษาไปตามยอมให้จำเลยที่ 1 และที่ 2 รับผิดชอบใช้เงินแก่โจทก์
ตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่จำเลยที่ 3 ได้แสดงเจตนาแทน จำเลยที่ 1 และที่ 2
ซึ่งได้รับความเสียหายจากการดำเนินกระบวนพิจารณาผิดระเบียบยอมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้
ศาลชั้นต้นสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขให้ดำเนินกระบวนพิจารณานั้น ๆ ใหม่ให้ถูกต้องตามกฎหมาย
ต่อไปได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 วรรคหนึ่ง

7. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะอ้างว่าได้มีสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งคู่ความ
ทำกันไว้ก่อน และเงื่อนไขแตกต่างออกไปจากสัญญาที่ทำกันในศาลมาเป็นเหตุไม่ปฏิบัติตาม
คำบังคับไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ฎีกาที่ 1117/2511 จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับโจทก์ยอมออก
จากห้องพิพาทภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งศาลได้พิพากษาตามยอมและมีคำบังคับแล้ว ภายหลัง
จำเลยจะอ้างว่ามีสัญญาประนีประนอมยอมความกับตัวแทนโจทก์นอกศาล ซึ่งทำไว้ก่อนและมี
เงื่อนไขแตกต่างไปจากสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล เพื่อเป็นเหตุไม่ปฏิบัติตาม
คำบังคับหาได้ไม่

หากมีสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลซึ่งทำไว้ก่อนจริง สัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวก็ถูกยกเลิกโดยสัญญาประนีประนอมยอมความฉบับหลังซึ่งศาลพิพากษาให้เป็นไปตามสัญญานั้นแล้ว

จากแนวปฏิบัติ และข้อสังเกตในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและการพิพากษาตามยอมดังกล่าวไปแล้ว คงจะเกิดประโยชน์ต่อผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายบ้างไม่มากก็น้อย ทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นคือ ความถูกต้องเป็นธรรมอันก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม

มีนาคม 2545

เทคนิคการใกล้เกลี่ยจากประสบการณ์

การดำเนินงานใกล้เกลี่ยของผู้พิพากษาย่อมจะต้องอาศัยบุคคลที่รักงานใกล้เกลี่ย และมีศิลปะในทางนี้พอสมควร ในบางครั้งคดีที่เสนอเข้าสู่ระบบงานใกล้เกลี่ยจำเป็นต้องใช้ศิลปะวิธีการของผู้ใกล้เกลี่ยเข้าช่วย เพื่อให้คดีเข้าสู่บรรยากาศแห่งการตกลง และในที่สุดก็เข้าสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ นั่นคือคู่ความยอมรับและตกลงกันได้ ดังนั้น งานใกล้เกลี่ยจะดำเนินไปอย่างผิวเผินคงไม่ได้ และในเมื่อเรายอมรับว่างานใกล้เกลี่ยเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ถึงเทคนิคและวิธีการต่างๆ อันมีส่วนช่วยงานใกล้เกลี่ยให้ดำเนินไปด้วยความสำเร็จเป็นอย่างดี

ศาลแพ่งได้จัดโครงการใกล้เกลี่ยขึ้น มีการเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับงานด้านนี้เท่าที่ผ่านมาในระยะหนึ่ง ผู้พิพากษาที่เข้าไปจับงานด้านนี้ได้สร้างผลงานเป็นที่น่าพอใจ คดีบางเรื่องมีทุนทรัพย์สูง มีความสลับซับซ้อน ถ้ามองจากภายนอกแล้วจะเห็นว่าคดีคงไม่มีทางยุติโดยการใกล้เกลี่ยได้ แต่เมื่อศาลแพ่งได้จัดให้คดีประเภทนั้น ๆ เข้าสู่กระบวนการใกล้เกลี่ยโดยใช้ผู้พิพากษาที่มีศิลปะในการใกล้เกลี่ยเข้าดำเนินงาน ในที่สุดผลปรากฏว่า คดีนั้น ๆ สามารถตกลงกันได้ด้วยดี ทำให้ศาลแพ่งมีกำลังใจที่จะดำเนินงานด้านนี้อีกต่อไป แต่อย่างไรก็ตามส่วนหนึ่งที่ช่วยให้การใกล้เกลี่ยสำเร็จนั้นก็คือท่านต้องรู้ถึงเทคนิคหรือศิลปะของการใกล้เกลี่ยพอสมควร ศาลแพ่งจึงขอประมวลความคิดเห็นจากประสบการณ์มาเสนอพอเป็นแนวทางดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ใกล้เกลี่ย

- ผู้พิพากษาต้องมีความมั่นใจและทำให้คู่ความเชื่อมั่นในระบบใกล้เกลี่ย
- แต่งกายสุภาพ เรียบร้อย (ปัจจุบันใช้ชุดสากล หรือชุดไทย)
- การนั่งฟังคำแถลงหรือการพูดคุยต้องวางท่าให้มั่นคง เพื่อให้มีสง่าผ่าเผยเชื่อถือ
- ใช้คำพูดสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน ไม่ข่มขู่
- ต้องเตรียมคดีด้วยการอ่านสำนวนให้เข้าใจถึงข้อกล่าวอ้างของโจทก์ และข้อต่อสู้ของจำเลยเป็นอย่างดีและพยายามวิเคราะห์เพื่อทราบจุดประสงค์หรือเป้าหมายของ

* คัดจากหนังสือเทคนิคการใกล้เกลี่ยในศาล พ.ศ. 2539 ศาลแพ่ง

แต่ละฝ่าย กล่าวคือ พยายามวิเคราะห์ดูว่า โดยแท้จริงแล้วการฟ้องในลักษณะนี้โจทก์ต้องการอะไร และจำเลยพอจะยอมรับได้แค่ไหน เพียงไร

2. การปฏิบัติตนของผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

- ต้องเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าด้วยกับฝ่ายใด และต้องไม่แสดงออกว่าเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วย ทั้งๆ ที่เห็นรูปคดีแล้วว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบ
- ต้องมีเมตตา
- ไม่ข่มขู่
- ไม่ทำให้คู่ความเห็นว่าผู้พิพากษาขี้เกียจเขียนคำพิพากษา

3. สร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ย

- พยายามทำให้บรรยากาศในการเจรจาตกลงกันเป็นไปในรูปแบบของการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาทางยุติข้อพิพาท และให้มีสภาพเป็นกันเอง เป็นการสร้างความคุ้นเคยและลดความเครียด และเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ย ดังนี้

(1) เริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศการไกล่เกลี่ยให้เป็นกันเองไม่ให้เหมือนกับการพิจารณาคดี

- อาจเริ่มต้นด้วยการทักทายคู่ความแนะนำตัวเอง ให้คู่ความแนะนำตัว เป็นต้น
- ชวนพูดคุยในเรื่องอื่นก่อน เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกัน
- ไม่เริ่มคำถามเข้าสู่ประเด็นข้อพิพาทโดยทันที

(2) ชี้แจงหลักเกณฑ์และประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย เช่น ให้คู่ความทราบว่า

- ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนละคนกับเจ้าของสำนวน ฉะนั้นจึงเจรจาตกลงกันได้เต็มที่ โดยไม่ต้องระแวงว่าจะไปมีผลกระทบต่อคดี

- ข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยจะเป็นความลับ และคู่ความจะต้องสละสิทธิในการนำเอาไปใช้อ้างอิง โดยมีแบบฟอร์มให้คู่ความลงลายมือชื่อแสดงเจตนาสละสิทธิไว้

- สิ่งที่จะบันทึกเป็นหลักฐานในสำนวนประนีประนอมยอมความก็คงมีเฉพาะข้อต่อรองต่าง ๆ ที่จดไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา ซึ่งหากคดีตกลงกันไม่ได้ก็จะมีการทำลายสำนวนประนีประนอมยอมความทันที

- สำหรับประโยชน์ของการประนีประนอมยอมความก็คงอธิบายชี้แจงตามข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป โดยอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ว่า **“ลดคดี ลดเวลา ลดค่าใช้จ่าย”** ฯลฯ

(3) ต้องสร้างความมั่นใจให้คู่ความเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลาง และคู่ความ จะได้รับความเป็นธรรม

แต่ก่อน คดีส่วนมากทำยอมกันได้ เพราะเดิมผู้พิพากษาเป็นที่คุ้นเคยและ นับถือของประชาชนมาก ชี้แนะอย่างไรก็ยอมตาม

ปัจจุบัน ผู้พิพากษากับประชาชนไม่รู้จักคุ้นเคยกัน จึงไม่ก่อให้เกิดความเชื่อถือ

(4) ผู้พิพากษาควรเป็นผู้พูดนำเข้าสู่ประเด็นของการเจรจา เหตุผลก็เพราะ

- ในทัศนะของทนายความ ถ้าทนายความเริ่มก่อนโดยพยายามจะเจรจาดกกลงกันตัวความจะมองว่าทนายความไม่อยากทำงาน

- ในทัศนะของตัวความ ถ้าฝ่ายใดเริ่มก่อนก็จะคล้ายกับแสดงว่าคดีเสียเปรียบหรือต้องเสียหาย เป็นต้น

4. ข้อพึงปฏิบัติในระหว่างเจรจาไกล่เกลี่ย

- สังเกตตัวความ การพูด การแสดงออก เพื่อประเมินผลว่า ตัวความเป็นคนประเภทใด อุปนิสัยเป็นอย่างไร กล่าวคือ ต้องเรียนรู้จิตวิทยาของตัวความด้วย ทั้งนี้ เพื่อจะได้ ประเมินผลได้ว่าลู่วางในการเจรจาคาดว่าจะมีผลสำเร็จเพียงใดหรือไม่

- ต้องรู้จักสรุปรวบรัดประเด็นบางครั้งต้องรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาตอนไหนที่ คู่ความแกล้งรับไปแล้วต้องมัดประเด็นให้แน่นอนเสียก่อน มิฉะนั้นคู่ความจะพลิกไปพลิกมาหา บทสรุปไม่ได้ ควรรู้จักผ่อนหนักเบาโดยดูสถานการณ์ประกอบ บางครั้งคู่ความอ่อนลงเราต้อง เปิดเกมรุก คือ ผูกมัดประเด็นเอาไว้ ถ้าบางครั้งคู่ความยังไม่ยอมอ่อนลง เราต้องผ่อนตาม อย่าเร่งรัดตลงไป จะทำให้คู่ความถอยหนีหรือปฏิเสธไปเลย ถ้าเป็นเช่นนั้นภายหลังจะดึงกลับมา ยากมากและถ้าจำเป็นต้องเลื่อนการไกล่เกลี่ยเพื่อใช้เวลาเป็นเครื่องช่วยผ่อนหนักเบาที่ต้องยอม เพราะถ้ายังฝืนไกล่เกลี่ยต่อไปจะทำให้บรรยากาศตอนนั้นเสียมากขึ้นอีก การเลื่อนคดีบางครั้ง ก็ถือเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง

- ต้องมีความอดทน อดกลั้น และใจเย็นถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ในบางครั้งจะต้องอดทนต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากในขณะนั้นคู่ความบางฝ่าย ต้องการระบายความรู้สึกที่อัดอั้นมานาน ในเมื่อศาลเปิดโอกาสให้พูดก็จะถือโอกาสนี้พูดหรือ แกล้งเต็มที่ หรือบางโอกาสการเจรจาไกล่เกลี่ยจะตกลงกันได้ต้องใช้เวลาาน อาจจะมีเวลา ราชการไปก็ต้องอดทน อย่าล้ามเลิกหรือเลื่อนไปเพราะอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงข้อตกลง ในภายหลังได้

- ต้องทอดระยะเวลาให้คู่ความตัดสินใจ เช่น ให้เวลา 1-2 ชั่วโมง หรือ 3-4 วัน
อย่าเร่งรัดหรือรวบรัดให้ตัดสินใจ

5. ข้อไม่พึงปฏิบัติในระหว่างไกล่เกลี่ย

- ไม่ยกอุปคดีหรือผลคดีขึ้นมาพูด แต่ควรชี้แจงข้อดีและข้อเสียของการดำเนินคดีในศาลเปรียบเทียบกับกรณียุติคดีได้ด้วยการประนีประนอมยอมความ ดังนั้น การปฏิบัติของผู้พิพากษาควรกระทำในรูปแบบของการสอบถามหาข้อเท็จจริงในกรณีพิพาท ซึ่งเมื่อได้ข้อเท็จจริงแล้ว จะชี้แนะ ไม่ใช่ชี้ขาดข้อพิพาท

สำหรับวิธีการพูด ควรทำในรูปแบบของการตั้งคำถามคู่ความ เพื่อระวังไม่ให้คู่ความเห็นว่ามือคดี และจะกระทำโดยไม่แสดงความคิดเห็นในคดีเพราะจะเป็นการชี้ผลของคดี แต่ควรพูดเพื่อให้คู่ความคิดที่จะเจรจาตกลงกัน

อย่างไรก็ตาม ก็มีเทคนิคอย่างหนึ่งว่า ถ้าเป็นการไกล่เกลี่ยครั้งที่ 2 หรือครั้งที่ 3 ก็จะใช้วิธีที่มีลักษณะเข้มข้นและแรงขึ้นในส่วนรูปคดี จนกระทั่งคู่ความอาจคิดไปได้ว่าผู้พิพากษามีธงหรือผลของคำพิพากษาอยู่ในใจแล้ว แต่ผู้พิพากษาไม่ได้แสดงออกมา

- อาจบอกคู่ความฝ่ายที่เสียเปรียบในคดีให้ทราบ แต่ถ้าได้เปรียบอย่าพูด
- พยายามทำให้คู่ความไม่เครียด ด้วยการพูดคุยและทำตัวให้เป็นกันเอง
- เปิดโอกาสให้คู่ความได้พูดแถลงโดยเสมอภาคกัน
- การไกล่เกลี่ยที่ละฝ่าย บางครั้งก็ต้องทำ เพราะต่อหน้าผู้อื่นคู่ความไม่กล้าพูด

6. การใช้คำพูดหรือคำถามต่อคู่ความในระหว่างไกล่เกลี่ย

- ใช้คำพูดที่มีลักษณะโน้มน้าวให้ผ่อนปรนเข้าหากัน

- ใช้คำพูดสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน

- หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือหลีกเลี่ยงสิ่งที่สร้างความรู้สึกไม่ดีต่อกัน

- กรณีคู่ความเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันกันในทางหนึ่งทางใดหรือเป็นเพื่อนกันให้ใช้คำพูดชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีที่เคยมีต่อกัน ก็จะมีโอกาสสำเร็จได้มาก

- คดีมรดก ยากที่สุด แต่คู่ความมักขอให้ศาลไกล่เกลี่ย

คำพูดที่ควรใช้ เช่น ทรัพย์สมบัติทั้งหลายความจริงก็ไม่ใช่ของเรา เจ้ามรดกตายแล้วก็เอาทรัพย์ไปไม่ได้ ถ้าเจ้ามรดกรู้ว่าเราทะเลาะกัน โกรธกัน ฯลฯ เพราะแย่งมรดกท่านคงจะเสียใจ ฯลฯ

7. ข้อปฏิบัติหลังไกล่เกลี่ย

- ไกล่เกลี่ยแล้วได้รับความว่าอย่างไร ควรจดไว้ในรายงานฯ แต่ไม่ต้องจดทั้งหมด คงจดเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น เหตุที่จดก็เพื่อขอบคุณความไว้ให้ปฏิบัติตาม

การจด ต้องจดให้ตรงตามข้อเท็จจริง คู่ความมักกลัวว่าจะจดไม่ตรงอันจะทำให้เขาเสียหาย และผู้ไกล่เกลี่ยมักถูกร้องเรียน ถ้าเป็นคดีสำคัญ

- กรณียังไม่ตกลงต้องเลื่อนไป อันนี้เราต้องฝากการบ้านให้คู่ความและทนายไปว่าครั้งหน้าขอให้คู่ความยอมรับในเรื่องใดบ้าง หรือให้ทำอย่างไร

- กรณีตกลงกันได้ต้องพูดประสานความเข้าใจอันดีต่อกัน เช่น ให้จับมือกัน หรือให้กล่าวโทษขอโทษ หรือพูดปรับความเข้าใจต่อกัน ในลักษณะสร้างมิตรภาพให้คู่ความทั้งสองฝ่าย

นายไชติช่วง ทัพวงศ์

ปัญหาสังคมในปัจจุบัน ก็คือการแก่งแย่งชิงไหวพริบ เพื่อให้ตนเป็นผู้ชนะเพื่อความอยู่รอด ในสังคมที่สลับซับซ้อนและวุ่นวายอยู่ขณะนี้จนบางครั้งแข่งขันกันจนกระทั่งลืมคำว่าคุณธรรม

การแข่งขันและแก่งแย่งชิงไหวพริบเพื่อชัยชนะในทางธุรกิจและอื่นๆ จนขาดคุณธรรมนี้ ก็เป็นต้นเหตุให้เกิดการกระทบกระทั่งจนเป็นคดีที่จะต้องมาแข่งแพ้แข่งชนะนำคดีมาฟ้องร้องกันในโรงศาลอีก

คดีที่ฟ้องร้องกันในโรงศาลส่วนมากโดยเฉพาะคดีแพ่งจะเกิดปัญหาที่ตัวบุคคลหรือทิวของบุคคลมากกว่าเนื้อหาของคดี ดังนั้นหากปล่อยให้คู่ความดำเนินคดีโดยวิธีการธรรมดา ทั้งคู่ก็ยังคงใช้วิธีการชิงไหวพริบเพื่อให้ฝ่ายตนได้เปรียบจนบางครั้งทำให้คดีล่าช้า ธุรกิจหยุดชะงัก และคดีค้างค้ำเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวความและเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศเป็นอย่างมาก

วิธีที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นและแบ่งเบาภาระของจำนวนคดีที่ค้างค้ำให้สำเร็จไปโดยรวดเร็วก็คือการนำระบบการไกล่เกลี่ยเข้ามาใช้ในการระงับข้อพิพาท ซึ่งศาลแพ่งได้พัฒนาเทคนิคและวิธีการระงับข้อพิพาทมาใช้จนประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง

เทคนิคและวิธีการของการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยนี้ มีใช้ทฤษฎีทางนิติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการรวมกันและการสร้างสมประสบการณ์ของวิชาวิทยาศาสตร์ถึงสามสาขาด้วยกัน คือ นิติศาสตร์ สังคมวิทยาและจิตวิทยา ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ดีจะต้องทราบหลักและประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งพอที่จะแยกออกเป็นหัวข้อๆ ดังนี้

1. **ความน่าเชื่อถือของคนกลาง** ผู้ทำการไกล่เกลี่ยจะต้องทำตัวให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา การวางตัว การแสดงออก จะต้องใช้จิตวิทยาสามารถครองใจคู่ความทั้งสองฝ่ายให้ได้ หากคู่ความเชื่อถือศรัทธาผู้ไกล่เกลี่ยแล้วผู้ไกล่เกลี่ยพูดอะไรเขาก็เชื่อเขายินดีที่จะปฏิบัติตาม คำที่พูดกันติดปากก็คือ เข้าไปนั่งอยู่ในกลางหัวใจของเขาให้ได้นั่นเอง

2. **ความเป็นกลาง** ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแสดงให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเห็นและรู้สึกได้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยเป็นกลาง ข้อเสนอในการที่จะแนะนำให้ตกลงกันนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ทั้งสองฝ่ายเท่านั้น

3. **ความเห็นอกเห็นใจ** ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องรู้ถึงสภาพของปัญหา (หาข้อมูลได้จากการตรวจสอบสำนวนหรือพูดคุยกับคู่ความรวมกับความรู้รอบตัวของผู้ไกล่เกลี่ย) เมื่อรู้ถึงสภาพของปัญหาจะต้องแสดงให้เห็นว่าเขาเห็นใจผู้ไกล่เกลี่ยรู้ปัญหาและเห็นใจพร้อมที่จะช่วยเหลือเยียวยาบรรเทาความเสียหายของทั้งสองฝ่าย

4. **ความเป็นบุคคลสำคัญ** เป็นหลักธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการให้บุคคลอื่นเห็นว่าเป็นคนสำคัญดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องรู้ถึงหลักนี้แล้วนำมาใช้ประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย กล่าวคือ แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะทำให้การตกลงประนีประนอมยอมความครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้หากตัวความเกิดความรู้สึกนี้แล้วผู้ไกล่เกลี่ยขอให้เขาช่วยทำอะไรเขาจะเต็มใจดำเนินการให้อย่างเต็มที่

5. **กรณีการเจรจาเจอปัญหาทางตัน** บางครั้งการเจรจาอาจเจอทางตันไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้กรณีผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องข้ามปัญหานั้นๆ ไปก่อน โดยการพูดเรื่องอื่นไม่ให้เกิดสภาพการณ์เผชิญหน้ารอจนเมื่อสภาพการณ์เย็นลงหรือมีช่องทางแล้วจึงจะกลับมาเจรจาปัญหานั้นๆ อีกในภายหลัง หรือจะใช้วิธีการแยกปัญหานั้นๆ เป็นข้อย่อยแล้วค่อยเจรจาทกลงกันในหัวข้อย่อยนั้นไปทีละข้อวิธีการนี้ก็สามารถที่จะนำพาไปสู่การตกลงทั้งหมดได้เช่นกัน

หลักเกณฑ์ทั้งห้าข้อดังกล่าวข้างต้น เป็นหลักใหญ่ๆ ที่ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คดีต่างๆ ได้และหวังว่าระบบงานไกล่เกลี่ยนี้จะได้พัฒนาเป็นระบบและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนตลอดไป

การแข่งขันและแก่งแย่งชิงไหวพริบเพื่อชัยชนะในทางธุรกิจและอื่นๆ จนขาดคุณธรรมนี้เป็นต้นเหตุให้เกิดการกระทบกระทั่งจนเป็นคดีที่จะต้องมาแข่งแพ้แข่งชนะนำคดีมาฟ้องร้องกันในโรงศาลอีก

นายวิชัย ช่างหัวหน้า

การลดทิวของคู่ความ

คนไทยเรามีนิสัยไม่ก้าวร้าวและเกลียดความขัดแย้งอยู่แล้ว แต่ก็รักศักดิ์ศรีและมีทิวสูง ซึ่งเมื่อมีเหตุพิพาทกันจนถึงกับต้องนำคดีมาสู่ศาลยอมแสดงว่าการฟ้องคดีนั้น เป็นทางเลือกสุดท้ายจริงๆ ทั้งต้องมีความรู้สึกโกรธกับมีอารมณ์รุนแรงมาก อันทำให้เกิดมีทิวสูง และหยาบยกเอาศักดิ์ศรีขึ้นมาเป็นเรื่องใหญ่ผู้ไกล่เกลี่ยจึงมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องพยายาม **“ลดทิวของคู่ความ”** ในทุกขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยกับ **“ฝ่าทางตัน”** เมื่อการเจรจามาถึง ณ จุดๆ หนึ่งที่ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมลดหย่อนให้แก่กัน และเมื่อถึงจุดนี้ถ้าฝ่ายใด **“อ่อนข้อ”** ก็ดูเหมือนว่าจะเสียศักดิ์ศรี

การลดทิวของคู่ความและการฝ่าทางตันจะกำหนดวิธีการเป็นหลักเกณฑ์ตายตัวคงไม่ได้ แต่จะต้องพิจารณาจากตัวความ หมายความ บรรยากาศการไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท และมูลเหตุที่ทำให้เกิดทิวและเกิดทางตันเป็นเรื่องๆ ไป ดังนั้นการให้ศึกษาวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวจากผู้มีประสบการณ์ จึงน่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด

สำหรับการลดทิวของคู่ความผู้ไกล่เกลี่ยมีประสบการณ์แล้วสักันฟังดังนี้

“ผมจะใช้วิธี **“แยกตัวความออกจากปัญหา”** ตั้งแต่เริ่มการไกล่เกลี่ย ด้วยการพูดโน้มน้าวให้คู่ความลืมปัญหาข้อพิพาทเก่าๆ แล้วหาทางกำหนดแนวปฏิบัติต่อกันใหม่ในอนาคต โดยไกล่เกลี่ยให้คู่ความมีความคุ้นเคยและเชื่อมั่นในระบบไกล่เกลี่ย แล้วก็อธิบายถึงแนวคิดหลักของการไกล่เกลี่ยที่ว่า การไกล่เกลี่ยเป็นการค้นหาความพอใจของคู่ความ ฉะนั้น เราจะไม่พูดกันว่าฝ่ายใดถูก ฝ่ายใดผิดหรือฝ่ายใดควรต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่ใคร อยางไร และผู้ไกล่เกลี่ยก็จะไม่ชี้ว่าใครผิดใครถูกด้วย ขอให้ลืมข้อพิพาทที่มาแต่เดิม และมองต่อไปในอนาคตว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาเช่นนี้แล้ว ฝ่ายใดต้องการอะไร หรือจะท่างอย่างไร ให้ตกลงแจ้งความต้องการของตนออกมา แล้วให้อีกฝ่ายพิจารณาดูว่าจะยอมรับได้หรือไม่หรือมีข้อต่อรองหรือข้อโต้แย้งอย่างไร เป็นการให้คู่ความกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาแล้ววิเคราะห์ว่าทางเลือกนั้นจะเป็นไปได้หรือไม่ หากทางเลือกที่ 1 ตกลงกันไม่ได้ก็ให้คู่ความหาทางเลือกที่ 2 หรือที่ 3 หรือที่ 4 ต่อไป ผมเห็นว่าการแยกตัวความออกจากปัญหาและการให้คู่ความคิดหาทางเลือกใหม่ นอกเหนือไปจากข้อพิพาทที่ต้องฟ้องร้องกันแล้วจะทำให้คู่ความไม่คิดถึงข้อพิพาทเก่าๆ และหันหน้าเข้าหาหน้าเพื่อหาทางยุติข้อพิพาทด้วยการกำหนด แนวทางปฏิบัติใหม่ ทั้งสองฝ่ายพอใจ วิธีการนี้น่าจะเป็นการลดทิวได้ดี เพราะเป็นการลดตั้งแต่เริ่มกระบวนการไกล่เกลี่ย และผมได้ใช้วิธีการนี้ประสบความสำเร็จมาแล้วหลายราย”

นายเขตติช่วง ทัพวงศ์

“ผู้ไกลเกลี่ยควรสังเกตว่าในขณะที่ทำการไกลเกลี่ยใครมีฐานะอย่างไร มีข้อขัดข้องในปัญหาอะไรบ้าง และเมื่อมีการพูดถึงปัญหานั้นก็กล่าวว่าในเรื่องนี้ขอให้บุคคลผู้มีข้อขัดข้องมากที่สุดในเรื่องนี้เป็นผู้มีโอกาสพูดก่อน ถ้าบุคคลนั้นเป็นคนที่มีทิฐิมากเมื่อได้รับเกียรติให้เป็นผู้พูดก่อนได้ระบายข้อข้องใจก่อน ก็จะทำให้ทิฐิที่มีอยู่ผ่อนคลายลง หลังจากนั้นจึงให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง พูดถึงปัญหาในเรื่องเดียวกัน แต่มีข้อควรระวังว่าถ้ามีปัญหาต้องพูดมากกว่าสองปัญหาก็ไม่ควรให้พูดติดต่อกันเพราะจะทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่พอใจได้เช่นเดียวกัน โดยจะหาว่าผู้ไกลเกลี่ยเข้าข้างฝ่ายแรกผู้ไกลเกลี่ยจึงควรลดทิฐิของฝ่ายหลังนี้ลงมา โดยกล่าวว่า เราได้รับฟังปัญหาของฝ่ายแรกมาพอสมควรแล้ว ในครั้งนี้เราจะมาฟังปัญหาของอีกฝ่ายหนึ่งก่อนบ้าง และเมื่อฝ่ายหลังพูดจบจึงให้ฝ่ายแรกพูดถึงปัญหาในเรื่องเดียวกัน การกระทำดังกล่าวจะสามารถลดทิฐิของคู่ความทั้งสองฝ่ายลงได้เป็นอย่างดี เพราะทั้งสองฝ่ายจะรู้สึกว่าได้รับความยุติธรรม แม้แต่ในเรื่องการพูดถึงปัญหาในแต่ละครั้ง ซึ่งเมื่อคู่ความเปิดใจพูดกันทิฐิที่เคยมีอยู่จะลดลงและเข้าอกเข้าใจกันหันมาพูดจากันด้วยดี การเจรจาก็สามารถตกลงกันได้

นางวีรา ไวยหงษ์ รินทร์ศรี

“คู่ความที่ฟ้องร้องเป็นคดีมาสู่ศาลนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ตกลงกันไม่ได้ ซึ่งจะมีคดีหลายประเภท บางคดีฟ้องร้องเพื่อศักดิ์ศรี ซึ่งทิฐิของคู่ความในคดีประเภทนี้จะมีสูงกว่าคดีอื่นๆ ไป ผมเห็นว่า ทิฐิของคนเราเกิดจากอารมณ์ของแต่ละคนนั่นเอง ในส่วนของผมจะใช้หลักที่จะลดอารมณ์ของคู่ความเพื่อจะลดทิฐิลง กล่าวคือ

1. ลดการเผชิญหน้า เมื่อคู่ความเผชิญหน้ากันสิ่งที่คิดอยู่ในใจของคู่ความเริ่มแรกจะมีแต่เรื่องเจ็บแค้นต่อกันการที่ให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้มีโอกาสพูดในสิ่งที่คิดอยู่ในใจ ย่อมทำให้เราในฐานะคนกลาง และคู่ความอีกฝ่ายได้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดของเขาได้ หลังจากนั้นเราก็จะขอพูดคุยกับเฉพาะตัวความแต่ละฝ่ายโดยลำพังโดยขอพูดคุยกับฝ่ายที่มีทิฐิน้อยก่อน เพื่อสะดวกในการโน้มน้าวตอรองให้เข้าได้กับอีกฝ่ายหนึ่งก่อน แล้วจึงนำข้อเสนอที่ฝ่ายดังกล่าวยอมลดลงไปคุยกับฝ่ายหนึ่งเพื่อเป็นการลดทิฐิของฝ่ายหลังลง เท่ากับเป็นการลดการเผชิญหน้า

2. ใช้หลักพุทธศาสนา โดยปกติอุปนิสัยของคนไทยเรา จะไม่เป็นคนอาฆาตแค้น เป็นคนที่เชื่อในเหตุผล ซึ่งก็ตรงกับหลักในพุทธศาสนาที่ให้เดินสายกลาง ดังนั้น เราในฐานะคนกลางก็จะนำหลักดังกล่าวมาโน้มน้าวจิตใจของคู่ความแต่ละฝ่ายให้เย็นลง อย่าได้จองเวร

ซึ่งกันและกัน ชี้ให้เห็นถึงบาปบุญคุณโทษ การโกงคนอื่นเขา แม้เราจะสบายแต่ก็จะเป็น
ตราบาปติดใจไปตลอดชีวิต อารมณ์ของคู่ความจะเย็นลงเป็นการลดทิวไปในตัว

นายสุชาติ ทนินซ้อน

“ส่วนใหญ่คู่ความทั้งสองฝ่ายในคดีที่ส่งไกลเกลี่ยต่างก็จะติดใจในประเด็นที่ว่า ทำไม
โจทก์ต้องฟ้องจำเลย ทำไมไม่มาพูดคุยกันให้รู้เรื่องก่อนซึ่งผมก็จะพยายามสอบถามถึงความ
สัมพันธ์ของคู่ความว่ามีความเป็นมาอย่างไร ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะมักจะมีความสัมพันธ์กันด้วยดีมาก่อน
เช่น เคยร่วมงานกันมาเป็นเพื่อนกัน หรือรู้จักกันมาก่อน ดังนั้นผมจึงจะพยายามพูดถึงอดีต
ของคู่ความ เป็นการฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพเก่าๆ แล้วชี้แนะว่า น่าจะลดเงื่อนไขของกันและกันลง
เพื่อให้คดีเสร็จไปด้วยดี ซึ่งคู่ความส่วนใหญ่ก็มักจะยอม โดยการไกลเกลี่ย ผู้พิพากษาซึ่งทำ
หน้าที่ไกลเกลี่ยต้องพยายามโน้มน้าว โดยอย่าให้คู่ความรู้สึกว่าจะเข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะจะ
ทำให้คู่ความฝ่ายนั้นเกิดการต่อต้านผู้พิพากษาผู้ไกลเกลี่ยอยู่ในใจและไม่ยอมลดข้อเสนอ
หรือยอมรับเงื่อนไขใดๆ

นายชัยยุทธ วัชรานนท์

“ผู้ไกลเกลี่ยต้องศึกษาข้อเท็จจริงในคดีโดยละเอียดทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้
หลังจากนั้นจึงสามารถแนะนำได้ว่าจุดยืนที่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความมากที่สุดนั้นอยู่ตรงไหน
หากปฏิบัติได้ดังกล่าวผู้ไกลเกลี่ยก็จะได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นจากคู่ความ โดยเห็นว่า
ผู้ไกลเกลี่ยมีความเป็นกลางอย่างแท้จริงเมื่อคู่ความเชื่อมั่นและไว้วางใจในตัวผู้ไกลเกลี่ยแล้ว
ความกังวลว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ลดลง ซึ่งทิวยอมลดลงตามไปด้วยเมื่อทิวลดและ
คู่ความหันหน้าเข้ามาเจรจากันคดีก็มีทางตกลงกันได้สูง”

นายจิรนิติ หะวานนท์

“ที่ได้เคยปฏิบัติมา เมื่อสอบถามผู้พื้นเรื่องที่จะต้องใกล้เคียงแล้วและทราบแน่ชัดว่า ข้อโต้แย้งที่ยันกันอยู่สืบเนื่องมาจากทิวของคู่ความ หมายความว่า ต่างฝ่ายต่างยึดถือในแนวความคิดของตนเป็นเกณฑ์ คือต่างยึดถืออัตราของตน โดยนอกจากนั้นต่างยังก้าวล่วงเข้าไปในแนวคิดรวมทั้งข้อเสนอบทสรุปของฝ่ายตรงข้ามที่เผชิญหน้ากันไม่ถูกต้องด้วย ดังนี้ ไม่ควรให้ความสนใจในแนวทางของแต่ละฝ่ายว่าจะครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ ควรนำเสนอแนวทางที่ 3 แทนที่ และขณะนำเสนอเมื่อสอบถามความคิดเห็นกับฝ่ายที่ 1 นั้นห้ามนำเสนอเปรียบเทียบกับความคิดเห็นแนวทางที่ 1 เดิมของฝ่ายที่ 1 โดยเด็ดขาดพึงขอให้ความคิดเห็นในแนวทางที่ 3 จากฝ่ายที่ 1 โดยเปรียบเทียบกับความคิดเห็นแนวทางของฝ่ายที่ 2 เท่านั้น โดยนัยกลับกัน เมื่อจะเสนอแนวทางที่ 3 นี้ต่อฝ่ายที่ 2 ก็พึงกระทำเช่นดังกล่าวด้วย

ดำเนินการดังนี้แล้ว ย่อมจะได้แก่นหลักของแนวทางที่ 3 หลังจากนั้นก็เปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายเพิ่มเติมข้อปลีกย่อยกันขึ้นมา ก็จะได้ข้อประนีประนอมยอมความที่พอใจของทุกฝ่ายที่พิพาทกัน”

นายพินิจ สายสะอาด

“วิธีลดทิวของคู่ความอย่างหนึ่งคือการตรวจสอบหรือค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ว่า กระแสที่เป็นแรงกดดันให้คู่ความแต่ละฝ่ายต่างยึดมั่นในแนวคิดของตนคือสิ่งใด เพราะโดยทั่วไปบุคคลทุกคนทุกระดับต้องการให้ผู้อื่นยกย่องให้เกียรติและยอมรับในบทบาทของตน อันเป็นที่มาของการถือทิวและส่วนใหญ่ต้องการเป็นผู้พูดมากกว่าจะเป็นผู้ฟังทั้งค่านิยมในสังคมก็มักถือว่า ทุกคนเป็นผู้มีเกียรติและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน หรือไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เมื่อทราบดังนี้ ผู้ใกล้เคียงก็ต้องพยายามปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือค่านิยมของแต่ละฝ่ายให้สอดคล้องกันเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อคู่ความถูกสร้างจิตสำนึกในเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรี และยอมรับฟังความคิดเห็นหรือเหตุผลของผู้อื่นแล้วการทำให้คู่ความทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน จึงไม่ใช่เรื่องยาก”

นายชวลิต ยงพาดิษย์

ซึ่งกรณีนี้จุดอ่อนนี้จะกระทำเมื่อแยกไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ก็ควรชี้ว่าผลของคำพิพากษานั้นไม่อาจกำหนดได้โดยแน่นอนแต่สิ่งที่แน่นอนและเป็นไปตามความประสงค์ของคุณคือ สิ่งที่คุณจะตกลงกันในการไกล่เกลี่ย ที่สำคัญคือผู้ไกล่เกลี่ยต้องฝึกฝนตัวเองให้เป็นนักบรรยาย รู้จักซักแม่น้ำทั้งห้า มีความรู้รอบตัวมากๆ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นวัตถุดิบในการชักจูงโน้มน้าวให้คุณให้เจรจาตกลงกัน”

นายสมศักดิ์ ประกอบแสงสวย

“ทริคของคุณส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งโทษและผลประโยชน์ขัดกัน การไกล่เกลี่ยจะเป็นไปได้ด้วยความตั้งใจและติดขัดหากคุณไม่มีทริคจึงควรเปิดโอกาสให้คุณได้แถลงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาโดยละเอียด หรือให้คุณได้ระบายความในใจ โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องแสดงที่ท่ารับฟังด้วยความเข้าใจ พยายามไม่มีการโต้เถียงหรือหมิ่นประมาทกัน เพราะจะทำให้คุณเกิดโทษมากขึ้นหลังจากได้รับฟังข้อเท็จจริง หรือความในใจดังกล่าวแล้วต้องพยายามค้นหาสาเหตุและปรับความเข้าใจของคุณให้ตรงกันหรือประสานผลประโยชน์ของคุณเข้าด้วยกันหากคุณหมดทริคแล้วจะทำให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปได้ด้วยความราบรื่น”

นายชาญวิทย์ รักษ์กุลชน

“เมื่อเริ่มการไกล่เกลี่ย หลังจากสร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยให้ทุกฝ่ายมีอารมณ์ดี และผู้ไกล่เกลี่ยควรชี้แจงหลักเกณฑ์และแนวคิดของการไกล่เกลี่ยให้คุณเกิดความเชื่อถือในระบบไกล่เกลี่ยและเชื่อถือในตัวผู้ไกล่เกลี่ยหลังจากนั้นจึงพูดเน้นเกี่ยวกับผลดีและผลเสียที่จะเกิดแก่คุณในกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ เช่น ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายไม่มีโอกาสกำหนดผลของข้อพิพาทด้วยตนเองเหมือนระบบการไกล่เกลี่ย แต่ต้องรอคอยความไม่แน่นอนในผลของคำพิพากษา เป็นต้น นอกจากนี้ก็ควรพูดนอกเรื่องบ้าง หรือสร้างอารมณ์ขันบ้างเพื่อลดความแรงจากอารมณ์ของตัวเอง”

ในคดีทางธุรกิจ จะต้องเน้นถึงผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจที่แต่ละฝ่ายจะได้รับหรือต้องสูญเสียโดยพูดในเชิงเปรียบเทียบระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลกับการไกล่เกลี่ย

หากเป็นคดีครอบครัว ก็ควรพูดถึงสัมพันธภาพที่ตัดกันไม่ขาดโดยสายเลือดและชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลที่จะต้องเสียหาย

ในบางครั้งซึ่งก็คงใช้เป็นไม้ตายขั้นสุดท้าย นั่นก็คือเมื่อเห็นว่าคู่ความต่างไม่ยอมอ่อนข้อต่อกัน ก็กำหนดเป็นเส้นตายลงไปว่าจะต้องส่งสำนวนกลับคืนสู่การพิจารณาตามปกติ ซึ่งจากประสบการณ์ได้พบเห็นว่าคู่ความที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยมักขอการเจรจาตกลงกันมากกว่าจะพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป แต่ที่ตกลงกันไม่ได้ก็คงอยู่ในประเด็นที่ว่าต่างฝ่ายต่างอยากได้ประโยชน์ให้มากที่สุดและจะต้องเสียประโยชน์ให้น้อยที่สุดนั่นเองและเมื่อคู่ความได้ทราบว่าตนเองถูกกำหนดเส้นตาย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะส่งสำนวนคดีคืนก็จะเป็นเหตุหนึ่งที่ยับยั้งคับเขาให้ลดทิฐิและยอมอ่อนข้อลงมาโดยปริยาย”

นายปิยนันท์ พันธุ์ชนะวาทิช

“วิธีที่ผมชอบใช้คือ จะชวนคู่ความคุยเรื่องอื่นๆ ก่อน โดยเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีที่คู่ความพิพาทกันเมื่อคู่ความได้พูดคุยกันบ้างและรู้จักกันดีขึ้นแล้ว จึงค่อยๆ พูดถึงเรื่องที่พิพาทกัน ถ้าคู่ความยังมีทิฐิในเรื่องที่พิพาทกันอยู่ก็จะปล่อยให้คู่ความที่ละฝ่ายระบายปัญหาและข้อขัดข้อง เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ระบายข้อขัดข้องกันแล้วอาจจะทำให้ความขัดข้องหมองใจคลายลงและลดความรู้สึกขุ่นเคืองลงบ้าง

หลังจากนั้นก็ขออธิบายจุดเด่นจุดด้อยและข้อดีข้อเสียในเรื่องที่พิพาทกัน หากคู่ความยังมีทิฐิก็อาจจะเลื่อนการไกล่เกลี่ยไปสักนัดหนึ่ง ซึ่งก่อนเลื่อนก็จะอธิบายและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ได้เสียในการประนีประนอมยอมความเพื่อให้คู่ความนำไปไตร่ตรองอย่างไรก็ตาม กรณีจะดำเนินการอย่างไรคงต้องดูคู่ความและเรื่องที่พิพาทกันเป็นกรณีๆ ไป”

นายพลศักดิ์ พุกขภูษาจันทร์

“ต้องดูว่าทิวสนั้นเกิดจากอะไร ถ้าเกิดจากความเข้าใจผิดในสิทธิอันควรมีควรได้ของตน ก็ต้องอาศัยทนายความของฝ่ายนั้นเป็นผู้ชี้แนะ แต่ถ้าเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคู่ความก็ต้องพยายามสร้างสัมพันธ์ภาพขึ้นมาใหม่อย่างไรก็ตามเห็นว่าบางครั้งก่อนที่ศาลจะเข้าไปในห้อง โกล่เกลี่ย ควรให้คู่ความได้พบกันก่อน ซึ่งจะเป็นโอกาสที่คู่ความได้ทำความเข้าใจกันและเหลือ ปัญหาที่ค้างค้ำตกลงกันไม่ได้จึงมาเริ่มหาทางแก้ปัญหา โดยมีศาลร่วมเป็นคนกลางรับฟัง อยู่ด้วย

ในกรณีที่การเจรจาครั้งแรกมีบรรยากาศไม่ดีและต่างฝ่ายต่างมีทิวสูง ทั้งนี้อาจเนื่อง มาจากการถูกกระตุ้นจากอีกฝ่ายหนึ่งที่เจรจารุนแรงก่อน กรณีเช่นนี้ ควรให้เลื่อนการไกล่เกลี่ย ออกไปโดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องพยายามพูดจาโน้มน้าวให้คู่ความรู้สึกรู้สึกมีความเป็นมิตรให้แก่กัน ก่อนจะแยกกันไป การตั้งต้นให้การไกล่เกลี่ยจบลงในครั้งเดียวอาจจะทำให้เกิดแรงต่อต้าน มากขึ้น”

นางทัศนีย์ ธรรมเกณฑ์

“ธรรมชาติมีทั้งส่วนดีและส่วนเสียฉันใด สถานภาพของคู่ความทุกฝ่ายย่อมมีทั้งส่วนดี และส่วนเสียฉันนั้นไม่ว่าเขาจะเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะคดี สำหรับคู่ความที่ยังไม่ลดทิว เราต้อง พยายามชี้ให้เห็นถึงข้อดีของการลดทิวในประเด็นนั้น แต่อย่ากล่าวถึงข้อเสียหรือผลเสีย พร้อมทั้งยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เป็นที่สนใจของคนทั่วไปหรือบุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากการลดทิวมาประกอบการไกล่เกลี่ยและที่สำคัญอย่างน้อยต้องแสดงการให้เกียรติพอสมควร สำหรับคนที่มีทิว”

นายธีรวัฒน์ ไตรวาริ

“ทางหนึ่งนี้อาจลดทิวของคู่ความลงได้ ในเบื้องต้นควรเปิดโอกาสให้คู่ความแต่ละ ฝ่ายได้อธิบายเล่าข้อเท็จจริงที่เป็นต้นเหตุของปัญหาว่ามีประเด็นมาจากอะไร เหตุใดจึงไม่ สามารถแก้ไขได้จนถึงกับต้องมีการฟ้องเป็นคดีโดยให้คู่ความเล่าข้อเท็จจริงที่ละฝ่าย เมื่อเล่าจบ ศาลซึ่งเป็นคนกลางจะต้องจับประเด็นให้ได้ว่าปัญหาที่พิพาทมีสาเหตุมาจากอะไร มีแนวทาง

แก้ไขอย่างไรที่จะแนะนำแก่คู่ความและสอบถามคู่ความในข้อเท็จจริงที่พอจะรับกันได้ว่ามีอะไรบ้าง เมื่อเหลือเพียงประเด็นที่รับกันไม่ได้ จึงเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยความเห็นของคู่ความแต่ละฝ่ายว่ามีวิธีหรือขั้นตอนอย่างไรที่จะทำให้ปัญหาที่เหลืออยู่ได้รับการแก้ไขไปได้การเปิดโอกาสให้คู่ความได้ชี้แจงแสดงเหตุผลดังกล่าวออกมาอย่างเป็นทางการลดทิวะของคู่ความได้ทางหนึ่ง”

นายประจัน ขอบทางศิลป์

“การจะลดทิวะของคู่ความควรจะทำตั้งแต่เริ่มการไกล่เกลี่ย โดยในเบื้องต้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพูดเพื่อสร้างบรรยากาศให้มีสภาพเป็นกันเอง สร้างความคุ้นเคยให้มีขั้นระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่ความทุกฝ่ายพยายามชี้แจงถึงผลดีของการประนีประนอมยอมความในขณะเดียวกันก็ชี้แจงถึงผลเสียของการที่จะต้องต่อสู้กันต่อไปในเชิงคดีด้วยแล้วจึงเริ่มการเจรจาในระหว่างการเจรจาหากเห็นว่าคู่ความฝ่ายใดยังมีทิวะผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพยายามพูดให้เข้าใจถึงหลักการประนีประนอมยอมความที่คู่กรณีจะต้องมีการปรับทัศนคติยอมผ่อนปรนหรือปรับลดข้อเรียกร้องบางอย่างลงบ้างเพื่อให้ข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายสามารถที่จะมาบรรจบกันในจุดที่เป็นที่ยอมรับกันได้โดยอาจจะพูดเปรียบเทียบกับความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากความล่าช้าในการดำเนินคดีหากจะมีการดำเนินคดีกันต่อไปหรืออาจจะมิตินใหม่ฟ้องร้องกันขึ้นได้ จนกระทั่งเห็นว่าคู่ความเริ่มมีท่าทีโอนอ่อนเข้าหากันแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจึงจะเริ่มรุกเข้าสู่ปัญหาที่กำลังเจรจากันต่อไป ในบางขณะหากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีการพูดจาในทำนองเสียดสีหรือกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้ไกล่เกลี่ยก็ควรจะหาทางพูดตัดบทในทำนองว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่เชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้น คงจะเป็นเรื่องที่เกิดการเข้าใจผิดกันเสียมากกว่าและหากมีข้อกฎหมายที่พอจะนำมาชี้แจงสนับสนุนได้ก็ให้ยกขึ้นมาชี้แจง ไม่ควรปล่อยให้คู่ความพูดจาทำนองชวนทะเลาะวิวาทกัน อันทำให้เสียบรรยากาศของการเจรจาไป หรือในบางครั้งหากการเจรจามีท่าทีตึงเครียด ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะใช้วิธีขอพักการเจรจา 10-15 นาที เพื่อให้คู่ความรวมทั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ออกมาเปลี่ยนอิริยาบถบ้างอันจะทำให้ความตึงเครียดผ่อนคลายไปหรืออาจจะใช้วิธีเปลี่ยนเรื่องพูดคุยกันสักช่วงหนึ่ง โดยการพูดคุยเสียงเบาๆ เช่นผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะนำเกร็ดหรือมุขเล็กๆ น้อยๆ ของคดีเรื่องอื่นที่ผู้ไกล่เกลี่ยเคยไกล่เกลี่ยสำเร็จมาแล้วสุกนึ่งฟัง หรืออาจพูดจาในทำนองชักชวนให้ถ้อยรุกร่วมกัน ให้ดูเสมือนหนึ่งว่าคดีจะตกลงกันได้แล้ว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจจะผ่อนคลาย

ความตึงเครียดของคู่ความลงได้บ้างไม่มากก็น้อย อย่างไรก็ตามในการพูดหรือใช้ถ้อยคำของ
ผู้ไกล่เกลี่ยดังกล่าวแล้ว ก็คงจะต้องอาศัยวาทศิลป์ของแต่ละท่านเพื่อโน้มน้าวจิตใจของ
คู่ความให้เห็นคล้อยตาม รวมทั้งต้องฟังดูสถานการณ์ จังหวะ และโอกาสให้เหมาะสมด้วย

นายพิสิฐ จูติภัก

“จากการที่ได้เข้าร่วมไกล่เกลี่ยกับอาจารย์โชติช่วง ท้ววงศ์ พบว่าเมื่อคดีขึ้นสู่ศาล
คู่ความมักจะมองถึงผลของการแพ้ชนะคดีโดยมิได้คำนึงถึงระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการ
พิจารณาการบังคับคดีและผลของการบังคับคดีจะได้ตรงตามคำพิพากษาหรือไม่ จึงเห็นว่า
นอกจากผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องชี้แจงผลดีของการไกล่เกลี่ยให้คู่ความทราบแล้ว
ผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยยังต้องมีความกล้าหาญพอที่จะชี้แจงให้คู่ความทราบถึงผลเสียของการ
ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ว่าจะเกิดจากคู่ความ เจ้าหน้าที่ศาล เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือแม้
กระทั่งตัวผู้พิพากษาเอง ซึ่งการนำความจริงออกมาเปิดเผยยอมทำให้คู่ความได้เห็นถึงความ
เป็นกลาง และความจริงใจของผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ที่กล้าเปิดเผยเช่นนั้น อันเป็น
หนทางหนึ่งที่ทำให้คู่ความลดทิวติและยอมที่จะเปิดเผยถึงความรู้สึกและความต้องการที่แท้จริง
ของตนเองออกมาเช่นเดียวกัน”

นายภูษพงศ์ จรัสทรงกิติ

“ผมได้อ่านบทความในหนังสือของเดล คาร์เนกี แล้ว เห็นว่าเป็นประโยชน์ จึงขอนำ
มาถ่ายทอดต่อดังนี้

ผู้เป็นนายที่ขอบวางอำนาจจะไม่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งบังเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนใจ
และไม่สามารถบีบบังคับให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความเห็นสอดคล้องสัมพันธ์กับเราได้

แต่ถ้าเราใช้วิธีการอันสุภาพอ่อนโยนอย่างเป็นกันเอง เพราะยังอ่อนโยนเป็นกันเอง
มากเท่าใด เราจะสามารถชักจูงจิตใจของเขาเหล่านั้นให้คล้อยตามแนวคิดของเราได้มากเพียงนั้น

ลินคอล์น กล่าวไว้ว่า “น้ำผึ้งหยดเดียวสามารถจับแมลงวันได้มากกว่าน้ำบอระเพ็ด ๑
แกลลอน”

ดังนั้น ถ้าคุณต้องการชักจูงจิตใจผู้อื่นให้เห็นดีเห็นชอบในวัตถุประสงค์ของคุณละก็ อันดับแรกที่คุณต้องปฏิบัติก็คือ ทำให้เขาเชื่อว่าคุณเป็นเพื่อนที่จริงใจของเขา

ด้วยเหตุนี้เองถ้าคุณจะหยดน้ำผึ้งสักหยดลงในหัวใจของอีกฝ่ายให้ชุ่มฉ่ำเมื่อคุณกล่าวอะไรแก่เขาก็ตามจะเป็นเส้นทางสายตรงที่เข้าไปถึงดิ่งเอาเหตุผลของเขามาผสมผสานให้กลมกลืนกับเหตุผลของคุณ

ผมเห็นว่าแนวคิดตามบทความนี้จะประโยชน์ในการที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะนำไปใช้ในการลดทิวติฐของคุณและโน้มน้าวจิตใจให้คู่ความตกลงกันได้”

นายกษิต์เดช จินสลด

“จากประสบการณ์ในคดีที่โจทก์ซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มกำลังก่อร่างสร้างตัวฟ้องเรียกค่าออกแบงและรูปจำลองอาคารจากจำเลยซึ่งมีอายุกว่า 50 ปีแล้ว ทุนทรัพย์ประมาณ 2 ล้านบาท โจทก์จบสถาปัตย์ มีญาติเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ ส่วนจำเลยแม้มีการศึกษาต่อยกกว่าแต่มีประสบการณ์จากความสำเร็จในงานเรียลเอสเตท ถือตัวว่าอายุมากกว่าและเคยช่วยเหลือให้งานโจทก์มาหลายงาน

ในวันไกล่เกลี่ยโจทก์มาพร้อมกับมารดา ซึ่งตลอดเวลาที่ไกล่เกลี่ย ทั้งโจทก์และจำเลยต่างได้ระบายความรู้สึกของแต่ละฝ่ายเป็นเวลาถึงชั่วโมงเศษมีทั้งรุกและโต้ตอบกันเป็นระยะๆ จนความในใจทั้งสองฝ่ายถูกปลดเปลื้องจนหมดสิ้น พอสรุปสาเหตุปัญหาได้ว่า โจทก์เป็นคนหนุ่มไฟแรง ร้อนวิชา คิดสสิ่งต้องได้สสิ่ง คิดบาทต้องได้บาท เมื่อไม่ได้ตั้งใจจึงนำเรื่องไปให้ญาติลงข่าวในหนังสือพิมพ์ ฝ่ายจำเลยซึ่งถือว่าอาวุโสกว่าจึงรู้สึกว่โจทก์ทำไม่ถูก เห็นได้ชัดว่ทั้งสองฝ่ายต่างมีทิวติฐไม่ยอมซึ่งกันและกัน

ศาลได้ยึดหลักไม่ให้ทั้งสองฝ่ายเสียหายในการแก้ปัญหาทิวติฐโดยแยกพูดกันแต่ละฝ่ายเพียงลำพังเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกเสียหน้า จนทราบถึงความพึงพอใจที่แต่ละฝ่ายต้องการ โจทก์ยินยอมลดท่ำว่ที่ควรได้รับลงมาในส่วนที่จำเลยยังไม่ได้นำแบงไปใช้งาน ส่วนจำเลยยินยอมชำระให้ตามแบงที่ใช้งานไปแล้ว

จุดหักเหที่ท่ำให้ลดทิวติฐทั้งสองฝ่ายนั้น โจทก์ได้ยึดความยึดหยุ่นและอ่อนน้อม โดยมีประโยคที่สะกิดใจที่หลุดจากปากโจทก์ว่โจทก์ยังเคารพจำเลยเหมือนบิดาของตน ซึ่งประโยคนี้พูดต่อหน้ามารดาโจทก์ ท่ำให้จำเลยถึงกับอึ้งไปได้สักครู่

ขณะเดียวกันจำเลยซึ่งไม่คาดคิดว่าจะได้ยื่นประโยชน์ดังกล่าว จึงยอมผ่อนปรนและตกลงกันได้ โดยจำเลยได้แสดงความตั้งใจถึงความสำเร็จในชีวิตการทำงานและฝากให้โจทก์ยึดถือเพื่อความก้าวหน้าต่อไป ว่าโจทก์ยึดหลักของการรู้จักยอมพร้อมทั้งท่องหลักดังกล่าวให้ฟังว่า

“ยอมไม่เป็น	เป็นใหญ่ยาก	ฝากให้คิด
ผู้พิชิต	ทั้งหลาย	ในโลกหล้า
ต่างยอมแล้ว	ยอมเล่า	เกล้าน้ำตา
ยอมนานา	ยอมจนเขา	ยอมเราเอง”

นายกิจชัย จิตธารารักษ์

การผ่าทางตัน

การผ่าทางตันเป็นเทคนิคที่สำคัญยิ่งของผู้ไกล่เกลี่ยเพราะถ้าผ่าทางตันไม่ได้ทางเลือกก็เหลืออยู่เพียงทางเดียว คือต้องส่งสำนวนคืน ความจริงผู้ไกล่เกลี่ยต้องเข้าใจว่าการที่คู่ความเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีความสมัครใจที่จะเจรจาตกลงกันและก็อยากจะมียุติข้อพิพาทด้วย แต่ที่เกิดทางตันขึ้นก็เป็นเพราะต่างฝ่ายต่างรักษาประโยชน์ของตนเองไม่ยอมผ่อนผันให้แกกันต่อไป ดังนั้น ทางแก้ที่เป็นหลักใหญ่คือให้คู่ความลืมนปัญหาที่โต้แย้งกันไว้ชั่วคราว ให้ปรับเปลี่ยนอารมณ์หรือให้ได้ใช้เวลาคิดและไตร่ตรองสักช่วงเวลาหนึ่ง

สำหรับวิธีการผ่าทางตันของการไกล่เกลี่ยในต่างประเทศนั้น มีผู้รวบรวมไว้ เช่น

1. เปลี่ยนจากการไกล่เกลี่ยร่วมกัน เป็นแยกไกล่เกลี่ยทีละฝ่ายหรือเปลี่ยนจากการแยกไกล่เกลี่ยทีละฝ่ายเป็นการไกล่เกลี่ยร่วมกัน
2. ให้คู่ความทราบถึงผลดีหากคดีตกลงกันได้
3. เตือนคู่ความให้ทราบถึงผลเสียกรณีที่ไม่ยอมลดละให้แกกัน
4. แจ้งให้คู่ความรู้ว่าการเจรจาได้คืบหน้าไปแค่ไหน
5. รู้จักพักและมีเวลานอกบ้าง
6. พยายามเน้นถึงจุดมุ่งหมายของการเจรจา
7. กล่าวเน้นอยู่กับสิ่งที่คู่ความต้องการ
8. เมื่อไม่มีทางออกก็หยุดการเจรจาและย้อนกลับไปเริ่มต้นใหม่
9. ให้ลองพิจารณาทางเลือกอื่นๆ
10. พูดออกนอกเรื่องบ้าง
11. ทำเป็นเฉยๆ เสีย
12. ให้คู่ความเปลี่ยนมุมมองใหม่ จากผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้เสียประโยชน์บ้าง
13. ให้พักรับประทานอาหาร
14. เบี่ยงเบนประเด็นด้วยการให้คู่ความได้รู้จักกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับอื่นๆ หรือพยานหรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษหรือบุคคลที่สามที่คู่ความเคารพนับถือ เพื่อชี้แนะแก่คู่ความ

* จากเอกสารประกอบการฝึกอบรม หลักสูตร “หลักการไกล่เกลี่ยคดีสำหรับวิทยากรฝึกอบรม” ระหว่างวันที่ 8-12 กรกฎาคม 2539 ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ โดย Mr.David E Lombardi เก็บความโดย นายโชติช่วง ทังวงศ์

15. นำข้อเท็จจริงใหม่มาแจ้งแก่คู่ความ หรือแนะนำทางค้นหาข้อเท็จจริงใหม่
16. สร้างอารมณ์ขัน
17. ให้สร้างจินตนาการโดยเปลี่ยนบทบาทของคู่ความ
18. ยกตัวอย่างคดีที่มีปัญหาเป็นอย่างเดียวกันหรือใกล้เคียงกันและเล่าประสบการณ์

ในการผ่าทางตันคดีดังกล่าว

19. ให้ความหวังแก่คู่ความ
20. เปลี่ยนที่นั่งคู่ความสลับด้านกันบ้าง
21. ผู้ไกล่เกลี่ยชี้แนะข้อเสนอสั่งเป็นทางเลือกใหม่
22. ยกเลิกแนวทางแก้ปัญหาก็พบทางตัน แล้วพิจารณาทางเลือกใหม่

ในส่วนเทคนิคการผ่าทางตันของผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาลแพ่งมีดังนี้

“ดิฉันจะสังเกตดูว่า ขณะทำการไกล่เกลี่ย บุคคลใดคือผู้ที่คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมรับ มีความเกรงใจ เคารพนับถือและเชื่อฟัง หรือเป็นบุคคลที่ทั้งสองฝ่ายรักซึ่งบุคคลดังกล่าวอาจเป็นผู้ที่มีอาวุโสกว่าคู่ความหรือเป็นผู้เยาว์ก็ได้ เช่น กรณีบิดามารดามีข้อพิพาทกัน ผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาก็คือบุตรหรือกรณีบุตรมีปัญหาต่อกัน ผู้ที่สามารถแก้ไขได้ก็คือบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น เมื่อไกล่เกลี่ยมาถึงทางตันไม่สามารถจะเลือกทางใดทางหนึ่งได้ ดิฉันก็จะให้บุคคลดังกล่าวข้างต้นเป็นผู้ชี้ขาดแทนคู่ความ ซึ่งส่วนใหญ่คู่ความก็จะยอมรับคำชี้ขาดนั้น ที่กล่าวนี้คือเทคนิคการผ่าทางตันวิธีหนึ่ง”

นางวิรา ไวยพงษ์ รินทร์ศรี

“บางครั้งคู่ความตกลงจะทำยอมกันอยู่แล้วแต่ไปติดปัญหาว่าจะบังคับบุคคลภายนอกไม่ได้และคู่ความหาข้อยุติไม่ได้ด้วยตนเอง ผู้ไกล่เกลี่ยก็ต้องสอบถามความพอใจของแต่ละฝ่าย แล้วเสนอแนวทางแก้ปัญหาลงใหม่เป็นการผ่าทางตันให้แก่คู่ความ หากทั้งสองฝ่ายยอมรับได้เรื่องก็ยุติ สำหรับแนวทางใหม่ก็มี อาทิเช่น ให้คู่ความเรียกบุคคลภายนอกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมให้ศาลมีหนังสือเชิญบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมการเจรจา หรือแนวทางอื่นที่จะเป็นการแก้ปัญหากหากผู้ไกล่เกลี่ยจัดการให้เป็นทีพอใจของทุกฝ่ายได้ การไกล่เกลี่ยก็ประสบความสำเร็จ

นายสุชาติ ทนินช้อน

“ยกตัวอย่างคดีเรื่องหนึ่งเป็นคดีฟ้องขับไล่จำเลยพร้อมบริวารอีกประมาณ 2,000 ตัว (หมา, วัว, แมว) คดีตกลงกันได้แต่ติดตรงเงื่อนไขที่ว่าจำเลยจะย้ายบริวารออกจากที่ดินโจทก์เมื่อใด ซึ่งโจทก์เสนอให้ออกสิ้นปี 2539 ส่วนจำเลยขอย้ายออกสิ้นปี 2540 และคู่ความต่างก็ไม่ยอมลดเงื่อนไข ผมเป็นผู้ไกลเกลี่ยเองได้พยายามหาเหตุผลหลายๆ อย่างแล้วแต่ไม่สำเร็จ สุดท้ายจึงนึกขึ้นมาได้ว่าหากโจทก์ดำเนินคดีต่อไปและมีการบังคับคดีโจทก์ก็ต้องยุ่งยากมากในชั้นบังคับคดี เพราะจะเอาบริวารจำนวนมากถึงประมาณ 2,000 ตัวของจำเลยไปไว้ที่ไหน จึงอธิบายให้ฝ่ายโจทก์ฟังถึงความยุ่งยากในการบังคับคดี จนกระทั่งโจทก์ยอมขยายเวลาออกไปถึงกลางปี 2540 ซึ่งเมื่อไกลเกลี่ยมาถึงจุดนี้ จำเลยก็เห็นใจโจทก์ขึ้นมาเหมือนกัน จึงรับปากว่าจะพยายามเคลื่อนย้ายบริวารออกไปให้ทันกลางปี 2540 ซึ่งหากไม่ทันก็ขอเวลาอีก 1 เดือน หรือ 2 เดือน ซึ่งโจทก์ก็ยอมคดีจึงยอมตกลงกันได้ด้วยดี

นายชัยยุทธ วัชรานนท์

“ปกติเมื่อไกลเกลี่ยถึงทางตันแล้วไม่สามารถจะผ่าได้คดีที่ไกลเกลี่ยก็ไม่สำเร็จ การจะผ่าทางตันให้เสร็จนั้นต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการผู้ไกลเกลี่ยต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นเฉพาะหน้าเป็นรายๆ ไป

ขอยกตัวอย่างการผ่าทางตันซึ่งเกิดจากระเบียบหรือวิธีปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์ของคู่ความมิได้เกิดจากตัวคู่ความโดยตรงคือ คดีละเมิดที่ผมไกลเกลี่ยโจทก์ฟ้องเรียกค่าชอรรถส่วนหนึ่งกับค่าขาดประโยชน์อีกส่วนหนึ่งได้ไกลเกลี่ยแล้วโจทก์ยอมลดข้อเรียกร้องเหลือเพียงต้องการค่าชอรรถเท่านั้นซึ่งก็ตกลงกันได้ แต่จำเลยติดขัดอยู่ที่จะต้องได้ใบเสร็จรับเงินที่โจทก์จ่ายเป็นค่าชอรรถไปแสดงเพื่อเบิกเงินมาชำระให้โจทก์และจะทำยอมไม่ได้เพราะเป็นระเบียบปฏิบัติของจำเลยซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจส่วนโจทก์ก็ไม่สามารถเร่งรัดให้ฝ่ายการเงินของโจทก์นำใบเสร็จมามอบให้จำเลยได้ การไกลเกลี่ยจึงมาสู่ทางตัน ผู้ไกลเกลี่ยจึงต้องสอบถามข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ซึ่งได้ความว่า ถ้าจำเลยนำเงินค่าชอรรถมาชำระภายใน 1 เดือน ก็จะไม่คิดดอกเบี้ยหากเกิน 1 เดือนขอคิดดอกเบี้ย ผู้ไกลเกลี่ยจึงแนะนำทางออก ซึ่งผลสรุปจะเป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความคือ ให้โจทก์และจำเลยรับข้อเท็จจริงกันกับรับในเงื่อนไขค่าเสียหายที่ตกลงกันแล้วดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปด้วยการงดสืบพยานโจทก์จำเลยและพิพากษาในวันนั้นให้จำเลยชำระค่าชอรรถตามจำนวนที่โจทก์เรียกร้องพร้อมชำระดอกเบี้ยตามจำนวนที่

ตกลงกันในเดือนถัดไป (เหตุที่ไม่ให้ดอกเบี้ยในวันพิพากษาเพราะจะเกินข้อตกลง) คดีจึงตกลงกันได้ตามความประสงค์ของคู่ความ”

นายศิริชัย วัฒนโยธิน

“คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าคู่ความฝ่ายที่เริ่มต้นฟ้องคดีย่อมต้องคิดคำนวณค่าใช้จ่ายเพื่อการใช้สิทธิเรียกร้องจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในลักษณะทำนองเป็นต้นทุนการผลิตทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งคู่ความอีกฝ่ายก็น่าจะทราบดี ดังนั้นการเจรจาต่อรองจำนวนเงินค่าเสียหายไม่ว่าจะเกิดจากมูลละเมิดหรือการผิดสัญญา จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในขณะที่ศาลก็ไม่ใช่สถานที่ทำการค้าและธุรกิจ ดังนั้นความไม่ลงตัวในการเจรจาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ย การผ่าทางตันในกรณีนี้ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงจะต้องทำตัวเป็นกลางและสวมบทบาทเป็นทูตตัวแทนในการเจรจาของทั้งสองฝ่าย ด้วยอาศัยศิลปะอันเกิดจากประสบการณ์ในคดีประเภทเดียวกันเป็นปฐมบท ประสมประสานกับประสบการณ์เป็นส่วนตัวซึ่งคงต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป

นายชวลิต ยงพาณิชย์

เมื่อถึงทางตัน ก็ให้เสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะให้เป็นทางเลือกที่สาม โดยชี้แจงเหตุผลและข้อดีข้อเสียรวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับกับผลเสียที่เกิดขึ้นทั้งที่มีอยู่แล้วและในอนาคต ตัวอย่างเช่น ข้อเท็จจริงปรากฏในชั้นไกล่เกลี่ยว่า จำเลยประสบปัญหาด้านการเงินไม่สามารถผ่อนชำระได้ในช่วงแรกๆ จึงเสนอขอผ่อนรายเดือนในอัตราที่ต่ำมาก ต้องใช้เวลานานเกือบ 10 ปี จึงจะครบจำนวนหนี้ซึ่งโจทก์ไม่ยอมรับ ผมจึงได้เสนอให้โจทก์ยอมรับการผ่อนเป็นรายเดือนในอัตราต่ำตามที่จำเลยขอ ขณะเดียวกันก็เสนอให้จำเลยยอมรับกำหนดเวลาชำระหนี้ให้ลดลงเหลือ 2 ปี ซึ่งโจทก์ยอมรับได้โดยให้เหตุผลตามข้อเท็จจริงที่ได้รับในการไกล่เกลี่ยว่า จำเลยรู้ฐานะการเงินของตนว่าในช่วงระยะปีแรกเท่านั้นที่เป็นปัญหา จำเลยจึงยอมตกลงด้วยส่วนด้านโจทก์ผมก็ขอให้ยอมรับกำหนดเวลา 2 ปี โดยการชี้ให้เห็นว่า การดำเนินคดีต่อไปจนถึงที่สุดในชั้นฎีกานั้น จะต้องใช้ระยะเวลาเท่าใด และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากข้อตกลง

คือจะได้รับเงินเป็นรายเดือนและหากจำเลยผิดนัดก็สามารถบังคับคดีได้ทันที ส่วนผลเสียในกรณีที่ไม่มีการตกลงคือ หากจำเลยตายหรือล้มละลายจะเป็นผลเสียแก่โจทก์อย่างไร”

นายสมเกียรติ เจริญสวรรค์

“หากทางต้นเป็นเพราะการเรียกร้องให้ชำระเงินแล้ว จำเลยไม่มีความสามารถเพียงพอในการชำระ เราก็อาจเสนอให้โจทก์เสนอเงื่อนไขอื่น เช่น ลดยอดหนี้ งดหรือลดดอกเบี้ย ให้โอกาสในการผ่อนชำระหรือให้ผ่อนชำระโดยปลอดดอกเบี้ยในช่วงแรก 6 เดือน ถึง 1 ปี เพื่อลดภาระหนี้ของจำเลยหรือเสนอให้ผ่อนชำระในช่วงแรกเป็นจำนวนไม่มาก และเพิ่มจำนวนขึ้นตามระยะเวลาและความสามารถของจำเลยหรือตีราคาหลักทรัพย์ชำระหนี้บางส่วน แล้วให้โอกาสผ่อนชำระในส่วนที่เหลือตามระยะเวลาที่เหมาะสม

ในส่วนทางต้นกรณีคู่ความเป็นคู่แข่งทางด้านธุรกิจก็อาจเสนอให้ประสานผลประโยชน์เข้าด้วยกัน โดยการทำธุรกิจร่วมกันหรือตั้งบริษัทกลางเพื่อดำเนินธุรกิจที่พิพาทแล้วแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นต้น”

นายชาญวิทย์ รักษ์กุลชน

“ต้องพยายามหาจุดเชื่อมโยงในปัญหา ซึ่งขึ้นอยู่กับรูปคดีและความสัมพันธ์ระหว่างคู่ความแล้วพิจารณาหาทางออกด้วยการเบี่ยงเบนเป้าหมายของการเจรจาและเสนอทางเลือกที่จะเจรจายเป็นข้อเสนอใหม่

ผู้ที่จะช่วยเราในการไกล่เกลี่ยได้ดีที่สุดก็คือ ทนายความเพราะทนายความเป็นผู้รู้ข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาดีกว่าเป็นผู้ไกล่เกลี่ย หากเราทำให้ทนายความร่วมมือในการไกล่เกลี่ยได้ ทนายความอาจเป็นผู้ชี้ทางออกให้ ซึ่งวิธีปฏิบัติคือ เมื่อถึงทางตันก็อาจให้ทนายความแต่ละฝ่ายวิเคราะห์ถึงทางแก้ปัญหา เราก็อาจจะได้ทางเลือกใหม่ซึ่งเป็นการผ่าทางตันได้”

นางทัศนีย์ ธรรมเกษม

“ถ้าต้นจริงๆ ก็คงต้องเลื่อนเวลาออกไป เช่นให้เลื่อนการไกลเกลี่ยออกไปแล้วให้กลับมาคุยกันนัดหน้าซึ่งการเลื่อนเวลาออกไปนี้ ผู้ไกลเกลี่ยก็จะศึกษาว่าจุดที่คู่ความถอยไม่ได้อีกแล้วนั้นคืออะไร ซึ่งหากรู้แล้วก็ไม่จำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่าเขาารู้จุดที่ถอยไม่ได้ของเขา แต่พยายามชี้ให้เห็นว่า หากเขาโอนอ่อนผ่อนตามบ้างแล้วจะได้รับผลดีหรือได้รับการชดเชยอย่างไร และพยายามจัดหาบุคคลที่คู่ความเคารพเชื่อถือและมีประสบการณ์ในประเด็นที่เป็นปัญหานั้นๆ มาเป็นคนกลางช่วยในการไกลเกลี่ยด้วยในนัดต่อไป”

นายธีรวัฒน์ ไตรวาริ

“หากการเจรจาตกลงปัญหาระหว่างคู่ความถึงปัญหาสุดท้ายที่ทั้งสองฝ่ายต่างไม่ยอม ถือว่าเหตุการณ์ดังกล่าวได้มาถึงทางตันแล้ว วิธีผ่าทางตันอย่างหนึ่งที่น่านำมาใช้ได้ คือ การกำหนดแนวทางปฏิบัติขึ้นใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน แต่ทางปฏิบัติหรือการดำเนินการอาจแตกต่างจากปัญหาที่เป็นทางตัน ตัวอย่างเช่น คู่ความต้องการจะเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่แน่นอนว่าผู้รับประโยชน์ย่อมต้องการให้ไปถึงเร็วที่สุด ซึ่งวิธีที่มองไว้คือไปโดยเครื่องบิน แต่หากเหตุการณ์ในขณะนั้นทำให้เครื่องบินบินไม่ได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะสภาพอากาศหรือเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่สามารถบินได้ หากไม่แก้ไขหรือหาหนทางใหม่คู่ความยอมไปไม่ถึงจังหวัดเชียงใหม่แน่ เพราะฉะนั้นผู้ไกลเกลี่ยจึงอาจเสนอให้ไปโดยทางรถยนต์หรือรถไฟ โดยชี้แจงว่าเวลาเดินทางที่เสียไป คู่ความจะได้รับสิ่งตอบแทนอย่างไรเพิ่มขึ้น หากคู่ความเห็นว่าแม้จะเสียเวลา แต่ได้รับสิ่งอื่นทดแทนและเป็นประโยชน์แก่ตน ปัญหาที่ว่า เป็นทางตันก็อาจจะไม่ใช่ทางตันต่อไป”

นายประจัน ขอบทางศิลป์

“หนทางที่จะได้มาซึ่งวิธีการผ่าทางตันนั้น เริ่มจากการที่ผู้ไกลเกลี่ยจะต้องศึกษาทางหนีทีไล่ของคดีนั้นมาอย่างดีและต้องมีความสุข ใจเย็น รับฟังปัญหาของคู่ความทั้งสองด้วยความตั้งใจ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคู่ความว่ามีอยู่อย่างไร เพราะโดยปกติแม้จะเปิดโอกาสให้คู่ความได้พูดถึงปัญหากันอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม แต่ความเป็นจริง

แล้วคู่ความก็ยังไม่วายที่จะซ่อนเร้นหรือปกปิดความต้องการที่แท้จริงบางอย่างอยู่นั่นเอง ดังนั้น การยอมรับฟังปัญหาของทั้งสองฝ่ายที่ได้ระบายออกมาจึงเป็นช่องทางที่จะทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถจับความต้องการที่ซ่อนเร้นอยู่ในใจของคู่ความออกมาได้ และนำมาใช้เป็นเครื่องมือผ่าทางตันเมื่อถึงคราวจำเป็น ตัวอย่างเช่น ในคดีฟ้องเรียกเงินคืนฐานผิดสัญญาซื้อขายที่ดิน ในการเจรจากันตั้งแต่แรกเริ่มนั้น โจทก์ผู้ซื้อยืนยันว่าไม่ประสงค์จะได้ที่ดินที่ซื้อขายนั้นแล้ว แต่ขอเงินที่ชำระไปให้จำเลยแล้วคืนการไกล่เกลี่ยในนัดแรก คดีทำท่าว่าจะตกลงกันได้ ครั้นในนัดต่อมากลับหาทางตกลงกันไม่ได้ เพราะจำเลยไม่สามารถหาเงินมาชำระคืนให้โจทก์ หากจะนำที่ดินไปขายให้ผู้อื่นเพื่อนำเงินมาชำระคืนให้โจทก์ก็ติดขัดปัญหาหลายประการซึ่งหาทางแก้ไขไม่ได้ แต่ในการเจรจาของคู่ความนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งนั่งรับฟังอยู่โดยตลอดสามารถมองเห็นเจตนาของโจทก์ได้ว่าโจทก์เองยังอยากจะได้ที่ดินแปลงที่ซื้อขายนั้นไว้เป็นของตน เพียงแต่ต้องการเกี่ยงราคาให้ต่ำลงโดยที่โจทก์ไม่ต้องชำระเงินเพิ่มให้จำเลยเท่านั้น เช่นนี้แล้วเมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าหากจะทำการเจรจาในแนวทางเดิมต่อไปคดีก็คงไม่มีทางตกลงกันได้ ก็อาจจะเสนอแนวทางตกลงกันใหม่ให้โจทก์ยอมรับเอาที่ดินที่ซื้อขายไว้ แล้วเจรจาตกลงกันเรื่องราคาใหม่ต่อไป ซึ่งอาจจะทำให้คดีตกลงกันได้ง่ายขึ้น ดังนั้นการผ่าทางตันจึงไม่จำเป็นต้องอาศัยเทคนิคอะไรมากมาย เพียงแต่ใช้ความสุขุมเยือกเย็น รับฟังปัญหาและจับประเด็นความต้องการที่แท้จริงของคู่ความให้ได้ก็เป็นการเพียงพอแล้ว”

นายพิสิฐ จูติกัก

“หากถึงทางตัน ผมจะให้วิธีหยุดการเจรจาในเรื่องนั้นไว้ก่อน แล้วเปลี่ยนไปชวนคุยเรื่องอื่นดำเนินการสร้างบรรยากาศใหม่ให้คู่ความมีอารมณ์และสภาพจิตใจดีขึ้นแล้วจึงย้อนกลับเรื่องเดิม หากเรื่องเดิมไม่สามารถจะเจรจากันต่อไปได้อีก ผมก็จะเสนอทางเลือกใหม่”

นายวรพจน์ วิไลขันธ์

“ถ้าการเจรจามาถึงทางตัน ผมจะไม่ย่อท้อและเลิกล้มการไกล่เกลี่ย แต่จะพิจารณาว่ายังมีทางเลือกใหม่ที่คู่ความจะเจรจากันต่อไปได้หรือไม่ ถ้าหากมีผมก็จะเปลี่ยนเรื่องไปโดยทันที

ไม่ยอมให้การเจรจาหยุดนิ่งเฉยบังันในการเปลี่ยนเรื่องผมมักใช้วิธีการปรับเปลี่ยนบรรยากาศ การเจรจาพร้อมกับการปรับอารมณ์ของคุณความใหม่ ซึ่งอาจจะทำโดยสร้างอารมณ์ขันขึ้นมา ในช่วงนั้น หรือชวนคุยในเรื่องอื่นซึ่งเป็นเรื่องเบาๆ แล้วจึงวกกลับเข้าสู่ปัญหาข้อพิพาทด้วยการ เสนอทางออกในเรื่องที่เป็นทางตัน เช่น ตกลงกันไม่ได้เรื่องจำนวนเงินที่จะชดใช้แก่กัน ก็เสนอ ช่วงเวลาการผ่อนชำระเข้าไปให้พิจารณา เป็นต้น และหากการเจรจาในเรื่องดังกล่าวไม่คืบหน้า ก็อาจเสนอทางเลือกใหม่ให้พิจารณา

อย่างไรก็ตาม ผมมีวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงทางตันและทำให้การเจรจาอยู่ในประเด็นกับ ทำให้การเจรจาดำเนินไปรวดเร็วยิ่งขึ้นคือ เมื่อการเจรจาผ่านไปถึงขั้นตอนหนึ่ง และผมได้รู้ถึง ประเด็นปัญหากับข้อโต้แย้งของทั้งสองฝ่ายแล้ว แต่ยังหาข้อยุติไม่ได้ในปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือการเจรจาเริ่มจะตึงเครียดโดยคุณความใสอารมณ์และมักจะพูดถึงปัญหานี้แล้วข้ามไปสู่ ปัญหาโน้น ทำให้สับสน ผมก็จะใช้วิธีการเลื่อนการไกล่เกลี่ยออกไป โดยในนัดหน้าผมจะร่าง สัญญาประนีประนอมยอมความออกเป็นข้อๆ จนครบถ้วน และในแต่ละข้อก็จะระบุความเห็น ซึ่งเป็นข้อขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายไว้ แล้วผมจะให้คุณความพิจารณาสัญญาประนีประนอม ยอมความที่ผมร่างขึ้นมาทีละข้อจนกระทั่งครบ การทำเช่นนี้ทำให้การเจรจาอยู่ในประเด็น ข้อพิพาทและตรงตามแนวทางที่มุ่งสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้เมื่อคุณความได้รู้ถึงเนื้อหาของ สัญญาประนีประนอมยอมความทั้งหมดแล้ว เขาก็จะมองเห็นถึงประโยชน์หรือข้อดีข้อเสียของ การตกลงกันตามแนวทางนี้ในภาพรวม เป็นการโน้มน้าวให้คุณความอยากจะตกลงกัน ซึ่งถ้ามี ปัญหาในข้อใดก็จะต่อรองกันโดยคำนึงถึงผลรวมที่จะได้รับด้วย ซึ่งผมนำมาใช้และประสบความสำเร็จมาแล้วหลายราย”

นายโชติช่วง ทัพวงศ์

**เทคนิคการเจรจา : ศึกษาจากการเจรจา
ในการปรับโครงสร้างหนี้**

เทคนิคการเจรจา : ศึกษาจากการเจรจาในการปรับโครงสร้างหนี้

สิริวฤทธิ์ เสียมภักดี *

การปรับโครงสร้างหนี้ เป็นเรื่องที่ทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ต่างก็มีวัตถุประสงค์อันเดียวกัน คือ การได้ข้อยุติในการแก้ไขปัญหาธุรกิจของลูกหนี้ ที่ทั้งสองฝ่ายต่างร่วมกันประสานประโยชน์ของตน ยอมรับซึ่งกันและกันในปัญหาที่เกิดขึ้น แสวงหาช่องทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกัน ในมุมมองของเจ้าหนี้ถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ได้ดำเนินการประกอบธุรกิจของตนเองอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ลูกหนี้ประสบกับความล้มเหลวในธุรกิจจนมีภาระหนี้สินกับเจ้าหนี้เป็นจำนวนมาก โดยที่เจ้าหนี้ยินยอมผ่อนปรนในเรื่องต่าง ๆ ที่เจ้าหนี้เห็นว่า จะช่วยให้ลูกหนี้มีช่องทางในการประกอบธุรกิจ เพื่อสามารถนำเงินมาชำระหนี้คืนให้แก่ตนเองได้ ในขณะที่มุมมองของลูกหนี้ ลูกหนี้ยังคงรักษาความเป็นเจ้าของกิจการของตนเองอยู่ และยังเป็นโอกาสที่ตนเองจะใช้ความสามารถในการประกอบธุรกิจของตนเพื่อดำเนินการให้ได้ตามข้อยุติที่ได้ตกลงกันกับเจ้าหนี้

อย่างไรก็ดี การแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ จะประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดีหรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเลขงบการเงิน หรือโอกาสในทางธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียว ยังมีปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ ก็คือ การเจรจาเพื่อการแก้ไขและปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งเป็นการเจรจาเรื่องผลประโยชน์ของทุกฝ่าย ระหว่างเจ้าหนี้ กับ เจ้าหนี้ด้วยกัน และระหว่างเจ้าหนี้ กับ ลูกหนี้ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ท่ามกลางการรักษาผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายอย่างเหนียวแน่น และที่ผ่านมามีหลายกรณีพบว่า โอกาสและความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจตามสมมติฐานในแผนการปรับโครงสร้างหนี้มีโอกาสสำเร็จสูง แต่เมื่อมีการเจรจาเกิดขึ้นกลับไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ บางกรณีถึงขั้นต้องฟ้องล้มละลายให้เข้ามาเป็นผู้ตัดสินในเรื่องนี้

ต้องทำอะไรเพื่อให้การแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้สำเร็จ

การแก้ไขและการปรับโครงสร้างหนี้ เป็นเรื่องที่ต้องเตรียมความพร้อมในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ก่อนการพบปะเจรจาเพื่อการปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

* รองกรรมการผู้จัดการ ธนาคารกสิกรไทย

กระบวนการในการปรับโครงสร้างหนี้

เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรทำการศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการในการปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ หลายขั้นตอน ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อการประสานความร่วมมือระหว่างกันได้ง่าย ไม่ก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งกันในช่วงระหว่างการดำเนินการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ กล่าวคือ

1. **เรื่องการรวบรวมข้อมูล** เจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะต้องจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ไว้ให้พร้อม เพื่อที่จะได้นำมาประชุมปรึกษาเพื่อหาข้อยุติในการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้

ในส่วนของเจ้าหนี้ จะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับ

- ภาระยอดค้างชำระของลูกหนี้ เงื่อนไขการผ่อนชำระ หลักประกันที่ลูกหนี้มอบไว้
- ประวัติการชำระหนี้ หรือประวัติการติดต่อกับเจ้าหนี้ที่ผ่านมา รวมถึงข้อตกลงต่าง ๆ ที่ลูกหนี้ได้ให้ไว้
- ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของลูกหนี้

โดยเฉพาะเจ้าหนี้ นอกเหนือจากการจัดเตรียมเรื่องภาระยอดหนี้ ระยะเวลาการชำระเงิน พร้อมทั้งหลักประกันแล้ว เจ้าหนี้ควรพิจารณาประมาณผลกระทบที่จะต้องปรับลดยอดหนี้ หรือการยืดระยะเวลาในการแก้ไขปัญหาไว้ด้วย ผลกระทบดังกล่าวเจ้าหนี้จะสามารถยอมรับได้ในระดับใดบ้าง และคาดการณ์ถึงผลสำเร็จในการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ในครั้งนี้ไว้เป็นการล่วงหน้า

ในส่วนของลูกหนี้ จะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับ

- จำนวนยอดหนี้ภาระหนี้ที่มีต่อเจ้าหนี้ทุกราย เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ลูกหนี้ตกลงไว้กับเจ้าหนี้แต่ละราย หลักประกันที่มอบไว้ให้เจ้าหนี้แต่ละราย เงื่อนไขในการผ่อนชำระ
- รายละเอียดปัญหาที่เกิดขึ้นกับธุรกิจของลูกหนี้ จนทำให้เกิดปัญหาทางการเงินขึ้น
- รายละเอียดสินทรัพย์ หนี้สิน และทุน ของลูกหนี้ ทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏในงบการเงินของลูกหนี้
- แผนการในการแก้ไขหนี้ของลูกหนี้ตามที่ได้กำหนดไว้ สมมติฐานที่ลูกหนี้ใช้ในการกำหนดแผนการชำระหนี้
- ต้องมีความพร้อมที่จะชี้แจงเหตุและผลในการเสนอแผนการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ในครั้งนี้ ตัวเลขแผนงานทางการเงินที่เตรียมไว้ควรจะต้องคล่องสนับสนุนเหตุผลต่าง ๆ ควรคาดการณ์ล่วงหน้าสำหรับการเจรจาแก้ไขปัญหาคารปรับโครงสร้างหนี้ครั้งนี้ไว้ด้วย

2. **เรื่องการนัดหมายผู้เกี่ยวข้อง** เป็นเรื่องที่ทั้งเจ้านั้นและลูกหนี้ตกลงกันก่อนเพื่อกำหนดว่าใครเป็นเจ้าของภาพในการเชิญผู้เกี่ยวข้องในการปรับโครงสร้างหนี้ในครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ ลูกหนี้ เจ้านั้นสถาบันการเงิน เจ้าหนี้การค้า และเจ้าหนี้อื่น ๆ มาเพื่อประชุมปรึกษาหารือแนวทางในการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ และพิจารณาแผนการแก้ไขปัญหานี้ ซึ่งลูกหนี้ หรือ เจ้านั้น ได้จัดทำขึ้นว่ามีความเป็นไปได้เพียงใดต่อการชำระหนี้คืนให้แก่เจ้านั้นและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3. **เรื่องการวิเคราะห์แผนการแก้ไขหนี้** แผนการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ที่ลูกหนี้ หรือเจ้านั้นได้จัดทำขึ้น จะถูกกำหนดให้แต่ละฝ่ายนำไปวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการชำระหนี้คืนแก่เจ้านั้นและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนี้ผู้วิเคราะห์จะมุ่งเน้นไปยังประเด็นความเป็นไปได้ของแผนการจากสมมติฐานที่ลูกหนี้หรือเจ้านั้นผู้จัดทำแผนการชำระหนี้ขึ้นพิจารณาโอกาสและความเป็นไปได้ของแผน พิจารณางบการเงินต่าง ๆ โดยเฉพาะงบกระแสเงินสด ประมาณการต่าง ๆ ที่ผู้ทำแผนจัดทำขึ้น พิจารณาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ข้อดีข้อเสีย ในการเลือกทางแก้ไขแต่ละทางเป็นอย่างไร

4. **เรื่องข้อกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ** โดยเฉพาะเงื่อนไขในสัญญาแห่งหนึ่งที่คู่สัญญาได้ทำขึ้นระหว่างเจ้านั้นกับลูกหนี้ มีผลกระทบต่อ การปรับโครงสร้างหนี้เพียงใด มีผลทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างเจ้านั้นด้วยกันอย่างไรหรือไม่ ประเด็นที่เกี่ยวกับหลักประกันต่าง ๆ ในเรื่องการจำนำ จำนอง โอนสิทธิ มอบสิทธิต่าง ๆ มีประเด็นกฎหมายที่ต้องแก้ไขอย่างไรบ้าง ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อบังคับทางราชการ อันได้แก่ ระเบียบของทางธนาคารแห่งประเทศไทย ระเบียบว่าด้วยภาษีอากร ค่าธรรมเนียมในการจำนองจำนำต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการตกลงปรับโครงสร้างหนี้ รวมไปถึงเรื่องการทำบันทึกข้อตกลงในการปรับโครงสร้างหนี้ควรจะจัดทำกันอย่างไรเพื่อมิให้ต้องเกิดประเด็นปัญหายุ่งยากขึ้นในอนาคต

5. **เรื่องการติดตามผลภายหลังที่มีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้** กล่าวคือ ทั้งเจ้านั้นและลูกหนี้ เมื่อได้ปรับโครงสร้างหนี้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีโอกาสมาพิจารณาร่วมกันเป็นระยะไป เพื่อการติดตามผลการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงนั้น ๆ ซึ่งหากมีกรณีการปฏิบัติไม่เป็นไปตามสัญญาปรับโครงสร้างหนี้แล้วจะมาร่วมกันติดตามแก้ไขได้ทันท่วงที

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การแก้ไขปัญหานี้ การปรับโครงสร้างหนี้ เป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องผลประโยชน์ระหว่าง เจ้านั้น ลูกหนี้ และผู้เกี่ยวข้อง ฉะนั้น การกระทำการใด ๆ จึงต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของทุกฝ่ายเป็นที่ตั้ง การให้ความเชื่อถือไว้วางใจ เชื่อมั่น และให้เกียรติซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญ เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การเจรจาที่ง่ายและประสบความสำเร็จ มีประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรคำนึงถึงคือ

ทัศนคติของทั้งสองฝ่ายในอันที่จะร่วมกันทำการปรับโครงสร้างหนี้ ให้ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะในเรื่องเจตนา ความจริงใจตั้งใจของทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่มีเจตนาที่จริงใจในการแก้ไขปัญหาแม้การปรับโครงสร้างหนี้จะได้ช้อยุติ แต่ก็จะเป็นช้อยุติที่ปฏิบัติได้เพียงระยะเวลาสั้น ๆ และต้องทำการปรับโครงสร้างหนี้กันใหม่อีก ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น การปรับโครงสร้างหนี้ในครั้งต่อมา จะยังมีความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น เนื่องจากต่างฝ่ายต่างระมัดระวังตนเองยิ่งขึ้น เนื่องจากเกรงจะเป็นการทำเพื่อยัดเวลาในการชำระหนี้ออกไป

ความเป็นธรรมในระหว่างเจ้าหนี้ ในที่นี้หมายถึงการที่ลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้รายใดควรจะได้คำนึงถึงความเสมอภาคตามเหตุผลที่ควร ลูกหนี้มิให้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้รายหนึ่งรายใดเป็นพิเศษ จนเป็นเหตุให้เจ้าหนี้บางรายไม่สามารถยอมรับได้ นำไปสู่ความไม่ไว้วางใจกัน ในระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ และเจ้าหนี้กับเจ้าหนี้ด้วยกัน ซึ่งจะทำให้การปรับ โครงสร้างหนี้ไม่ประสบความสำเร็จ

ต้องไม่เป็นเหตุให้กระทบต่อวินัยทางการเงินในระบบ กล่าวคือ การปรับโครงสร้างหนี้ โดยที่เจ้าหนี้ยินยอมลดหนี้หรือยกหนี้ให้แก่ลูกหนี้ โดยมีได้อยู่บนพื้นฐานด้วยเหตุและผล จนเป็นเหตุให้ลูกหนี้รายอื่น ๆ ถือเป็นตัวอยางที่จะต้องให้เจ้าหนี้ลดหนี้หรือยกหนี้ให้เป็นจำนวนมาก

หากเป็นไปได้ไม่ควรให้การประกอบกิจการหยุดชะงัก ในระหว่างการปรับโครงสร้างหนี้ ของลูกหนี้ต้องหยุดชะงัก เนื่องจากการหยุดการประกอบการของลูกหนี้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นกับลูกหนี้ทันทีคือ ค่าใช้จ่ายที่จะต้องจ่ายให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ค่าบำรุงรักษาสินทรัพย์ ฯลฯ ในขณะที่ลูกหนี้ไม่มีรายได้เกิดขึ้นเลย ในบางกรณีอาจมีประเด็นทางการเมืองแทรกซ้อนเข้ามาได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกเป็นจำนวนมาก การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ก็จะมี ความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โอกาสที่จะสำเร็จน้อยลง

การเจรจาแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้

การเจรจาต่อรอง คือ การเรียกร้องของคนที่มีจุดประสงค์ให้ตนได้รับสิ่งที่ตนต้องการ หรือใกล้เคียงกับสิ่งที่ตนคาดหวังไว้ การต่อรองเพื่อการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ เป็น กระบวนการระหว่างกลุ่มคน คือ เจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งต่างก็มีผลประโยชน์ร่วมกันและขัดแย้งกันไปในตัว ซึ่งต่างก็นำเสนอข้อเสนอลงของแต่ละฝ่ายเพื่อหาช้อยุติที่แน่นอน และเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน

จากข้อความข้างต้นสามารถอนุมานได้ว่า การเจรจาต่อรองเพื่อการแก้ไขปรับ โครงสร้างหนี้ เป็นเรื่องการเจรจาเกี่ยวกับผลประโยชน์ของฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้

ผู้เกี่ยวข้อง โดยมีความมุ่งหมายที่จะประสานประโยชน์ของทุกฝ่าย ฉะนั้นวัตถุประสงค์หลักของการเจรจาเพื่อแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้จึงกล่าวได้ว่า เป็นการแสวงหาข้อตกลงที่เอื้อประโยชน์สูงสุดให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้และผู้เกี่ยวข้อง นำไปสู่ความพอใจของทุกฝ่าย และสามารถปฏิบัติได้ตามข้อยุติที่ได้ในเวลาอันสมควร

และโดยเหตุที่การเจรจານี้เป็นเรื่องผลประโยชน์ ซึ่งต่างฝ่ายก็พยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเป็นที่สุด จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกระทบต่อความรู้สึกของฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วยกัน จนกระทั่งกลายเป็นเรื่องของเกียรติยศศักดิ์ศรี ดังนั้นการเจรจาที่ประสบความสำเร็จจึงควรคำนึงถึงความรู้สึกที่ไว้วางใจกัน ผู้มีหน้าที่เจรจาแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้จึงต้องให้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันมีรากฐานมาจากการเจรจาด้วยความรู้สึกเป็นมิตรต่อกัน อยู่บนพื้นฐานที่ยุติธรรม มันคงเชื่อถือได้ในสิ่งที่ได้แสดงเหตุผลต่อกัน และอยู่บนพื้นฐานที่สามารถจะปฏิบัติได้ด้วยกันทุกฝ่าย และให้ทุกฝ่ายมีความรู้สึกว่าการเจรจาในครั้งนั้นทุกฝ่ายสมประโยชน์ที่ตั้งใจไว้

กระบวนการเจรจาต่อรองเพื่อการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้

1. **กำหนดความต้องการ ข้อเสนอ หรือข้อเรียกร้อง** กล่าวคือ ก่อนการเจรจาจะมีขึ้น แต่ละฝ่ายควรพิจารณาถึงเป้าหมายในการเจรจาที่จะเกิดขึ้น มีเป้าหมายในครั้งนั้นอย่างไร ควรจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ให้พร้อมทุกด้าน มีข้อเสนอ หรือข้อเรียกร้องที่จะเสนอในการเจรจาอะไรบ้าง เหตุผลที่เป็นข้อสนับสนุนในแผนการที่จะนำเสนอมีน้ำหนักเพียงพอที่จะแสดงต่อผู้เกี่ยวข้องในการเจรจาเพียงใด ประเด็นใดบ้างที่จะยินยอมปรับลดหรือยกเลิกได้ ประเด็นใดที่เป็นหัวใจหลักไม่สามารถปรับลดแก้ไขได้ และควรคาดหวังว่าหากจะมีการต่อรองในเรื่องยอดหนี้ หลักประกัน ฯลฯ จะสามารถตกลงได้ ณ จุดใด

2. **การนัดหมายผู้เกี่ยวข้อง** ควรจะได้มีการนัดหมายผู้เกี่ยวข้อง กำหนดวันเวลา สถานที่ที่จะใช้ประชุม วาระการประชุมหรือประเด็นที่จะเจรจา จำนวนผู้เข้าร่วมการเจรจา อุปกรณ์เครื่องมืออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จะใช้ในการประชุม ควรจะดำเนินการให้เรียบร้อย ไม่ควรเลือกสถานที่ที่ใช้ในการประชุมที่มีเสียงรบกวนซึ่งจะทำให้เสียสมาธิของผู้เข้าร่วมเจรจา

3. **การสร้างบรรยากาศในการเจรจา** เริ่มการเจรจาด้วยท่าทีของความเป็นมิตรต่อกัน สร้างความเป็นกันเอง ทั้งนี้เนื่องจากคำว่าลูกหนี้และเจ้าหนี้เป็นเรื่องของผลประโยชน์ ฉะนั้นการแสดงออกถึงท่าทีของความเป็นมิตรย่อมจะส่งผลให้การเจรจาประสบความสำเร็จ

โดยง่าย ฉะนั้นผู้ทำการเจรจาพึงต้องระมัดระวังในเรื่องการใช้อารมณ์ในระหว่างการเจรจา เพราะหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีความรู้สึกว่าเป็นฝ่ายถูกเอาเปรียบหรือเสียเปรียบ ย่อมจะไม่พอใจอยู่ในที่อยู่แล้ว กอปรกับการพูดจาด้วยท่าทีที่แข็งกร้าว ดุหมั่นเหยียดหยามกัน อันจะทำให้บรรยากาศของการเจรจาเสียไป ซึ่งในที่สุดก็ไม่อาจประสบความสำเร็จในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ได้

4. การเจรจา หลักของการเจรจาต่อรองเพื่อการปรับโครงสร้างหนี้เป็นเรื่องที่ผู้เจรจาทั้งสองฝ่ายควรจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นเบื้องต้น กล่าวคือ การเสนอข้อเสนอมองแต่ละฝ่ายควรมีการจัดลำดับการเสนอเป็นแต่ละประเด็น ๆ ไป มิให้เกิดการสับสนระหว่างการเจรจา พร้อมทั้งให้โอกาสแต่ละฝ่ายอธิบายแสดงเหตุผลของตนเองที่เสนอข้อเสนอดังกล่าว ผู้เจรจาแต่ละฝ่ายจะต้องแสดงเหตุผลของตนเองในแผนการชำระหนี้ที่ตนเสนอ สมมติฐานต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง หรือความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจ และแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากแผนการชำระหนี้ของตนเอง โดยเฉพาะการแสดงผลทางการเงินต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบเหตุผลดังกล่าวต้องมีความชัดเจนในเรื่องกระแสเงินสดที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามแผนการชำระหนี้ รวมถึงแหล่งที่มาและใช้ไปของเงินทุนต่าง ๆ การถกเถียงข้อเสนอดังกล่าว ควรเป็นไปด้วยการประสานประโยชน์ของทุกฝ่าย ไม่ควรจะให้ประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนเกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ประเด็นในการเจรจาที่มักจะเป็นปัญหามากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องของสิทธิตามสัญญา สิทธิทางกฎหมายที่แต่ละฝ่ายควรจะได้รับ โดยสภาพข้อเท็จจริงแล้ว ผู้เจรจาควรเน้นหรือให้ความสำคัญต่อความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจตามแผนการชำระหนี้เป็นหลักก่อน และเมื่อได้ข้อยุติข้อตกลงใด ๆ ขึ้น จึงนำมาพิจารณาประกอบกับสิทธิต่าง ๆ ที่ได้จัดทำกันไว้ตั้งแต่การก่อภาระหนี้ ทั้งนี้เนื่องจากหากผู้เจรจานำเอาเรื่องของสิทธิตามเงื่อนไขสัญญาหรือตามกฎหมายมาเจรจาเป็นเบื้องต้นแล้ว โอกาสที่จะสำเร็จในการปรับโครงสร้างหนี้จะยิ่งยากขึ้น ในระหว่างการเจรจา ผู้เจรจาควรประเมินสถานการณ์การเจรจาระหว่างกันตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่าการเจรจาไปแล้วได้ข้อสรุปอะไรไปบ้าง ยังเหลือประเด็นอะไรที่ยังไม่มีข้อยุติ กรณีที่การเจรจาต้องใช้เวลาอย่างมากควรกำหนดให้มีช่วงเวลาหยุดพักการเจรจาบ้างทั้งนี้เพื่อลดความตึงเครียดในระหว่างการเจรจา ผู้เจรจาทั้งสองฝ่ายควรตระหนักถึงการประสานประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายอยู่ตลอดเวลา ทำอย่างไรจึงจะให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากการปรับโครงสร้างหนี้ที่เท่าเทียมกันและการเจรจาได้รับความพอใจกันทุกฝ่าย

5. การจัดทำสัญญาการปรับโครงสร้างหนี้ เมื่อการเจรจาตกลงแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ ได้ข้อยุติเป็นที่แน่ชัดแล้ว เพื่อมิให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคตจึงมีความจำเป็นต้องจัดทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ขึ้น ก่อนการจัดทำสัญญาดังกล่าว ทุกฝ่ายควรสรุปและทำความเข้าใจในสาระสำคัญที่ได้ข้อยุติให้ถูกต้องตรงกัน มีความเข้าใจในประเด็นที่ได้ตกลงไปแล้วเป็นอย่างดี ประเด็นใดที่ยังไม่แน่ชัดควรจัดให้มีการปรึกษาร่วมกันทำความเข้าใจให้ตรงกัน ปัญหาที่มักเกิดขึ้นในการจัดทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ โดยเฉพาะในรายละเอียดที่จะปรากฏในสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ มักจะพบว่าแต่ละฝ่ายจะพยายามให้ผู้เขียนสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ให้ตนได้ประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้เขียนสัญญาปรับโครงสร้างหนี้มักจะไม่ใช่ว่าผู้เจรจาหนี้ตั้งนั้นเพื่อมิให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น การเจรจาหนี้จะควรมีผู้ที่จะต้องทำหน้าที่ในการเขียนสัญญาปรับโครงสร้างหนี้มาร่วมประชุมกันตั้งแต่เริ่มต้นการเจรจา จะสามารถลดประเด็นปัญหาดังกล่าวได้มาก ประโยชน์ของการทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ นอกจากจะเป็นหลักฐานแก่ทุกฝ่ายที่จะใช้ประโยชน์ในการติดตามผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขภาระที่ได้ตกลงกัน ปัจจุบันทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนหลักประกันต่างยังต้องการสัญญาดังกล่าวไปพิจารณาประกอบการขอรับประโยชน์ในเรื่องค่าธรรมเนียม ค่าอากร หรือประโยชน์อื่นที่พึงมิได้

เทคนิคในระหว่างการเจรจา

1. ฟัง จับประเด็น สังเกต ผู้เจรจาที่ประสบความสำเร็จสูง มักจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการฟังที่ดี กล่าวคือ ในการฟังผู้เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งพูดเสนอข้อเสนอมานี้ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมถึงเหตุและผลตามแผนการชำระหนี้ไม่แสดงอาการหงุดหงิด ไม่พอใจในข้อเสนอ เหตุผลที่แสดงมาไม่อยู่บนพื้นฐานความเป็นธรรม รวมถึงการไม่พูดสอดแทรก หรือขัดจังหวะ ถกเถียงจนทำให้ผู้พูดอีกฝ่ายต้องหยุดชะงักเป็นช่วง ๆ ไป ทำให้บรรยากาศการประชุมเสียไป ตรงกันข้ามผู้ฟังที่ดี ขณะที่ฟังก็จะจับประเด็นที่ผู้เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งเสนอมานี้ว่าจุดประสงค์ที่แท้จริง เขาต้องการอะไร คิดตามแนวทางข้อเสนอของเขาถึงเหตุและผลที่เสนอมานี้ คิดถึงความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจ ความเป็นไปได้ของแผนการที่เขาเสนอ ในขณะที่เดียวกันก็คอยสังเกตลักษณะท่าทีของผู้เจรจาว่าได้แสดงท่าทีด้วยความจริงใจ หรือเป็นจริงเป็นจังแค่ไหนอย่างไร ทั้งนี้ผู้เจรจาจะต้องสังเกตภาษากายที่อีกฝ่ายหนึ่งส่งสัญญาณมาให้ทราบ

2. การใช้ถ้อยคำที่ง่ายและชัดเจน ในการเจรจา ผู้เจรจาจะต้องใช้ถ้อยคำในการเจรจาที่อีกฝ่ายหนึ่งหรือผู้เกี่ยวข้องในการเจรจาได้เข้าใจความหมายที่ตรงกับสิ่งที่ผู้เจรจาต้องการ การใช้ภาษาที่ค่อนข้างเป็นทางการจนเกินไป อาจทำให้ผู้เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกอึดอัด

ไม่เป็นกันเอง หรือการใช้ภาษาต่างประเทศในการเจรจาตลอดเวลา โดยที่ไม่มีผู้ทำหน้าที่แปล ให้ผู้ร่วมประชุมฟัง จะสร้างความเข้าใจผิด คาดเคลื่อนจากความหมายที่แท้จริง หรือเป้าประสงค์ที่แท้จริงได้ อย่างไรก็ตาม ในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ นั้น มักจะมีภาษาที่เจ้าหน้าที่ใช้กัน เช่น พักหนี้ คิดดอกเบี้ยไว้นอกบัญชี แขนงดอกเบี้ยไว้ก่อน ยกดอกเบี้ยให้ชั่วคราว ฯลฯ การใช้ข้อความเหล่านี้ หากไม่ชี้แจงให้ลูกหนี้เข้าใจอย่างชัดเจนว่ามีความหมายว่าอย่างไร โดยเข้าใจไปว่า ฝ่ายลูกหนี้ควรจะเข้าใจว่าหมายถึงอะไรแล้ว ครั้นเมื่อการเจรจาจบลง เมื่อมาจัดทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ บ่อยครั้งที่เกิดปัญหาลูกหนี้ไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดจึงได้มีการตกลงไป และขอเจรจากันใหม่ ซึ่งทำให้เสียเวลาและเสียความรู้สึกกันไปมาก ฉะนั้นในการเจรจาหนี้ ควรใช้ถ้อยคำภาษาที่สื่อไปแล้วผู้ฟังและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจกันอย่างดี ในระหว่างนั้นหากไม่แน่ใจก็ควรแจ้งในที่ประชุมถึงความหมายที่แท้จริง

3. **ช่วงจังหวะในการเจรจาหนี้** ในระหว่างการเจรจาหนี้ ผู้เจรจาควรคำนึงถึงจังหวะในการเจรจา จังหวะในการที่จะแสดงความคิดเห็นในการเสนอข้อเสนอนั้นๆ การทิ้งช่วงเวลาให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งได้คิดได้แสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เจรจาทั้งสองฝ่ายต้องการเวลาในการคิดเวลาในการจัดเรียงความคิดที่จะนำเสนอ การเจรจาที่ไม่เปิดโอกาสให้อีกฝ่ายได้แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอของตนเลย จะสร้างความอึดอัดให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งและผู้เกี่ยวข้องในการประชุมครั้งนั้น การใช้จังหวะในการพูดด้วยการใช้ภาษากายเข้ามาช่วยก็เป็นสิ่งที่ผู้เจรจาควรปฏิบัติ เนื่องจากในเรื่องที่ง่าย ๆ ภาษากายจะเป็นภาษาที่สื่อให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจได้ดีกว่าภาษาที่ใช้พูดกัน

4. **ไม่ควรดูหมิ่น หลอกหลวงกัน** ในระหว่างการเจรจาหนี้ สิ่งที่ต้องแสดงออกก็คือ การประสานประโยชน์ระหว่างกัน การให้เกียรติระหว่างกัน บนพื้นฐานของผู้ที่เคยค้าระหว่างกัน และเป็นผู้ที่มิผลประโยชน์ร่วมกันมาก่อน เมื่อทุกอย่างกลับกลายเป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้ ก็ไม่มีเหตุผลที่จะต้องมาเป็นศัตรูกัน ทั้ง ๆ ที่แต่เดิมก็เคยมีประโยชน์ร่วมกันมาก่อน เมื่อเกิดปัญหาขึ้น สิ่งที่ต้องการคือการที่ได้มาพูดแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แนวทางที่จะสามารถแก้ไขคลี่คลายปัญหานั้นมีแนวทางใดบ้าง ประโยชน์ ผลได้ผลเสียในแต่ละแนวทางเป็นอย่างไร กระทบแต่ฝ่ายอย่างไร การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแสดงออกถึงการไม่เชื่อถือ ไม่ให้เกียรติแก่กัน ใช้คำพูดในการเจรจาเป็นเชิงดูถูกดูหมิ่น ไม่เชื่อในเหตุผล สมมติฐานที่เสนอนั้นแผนการชำระหนี้ ในระหว่างการเจรจา ภาษากายจะแสดงออกมาจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ จะเป็นผลให้การเจรจาหนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้เจรจาควรใช้ความจริงใจ ใช้เหตุผลต่อผู้เจรจาอีกฝ่ายหนึ่ง การถกเถียงแสดงความคิดเห็นคัดค้านก็ควรใช้ถ้อยคำ คำพูดที่ให้ผู้เจรจาอีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจ ในเจตนาที่จะประสานประโยชน์ร่วมกัน

ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นในการปรับโครงสร้างหนี้

ในการปรับโครงสร้างหนี้ มักจะประสบปัญหาต่าง ๆ ทั้งระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ และระหว่างเจ้าหนี้กับเจ้าหนี้ด้วยกัน อันเป็นผลมาจากปัญหาพื้นฐานในเรื่องต่าง ๆ ส่งผลให้การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้มีความยุ่งยากและต้องใช้เวลาในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ยาวนาน โดยเฉพาะในกรณีที่มีการปรับโครงสร้างหนี้รายนั้นๆ มีเจ้าหนี้มากมาย และเป็นเจ้าหนี้ที่เป็นเจ้าหนี้ภายในประเทศและเจ้าหนี้ต่างประเทศ ผู้เจรจาปรับโครงสร้างหนี้จึงจะต้องเข้าใจปัญหาต่าง ๆ

ปัญหาระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกัน

1. ความแตกต่างด้านนโยบายการปรับโครงสร้างหนี้ อัตราดอกเบี้ย และข้อจำกัดของทุน

ปัญหาความแตกต่างในด้านนโยบายการแก้ไขและปรับโครงสร้างหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละรายมีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากฐานะเงินกองทุนที่แตกต่างกัน ทำให้การรองรับผลขาดทุนจากการที่ต้องตัดหนี้สูญได้ไม่เท่ากัน นอกจากนี้ ปัญหาในเรื่องต้นทุนของเงินที่นำมาให้กู้ยืม รวมถึงต้นทุนในการดำเนินการที่แตกต่างกัน อัตราดอกเบี้ยที่ลูกหนี้เสนอชำระตามแผนการชำระหนี้ เมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้ต้องรับภาระอยู่ ไม่สามารถรองรับกันได้ ปัญหาเหล่านี้ ผู้เจรจาแก้ไขปัญหาโครงสร้างหนี้ จะต้องเร่งประชุมปรึกษาหารือกับผู้มีอำนาจขององค์กรภายในของตนเองก่อน และในระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกันต้องจัดให้มีการเจรจาทกลงให้ได้ในประเด็นนโยบายของเจ้าหนี้โดยรวมว่าจะดำเนินการกับลูกหนี้และผู้เกี่ยวข้องอย่างไร มิฉะนั้น ในการเจรจาแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้จะไม่สามารถหาข้อยุติได้เลย

2. สถานะของเจ้าหนี้แต่ละราย

เจ้าหนี้แต่ละรายมีสถานะแห่งหนี้ไม่เหมือนกัน อันเกิดจากการสร้างหนี้ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้มาก่อน เช่น เป็นเจ้าหนี้สามัญ หรือเจ้าหนี้หนี้ด้อยสิทธิ การเป็นเจ้าหนี้ที่มีหลักประกัน และเจ้าหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน รวมถึงสิทธิประโยชน์ที่ลูกหนี้มอบให้แก่เจ้าหนี้บางรายเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งทำให้ฐานะของเจ้าหนี้รายนั้น ๆ แตกต่างกันไปมาก เจ้าหนี้แต่ละรายย่อมจะต้องรักษาสินทรัพย์ตามสิทธิพึงมีพึงได้ของตนเอง ฉะนั้นนโยบายของเจ้าหนี้แต่ละรายจะแตกต่างการส่งผลให้มีการกำหนดวิธีการเจรจาหนี้ให้แก่ผู้เจรจาหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละรายต่างกัน ซึ่งเป็นปัญหามากในการประชุมระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกัน ตัวแทนผู้เจรจาหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละรายควรจะได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปในเรื่องความแตกต่างระหว่างสถานะของเจ้าหนี้ให้ได้ก่อนว่า เจ้าหนี้สามัญ เจ้าหนี้ด้อยสิทธิ เจ้าหนี้ที่มีหลักประกัน เจ้าหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน ควรจะได้รับ

สัดส่วนในการชำระหนี้กันอย่างไร และควรกำหนดตัวแทนของเจ้าหนี้เพื่อเข้าร่วมเจรจากับลูกหนี้ว่าประกอบไปด้วยตัวแทนเจ้าหนี้รายใดบ้าง เพื่อให้การเจรจาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ได้ข้อสรุปที่สามารถตกลงกันได้

3. สิทธิประโยชน์ที่เจ้าหนี้ที่ให้การสนับสนุนสินเชื่อเพิ่มเติมพึงได้

ในการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ในหลาย ๆ กรณี การเสนอแผนการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ มักต้องการให้ลูกหนี้ดำเนินกิจการต่อไป และในการดำเนินกิจการดังกล่าว ลูกหนี้ต้องมีเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจของลูกหนี้ ลูกหนี้จึงมักขอความช่วยเหลือจากฝ่ายเจ้าหนี้ในการช่วยเหลือเงินทุนหมุนเวียนในรูปต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเงินสด สินเชื่อและวัตถุดิบทางการผลิต เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เจ้าหนี้ที่จะให้ความช่วยเหลือจะต้องได้รับการยินยอมหรือยอมรับจากที่ประชุมระหว่างลูกหนี้ เจ้าหนี้ และเจ้าหนี้ด้วยกัน เพื่อขอสิทธิที่จะได้รับการชำระหนี้จากลูกหนี้ในจำนวนเงินที่ได้ให้ความช่วยเหลือก่อนนี้ก่อน ปัญหาที่เกิดขึ้นมักจะพบว่าเจ้าหนี้บางรายไม่ได้ ยินยอมให้เจ้าหนี้ที่ช่วยเหลือลูกหนี้ในกรณีดังกล่าวได้รับการชำระหนี้ก่อน ทำให้แผนการในการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ที่ต้องการเงินทุนใหม่ ไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย

ปัญหาระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้

1. ลูกหนี้เลือกปฏิบัติต่อเจ้าหนี้

ปัญหานี้เกิดกับลูกหนี้บางรายที่มีความสนิทสนมกับเจ้าหนี้บางรายที่ให้ความช่วยเหลือมานาน เมื่อครั้งที่ธุรกิจของลูกหนี้ยังเป็นปกติอยู่ จึงมีความจำเป็นต้องตอบแทนเจ้าหนี้เป็นพิเศษ โดยใช้สิทธิบางประการทั้งในด้านหลักประกัน สิทธิอื่น ๆ เหนือเจ้าหนี้รายอื่น ๆ ซึ่งปรากฏในแผนการชำระหนี้ที่ลูกหนี้เสนอต่อที่ประชุมเจ้าหนี้ลูกหนี้ ซึ่งหากเกิดกรณีนี้ขึ้น การเจรจาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ มักจะไม่สามารถหาข้อสรุปได้

2. ลูกหนี้ไม่วางใจที่จะเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นต่อเจ้าหนี้

ในการเจรจาเสนอแผนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ มักพบเสมอว่า ข้อมูลที่ฝ่ายลูกหนี้เปิดเผยต่อที่ประชุมตามแผนการชำระหนี้ของลูกหนี้ ไม่ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ๆ หรือข้อมูลที่ฝ่ายเจ้าหนี้ต้องการทราบให้ที่ประชุม จำเป็นต้องมีการขอข้อมูลเพิ่มเติม และลูกหนี้ต้องใช้เวลา นานกว่าจะนำข้อมูลดังกล่าวมาเสนอที่ประชุมได้ ในหลาย ๆ กรณีที่เจ้าหนี้ได้จัดตั้งบริษัทที่ปรึกษาทางการเงินภายนอกเข้าช่วยเหลือในการตรวจสอบฐานะสินทรัพย์ หนี้สิน รวมถึงฐานะทางการเงินของลูกหนี้ ตลอดจนสอบทานสมมติฐานที่ลูกหนี้เสนอแผนการชำระหนี้

3. เจ้าหนี้เพิ่มความเข้มงวดในการติดตามการประกอบธุรกิจของลูกหนี้

ในการเจรจาแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ มักพบอยู่เสมอ ๆ ว่า เจ้าหนี้ได้กำหนดการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานธุรกิจของลูกหนี้ตามแผนการปรับโครงสร้างหนี้ ที่ได้ตกลงกันไปแล้ว โดยเฉพาะในรายละเอียดที่เกี่ยวกับหลักประกัน สิทธิต่าง ๆ ที่ตกลงกัน ไว้ในสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ ค่อนข้างเข้มงวด เป็นผลให้ลูกหนี้มีความอึดอัดในการดำเนินการ บางกรณีอาจเกิดจากความเสี่ยงทางธุรกิจที่เจ้าหนี้ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษอันเนื่องมาจาก จำนวนหนี้สูงมาก ความซับซ้อนของธุรกรรมของลูกหนี้ เป็นต้น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้

การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยพื้นฐานหลายปัจจัยที่สำคัญ ๆ พอจะสรุปได้ดังนี้

1. ความจริงใจ ความตั้งใจในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

ความจริงใจและความตั้งใจในการแก้ไขปัญหาหนี้ของทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ เป็นปัจจัย พื้นฐานในการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขาดความจริงใจที่จะเข้าร่วม ในกิจกรรมดังกล่าว การเจรจาแก้ไขปัญหาจะไม่ประสบความสำเร็จ หรือหากมีข้อยุติได้ ก็จะเป็นข้อยุติที่ไม่ยั่งยืนไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้องกลับมาเจรจาแก้ไขปรับ โครงสร้างหนี้กันใหม่ ความจริงใจและความตั้งใจสามารถจะพิสูจน์ได้จาก การที่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ ต่างเปิดเผยข้อเท็จจริง ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางธุรกิจ ร่วมกันพิจารณาหาช่องทางการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตั้งใจ การแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริง และความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจ ชัดชัดข้อขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้น มุ่งจัดการกับปัญหาใหญ่ ๆ ที่สำคัญ ๆ เพื่อให้ได้แนวทางที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง

2. ความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา

ดังที่เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ธุรกิจเป็นศูนย์รวมของความตั้งใจของผู้ลงทุนก่อตั้งขึ้น การดูแลจัดการที่ดีของผู้บริหารที่เฝ้าคอยติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของตนอยู่เสมอ ๆ จะช่วยป้องกันโอกาสที่จะเกิดเป็นหนี้ที่มีปัญหาขึ้นได้มาก และหากจะเกิดปัญหาขึ้น ก็สามารถ เข้าถึงปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้แต่เริ่มแรก ในการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ได้ผล ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า เมื่อธุรกิจเกิดปัญหาขึ้น ทำอย่างไรจึงจะสามารถทราบได้ก่อนว่าธุรกิจนั้นมี ปัญหาเกิดขึ้นแล้ว และเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ใครบ้างที่มีส่วนที่จะเข้าแก้ไขปัญหา แนวทางที่จะ แก้ไขปัญหามีก็แนวทาง ข้อดีข้อเสียในแต่ละแนวทางเป็นอย่างไร มีประเด็นใดบ้างที่ต้องเร่ง

ดำเนินการเจรจา ก่อนหลัง การที่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ทั้งสองฝ่ายสามารถเข้าถึงปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว จะช่วยลดความสูญเสียลงไปได้มาก

3. ความมีส่วนร่วมของเจ้าของและผู้บริหารระดับสูง

การเจรจาที่ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจของทั้งฝ่ายที่ต้องให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการเจรจาแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เนื่องจากการเจรจาแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องได้ข้อยุติแนวทางแก้ไขปัญหา นั้น จึงต้องการผู้ที่สามารถจะตัดสินใจเลือกทางแก้ไขปัญหา ในหลายกรณีที่มีการเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ อันเนื่องมาจากผู้เข้าร่วมเจรจาไม่สามารถจะตัดสินใจในข้อเสนอต่าง ๆ ในระหว่างการเจรจาหาข้อยุติ ต้องขอเวลาไปสอบถามหรือขออนุมัติจากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้การเจรจาล่าช้าออกไปมาก เพื่อให้การเจรจาแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จ ผู้ทำหน้าที่เจรจากันทั้งสองฝ่าย (ลูกหนี้และเจ้าหนี้) ต้องได้รับการมอบอำนาจให้ตัดสินใจในแนวทางแก้ไขปัญหาให้ได้ ฉะนั้นทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ผู้เกี่ยวข้องต้องเตรียมการในเรื่องนี้ไว้เป็นเบื้องต้นก่อนการเจรจา

4. ความยืดหยุ่น และการยอมรับในข้อจำกัดของลูกหนี้และเจ้าหนี้

ในการเจรจาแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ ประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายจะเจรจาในเบื้องต้นมักจะเป็นเรื่องการขอลดอัตราดอกเบี้ย ขอยกเลิกการคิดดอกเบี้ย ขอยืดเวลาชำระหนี้ออกไป ขอฟ่อนชำระหนี้ให้น้อยลง ขอลดหยอดหนี้ ขอลดหลักประกัน หรือปลดผู้ค้ำประกันออกไป เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงต้องเตรียมหาทางออกในเรื่องนี้ กล่าวคือฝ่ายเจ้าหนี้จะต้องพิจารณาว่าจะสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ลูกหนี้ขอได้มากน้อยเพียงใด ในขณะเดียวกัน ฝ่ายลูกหนี้ก็ต้องพิจารณาข้อเสนอที่ฝ่ายเจ้าหนี้แจ้งมา อย่างไรก็ดี ในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้สำหรับลูกหนี้รายใหญ่ ๆ มีภาวะยอดหนี้สูง และมีเจ้าหนี้หลายราย ประเด็นที่เจรจายังมีความซับซ้อนในแง่มุมต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะในเรื่องของข้อสมมติฐานในการจัดทำแผนการปรับโครงสร้างหนี้ แผนการชำระหนี้ งบจำลองที่ได้จัดทำขึ้น อัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ ตลอดจนเงื่อนไขของแต่ละฝ่ายจะถูกหยิบยกมาเจรจากัน การยืดหยุ่นให้แกกันและกัน บนพื้นฐานความสมเหตุสมผล และคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นทางออกให้การเจรจาแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จได้โดยง่าย แต่มีข้อสังเกตในเรื่องความยืดหยุ่นในการปรับลดหนี้ ปรับลดเงื่อนไขต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง นอกเหนือจากจะเป็นความเสียหายของฝ่ายเจ้าหนี้แล้ว จะเกิดเป็นกรณีตัวอย่างให้กับลูกหนี้รายอื่น ๆ ถือเอาเป็นบรรทัดฐานในการเจรจากันกับเจ้าหนี้ต่อไป

5. ความเป็นธรรมในการแบ่งรับส่วนสูญเสีย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การแก้ไขปัญหานี้เป็นเรื่องของผลประโยชน์ ฉะนั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องรักษาผลประโยชน์ของตนอย่างเต็มที่ และพยายามที่จะปกป้องสิทธิของตนไว้ ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องที่น่ารังเกียจ แต่สิ่งที่ทั้งสองฝ่ายไม่ยอมให้เกิดขึ้นอย่างแน่นอนก็คือ ความไม่เป็นธรรมในการแบ่งรับส่วนสูญเสีย ในที่นี้หมายถึง จำนวนเงิน ดอกเบี้ย หลักประกัน หรือสิทธิต่าง ๆ ฯลฯ ที่ต้องเสียไป กล่าวคือ ในการเจรจาจะต้องมีให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบจนไม่อาจยอมรับกันได้ จะส่งผลให้การเจรจาแก้ไขปัญหานี้ประสบความสำเร็จได้ยาก ผู้เจรจาทั้งสองฝ่ายต้องศึกษาทำความเข้าใจ และขอหลักการและนโยบายขององค์กรของตนในเรื่องนี้อย่างชัดเจนก่อนการเจรจาเกิดขึ้น

6. สำนึกในการชำระหนี้ของธุรกิจกับความมุ่งมั่นที่จะชำระหนี้ตามพื้นฐานความเป็นจริง

การเจรจาแก้ไขปัญหาคြองสร้างหนี้จะง่ายขึ้น หากทั้งสองฝ่ายมีความมุ่งมั่นที่จะรักษาพันธะเงื่อนไขสัญญาบนพื้นฐานความเป็นจริงที่เกิดขึ้นระหว่างกันเอาไว้ กล่าวคือ ฝ่ายลูกหนี้พยายามที่จะชำระหนี้คืนตามค้ำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับเจ้าหนี้ ฝ่ายเจ้าหนี้ไม่ถือสิทธิที่จะเอาไรด์เอาเปรียบเกินกว่าสิทธิที่ตนเองพึงได้ ฝ่ายลูกหนี้ต้องแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ และความตั้งใจที่จะชำระหนี้คือตามแผนการที่ได้เสนอต่อเจ้าหนี้ ในขณะที่ฝ่ายเจ้าหนี้ต้องยอมรับความเป็นจริงถึงสภาพความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ ทั้งนี้ทั้งสองฝ่ายต้องแสดงให้เห็นถึงจำนวนที่เหมาะสมในการชำระหนี้ระหว่างกัน เจ้าหนี้อาจต้องใช้ความยืดหยุ่นในการปรับลดดอกเบี้ยหรือเงินต้น หรือระยะเวลาในการผ่อนชำระลงบ้าง เพื่อช่วยให้ลูกหนี้สามารถมีเวลาและมีรายได้ที่พอจะชำระหนี้คืนแก่เจ้าหนี้ได้ จะช่วยให้การเจรจານี้ประสบความสำเร็จ

ปัญหาที่การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเกิดจากสำนึกของทั้งสองฝ่าย ซึ่งต่างก็พยายามรักษาประโยชน์ของตนเองมากที่สุด โดยลืมนึกถึงการประสานประโยชน์ระหว่างกัน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นต่างฝ่ายพยายามเก็บรายได้ไว้กับตนเองมากที่สุด เรามักจะพบว่าฝ่ายลูกหนี้อ้างว่า ไม่มี ไม่จ่าย ไม่หนีและไม่ยินดีที่จะเจรจาหรือชำระหนี้ใด ๆ ในขณะเดียวกันฝ่ายเจ้าหนี้ก็จะแสดงสิทธิตามกฎหมายของตนเองขึ้นมาต่อสู้อ หากลูกหนี้บิดพลิ้วไม่ปฏิบัติตามพันธะสัญญาก็จะส่งเรื่องไปสู่กระบวนการพิจารณาของศาล เป็นเหตุให้การเจรจาล้มเหลวในที่สุด

7. แนวโน้มอัตราดอกเบี้ย

แนวโน้มของอัตราดอกเบี้ยย่อมมีผลกระทบต่อ การปรับโครงสร้างหนี้ ในขณะที่ฝ่ายลูกหนี้นี้ภาระหนี้สินมาก ภาระที่เกิดกับลูกหนี้มากที่สุดคือดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น ลูกหนี้นี้มักจะร้องขอ

ให้เจ้าหน้าที่ผ่อนปรน ขอยกเลิกดอกเบี้ยให้ ขอลดอัตราดอกเบี้ย ขอยืดระยะเวลาในการผ่อนชำระมากขึ้น ฯลฯ เจ้าหน้าที่ย่อมต้องใช้เวลาในการพิจารณาตัดสินที่จะลดหย่อนให้แก่ลูกหนี้จำนวนเท่าใดที่ควรช่วยเหลือลูกหนี้ได้โดยที่ไม่ขัดกับนโยบายขององค์กร และทางราชการ หากแนวโน้มของอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำต่อไป จะมีส่วนช่วยให้การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้ประสบความสำเร็จได้โดยง่าย

8. การปรับปรุงบรรษัทภิบาลและความโปร่งใสในการบริหาร

ในอดีตที่ผ่านมา ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นมีจำนวนไม่น้อยที่เกิดจากการไม่โปร่งใสในการบริหารและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ระดับสูงขององค์กรนั้นๆ ตั้งแต่กรรมการบริษัท ผู้จัดการบริษัท ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ผ่านมาเป็นช่วงขาขึ้น ความล้มเหลวขององค์กรจึงไม่เป็นที่สนใจแก่สังคมเท่าใดนัก ต่อเมื่อภาวะเศรษฐกิจประสบปัญหาวิกฤต ความล้มเหลวขององค์กรมีมากขึ้น ผู้คนจึงหันมาสนใจว่าอะไรเป็นสาเหตุของความล้มเหลวขององค์กร การเจรจาแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ ก็จะเริ่มต้นการเจรจาสอบถามถึงสาเหตุที่เกิดขึ้น การที่ลูกหนี้ยอมเปิดเผยข้อมูล แนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายด้วยข้อมูลที่ถูกต้องในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ก็ต้องแสดงออกถึงความโปร่งใสในการแก้ไขหนี้ร่วมกับลูกหนี้ การจัดทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้อยู่บนพื้นฐานที่จะช่วยให้การวางแผนการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ได้อย่างถูกต้อง ไม่เสียเวลากับการเจรจาในครั้งนั้น ๆ

9. กฎหมาย กฎระเบียบของทางราชการ

การแก้ไขปัญหาและปรับโครงสร้างหนี้มีประเด็นที่ต้องคำนึงถึงทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ และฝ่ายลูกหนี้ในเรื่อง กฎ ระเบียบ วิธีปฏิบัติ กฎหมายที่ทางราชการหรือขององค์กร ที่กำหนดไว้ อาทิเช่น ภาษี ค่าธรรมเนียมการจัดทำนิติกรรมต่าง ๆ นโยบายการตัดหนี้สูญ การสำรองหนี้สูญ ฯลฯ ล้วนเป็นเรื่องที่กระทบต่อการกำหนดแผนการแก้ไขปัญหาหนี้ ผู้เจรจาต้องมีความรอบรู้ในเรื่องเหล่านี้ให้ถ่องแท้ ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบการเจรจา

การเจรจาแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้เจรจาหนี้โดยแท้ ผู้เจรจาต้องมีความรอบรู้ในเรื่องที่ตนเองจะเป็นผู้เจรจา ต้องทราบถึงวัตถุประสงค์ในการเจรจา แต่ละครั้งว่าเป้าหมายการเจรจาเป็นอย่างไร กระบวนการในการแก้ไขปรับโครงสร้างหนี้ที่แต่ละองค์กรกำหนดไว้เป็นอย่างไร ก่อนการเจรจาต้องศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ให้ครบถ้วน วางแผนการเจรจาไว้ล่วงหน้า เตรียมความพร้อมในเรื่องข้อมูล เอกสาร ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง และต้องพยายามสรุปผลการเจรจาเป็นระยะไป

ขั้นตอนกระบวนการใกล้เสียชีวิต

ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ*

การระงับข้อพิพาท โลกประกอบด้วยประชากรหลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์อยู่ร่วมกัน เป็นสังคมและประเทศชาติจึงต้องมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มจำนวนขึ้นพร้อมกับการเจริญก้าวหน้าทางด้านต่างๆ รวมทั้งการสื่อสารและคมนาคมทำให้โลกดูเหมือนว่าแคบลงประชาชนมีการไปมาหาสู่ติดต่อประกอบธุรกิจการค้าพาณิชย์ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศมากขึ้นเป็นผลให้เกิดข้อพิพาท ข้อขัดแย้งข้อโต้แย้งมากขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงได้มีความพยายามในการพัฒนาหาวิธีการระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมในจินตนาการคือ สะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ขึ้นมาระงับข้อพิพาท การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจึงมีหลายวิธี แต่ละวิธีก็จะมีข้อดีและข้อจำกัดแตกต่างกันไปซึ่งวิธีที่นิยมใช้กันมากคือ วิธีการระงับข้อพิพาทดังต่อไปนี้

- การเจรจาต่อรอง (Negotiation)
- การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliation or Mediation)
- การเอื้อเฟื้อออมชอม (Good Office)
- การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration)
- การพิจารณาคดีของศาล (Litigation)

นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่นๆ อีกเช่นการประเมินผลคดีเบื้องต้น (Neutral Evaluation)

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวิธีการไกล่เกลี่ยเท่านั้น

การไกล่เกลี่ยหรือการประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation or Mediation) คือการที่คู่พิพาทตกลงยินยอมให้บุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางที่มีความเป็นอิสระและความเป็นกลางแต่ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาททำการช่วยเหลือในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันจนกระทั่งสามารถตกลงกันได้ โดยทำสัญญาประนีประนอมความเพื่อระงับข้อพิพาทกันต่อไป

ประวัติความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งอยู่คู่สังคมมาเป็นเวลานาน โดยเมื่อก่อนนี้หัวหน้าชุมชนผู้นำชุมชน เจ้าเมือง

* ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา

หัวหน้าเผ่าซึ่งเป็นผู้อาวุโสมีอำนาจและบารมีเป็นที่เคารพเชื่อถือยำเกรงของคูพิพาทจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือชี้ขาดตัดสินข้อพิพาทระหว่างคนในชุมชน ในต่างประเทศ เช่นประเทศฟิลิปปินส์ กำหนดให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนจึงจะฟ้องคดีได้ หลังจากนั้นได้มีการพัฒนาการเรื่อยมาจนกระทั่งมีการนิยมใช้กันทั่วไป ดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ซึ่งพัฒนาไปถึงขั้นที่มีสำนักงานของเอกชนมาดำเนินการให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน

สำหรับประเทศไทยมีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยมาเป็นเวลานาน โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ให้ศาลไกล่เกลี่ยได้ในระหว่างการพิจารณาของศาล และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2537 ศาลได้นำการไกล่เกลี่ยมาใช้มากขึ้นมาการแยกผู้พิพากษาที่ไกล่เกลี่ยไม่ให้ตัดสินคดี แยกสำนวนไกล่เกลี่ย และแยกห้องไกล่เกลี่ยหลังจากนั้นก็มีการไกล่เกลี่ยคดีมากขึ้นจนในปัจจุบันได้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้ผู้พิพากษาสามารถตั้งผู้ประนีประนอมข้อพิพาทมาช่วยเหลือผู้พิพากษาทำการไกล่เกลี่ย จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นในศาลและสำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงินและข้อพิพาทอื่นๆ ในส่วนของการไกล่เกลี่ยนอกศาลนั้นใน พ.ศ. 2541 ได้จัดการอบรมและแต่งตั้งอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) เพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ขณะนี้มีอาสาสมัครข้อพิพาทแล้ว 45 จังหวัด สำหรับกระทรวงมหาดไทยนั้นมีพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ให้อำนาจนายอำเภอและคณะกรรมการหมู่บ้านที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดยังได้จัดอบรมให้ความรู้ในด้านการไกล่เกลี่ยแก่ผู้นำชุมชนและประชาชนอีกด้วย

ข้อพิพาทที่ระงับได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่คู่พิพาทยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหากคู่พิพาทไม่ยินยอมแล้วไม่สามารถบังคับให้ไกล่เกลี่ยได้ต้องยุติการไกล่เกลี่ย ซึ่งข้อพิพาทที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ ได้แก่ข้อพิพาทดังต่อไปนี้

ข้อพิพาททางแพ่งทุกประเภท เช่น กู้ยืม ค้ำประกัน ซ้ำขาย เช่าทรัพย์ ครอบครองมรดก

ข้อพิพาททางอาญาอันยอมความได้ เช่น บุกรุก ยักยอก ทำให้เสียทรัพย์ หมิ่นประมาท

ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับอาญา สามารถไกล่เกลี่ยได้เฉพาะในส่วนแพ่งเช่นกรณีขับรถชนโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บสาหัสสามารถตกลงประนีประนอมยอมความได้ในส่วนของค่าเสียหาย ส่วนความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานขับรถโดยประมาทนั้นเจ้าพนักงานตำรวจสามารถดำเนินคดีต่อไปได้

ข้อพิพาทอื่นๆ ได้แก่ข้อพิพาทแรงงาน ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือประชาชนจำนวนมาก เช่น การเรียกร้องค่าจ้าง การประท้วงการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้า โรงงานกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น

ข้อดีของการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท

1. **สะดวก** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ไม่มีแบบพิธีมากนักค่อนข้างจะยืดหยุ่นและเป็นมิตรกันมากกว่าการพิจารณาคดีในศาล สามารถดำเนินการได้ที่บ้านผู้ไกล่เกลี่ย โรงเรียน วัด โรงแรมหรือสถานที่ใดที่พิจารณาเห็นว่าเหมาะสมก็สามารถทำได้

2. **รวดเร็ว** การไกล่เกลี่ยใช้เวลาในการดำเนินการไม่นานนักก็สามารถที่จะทราบได้ว่าคู่พิพาทตกลงกันได้หรือไม่หากตกลงกันได้ก็จะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปโดยเร็วคู่พิพาทก็ไม่สามารถที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อประวิงการพิจารณาคดีให้ล่าช้าได้

3. **ประหยัดค่าใช้จ่าย** การไกล่เกลี่ยใช้เวลาในการดำเนินการไม่มากนักทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่างๆ เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าป่วยการทนายความ ที่ปรึกษา กฎหมาย ตลอดจนค่าดำเนินการในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา ทั้งยังลดค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดี นอกจากนี้กรณีประนีประนอมยอมความหรือถอนฟ้องก็จะได้รับค่าธรรมเนียมศาลคืน หรือได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่น ได้รับการยกเว้นภาษีอากร ในบางกรณีลดค่าอากรแสตมป์ในการจดทะเบียนจำนองอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ

4. **รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาท** เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกันได้จะทำให้ลดข้อขัดแย้ง ข้อโต้เถียงระหว่างกันสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชน หรือทำธุรกิจร่วมกัน ตลอดจนปฏิบัติตามสัญญาต่อไปจนแล้วเสร็จโดยไม่กลายเป็นชนวนลูกกลมไปสู่อีกข้อพิพาทที่รุนแรงยิ่งขึ้นไปอีกซึ่งจะเป็นผลดีกับทุกฝ่าย

5. **สร้างความพึงพอใจให้แก่คู่พิพาท** การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการที่ใช้เทคนิคการเจรจาต่อรองและหลักจิตวิทยารวมทั้งหลักกฎหมายเพื่อโน้มน้าวให้คู่พิพาทยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันโดยไม่มีการชี้ขาดตั้งเช่นการพิจารณาคดีของศาลจึงไม่เกิดความรู้สึกว่ามีฝ่ายใดแพ้หรือชนะอันทำให้เกิดความรู้สึกเสียหน้าหรือเสียศักดิ์ศรีจึงเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย

6. **รักษาชื่อเสียงและความลับทางธุรกิจของคู่พิพาท** กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินการเป็นความลับพยานหลักฐานที่นำเสนอในชั้นไกล่เกลี่ยไม่อาจจะนำไปเปิดเผยหรือใช้

เป็นพยานในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือ ชั้นศาลได้เว้นแต่คู่พิพาทจะยินยอมทำให้คู่พิพาทสามารถรักษาความลับหรือชื่อเสียงทางธุรกิจที่อาจจะเกิดขึ้นมิให้แพร่หลายออกไปก่อให้เกิดความเสียหายทางธุรกิจได้

7. สร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน การไกล่เกลี่ยไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตามทำให้คู่พิพาทที่ทะเลาะไม่พูดคุยกันหันกลับมาเจรจากันได้เป็นการลดความตึงเครียดระหว่างคู่พิพาทซึ่งรวมถึงญาติพี่น้องและพรรคพวกอีกด้วย ในกรณีที่สามารถยุติข้อพิพาทลงได้อย่างสันติก็สามารถกลับไปอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขร่วมกันพัฒนาสังคมของตนได้ต่อไป

8. ลดปริมาณคดีของศาล ข้อพิพาทที่สามารถตกลงกันได้ก็จะทำให้คดีไม่เข้าสู่ศาล ส่วนคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลก็จะเสร็จสิ้นไป คดีก็จะไม่ค้างพิจารณาเป็นจำนวนมากและทำให้ผู้พิพากษามีเวลาในการพิจารณาคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ข้อพิพาทบางเรื่องยังก่อให้เกิดคดีเกี่ยวเนื่องกันอีกหลายคดี เช่น คดีที่ดินอาจจะเกิดคดีทำให้เสียหาย บุกรุกแจ้งความเท็จ ฟ้องเท็จ เบิกความเท็จที่โจทก์และจำเลยฟ้องกันอีกหลายคดีหากสามารถไกล่เกลี่ยได้ก็จะทำให้คดีเสร็จไปได้จำนวนมาก

9. สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติ เมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้นน้อยและลดลงปริมาณคดีที่สู่ศาลก็จะลดลงส่งผลให้งบประมาณในส่วนนี้ลดลง สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุขสามารถร่วมมือกันพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติไปได้อย่างรวดเร็วไม่ก่อให้เกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ปัญหาหนี้อันไม่เกิดรายได้ตามมาซึ่งปัญหาการล้มละลายจนไม่อาจจะดำเนินกิจการต่อไปได้ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรมที่ตามมาอันจะเป็นปัญหาของสังคมต่อไป

ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาท

1. ไม่มีสภาพบังคับต้องขึ้นกับความยินยอมของทั้งสองฝ่าย การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปตามความยินยอมของทั้งสองฝ่ายไม่มีกฎหมายบังคับให้เข้าสู่การกระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนที่จะฟ้องศาลได้ หากฝ่ายใดไม่ประสงค์ที่จะเข้าเจรจากรไกล่เกลี่ยก็สิ้นสุดลง

2. คู่พิพาทใช้เป็นช่องทางในการประวิงคดีให้ล่าช้า คู่พิพาทที่ไม่มีเจตนาที่จะยุติข้อพิพาทหรือยังไม่สามารถจะชำระหนี้ได้จะใช้การไกล่เกลี่ยเป็นช่องทางในการประวิงเวลาทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งเกิดความเบื่อหน่ายและไม่เข้าร่วมเจรจาด้วย

3. สัญญาประนีประนอมมีสภาพบังคับได้เพียงแต่เป็นสัญญา เมื่อคู่พิพาทตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้วหากอีกฝ่ายไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาจะต้องไปฟ้องขอให้ศาลพิพากษาให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งต้องมีการสืบพยายามที่เกี่ยวข้องในการทำสัญญาก่อนพิพากษา ไม่สามารถขอให้บังคับคดีได้เลยเช่นเดียวกับกรณีพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความหรือคำชี้ขาดขออนุญาตตุลาการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 ให้อำนาจศาลสั่งให้คู่ความมาศาลเพื่อยังให้เกิดการตกลงหรือประนีประนอมยอมความและมาตรา 20 ให้ศาลไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความได้ไม่ว่าการพิจารณาจะดำเนินไปแล้วเพียงใดและมาตรา 20 ทวิในการไกล่เกลี่ยศาลจะดำเนินการเป็นการลับต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้ทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้และสามารถแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอมมาช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยได้

2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850-852 บัญญัติให้สัญญาประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาระงับข้อพิพาทที่มีอยู่หรือจะเกิดขึ้นให้เสร็จไปโดยยอมผ่อนผันให้แก่กันและต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือตัวแทนมิฉะนั้นจะฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

3. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปในความผิดต่อส่วนตัวเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความโดยชอบด้วยกฎหมาย

4. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 47(4) ให้อำนาจพนักงานส่งคนลงเคราะห์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในครอบครัวได้และมาตรา 108 กำหนดให้ในการพิจารณาคดีครอบครัวให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่พิพาทได้ตกลงประนีประนอมยอมความกันไม่ว่าการพิจารณาจะดำเนินไปเพียงใด

5. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 33 บัญญัติให้ศาลแรงงานไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันเมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกัน โดยให้ถือว่าคดีแรงงานมีลักษณะพิเศษอันควรระงับลงได้ด้วยความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อทั้งสองฝ่ายจะได้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันไป และสามารถดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าคู่ความก็ได้

4. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 บัญญัติให้นายอำเภอ มีอำนาจไกล่เกลี่ยและเปรียบเทียบความแพ่งที่ทนายพิพาทไม่เกินสองหมื่นบาท

5. พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 มาตรา 14 (8) ให้อำนาจคณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ ประenomข้อพิพาทระหว่างราษฎร ในหมู่บ้านเกี่ยวกับความแพ่ง

6. พระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 มาตรา 13 กำหนดให้ คณะกรรมการควบคุมการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตำบลมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ตามที่ เห็นสมควร

บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประenomข้อพิพาท

1. **ประสานระหว่างคู่พิพาท** ช่วยทำให้คู่พิพาทมาพบปะเจรจาคืนดีกัน ผู้ไกล่เกลี่ย จะเป็นผู้ติดต่อประสานวันนัดเจรจาหาทางให้คู่พิพาทหรือตัวแทนที่มีอำนาจได้มาพบปะพูดคุย กันเพื่อหาแนวทางในการยุติข้อพิพาท

2. **อำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยหรือประenomข้อพิพาท** ผู้ไกล่เกลี่ยจะ ดำเนินการจัดเตรียมสถานที่ ห้องประชุม อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง อาหารและเครื่องดื่มที่จำเป็น เพื่อให้การไกล่เกลี่ยดำเนินไปได้เรียบร้อยภายใต้บรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกัน

3. **ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง** ผู้ไกล่เกลี่ยจะช่วยเสาะหาข้อมูลที่จำเป็นและข้อมูลทาง กฎหมาย แปลความหมาย และเป็นสื่อกลางให้แก่คู่พิพาทได้เข้าใจตรงกัน

4. **ให้ความรู้ในการไกล่เกลี่ยหรือประenomข้อพิพาทตลอดจนการเจรจาต่อรอง แก่คู่พิพาท** ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในระบบไกล่เกลี่ย ควรให้ความรู้และความ เข้าใจเกี่ยวกับระบบการไกล่เกลี่ยแก่คู่พิพาทให้ตระหนักถึงประโยชน์ในการที่จะร่วมกันแก้ไข ปัญหาและระงับข้อพิพาทได้อย่างดีจะทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จได้มาก

5. **ดำเนินการและควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยตามพฤติกรรมแห่งคดีตามที่ เห็นเหมาะสมและสมควร** ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ดำเนินการให้กระบวนการไกล่เกลี่ยสามารถ ดำเนินไปได้จนสำเร็จ โดยควบคุมและดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วไม่ให้ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดประเวงเวลาให้ล่าช้า ป้องกันการโต้เถียงอันจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาท เมื่อถึงทางตัน ก็ดำเนินการหาแนวทางที่จะฝ่าหรือผ่านพ้นอุปสรรคหรือข้อขัดข้องต่างๆ ไปจนสามารถตกลง กันได้

6. **ช่วยในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ** เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำในการร่างหรือตรวจสอบสัญญาประนีประนอมยอมความให้มีผลผูกพันบังคับได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อย ตรวจสอบผู้มีอำนาจลงนามที่มีผลผูกพันแล้วดำเนินการให้คู่พิพาทและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

คุณสมบัติสำคัญของผู้ไกล่เกลี่ย

1. **เป็นอิสระและเป็นกลาง** ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่หรือเข้าข้างฝ่ายใด หากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับฝ่ายใด เช่น เป็นญาติพี่น้อง นายจ้าง ลูกจ้าง หุ้นส่วน ที่ปรึกษากฎหมาย ทนายความ หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางการสมรส เป็นต้น ก็ควรจะเปิดเผยข้อเท็จจริงให้ทุกฝ่ายทราบหรือขอถอนตัวจากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อป้องกันปัญหาการคัดค้านหรือข้อครหาที่จะเกิดกับผู้ไกล่เกลี่ย

2. **รักษาความลับของคู่พิพาท** กระบวนการไกล่เกลี่ยมีการดำเนินการที่เป็นความลับดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องรักษาความลับของคู่พิพาทที่ได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดไม่แพร่พรายให้บุคคลภายนอกทราบอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่พิพาท และจะตามมาซึ่งความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญา

3. **มีความอดทน** ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีความอดกลั้นและอดทน มีจิตใจเยือกเย็น ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อคู่พิพาทพร้อมที่จะรับฟังปัญหา โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ชี้แจงและแสดงเหตุผลได้อย่างเท่าเทียมกันตามสมควร ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องอยู่เหนือความขัดแย้งไม่เข้าไปได้เกี่ยวกับคู่พิพาท

4. **ซื่อสัตย์สุจริต** ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ที่มีจริยธรรม คุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากคู่พิพาทอันจะทำให้ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เป็นกลางหรือไม่เป็นอิสระ

5. **มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาหรือเรื่องที่พิพาท** ถึงแม้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่มีหน้าที่ที่ต้องชี้ขาดข้อพิพาทแต่ก็ควรจะเตรียมตัวศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องที่พิพาทเพื่อที่จะรู้เรื่องและหาแนวทางในทางระงับข้อพิพาทให้แก่คู่พิพาทได้ถูกต้อง

6. **มีความสามารถในการเจรจาและติดต่อสื่อสาร** ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอ่อนโยนในการเจรจา แต่อย่างไรก็ตามจะต้องมีความเข้มแข็งในประเด็นที่พิจารณา ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดครอบงำจนเสียความเป็นธรรมและความเป็นกลางได้ รู้จักพูดในชั้นตอนที่ควรพูด ไม่ควรที่จะพูดอยู่ฝ่ายเดียวโดยไม่เปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้พูดคุยกัน ผู้ไกล่เกลี่ยควร

จะพูดให้น้อยและเป็นผู้รับฟังที่ดีรู้ว่า ขั้นตอนใดควรจะต้องตัดบทหรือหยุดพักหรือเลื่อนการเจรจาออกไปเช่น เห็นว่าทั้งสองฝ่ายต่างมีอารมณ์รุนแรงเข้าหากันอันอาจจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทก็ควรหยุดพักหรือเลื่อนการเจรจาออกไปก่อน

7. มีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีควรจะต้องมีความรอบรู้ในหลายๆ ด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท หลักจิตวิทยาการไกล่เกลี่ย ตลอดจนจนผ่านประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยยิ่งมากเท่าใดก็จะทำให้มีความเชี่ยวชาญและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ทั้งยังต้องขยันหมั่นเพียรค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องใช้หลักการไกล่เกลี่ย หลักจิตวิทยาและการเจรจาต่อรองโดยใช้วาทศิลป์ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามรูปคดีและอุปนิสัยใจคอของคู่พิพาทรวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นภาวะทางเศรษฐกิจของคู่พิพาท ดังนั้นจึงไม่มีขั้นตอนการดำเนินการที่แน่นอนตายตัว อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติขั้นตอนที่เป็นที่นิยมกันทั่วไปทั้งคดีที่เป็นข้อพิพาททั้งในประเทศและระหว่างประเทศพอสรุปได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การเปิดประชุมไกล่เกลี่ยนัดแรก การไกล่เกลี่ยจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับการไกล่เกลี่ยนัดแรกว่าจะเริ่มต้นได้ด้วยดีหรือไม่ หากสามารถเริ่มต้นได้ด้วยดีสามารถอธิบายให้คู่พิพาทเข้าใจและมองเห็นประโยชน์ในการที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาแล้วข้อพิพาทดังกล่าวก็มีแนวโน้มว่า จะยุติได้เกือบร้อยละห้าสิบแล้ว ในขั้นตอนนี้มีกิจกรรมที่ต้องทำหลายประการได้แก่

แนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแนะนำตัวเองให้คู่พิพาททราบชื่อที่อยู่ อาชีพฯ พร้อมทั้งเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจจะกระทบต่อความเป็นอิสระและความเป็นกลาง หรืออาจจะถูกคัดค้านให้คู่พิพาททราบ ทำความสนิทสนมคุ้นเคยเพื่อสร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตัว โดยให้แต่ละฝ่ายแนะนำตัวเพื่อจะได้ทำความรู้จักสามารถเรียกชื่อได้ถูกต้องตลอดจนทราบความเกี่ยวข้องและสถานภาพของแต่ละฝ่ายว่าเป็นตัวความหรือผู้แทนซึ่งมีอำนาจตัดสินใจในการเจรจามากน้อยเพียงใด

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องตรวจสอบผู้เข้าร่วมประชุมว่า ได้รับมอบอำนาจมาถูกต้อง และมีอำนาจตัดสินใจหรือไม่เพื่อให้การเจรจาและการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและมีผลบังคับได้เมื่อเห็นว่า ชอบแล้วก็ดำเนินการให้คู่พิพาทลงนามในหนังสือยินยอมให้ไกล่เกลี่ย ควรให้คู่พิพาทลงนามตกลงยินยอมให้ไกล่เกลี่ยและรับ

ว่าจะไม่นำข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนไปใช้ในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือในชั้นศาล เพื่อรักษาความลับของคู่พิพาทและให้คู่พิพาทเกิดความมั่นใจและไว้วางใจในการที่จะเปิดเผยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย

อธิบายให้คู่พิพาททราบถึงข้อดีและประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยว่าจะเป็นประโยชน์อย่างไร โดยให้คู่พิพาทมองหรือพิจารณาถึงประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายและแจ้งขอบเขตอำนาจของผู้ไกล่เกลี่ยว่า เป็นคนกลางที่เข้ามาประสานในการเจรจา ไม่มีอำนาจในการทำคำชี้ขาดหรือบังคับให้คู่พิพาททำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยทำความเข้าใจและตกลงกฎข้อบังคับตลอดจนวิธีปฏิบัติตนของแต่ละฝ่ายเช่น กำหนดให้ฝ่ายใดพูดก่อนขณะที่อีกฝ่ายพูดให้อีกฝ่ายฟังไม่ได้แย้งหรือขัดจังหวะเมื่อผู้ไกล่เกลี่ยอนุญาตให้พูดจึงพูดได้

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบถึงความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยว่าเป็นคนกลางที่เป็นอิสระไม่ได้เป็นผู้แทนหรือเกี่ยวข้องกับฝ่ายใดและแม้ว่าจะมีการประชุมกับฝ่ายใดแต่เพียงฝ่ายเดียวบ้างจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระและเป็นกลาง และแจ้งให้คู่พิพาททราบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ อนุญาตให้ผู้ที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ คู่ความ ผู้แทนหรือผู้รับมอบอำนาจหรือบุคคลที่คู่พิพาทยินยอมให้เข้าร่วมเท่านั้น ข้อมูล ข้อเท็จจริง เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถนำไปเปิดเผยได้ และไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการหรือชั้นศาลได้ เพื่อให้คู่พิพาทเกิดความเชื่อถือและมั่นใจในการที่จะเปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงในการเจรจาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ควรให้ให้คู่พิพาททราบว่า จะมีการประชุมฝ่ายเดียว โดยผู้ไกล่เกลี่ยแจ้งให้คู่พิพาททราบก่อนว่าจะประชุมกับคู่พิพาทที่ละฝ่ายโดยพยายามให้คู่พิพาทเห็นชอบหรือตกลงด้วยและจะเป็นการดีอย่างยิ่งที่คู่พิพาทร้องขอให้มีการประชุมฝ่ายเดียว และประการสุดท้ายที่สำคัญที่สุดผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องอธิบายให้คู่พิพาทเห็นและตระหนักว่า การไกล่เกลี่ยเป็นการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะต้องมีการลดหย่อนผ่อนปรนโดยลดทิวให้แกกันไม่มุ่งแต่จะเอาชนะกัน

2. การค้นหาประเด็นข้อพิพาทและความต้องการของคู่พิพาท

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องให้คู่พิพาทเสนอข้อเท็จจริงและเรื่องราวและข้อเรียกร้องโดยย่อเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการที่จะทราบถึงความต้องการและข้อเรียกร้องตลอดจนสิ่งที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายจะยอมรับได้ในขั้นตอนแรกของการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้พูดและเสนอข้อเท็จจริงให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้พูดอย่าง

เท่าเทียมกัน เนื่องจากส่วนใหญ่ในระยะแรกของการไกล่เกลี่ยคู่พิพาทต่างฝ่ายต่างจะสงวนท่าทีไม่ยอมเป็นฝ่ายยื่นข้อเสนอก่อนเนื่องจากเกรงว่า จะได้รับน้อยเกินไปกว่าที่อีกฝ่ายจะให้ หรือเสนอมากเกินไปกว่าที่อีกฝ่ายประสงค์จะเรียกร้อง

ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้รับฟังและรวบรวมข้อเท็จจริงให้มากที่สุด ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นนักฟังและจับประเด็นที่ตีรวบรวบข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุดตอนใดเกิดความสงสัยให้สอบถามคู่พิพาทให้ได้ความกระจ่าง ให้แต่ละฝ่ายอธิบายข้อสงสัยที่เกิดขึ้นให้กระจายโดยจำแนกจุดยืนและความต้องการของแต่ละฝ่ายว่ามีความต้องการอะไรบ้าง และยอมลดหย่อนผ่อนปรนกันได้เพียงใดเพื่อทราบจุดต่างของแต่ละฝ่าย

3. การตรวจสอบประเด็นข้อพิพาทในการประชุมฝ่ายเดียว

เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยพิจารณาว่าควรจะได้มีการประชุมฝ่ายเดียวแยกจากกันควรจะสอบถามความยินยอมของคู่พิพาท และจะใช้เมื่อพิจารณาเห็นว่าจำเป็นเท่านั้น โดยจะต้องระมัดระวังในการใช้คำพูดและการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในการแยกประชุมฝ่ายเดียวผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องชี้แจงให้คู่พิพาทมั่นใจในความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ยว่า การประชุมฝ่ายเดียวนั้นผู้ไกล่เกลี่ยก็ยังคงเป็นกลางและเป็นอิสระอยู่ ข้อมูลที่ได้จากแต่ละฝ่ายในการประชุมฝ่ายเดียวจะต้องเก็บเป็นความลับเว้นแต่คู่ความยินยอมให้เปิดเผย คำพูดที่แต่ละฝ่ายหนึ่งพูดถึงอีกฝ่ายหนึ่งในทางที่ไม่ดีอันอาจจะก่อให้เกิดความขุ่นเคืองใจกันนั้นไม่ควรจะเล่าต่อให้อีกฝ่ายหนึ่งฟัง

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องทำความเข้าใจถึงความต้องการอันแท้จริงของคู่พิพาทว่า มีความประสงค์อะไรและข้อเรียกร้องที่เรียกจะลดหย่อนได้มากที่สุดเพียงใดและอีกฝ่ายจะชำระให้ได้มากที่สุดเพียงใด ข้อใดสามารถที่จะสละหรือลดลงได้บ้างหรือไม่ จากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ส่งผ่านข้อมูลที่คู่พิพาทยินยอมให้เปิดเผยแก่อีกฝ่าย ข้อมูลใดที่สามารถจะเปิดเผยได้ให้ส่งอีกฝ่ายทราบและ นำข้อมูลมาเชื่อมโยงหาความเป็นไปได้ในการตกลงกันโดยกระตุ้นคู่พิพาทให้เกิดความพยายามที่จะตกลงกัน

4. การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในประเด็นพิพาท

ภายหลังจากการประชุมฝ่ายเดียวผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องสรุปประเด็นทั้งหมดทั้งประเด็นหลักหรือประเด็นย่อย ว่ามีประเด็นข้อพิพาทมากน้อยเพียงใดประเด็นใดคู่พิพาทรับกันได้ก็ตัดออกไป เพื่อทำให้ประเด็นแตกต่างให้แคบลง นอกจากนี้ผู้ไกล่เกลี่ยจะต่อเสนอทางเลือกที่

เป็นไปได้แก่คู่พิพาท โดยหาทางเลือกหลายๆ ทางที่มีทางเป็นไปได้มากที่สุดให้แก่คู่พิพาท เช่น ในกรณีพิพาทในเรื่องสัญญาซื้อขาย อาจจะเสนอแนวทางในการผ่อนชำระเป็นรายเดือน พัก ดอกเบี้ยไว้ก่อน ขยายเวลาการชำระหนี้ ปรับหนี้ระยะสั้นเป็นระยะยาว ชำระหนี้ด้วยหลักทรัพย์ ที่เป็นประกัน ใช้หลักทรัพย์อย่างอื่นดีใช้หนี้เช่น บ้าน ที่ดิน แลกหนี้เป็นทุน

ในการไกล่เกลี่ยให้ผู้ไกล่เกลี่ยขจัดทางเลือกที่คู่พิพาทรับไม่ได้ออกไปเช่นกรณี กู้ยืมเงินธนาคารเจ้าหนี้มักจะไม่ได้เงินที่กู้ การต่อรองขอลดต้นเงินจึงต้องตัดออกไปแล้วหา แนวทางอื่นแทนเช่น ขยายระยะเวลาชำระหนี้โดยในระยะแรกชำระจำนวนน้อยก่อนแล้วค่อยๆ เพิ่มขึ้นในระยะหลัง ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องค้นหาจุดยืนของแต่ละฝ่ายว่าต้องการอะไรแล้วแก้ไข ให้มากพอกัน ใช้แรงกดดันให้ตกลงกัน โดยชี้แจงให้พิจารณาถึงผลดีผลเสียและความยุ่งยาก อันอาจจะเกิดขึ้นตลอดจนเวลาและค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียไปเมื่อเทียบกับความแตกต่างใน จำนวนทรัพย์สินหรือเงินที่ยังโต้แย้งกันอยู่

5. การจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

ภายหลังจากที่คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้และผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าไม่ขัดต่อ กฎหมายแล้วควรจะมีมติดำเนินการร่างสัญญาประนีประนอมยอมความให้เป็นไปตามที่คู่พิพาท ตกลงกันและให้มีผลบังคับได้ให้คู่พิพาทหรือผู้แทนที่มีอำนาจลงนามให้มีผลผูกพันเนื่องจากหาก ทั้งระยะเวลาให้เนิ่นนานออกไปแล้วคู่พิพาทอาจจะเปลี่ยนใจได้

ในการร่างสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นผู้ไกล่เกลี่ยอาจให้คู่พิพาทใส่ เนื้อหาข้อตกลงเอง หรือช่วยร่างตามเนื้อหาที่คู่พิพาทต้องการ จากนั้นตรวจสอบทบทวนข้อตกลง ให้ถูกต้องครบถ้วน และไม่ขัดต่อกฎหมายเมื่อเห็นว่าถูกต้องแล้วก็อ่านให้คู่พิพาทฟัง ให้คู่พิพาท และพยานลงลายมือชื่อในต้นฉบับ คู่ฉบับและสำเนา ให้ทั้งสองฝ่ายเก็บไว้คนละฉบับ

ความรู้และขั้นตอนเบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยจะเป็นแนวทางให้การปฏิบัติหน้าที่ ของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดีต่อไป

นายปรัชญา ออยู่ประเสริฐ

ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา

สำนักกระจัดข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

20 ตำรา เกี่ยวกับการโกล่กลี่ย

20 คำถาม เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ *

20 คำถามเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย

1. การไกล่เกลี่ยคืออะไร

การไกล่เกลี่ยคือวิธีการระงับข้อพิพาทวิธีการหนึ่ง ที่คู่พิพาทยินยอมตกลงให้บุคคลที่สามช่วยเหลือให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันจนสามารถตกลงกันได้ อย่างสันติและทำสัญญาประนีประนอมยอมความระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้

2. ผู้ไกล่เกลี่ยคือใคร

ผู้ไกล่เกลี่ยคือบุคคลที่สามที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลางมีวิญญูธรรมหรือคุณวุฒิ ตลอดจนมีความรู้และประสบการณ์ในด้านการไกล่เกลี่ย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง จิตวิทยาการเจรจาและการไกล่เกลี่ยที่คู่พิพาทยินยอมให้มาช่วยเหลือในการเจรจาระงับข้อพิพาทในกรณีที่เป็นข้อพิพาท ในศาลผู้ไกล่เกลี่ยคือ ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนอมข้อพิพาทที่อบรมและขึ้นทะเบียนไว้ หากเป็นกรณีข้อพิพาทนอกศาลผู้ไกล่เกลี่ยคือ อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นายอำเภอ คณะกรรมการหมู่บ้านหรือผู้ไกล่เกลี่ยที่คู่พิพาทยินยอมให้ไกล่เกลี่ย

3. ผู้ไกล่เกลี่ยมีอำนาจตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทหรือไม่

ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการชี้ขาดตัดสินข้อพิพาทดังเช่นผู้พิพากษาและอนุญาโตตุลาการ อีกทั้งไม่มีอำนาจที่จะบังคับให้คู่พิพาทตกลงประนีประนอมยอมความกัน และการไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความยินยอมของคู่พิพาท

4. ข้อพิพาทใดที่สามารถใช้วิธีการไกล่เกลี่ยได้

การไกล่เกลี่ยสามารถใช้ได้กับข้อพิพาททางแพ่งทุกประเภท เช่น กู้ยืม ครอบครองมรดก ฯลฯ ข้อพิพาททางอาญาอันเป็นความผิดยอมความได้ เช่น ยักยอก ฉ้อโกง ทำให้เสียทรัพย์ อนาคต สำหรับความผิดทางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับอาญานั้นสามารถไกล่เกลี่ยได้เฉพาะในทางแพ่งเช่นขักรดโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนั้นสามารถตกลงกันชำระค่าเสียหายทางละเมิดที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนั้น อาญาฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายเจ้าพนักงานต้องดำเนินการต่อไป

* ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา

5. การไกล่เกลี่ยมีข้อดีอย่างไร

การไกล่เกลี่ยมีข้อดีและเป็นประโยชน์ต่อคู่พิพาทหลายประการดังต่อไปนี้

- ก. สะดวกรวดเร็ว
- ข. ประหยัดค่าใช้จ่าย
- ค. สร้างความพึงพอใจแก่คู่พิพาท
- ง. รักษาความลับของคู่พิพาท
- จ. รักษาสัมพันธ์ภาพของคู่พิพาท
- ฉ. สร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน
- ช. ลดปริมาณคดีของศาล
- ช. สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

6. คู่พิพาทสามารถคัดค้านผู้ไกล่เกลี่ยได้หรือไม่

คู่พิพาทสามารถคัดค้านและเปลี่ยนตัวผู้ไกล่เกลี่ยได้หากเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่เป็นอิสระหรือเป็นกลาง มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับคู่พิพาทฝ่ายใด เช่น เป็นญาติ พี่น้อง เพื่อน นายจ้าง ทนายความ ที่ปรึกษา หุ้นส่วน ฯลฯ

7. ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร

คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีนั้นต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลางไม่เข้าข้างหรือมีประโยชน์ได้เสียกับฝ่ายใด มีจริยธรรมและความซื่อสัตย์ ไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากคู่พิพาท มีความสามารถในการเก็บรักษาความลับตลอดจนมีความอดทน มีความเมตตา และพยายามที่จะช่วยเหลือให้คู่พิพาทสามารถยุติข้อพิพาทลงได้

8. เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจะติดต่อทำการไกล่เกลี่ยที่ใดได้บ้าง

เมื่อท่านมีข้อพิพาทและประสงค์จะไกล่เกลี่ยท่านสามารถที่จะติดต่อผู้ไกล่เกลี่ยหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ดังนี้

8.1 กรณียังไม่ได้ฟ้องคดี

8.1.1 ในต่างจังหวัดที่มีการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนแล้ว ท่านสามารถติดต่อกับอาสาสมัครได้โดยตรงโดยสอบถามรายชื่อและที่อยู่ได้จาก สำนักงานประจำศาลจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ ฯลฯ

ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลท่านสามารถติดต่อได้ที่ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

8.1.2 กรณีที่ฟ้องคดีแล้ว ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดท่านสามารถติดต่อได้ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลที่ฟ้องคดีนั้น นอกจากนี้ในกรุงเทพมหานครหรือปริมณฑลท่านสามารถติดต่อได้ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

9. การไกล่เกลี่ยมีค่าใช้จ่ายหรือไม่ การไกล่เกลี่ยโดยอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ส่วนการไกล่เกลี่ยในศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระงับข้อพิพาท ในข้อพิพาททางการเงินที่มีการฟ้องคดีแล้วคู่พิพาทไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ถ้าเป็นข้อพิพาทอื่นๆ คู่พิพาทจะต้องเสียค่าบริการผู้ไกล่เกลี่ยฝ่ายละกึ่งหนึ่ง

10. การไกล่เกลี่ยเริ่มต้นเมื่อใด

การไกล่เกลี่ยเริ่มต้นเมื่อคู่พิพาทยินยอมเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและผู้ไกล่เกลี่ยครบตามจำนวนที่ตกลงกันได้แล้ว

11. ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยมีอะไรบ้าง

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยทั่วไปประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ๆ 5 ประการดังนี้

1. การเปิดการเจรจาครั้งแรก
2. การรับฟังปัญหาข้อเท็จจริง ข้อคัดค้านและข้อโต้แย้งของคู่กรณี
3. การประชุมฝ่ายเดียว
4. การรวบรวมปัญหาและสรุปประเด็นข้อพิพาท
5. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

12. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลมีขั้นตอนอย่างไร

1. คู่ความร้องขอให้ไกล่เกลี่ย
2. ผู้พิพากษาส่งคดีให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลดำเนินการ
3. ผู้พิพากษาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมบุคคลภายนอกที่ขึ้นทะเบียนไว้ดำเนินการไกล่เกลี่ย
4. ถ้าตกลงกันได้ก็ถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์หรือมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความต่อไป
5. ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็ดำเนินกระบวนการไปตามปกติ

13. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลโดยสำนักกระงับข้อพิพาทมีขั้นตอนอย่างไร

การไกล่เกลี่ยโดยสำนักกระงับข้อพิพาทมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. คู่พิพาทร้องขอให้ไกล่เกลี่ยได้ทั้งก่อนฟ้องคดีและภายหลังฟ้องคดี
2. ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำนักกระงับข้อพิพาทดำเนินการให้คู่พิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย
3. ผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
4. ถ้าตกลงกันได้ก็ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ
5. ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็จำหน่ายคดีจากสำนักกระงับข้อพิพาท
6. ในกรณีที่ศาลส่งคดีให้สำนักกระงับข้อพิพาทดำเนินการก็แจ้งผลคดีคืนให้ศาล

มีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความต่อไป หากตกลงกันไม่ได้ศาลก็จะดำเนินการสอบสวนพิจารณาไปตามปกติ

14. การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดเมื่อใด

การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดดังต่อไปนี้

1. เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ
2. เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ประสงค์จะดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป
3. เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยสั่งให้ยุติการไกล่เกลี่ยเนื่องจากคู่พิพาทไม่สามารถตกลงกันได้

15. การไกล่เกลี่ยใช้เวลานานเท่าใด

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลจะใช้เวลาไม่นานนักซึ่งตามระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมจะใช้เวลา 1-6 เดือน นับตั้งวันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนสุดท้ายเพื่อป้องกันการประวิงคดี

16. การที่คู่พิพาทเปิดเผยข้อเท็จจริงในการไกล่เกลี่ยจะทำให้เสียเปรียบในการต่อสู้คดีในศาลในกรณีที่ไม่สามารถตกลงกันได้หรือไม่

หลักการของการไกล่เกลี่ยจะกระทำการลับ ไม่สามารถเปิดเผยต่อบุคคลภายนอกได้เว้นแต่คู่พิพาทจะยินยอม โดยจะให้คู่พิพาทตกลงกันไว้ว่าจะไม่นำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในการไกล่เกลี่ยไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีต่อไป หากการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จไม่ว่าจะเป็น การต่อสู้คดีในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือในชั้นพิจารณาคดีของศาลต่อไป เพื่อให้คู่พิพาทเกิดความมั่นใจในการที่จะเปิดเผยข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

17. สัญญาประนีประนอมยอมความมีผลอย่างไร

เมื่อคู่พิพาทลงลายมือชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วทำให้ข้อพิพาทดังกล่าวระงับไปตามข้อตกลงโดยคู่พิพาทผูกพันที่จะปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำขึ้นแทน

18. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความควรทำอย่างไร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 851 สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายหรือผู้แทน ดังนั้นสัญญาประนีประนอมยอมความจึงต้องทำเป็นหนังสือโดยเขียนหรือพิมพ์ติดขึ้นอย่างน้อยสองฉบับแล้วให้คู่พิพาทตรวจดูข้อตกลงว่า เป็นไปตามที่ตกลงกันหรือไม่ โดยตรวจสอบว่าผู้ที่ลงลายมือชื่อเป็นตัวแทนที่มีอำนาจทำการแทนตามกฎหมายให้คู่พิพาท หากมีข้อความแก้ไขตกเติมก็ให้ทั้งสองฝ่ายลงชื่อกำกับ แล้วให้พยานอย่างน้อยสองคนลงลายมือชื่อให้คู่พิพาทเก็บไว้คนละฉบับ

19. หากคู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องทำอย่างไร

กรณีที่คู่พิพาทไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ คู่ความอีกฝ่ายสามารถดำเนินการได้โดยแยกเป็นสองกรณีดังนี้

- 1 กรณีที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันนอกศาล คู่พิพาทต้องนำคดีไปฟ้องศาลที่มีเขตอำนาจ ได้แก่ ศาลที่สถานที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือคู่พิพาทมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจ โดยอ้างสัญญาประนีประนอมยอมความและพยานที่เกี่ยวข้องในการทำสัญญาเป็นพยาน ให้ศาลตัดสินและบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
- 2 กรณีที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความในชั้นศาลแล้วศาลพิพากษาให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น คู่พิพาทฝ่ายที่ชนะคดีสามารถร้องขอต่อศาลที่ทำคำพิพากษาให้บังคับคดีให้โดยตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไปติดตามยึดหรืออายัดทรัพย์สินออกขายทอดตลาดชำระหนี้ให้แก่โจทก์ต่อไป

20. เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้จะได้รับสิทธิประโยชน์อย่างไรบ้าง

ในกรณีที่ตกลงกันได้โดยถอนฟ้องหรือขอให้ศาลพิพากษาตามยอมก่อนสืบพยาน ศาลจะคืนค่าขึ้นศาลให้สามในสี่หรือให้เป็นกรณีพิเศษตามที่ศาลพิจารณาเห็นสมควร นอกจากนี้หากเป็นข้อพิพาททางการเงินก็จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่นการยกเว้นภาษีอากร การลดค่าธรรมเนียมการโอนและจดทะเบียนจำนองอสังหาริมทรัพย์และไม่ต้องเสียค่าอากรแสตมป์

**ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ลักษณะครอบครัว**

1. ความหมายของการหมั้น

การหมั้น หมายถึง การที่ฝ่ายชายนำทรัพย์สินให้ไว้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น

ของหมั้นนี้ฝ่ายชายจะต้องมอบให้แก่ฝ่ายหญิงก่อน หรือในขณะที่ทำการหมั้นนั้น ถ้าให้ภายหลังจากที่มีการหมั้นกันแล้ว ไม่ถือว่าเป็นของหมั้น

ของหมั้นให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิง เมื่อได้มีการหมั้นแล้ว

2. เมื่อมีการหมั้นแล้ว ต่อมาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาหมั้น จะฟ้องร้องศาลให้บังคับฝ่ายนั้นให้ทำการสมรสได้หรือไม่

เมื่อมีการหมั้นกันแล้ว ต่อมาถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมสมรสด้วย จะมีการฟ้องร้องต่อศาลให้บังคับฝ่ายที่ผิดสัญญาหมั้นให้ทำการสมรสกับตนไม่ได้

ตัวอย่าง นาย ก. ทำการหมั้นกับ น.ส. ข. ต่อมา น.ส. ข. ผิดสัญญาหมั้น ไม่ยอมสมรสกับ นาย ก. นาย ก. จะฟ้องขอให้ศาลบังคับให้ น.ส. ข. สมรสกับตนไม่ได้

และถ้าสัญญาหมั้นมีข้อตกลงกันไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับในเมื่อผิดสัญญาหมั้น ย่อมเป็นโมฆะ

ตัวอย่าง นาย ก. ทำการหมั้นกับ น.ส. ข. โดยตกลงกันว่าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา ฝ่ายนั้นต้องชำระค่าปรับ 1 แสนบาท ข้อตกลงเช่นนี้เป็นโมฆะ

3. บุคคลที่ทำการหมั้นได้

การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ถ้ามีอายุไม่ถึง 17 ปี ก็ทำการหมั้นไม่ได้ หากขึ้นทำการหมั้น การหมั้นย่อมตกเป็นโมฆะเสียเปล่า

ชายหญิงที่มีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ จะทำการหมั้นได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองก่อน

ถ้าชายหญิงมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว ย่อมทำการหมั้นได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

ถ้าบิดามารดาของชายหญิงทั้งสองฝ่ายได้ทำการหมั้นกันเอง โดยไม่ได้รับความยินยอมจากชายหญิงเลยจะได้หรือไม่

บิดามารดาของชายหญิงทั้งสองฝ่ายยอมทำการหมั้นได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากชายหญิงก่อน แต่ถ้าต่อมาชายหรือหญิงไม่ยอมทำการสมรสกัน ชายหญิงไม่ต้องรับผิดชอบส่วนตัว แต่บิดามารดาของฝ่ายที่ผิดสัญญาหมั้นต้องรับผิดชอบ

4. ถ้ามีการผิดสัญญาหมั้น

เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เพื่อทดแทนความเสียหายดังนี้ คือ

1. ทดแทนความเสียหายต่อกายหรือชื่อเสียงของชายหรือหญิงนั้น
2. ทดแทนความเสียหายเนื่องจากที่คู่หมั้น บิดามารดา หรือบุคคลผู้กระทำการในฐานะเช่นบิดามารดาได้ใช้จ่าย หรือตกเป็นลูกหนี้ผู้อื่นในการเตรียมการสมรสโดยสุจริตและตามสมควร เช่น ได้ซื้อชุดแต่งงาน เครื่องเรือนที่จะใช้ในการสมรส เป็นต้น
3. ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้นได้จัดการทรัพย์สิน หรือการอื่นเกี่ยวกับอาชีพหรือทางทำมาหาได้ของตนไปโดยสมควร ด้วยการคาดหมายว่าจะได้มีการสมรส เช่น ชายได้ขอร้องให้หญิงลาออกจากงานเพื่อเตรียมตัวแต่งงาน แล้วชายผิดสัญญาไม่ยอมสมรสด้วยหญิงยอมฟ้องเรียกค่าเสียหายได้

ในบางกรณีที่หญิงเป็นฝ่ายฟ้องคดี (มีสิทธิได้รับค่าทดแทน) ศาลอาจชี้ขาดว่าของหมั้นที่ตกเป็นของฝ่ายหญิงนั้นเป็นค่าทดแทนทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

ในกรณีที่ฝ่ายชายเป็นฝ่ายผิดสัญญาหมั้น ของหมั้นยอมตกเป็นสิทธิของหญิง ถ้าฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายผิดสัญญา ต้องคืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชาย

ในกรณีคู่หมั้นฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรส อีกฝ่ายหนึ่งจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้ และถ้าหญิงตาย ฝ่ายหญิงต้องคืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชาย แต่ถ้าฝ่ายชายตาย ฝ่ายหญิงไม่ต้องคืนของหมั้น

5. ชายหญิงหมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นได้

1. ในกรณีมีสาเหตุสำคัญอันเกิดจากหญิงคู่หมั้นทำให้ชายไม่สมควรสมรสกับหญิงนั้น เช่น นาย ก. หมั้นกับ น.ส. ข. แล้วต่อมา น.ส. ข. ถูกคนร้ายข่มขืนกระทำชำเรา ทำให้ นาย ก. ไม่สมควรแต่งงานกับ น.ส. ข. เช่นนี้ นาย ก. บอกเลิกสัญญาหมั้นได้ และหญิงต้องคืนของหมั้นให้แก่ชาย

2. ถ้าหญิงกระทำชั่วอย่างร้ายแรงภายหลังการหมั้น เป็นเหตุให้ชายบอกเลิกสัญญาแล้ว หญิงนั้นจะต้องชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ฝ่ายชายเสมือนหนึ่งเป็นผู้ผิดสัญญาหมั้น และต้องคืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชายด้วย เช่น ภายหลังจากที่ได้หมั้นกันแล้ว หญิงได้ไปหลับนอนกับชายอื่น เช่นนี้ นอกจากจะต้องคืนของหมั้นให้แก่ชายซึ่งใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นแล้ว ยังต้องชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ชายอีกด้วย

6. หญิงคู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นได้

1. ในกรณีที่มีเหตุสำคัญอันเกิดจากชายคู่หมั้น ทำให้หญิงไม่สมควรสมรสกับชายนั้น หญิงก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ โดยไม่ต้องคืนของหมั้นแก่ชาย

2. ถ้าชายกระทำชั่วอย่างร้ายแรงภายหลังการหมั้น เป็นเหตุให้หญิงบอกเลิกสัญญาแล้ว ชายนั้นต้องชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ฝ่ายหญิงเสมือนหนึ่งเป็นผู้ผิดสัญญาหมั้น เช่น ภายหลังจากการหมั้นแล้ว ชายคู่หมั้นไปได้เสียกับหญิงอื่นและยกย่องในฐานะภรรยา เช่นนี้ หญิงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นและเรียกค่าทดแทนจากชายคู่หมั้นได้

การสมรส

1. การสมรสจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายได้โดยวิธีใด

การสมรสจะมีผลสมบูรณ์เป็นสามีภรรยากันได้โดยชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อได้จดทะเบียนสมรสกันที่อำเภอหรือที่ทำการเขตแล้ว

ถ้าชายหญิงเพียงแต่จัดพิธีทางศาสนา แล้วจัดสมรสอย่างใหญ่โตมโหฬาร และอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา ชายหญิงนั้นก็หาได้เป็นสามีภรรยากันได้โดยชอบด้วยกฎหมายไม่ เพราะไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน

2. ประโยชน์ของการจดทะเบียนสมรส

1. ถ้าให้การสมรสชอบด้วยกฎหมาย มีผลผูกพันสามีภรรยาทั้งสองฝ่าย ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไปจดทะเบียนสมรสกับผู้อื่นอีกไม่ได้ ถ้ามีการจดทะเบียนสมรสซ้อนเกิดขึ้นอีก ย่อมฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการสมรสที่จัดครั้งหลังได้ และผู้จดทะเบียนซ้อนต้องรับผิดทางอาญารฐานแจ้งความเท็จอีกด้วย

2. บุตรที่เกิดมาย่อมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาเสมอ มีสิทธิได้รับค่าเลี้ยงดูและรับมรดกของบิดามารดาได้

3. ทำให้สามีภรรยาต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยากันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

4. มีสิทธิได้รับมรดกของคู่สมรสฝ่ายที่ตายก่อน

5. มีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้

6. ทำให้สามีภรรยาที่กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก ทำให้เสียทรัพย์ บุกรุก ต่อคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย

7. ทำให้มีสิทธิรับมรดกความทางอาญา คือ ฟ้องร้องต่อศาลหรือร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในกรณีที่มีหรือภรรยาถูกทำร้ายจนตายหรือบาดเจ็บจนจัดการเองไม่ได้

3. ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

กฎหมายได้แบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สินส่วนตัว
2. สินสมรส

1. สินส่วนตัว คือ

- (1) ทรัพย์สินที่สามีหรือภรรยาได้มาก่อนการสมรส
- (2) ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรส ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น สามีเป็นหมอ ก็คือ เครื่องมือเครื่องใช้การประกอบอาชีพ ภรรยาเป็นช่างทำผม ก็คือ เครื่องใช้ไม้สอยที่เกี่ยวกับการทำผม

(3) ทรัพย์สินที่สามีหรือภรรยาได้มาระหว่างสมรส โดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หา เช่น สามีได้รับมรดกจากบิดาที่ถึงแก่กรรม หรือภรรยาได้รับรถยนต์ที่บิดายกให้

(4) ทรัพย์สินที่เป็นของหมั้นยอมเป็นของภรรยาฝ่ายเดียว

2. สินสมรส คือ

(1) ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างการสมรส เช่น สามีทำมาหากินได้ระหว่างการสมรส เป็นต้น

(2) ทรัพย์สินที่สามีหรือภรรยาได้มาระหว่างการสมรสโดยทางพินัยกรรม หรือการให้เป็นหนังสือ เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นสินสมรส เช่น มารดาของภรรยา (แม่ยาย) ได้ทำพินัยกรรมยกที่ดินให้แก่สามีภรรยาโดยระบุว่าเป็นสินสมรส

(3) ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว เช่น ก่อนแต่งงานสามีมีวัวมาด้วย 1 ตัว เป็นตัวเมีย หลังแต่งงานได้ออกลูกมา 1 ตัว ลูกวัวนี้ยอมเป็นสินสมรส

4. การจัดการทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

สินส่วนตัวของฝ่ายใด ฝ่ายนั้นเป็นผู้มีอำนาจจัดการแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ภรรยาติดกวางอยู่ก่อนแต่งงาน 1 ห้อง ภายหลังจากแต่งงานแล้วก็ตาม ภรรยายังมีสิทธิจัดการกวางนั้นได้เองตามที่ต้องการ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสามี

สินสมรส สามีภรรยายอมมีอำนาจจัดการร่วมกันเสมอ กล่าวคือ ต้องได้รับความยินยอมจากทั้งสองฝ่าย ถ้าฝ่ายใดจัดการไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากฝ่ายหนึ่งแล้ว ฝ่ายนั้นมีอำนาจฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนได้ เช่น นาย ก. นำที่นาไปจำนองไว้กับ นาย ข. โดยที่ไม่ได้รับความยินยอมจากภรรยา ก่อน ภรรยาของ นาย ก. มีสิทธิฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการจำนองนั้นได้

ถ้าสามีหรือภรรยาไม่ยอมให้ความยินยอมในการจัดการสินสมรส โดยไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผล หรือไม่อยู่ในสภาพที่จะให้ความยินยอมได้ อีกฝ่ายหนึ่งร้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตแทนได้

ข้อยกเว้น แต่ถ้าสามีหรือภรรยาได้ทำสัญญาก่อนการสมรสไว้ในทะเบียนสมรสพร้อมกับการจดทะเบียนสมรสว่า ให้สามีหรือภรรยาเพียงฝ่ายเดียวมีอำนาจจัดการสินสมรสเพียงฝ่ายเดียวแล้ว ฝ่ายนั้นแต่เพียงฝ่ายเดียวยอมมีอำนาจจัดการสินสมรสได้ แต่ถ้าฝ่ายนั้นจัดการสินสมรสจนเสียหาย หรือจะทำให้เกิดความเสียหายแก่สินสมรส หรือมีหนี้สินเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสินสมรส คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจร้องให้ศาลสั่งให้ตนเป็นผู้มีอำนาจจัดการสินสมรส แต่เพียงผู้เดียว หรือขอให้แยกสินสมรสก็ได้

สินสมรสเมื่อแยกแล้ว ส่วนที่แยกออกเป็นของสามีหรือภรรยาแล้ว ย่อมเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นแต่เพียงฝ่ายเดียว

ถ้าสามีภรรยาเป็นหนี้ร่วมกัน ให้ชำระหนี้ด้วยสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายหนี้ร่วม หมายถึง หนี้ที่สามีภรรยาร่วมกันเป็นหนี้ต่อเจ้าหนี้ รวมถึงหนี้ที่สามีหรือภรรยาเพียงฝ่ายเดียวได้ก่อขึ้นในระหว่างการสมรส ดังนี้คือ

(1) หนี้เกี่ยวกับการจัดการอันจำเป็นในครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัว และการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่อัธยาศัย

(2) หนี้ที่เกี่ยวกับสินสมรส เช่น ภรรยาไปกู้เงินมาซ่อมแซมบ้านอันเป็นเรือนหอที่ได้มาภายหลังการสมรส เป็นต้น

(3) หนี้ที่เกิดจากการงานซึ่งสามีภรรยาทำด้วยกัน เช่น สามีภรรยาประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง แล้วภรรยาไปกู้เงินมาซื้ออุปกรณ์ก่อสร้างมาใช้ในกิจการรับเหมาก่อสร้าง ย่อมเป็นหนี้ร่วม

(4) หนี้ที่สามีหรือภรรยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์เพียงฝ่ายเดียวแต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน เช่น ภรรยาไปกู้เงินบุคคลอื่น แล้วนำไปใช้จ่ายส่วนตัวทั้งหมด แล้วสามีได้ให้สัตยาบันในหนี้เงินกู้นี้ดังกล่าว ย่อมเป็นหนี้ร่วม

หนี้ส่วนตัวของสามีหรือภรรยา ไม่ว่าจะได้ก่อนนี้ขึ้นก่อนหรือระหว่างการสมรสก็ตาม ให้ชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระด้วยสินสมรสที่เป็นของส่วน
ของฝ่ายนั้น เช่น ภรรยาไปกู้เงินของ นาย ก. เป็นเงิน 1 แสนบาท แล้วเอาไปเล่นไพ่จนหมด
นาย ก. ต้องบังคับชำระหนี้คืนจากสินส่วนตัวของผู้กู้ (ภรรยา) ก่อน ถ้าไม่พอจึงจะบังคับ
เอาจากสินสมรสส่วนที่เป็นของสามีได้

5. การสมรสสิ้นสุดลงเมื่อใด

การสมรสย่อมสิ้นสุดลงเมื่อ

1. โดยความตายของคู่สมรส
2. โดยการหย่า
3. โดยศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส

การหย่ายอมทำได้ 2 วิธี คือ

1. โดยความยินยอมของสามีภรรยาทั้งสองฝ่ายเอง และต้องไปจดทะเบียนหย่ากันที่
อำเภอ
2. ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงหย่ากันเองได้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมมีสิทธิฟ้องขอ
ให้ศาลมีคำพิพากษาให้หย่าได้ แต่ต้องมีเหตุหย่าดังต่อไปนี้จึงจะฟ้องหย่าได้ ไม่ใช่ว่าเมื่อไม่
พอใจอยู่กับด้วยกันก็จะฟ้องหย่ากัน

เหตุหย่า

- (1) สามีอุปการะเลี้ยงดูยกย่องหญิงอื่นฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ หรือภรรยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (2) สามีหรือภรรยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าจะความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญา
หรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง
  - ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง
  - ข) ได้รับความดูถูก เกลียดชัง เพราะเหตุที่ตนเป็นสามีภรรยาของฝ่ายประพฤติชั่ว
อยู่ต่อไป หรือ
  - ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความ
เป็นอยู่ร่วมกันฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (3) สามีหรือภรรยาทำร้าย หรือทรมาณร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือ
เหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ถ้าเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่ง
ฟ้องหย่าได้

(4) สามีหรือภรรยาสนใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกิน 1 ปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(4/1) สามีหรือภรรยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้ถูกจำคุกเกินหนึ่งปี ในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด หรือยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจ ในการกระทำความผิดนั้นด้วย และการเป็นสามีมักริยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(4/2) สามีหรือภริยาสมัครงใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา ได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกินสามปี ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(5) สามีหรือภรรยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาปสูญ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(6) สามีหรือภรรยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร ทำการเป็น ปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีหรือภรรยาอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่ฝ่ายหนึ่ง เดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาคำนึง ประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(7) สามีหรือภรรยาวิกลจริตมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากที่จะ หายได้ กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่ง ฟ้องหย่าได้

(8) สามีหรือภรรยาผิดทนต์บนที่ทำไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ ฝ่ายหนึ่ง ฟ้องหย่าได้

(9) สามีหรือภรรยาเป็นโรคติดต่อย่างร้ายแรง อันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และ โรคลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(10) สามีหรือภรรยาไม่สมภาพแห่งกาย ทำให้สามีหรือภรณานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

มรดก

1. มรดกคืออะไร

มรดก คือ ทรัพย์สินทุกชนิดทุกอย่าง รวมตลอดถึงสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ของผู้ตาย เช่น ที่ดิน สัตว์เลี้ยง รถยนต์ บ้านเรือน ข้าวของ เครื่องใช้ เงินสด เงินที่ฝากธนาคาร เป็นต้น

2. มรดกจะตกทอดแก่ผู้ใด

เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทของผู้ตายนั้นทันที โดยผลของกฎหมาย แต่ทั้งนี้ทายาทไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของผู้ตายถ้าเกินทรัพย์สินมรดกที่ตนได้รับ เช่น นาย ก. ตาย มีเงินฝากธนาคารอยู่ 1 ล้านบาท แต่มีหนี้อยู่ 2 ล้านบาท เมื่อหักใช้หนี้แล้ว ยังเหลือหนี้อีก 1 ล้านบาท หนี้ส่วนนี้ทายาทไม่ต้องรับผิดชอบ

3. ทายาทมีกี่ชนิด

ทายาทแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. ทายาทโดยพินัยกรรม
2. ทายาทโดยธรรม

4. ทายาทโดยพินัยกรรมคือใคร

ทายาทโดยพินัยกรรม คือ บุคคลที่ผู้ตาย (เจ้ามรดก) ได้ทำพินัยกรรมยกมรดกให้ ซึ่งจะเป็นใครก็ได้แล้วแต่ความประสงค์ของเจ้ามรดก ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นญาติของเจ้ามรดก

5. ทายาทโดยธรรมคือใคร

ทายาทโดยธรรม คือ บุคคลที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นผู้รับมรดกของผู้ตาย แบ่งออกเป็น 2 สาย คือ สายญาติ และคู่สมรสของผู้ตาย

สำหรับญาติที่เป็นทายาทโดยธรรมนั้นมีอยู่ 6 อันดับ คือ

1. ผู้สืบสันดาน คือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
2. บิดามารดา
3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
4. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
5. ปู่ ย่า ตา ยาย
6. ลุง ป้า น้า อา

ทายาทประเภทญาติทั้ง 6 อันดับ ถ้าลำดับต้นยังมีชีวิตหรือผู้รับมรดกแทนที่โดยไม่ขาดสายแล้ว ทายาทลำดับถัดลงไปก็ไม่มีสิทธิได้รับมรดก ยกเว้นกรณีที่ยกมรดกของบิดามารดาของผู้ตาย ยังมีชีวิตอยู่ บิดามารดาก็มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรผู้ตายเท่าทายาทชั้นผู้สืบสันดานของผู้ตาย

ตัวอย่าง นาย ก. มีลูก 2 คน และมีพี่น้องอีก 3 คน ในลักษณะที่ถึงแก่ความตายและไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มรดกของ นาย ก. ย่อมตกทอดแก่ลูกซึ่งอยู่ลำดับที่ 1 พี่น้องของ นาย ก. ไม่มีสิทธิได้รับมรดก

สำหรับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ย่อมเป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายด้วย

6. การเสียชีวิตในการรับมรดก

ทายาทของเจ้ามรดกไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยพินัยกรรม หรือทายาทโดยธรรม ย่อมเสียชีวิตในการรับมรดกในกรณีดังนี้ คือ

1. เมื่อถูกกำจัดมิให้รับมรดก ในกรณีที่ผู้ันได้โยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ย่อมถูกกำจัดมิให้รับมรดกเท่ากับส่วนที่ตนยกย้ายหรือปิดบัง หรือทายาทที่ต้องคำพิพากษาของศาลว่าได้ฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตน หรือทายาทที่รู้ว่าใครฆ่าเจ้ามรดก แต่ไม่นำความไปแจ้งตำรวจ ทราบ หรือทายาทที่ได้ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ เพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม หรือข่มขู่ไม่ให้เจ้ามรดกกระทำการดังกล่าว หรือทายาทที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรม ทายาทที่กฎหมายกำจัดมิให้รับมรดกดังกล่าวมาแล้ว เจ้ามรดกอาจให้อภัยเป็นลายลักษณ์อักษรถอนกำจัดมิให้รับมรดกดังกล่าว ทายาทนั้นก็ยังมีสิทธิได้รับมรดกต่อไป

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีผลเฉพาะตัวทายาทผู้ันเท่านั้น ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ย่อมมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่ทายาทนั้นโดยผลของกฎหมายเหมือนหนึ่งว่าทายาทนั้นได้ตายแล้ว

ตัวอย่าง นาย ก. ฆ่าพ่อตัวเองเพื่อต้องการมรดก นาย ก. ย่อมถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยผลของกฎหมาย แต่ลูกของ นาย ก. เข้ารับมรดกแทนที่ นาย ก. ได้เหมือนหนึ่งว่า นาย ก. ได้ตายไปแล้ว

2. เมื่อถูกเจ้ามรดกตัดมิให้รับมรดก เจ้ามรดกจะตัดทายาทโดยธรรมคนใดมิให้รับมรดกก็ได้ ด้วยการระบุไว้ในพินัยกรรม หรือโดยทำหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่อำเภอหรือเขตรักษาไว้

ตัวอย่าง เจ้ามรดกมีลูก 2 คน คือ นาย ก. และนางสาว ข. ต่อมานางสาว ข. ไปแต่งงานกับแขกชาว ๙ ทำให้เจ้ามรดกโกรธ จึงทำหนังสือตัดนางสาว ข. ออกจากกองมรดก มอบให้เจ้าหน้าที่อำเภอเก็บรักษาไว้ ต่อมาเจ้ามรดกตาย นาย ก. เท่านั้นที่มีสิทธิได้รับมรดก ส่วนนางสาว ข. ย่อมถูกตัดมิให้รับมรดก

3. เมื่อทายาทได้สละสิทธิไม่ยอมรับมรดก โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่เจ้าหน้าที่อำเภอ หรือโดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

การสละมรดกต้องสละทั้งหมด จะสละมรดกเพียงบางส่วน หรือมีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขไม่ได้

ตัวอย่าง เจ้ามรดกบังคับให้ นาย ก. ลูกชายของตนเล็กกับคนรัก ทำให้ นาย ก. โกรธ เมื่อเจ้ามรดกตายแล้ว นาย ก. จึงทำหนังสือให้ไว้แก่เจ้าหน้าที่อำเภอว่าตนขอสละสิทธิไม่ขอรับมรดกของเจ้ามรดกทั้งหมด

เมื่อทายาทโดยธรรมคนใดสละมรดก ผู้สืบสันดานของทายาทนั้นมีสิทธิรับมรดกได้ตามสิทธิของตน

ในกรณีที่ผู้รับมรดกโดยทางพินัยกรรมสละมรดกแล้ว ผู้นั้นรวมทั้งผู้สืบสันดานของผู้นั้นไม่มีสิทธิที่จะรับมรดกที่ตนได้สละแล้วนั้น

ผู้ใดจะสละมรดกในเมื่อเจ้ามรดกยังไม่ตายไม่ได้ ต้องสละเมื่อเจ้ามรดกตายแล้ว

แต่ถ้าทายาทคนใดสละมรดกเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของตนเสียเปรียบแล้ว เจ้าหน้าที่ร้องขอให้ศาลเพิกถอนการสละมรดกได้ แล้วขอให้ศาลสั่งให้เจ้าหน้าที่เข้ารับมรดกแทนที่ทายาทเท่าจำนวนที่เป็นหนี้ตนได้

ตัวอย่าง เจ้ามรดกตายแล้วมีมรดก 1 ล้านบาท ตกทอดแก่ นาย ก. และนาย ข. ซึ่งเป็นลูกคนละ 5 แสนบาท นาย ก. ไม่ต้องการให้นาย ค. ได้รับชำระหนี้ จึงได้ทำหนังสือสละมรดก ให้นาย ข. รับมรดกไปทั้ง 1 ล้านบาท เช่นนี้ นาย ค. มีสิทธิฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการสละมรดก และสั่งให้ตนรับมรดกแทน นาย ก. เพื่อรับมรดกเงิน 5 แสนบาท แทนได้เป็นการชำระหนี้ของตนได้

5. เมื่อทายาทไม่เข้ารับมรดกภายในอายุความ กองมรดกที่ไม่มีพินัยกรรมต้องเรียกร้องภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ารู้หรือรู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

กองมรดกที่มีพินัยกรรม ต้องเรียกร้องภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงสิทธิของตนในพินัยกรรม

แต่ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม ห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่วันที่เจ้ามรดกตาย

7. การแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรม

ทายาทโดยธรรมทั้ง 6 อันดับที่ได้กล่าวมาแล้ว ทายาทในลำดับเดียวกันทุกคนมีสิทธิได้รับมรดกคนละเท่า ๆ กัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทเพียงคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

บิดามารดาของเจ้ามรดกซึ่งยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิได้รับมรดกเท่ากับทายาทลำดับ 1 คือผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก โดยได้ส่วนแบ่งเท่ากับผู้สืบสันดานแต่ละคนได้รับ

ตัวอย่าง เจ้ามรดกมีลูก 10 คน มีมรดก 12 ล้านบาท และบิดามารดาของเจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ เช่นนี้ ทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก รวมทั้งสิ้นมี 12 คน แต่ละคนมีสิทธิได้รับ

มรดกคนละเท่า ๆ กัน คนละ 1 ล้านบาท

ถ้าคู่สมรสของเจ้ามรดกผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสฝ่ายนั้นย่อมเป็นทายาทโดยธรรม ด้วยและมีสิทธิได้รับมรดกตามส่วนดังนี้ คือ

1. ถ้ามีทายาทลำดับที่ 1 คือ ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเท่ากับทายาทชั้นบุตรคนหนึ่งของเจ้ามรดก

ตัวอย่าง เจ้ามรดกมีลูก 4 คน และมีภรรยาด้วย ต่อมาเจ้ามรดกตาย กองมรดกมีราคา 5 ล้านบาท กองมรดกต้องแบ่งออกเป็น 5 ส่วนเท่ากัน ดังนั้นภรรยาจึงได้รับมรดกเสมือนหนึ่งว่าเป็นบุตร จึงได้รับ 1 ส่วน ราคา 1 ล้านบาท ลูก 4 คน ได้คนละ 1 ล้านบาท

2. ถ้าไม่มีทายาทลำดับที่ 1 คือไม่มีผู้สืบสันดาน แต่มีทายาทลำดับที่ 2 คือบิดามารดาของเจ้ามรดกของนาย ก. ยังมีชีวิตอยู่ กองมรดกมีราคา 4 ล้านบาท นาง ข. ได้มรดกไปครึ่งหนึ่ง ราคา 2 ล้านบาท ส่วนที่เหลือบิดามารดาของนาย ก. ได้ส่วนแบ่งเท่า ๆ กันคนละ 1 ล้านบาท

3. ถ้าไม่มีทายาทลำดับที่ 1 และ 2 คงมีทายาทลำดับที่ 3 คือพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่งของมรดกทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีกครึ่งหนึ่ง ทายาทลำดับที่ 3 นำไปแบ่งกันคนละเท่า ๆ กัน

ตัวอย่าง นาย ก. แต่งงานกับ นาง ข. โดยไม่มีลูก และบิดามารดาเสียชีวิตไปแล้ว คงมีพี่ชายเพียง 2 คน กองมรดกมีราคา 3 ล้านบาท นาง ข. ได้มรดกไปครึ่งหนึ่งของเงิน 3 ล้านบาทเท่ากับเงิน 1 ล้าน 5 แสนบาท ที่เหลืออีก 1 ล้านห้าแสนบาท พี่ชาย 2 คน ของนาย ก. ได้ไปคนละ 7 แสน 5 หมื่นบาท

4. ถ้าไม่มีทายาทลำดับที่ 1, 2, 3 คงมีแต่ทายาทลำดับที่ 4 คือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือมีแต่ทายาทลำดับที่ 5 คือ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือมีทายาทลำดับที่ 6 คือ หลง ป้า น้า อา แล้วแต่กรณี คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก 2 ใน 3 ส่วน

5. ถ้าไม่มีทายาททั้ง 6 อันดับ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้มรดกไปทั้งหมด

ข้อสังเกต เมื่อเจ้ามรดกตาย คู่สมรสของเจ้ามรดกซึ่งยังมีชีวิตอยู่ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาเสียก่อนส่วนที่เป็นของผู้ตายแท้ๆ หลังจากที่ทำการแบ่งแยกแล้ว จึงจะเป็นกองมรดกของผู้ตาย

ตัวอย่าง นาย ก. แต่งงานกับนาง ข. มีลูก 1 คน ในขณะที่นาย ก. ตายมีสินสมรสอยู่ 1 ล้านบาทเท่านั้น ไม่มีทรัพย์สินอื่นอีก นาง ข. จะต้องแบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่งเสียก่อน เป็นเงิน 5 แสนบาท ส่วนที่เหลืออีก 5 แสนบาทจึงจะเป็นมรดกของนาย ก. ที่จะต้องนำมาแบ่งกันระหว่างนาง ข. กับลูกคนละเท่า ๆ กัน คือคนละ 2 แสน 5 หมื่นบาท

พินัยกรรม

1. พินัยกรรมคืออะไร

พินัยกรรม คือ คำสั่งสุดท้ายของบุคคลที่ได้แสดงไว้โดยมีเจตนายกทรัพย์สินของตนให้แก่บุคคลอื่น หรือวางข้อกำหนดเกี่ยวกับทรัพย์สินของตน อันจะมีผลบังคับใช้ได้เมื่อตนได้ตายไปแล้วและต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้

2. ผู้รับพินัยกรรมคือใคร

ผู้รับพินัยกรรม คือ บุคคลที่เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ ซึ่งจะเป็นใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นญาติของผู้ตายก็ได้

3. บุคคลที่สามารถ

เมื่อเจ้ามรดกตาย ปัญหาที่มีอยู่เสมอคือการแบ่งมรดกของเจ้ามรดกให้แก่ทายาททายาทในระดับใดจะมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในมรดกและจะได้เท่าใด แต่มักจะเถียงว่าตัวเองมีสิทธิได้มากกว่าบุคคลอื่นบ้างหรือว่าบางคนไม่มีสิทธิบ้างเป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหามาสู่ศาลเสมอ

ดังนั้น หากบุคคลใดเข้าใจในเรื่องสิทธิในการรับมรดกแล้วก็จะช่วยให้ลดปัญหาที่จะได้เถียงกันในเรื่องนี้ไปเป็นอันมาก จึงเสนอเรื่องง่ายๆ เบื้องต้นของการแบ่งมรดกให้แก่ทายาทโดยทั่วๆ ไป เพื่อประโยชน์ที่จะใช้งานทางปฏิบัติได้อย่างง่ายๆ ดังนี้

1. ทายาทได้แก่ใครบ้าง

สำหรับทายาทของผู้ตายนี้ มิได้กำหนดไว้ว่ามีใครบ้าง ก็ต้องมองดูจากเจ้ามรดกไปเริ่มจากญาติใกล้ชิดตัวเจ้ามรดกไปจนถึงห่างออกไป และก็รวมถึงคู่สมรสของเจ้ามรดกด้วย หรือเจ้ามรดกจะทำเป็นหนังสือกำหนดว่าเมื่อตายลงแล้ว ให้มรดกของตนตกให้แก่ใครก็ได้ ฉะนั้นจึงแบ่งทายาทออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย หมายความว่าพวกนี้กฎหมายกำหนดเลยว่าได้แก่ใครบ้าง เช่น บุตรของผู้ตาย บิดามารดาของผู้ตาย คู่สมรสของผู้ตาย พวกนี้พอเจ้ามรดกตายปุ๊บก็ได้บั้นที่ดั่งที่กล่าวแล้ว ทายาทประเภทนี้เรียกกันว่า **ทายาทโดยธรรม** ซึ่งประกอบด้วยทายาทที่เป็นญาติ เช่น ผู้สืบสันดานอันได้แก่บุตรของผู้ตาย เป็นต้น และทายาทที่เป็นคู่สมรสคือภริยาหรือสามีของผู้ตาย อีกประเภทหนึ่งคือ **ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม** คือเป็นเรื่องของผู้ตายทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ซึ่งอาจเป็นคนอื่นก็ได้ คือจะทำยกให้ใครแม้ไม่ใช่ญาติของตนก็ได้ เรียกทายาทประเภทนี้กันว่าผู้รับพินัยกรรม

2. ทายาทโดยธรรมได้แก่ใครบ้าง

ทายาทโดยธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทายาทที่เป็นญาติกับที่เป็นคู่สมรสที่เป็นญาติ ได้แก่ ญาติของผู้ตายต่อไปนี้ เรียงลำดับกันจากใกล้ชิดสนิทที่สุด

- (1) ผู้สืบสันดาน
- (2) บิดามารดา
- (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน

(5) ปู่ ยา ตา ยาย

(6) ลุง ป้า น้า อา

เช่น นาย ก. มีบุตรสองคนได้แก่ นาย ข. และ ค. และมีบิดามารดา ได้แก่ นายเอก นางโท มีพี่น้องเกิดจากนายเอก นางโท คือ นายดำ นายแดง ดังนี้ หากนาย ก. ตาย ทายาทโดยธรรมของ นาย ก. ที่ยังมีชีวิตอยู่ ลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดาน ก็คือ นาย ข. นาย ค. บุตรของ นาย ก. ลำดับที่ 2 บิดามารดา ก็คือนายเอก นางโท บิดามารดาของนาย ก. ลำดับที่ 3 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ก็คือ นายดำ นายแดง พี่ชายน้องชายของ นาย ก. ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงทายาทที่เป็นญาติก็จะมีถึงหกลำดับนี้เท่านั้น ห่างจากนี้ไปก็ไม่ใช่ทายาทแล้ว แต่จะได้รับส่วนแบ่งมรดกทุกลำดับหรือไม่ ต้องดูกันต่อไปอีกชั้นหนึ่ง เมื่อกล่าวถึงทายาทของผู้ตายก็ต้องเอาผู้ตายเป็นหลักคือศูนย์กลางตั้งตัวอย่างที่ยกขึ้นก็จะเห็นได้ง่ายๆ

ส่วนทายาทที่เป็นคู่สมรสยิ่งง่ายใหญ่ คือ สามีหรือภริยาของผู้ตายนั่นเอง ทายาทประเภทนี้ถือว่าอยู่ในลำดับเดียวกับทายาทที่เป็นญาติทุกลำดับ คือ มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายตลอด เช่น ขณะนาย ก. ตาย มีลูกสองคน และมีนางแดงเป็นภริยา ถือว่าผู้ตายมีทายาทโดยธรรม คือ ลูกสองคนและนางแดงภริยาผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดก หรือขณะที่ นาย ก. ตาย มีทายาท ลำดับที่ 6 คือ ลุง ป้า น้า อา ของผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ และมีนางแดงภริยายังมีชีวิตอยู่ ฉะนั้นทายาทของผู้ตายได้แก่ ลุง ป้า น้า อา และนางแดง ภริยาซึ่งมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดก แต่กรณีหลังนี้นางแดงก็จะได้รับส่วนแบ่งมากขึ้นเท่านั้น

3. การแบ่งมรดกให้แก่ทายาทโดยธรรมแบบง่ายๆ ทำอย่างไร

เรื่องการแบ่งมรดกก็ดีหรือใครเป็นทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิในมรดกนี้ก็ดี หากใครรู้ว่าตนมีสิทธิหรือไม่เพียงใด ก็จะเป็นการดี ถ้ารู้ว่าไม่มีสิทธิแล้วก็จะได้ขีดซ้ายไปไม่มายุ่งกับเขา หรือผู้มีสิทธิถ้ารู้ว่าตนจะได้แบ่งเท่าใดก็ได้อีกเช่นกัน ไม่ต้องมาแย่งชิงกัน หรือไม่ใช่เลือกเอาแต่ของดีๆ เช่น จะเอาบ้านหลังนั้นบ้างละ ที่ดินแปลงโน้นบ้างละ ซึ่งโดยแท้ที่จริงแล้วทายาทที่มีสิทธิทุกคนถือว่าเป็นเจ้าของมรดกร่วมกันทุกชั้น แม้เข็มเล่มเดียวของเจ้ามรดก ทายาทก็เป็นเจ้าของร่วมกันจนกว่าจะได้แบ่งกันแล้วเสร็จ จึงจะถือว่าที่แบ่งให้ใครไปแล้วเป็นของคนนั้น

4. ทายาทลำดับใดได้รับส่วนแบ่งอย่างไร

ตามแผนผังต่อไปนี้ก็เป็นวิธีการแบ่งว่าเขาแบ่งมรดกกันอย่างไร โดยให้หลักทั่วๆ ไปก่อนว่า ทายาทที่เป็นญาติซึ่งมีอยู่ 6 ลำดับ นับแต่ผู้สืบสันดานไปจนถึง ลุง ป้า น้า อา นั้น หาก

ทั้ง 6 ลำดับยังมีชีวิตอยู่ ก็ใช้ว่าจะมีสิทธิรับมรดกทุกคนไม่ เพียงแต่อยู่ในข่ายหรือเป็นทายาทที่อยู่ใกล้ตัวเจ้ามรดกน้อยเท่านั้น เรียกว่าพอมีความหวังหรือได้ลุ้นบ้าง ถ้าหากให้มีสิทธิพร้อมกันทั้ง 6 ลำดับ แบ่งเสร็จสรรพก็อาจได้คนละหกสลึงเท่านั้น จึงสำคัญไปอีกว่า **ทายาทที่อยู่ลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย** เว้นแต่ (1) กับ (2) ไม่ตัดกัน ก็เอาเจ้ามรดกเป็นศูนย์กลาง ถ้าดูลำดับแล้ว ลำดับ (1) คือ ผู้สืบสันดาน ลำดับ (2) คือ บิดามารดา ลำดับ (3) คือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน จนถึงลำดับ (6) คือ ลูก ป้า น้า อา

ทั้งหมดนี้คือทายาทที่เป็นญาติโกโหติกาของเจ้ามรดกหรือผู้ตายนั่นเอง ลำดับแรกคือ (1) ได้แก่ผู้สืบสันดาน คือ ลูกของเจ้ามรดก ถัดไปอีก คือพ่อแม่ นั่นเอง ถัดไปไม่มีสิทธิก็หมายความว่า มีทายาทหลายลำดับแล้ว ลำดับที่มาก่อนจึงจะมีสิทธิรับมรดก แต่ก็ยกเว้นกันเพียงสองลำดับ คือ ลูกเจ้ามรดก (ทายาทลำดับหนึ่ง) กับพ่อแม่เจ้ามรดก (ทายาทลำดับสอง) สองประเภทนี้ไม่ตัดกันคือได้ทั้งคู่ เรียกกันว่าทายาทลำดับหนึ่งกับลำดับสองไม่ตัดกัน ก็สมควรนะครับ เจ้ามรดกตายที่ใกล้ตัวเจ้ามรดกที่สุดนอกจากสามีภริยาเขาแล้วก็พ่อแม่และลูกเขานั่นเอง

ทีนี้ถ้าขณะตายเจ้ามรดกเป็นโสดมีแต่พ่อแม่ (อันดับสอง) และพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (อันดับสาม) เช่นนี้ ผู้ได้รับมรดกก็คือพ่อแม่เท่านั้น ทายาทอันดับถัดลงไป คือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันนั้นไม่มีสิทธิ จำง่าย ๆ มีอันดับสองแล้วอันดับถัดไปคือสามก็ไม่มีสิทธิ หรือมีอันดับสามแล้ว อันดับถัดไปคือสี่ไม่มีสิทธิไล่กันไปเรื่อยๆ

5. ทายาทชั้นใดได้รับมรดก

นอกจากลำดับทายาทของเจ้ามรดก ก็ยังมีชั้นของทายาทอีก อันนี้ก็มิมีปัญหาเหมือนกัน คือทายาทลำดับหนึ่งได้แก่ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกนั่นเอง แต่ผู้สืบสันดานก็ประกอบด้วย ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของเจ้ามรดกมีตั้งหลายชั้น คำว่าผู้สืบสันดานนั้น มีทั้งชั้นลูกของตัว ชั้นหลาน ชั้นเหลน ชั้นลื้อ อีก เรื่องนี้มีข้อสงสัยกันอยู่ เพราะอันดับอื่นๆ ก็คงไม่ต้องสงสัยความจริงในเรื่องนี้ท่านขยายความเรื่องผู้สืบสันดานไว้ว่า ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกัน บุตรของเจ้ามรดกชั้นสนิทที่สุดมีสิทธิรับมรดก ส่วนผู้สืบสันดานชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ผู้สืบสันดานชั้นลูกเท่านั้นมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก ส่วนชั้นหลานเหลนมีสิทธิก็เพียงแต่จะรับมรดกแทนที่เท่านั้น เช่น ก. มีลูกคือ ข. ข. มีลูกคือ ค. ค. มีลูกคือ ง. ผู้สืบสันดานของ ก. ก็คือ ข. ค. และ ง. แต่ผู้สืบสันดานชั้นสนิทติดเจ้ามรดกก็คงได้แก่ ข. ลูกของ ก. เจ้ามรดกเท่านั้น ส่วนผู้สืบสันดานชั้นถัดลงไป คือ ค. เป็นผู้สืบสันดาน

ชั้นหลาน ง. เป็นผู้สืบสันดานชั้นเหลนไม่มีสิทธิรับมรดก จึงเป็นอันว่าหาก ก. ตายลงโดย ข. ค. และ ง. ยังมีชีวิตอยู่ ข. เท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกของ ก. ส่วน ค. ง. อาจมีสิทธิก็โดยการรับมรดกแทนที่ ข. หรือ ค. ตามลำดับ เช่น ข. ตายก่อน ก. ต่อมา ก. ตาย เช่นนี้ในสวนที่ ข. มีสิทธิรับมรดกของ ก. นั้น ค. ลูกของ ข. ก็เข้ารับมรดกแทนที่ ข. ไป ฉะนั้นหลานๆ เหลนๆ เจยไว้ก่อน

6. ทายาทลำดับเดียวกันได้เท่ากัน

สำหรับส่วนแบ่งนั้นถ้าลำดับใดมีสิทธิได้รับมรดกก็ได้เท่ากัน เช่น เจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานชั้นลูกห้าคนก็ได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ในเรื่องทายาทอันดับหนึ่งและอันดับสองนั้นคือ ลูกของเจ้ามรดกกับพ่อแม่ของเจ้ามรดก ในการแบ่งมรดกก็ให้พ่อแม่ได้รับส่วนแบ่งเหมือนเป็นลูก ไม่ใช่ให้พ่อแม่เป็นลูกเจ้ามรดกนะ ครบอย่าเพิ่งโกรธพาลน้อยออกน้อยใจไม่รับมรดกลูกเสียละ ก็หมายความว่าได้รับส่วนแบ่งมรดก ดังนี้ พ่อคนหนึ่งเท่ากับลูกคนหนึ่ง แม่คนหนึ่งเท่ากับลูกคนหนึ่ง เช่น ก. เจ้ามรดกมีลูก 3 คน พ่อแม่อังยังมีชีวิตอยู่ ขณะ ก. ตายมีเงิน 500,000 บาท ดังนั้น ทั้งลูกทั้งพ่อแม่เจ้ามรดกมีสิทธิรับมรดกโดยมีส่วนแบ่งเท่ากัน ลูก 3 ส่วน พ่อแม่ถือเป็นลูกได้ 2 ส่วน รวม 5 ส่วน แบ่งแล้วส่วนละ 100,000 บาท ก็ได้คนละแสนบาท

7. ทายาทที่เป็นคู่สมรสคือสามีหรือภริยาได้รับส่วนแบ่งอย่างไร

ทางฝ่ายคู่สมรสคือสามีหรือภริยาของเจ้ามรดกบ้าง มีสิทธิได้รับกับเขาบ้างไหม แค่นั้น เพียงไร ไม่น่าถามเลย ถ้าไม่ได้ก็บ้านแตกแน่ โดยเฉพาะภริยายังไงก็ต้องได้แน่ๆ ทางฝ่ายคู่สมรสนี้จะได้มากขึ้นเรื่อยๆ ทีเดียวนแหละ ดูตามแผนผังจะเห็นได้ชัดทีเดียว คือ ถ้าเจ้ามรดกตายยังมีลูกอยู่หรือหลานแทนที่ลูกอยู่ และคู่สมรสซึ่งอาจเป็นสามีหรือภริยายังมีชีวิตอยู่ ท่านว่าให้ถือว่าเป็นลูกนั่นเอง เช่น สามีตาย ขณะตายมีลูก 2 คน และภริยาดังนี้ มรดกก็แบ่งเป็น 3 ส่วน ลูกได้คนละส่วน ภริยาได้ไปอีกส่วนหนึ่ง เป็นต้น คู่สมรสอย่าไปตกอกตกใจว่าได้น้อย เพราะท่านได้ในฐานะเป็นสินสมรสมาครั้งหนึ่งแล้ว ที่เอามาแบ่งนี้เป็นมรดก หรือส่วนของสามีหรือภริยาท่านเท่านั้น ทีนี้ถ้าขณะเจ้ามรดกตาย เจ้ามรดกมีลูก 2 คน พ่อแม่อังยังมีชีวิตอยู่ สามีหรือภริยาเจ้ามรดกมีชีวิตอยู่ ดังนี้ ทายาทเจ้ามรดกที่มีสิทธิรับมรดกก็ได้แก่ลูก 2 คน พ่อแม่เจ้ามรดก สามีหรือภริยาเจ้ามรดก

ฉะนั้น เมื่อมีลูกอยู่ก็ให้ถือว่าพ่อแม่หรือสามีหรือภริยาของเจ้ามรดกได้รับส่วนแบ่งเหมือนลูก ก็เรียกกันง่ายๆ ว่าได้เท่ากับลูก เป็นอันว่าลูก 2 คน ก็สองส่วน พ่อแม่รวม 2 คน ก็สองส่วน ภริยาหรือสามีก็หนึ่งส่วน รวมเป็น 5 ส่วน ฉะนั้น ถ้าเจ้ามรดกมีทรัพย์สินดีเป็นเงิน

500,000 บาท ก็ได้ไปคนละแสนบาท ทีนี้ถ้าเจ้ามรดกยังไม่มีลูกเลยแต่มีพ่อแม่อยู่และสามีหรือภริยาอยู่ ดังนี้สามีหรือภริยาเจ้ามรดกได้มากขึ้น คือได้ครึ่งหนึ่งของกองมรดกเลย ส่วนที่เหลือครึ่งหนึ่งก็ได้แก่ พ่อแม่ของเจ้ามรดก เช่น ขณะตายมีทรัพย์สินเป็นเงิน 1,000,000 บาท ก็แบ่งให้สามีหรือภริยาของเจ้ามรดกไปก่อนครึ่งหนึ่งคือ 500,000 บาท อีกครึ่งหนึ่งคือ 500,000 บาท ก็ให้พ่อแม่ของเจ้ามรดกไป

จะเห็นว่าสามีหรือภริยาของผู้ตายนั้นจะได้มากขึ้นเรื่อยๆ และถ้าหากเจ้ามรดกมีทายาทห่างๆ ออกไป เช่น อันดับ 4 พี่น้องร่วมแต่บิดามารดาของเจ้ามรดก หรืออันดับ 5 ปู่ ย่า ตา ยาย ของเจ้ามรดก หรืออันดับ 6 สุดท้าย ลุง ป้า น้า อา ของเจ้ามรดก แล้วสามีหรือภริยาของเจ้ามรดกจะได้ถึงสองในสามส่วน เช่น ขณะเจ้ามรดกตายมีทายาทที่เป็นญาติได้แก่ ลุง ป้า น้า อา ของเจ้ามรดกเท่านั้น และมีสามีภริยาของเจ้ามรดกซึ่งเป็นทายาทที่เป็นคู่สมรส ถ้าเจ้ามรดกมีทรัพย์สินคิดเป็นเงิน 300,000 บาท คู่สมรสก็เอาไปสองในสามส่วนคือเอาไป 200,000 บาท อีกหนึ่งในสามส่วน คือ 100,000 บาท ก็ให้ลุง ป้า น้า อาไป ถ้ามีอยู่สี่ท่านดังกล่าวก็ได้ไปคนละ 25,000 บาท เป็นต้น

เรียกว่า สามีภริยาได้มากขึ้นเรื่อยๆ ก็น่าจะชอบด้วยเหตุผล ด้วเมียขึ้นได้น้อยกว่าก็แยะนะสิ ว่ากันจริงๆ แล้วที่เราท่านพบกันอยู่เสมอๆ ผู้ที่จะได้ส่วนแบ่งมรดกก็คือบุตรกับสามีหรือภริยาเจ้ามรดกเท่านั้น ส่วนพ่อแม่เจ้ามรดกก็อาจตายไปก่อนแล้ว แต่ไม่มีชีวิตอยู่ท่านก็ไม่เอาด้วย ให้หลานๆ ไปก็เป็นสิทธิของท่าน แต่จะยุ่งยากมากก็กรณีเจ้ามรดกที่เป็นชายไปเที่ยวมีลูกอยู่ทั่วบ้านทั่วเมือง ไปอยู่จังหวัดไหนก็ไปมีภริยาน้อยไว้ที่นั่นจนมีลูกด้วยกัน พอตายลงก็แห่กันมาเผาศพ ทำเอาภริยาแท้จริงของเจ้ามรดกดีอกดีใจว่าผู้ตายช่างมีพรรคพวกมากมายจริงๆ มีบุญญาธิการเหลือเกิน ที่ไหนได้ปรากฏว่าเป็นภริยาน้อยซึ่งเป็นการเรียกกันทั่วๆ ไป ความจริงแล้วภริยาประเภทนี้เรียกกันว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะตามกฎหมายของเรานั้น บังคับให้มีด้วเดียวเมียเดียวเท่านั้น คือที่ต้องไปจดทะเบียนสมรสนั่นเอง ฉะนั้น ประเภทนี้ไม่มีสิทธิได้มรดกของสามี ส่วนใหญ่เขาก็ไม่อยากจะหยอกครับ เพราะเจ้ามรดกขนมาให้มากแล้ว ตั้งแต่ครั้งยังมีชีวิตอยู่ แหวนเพชรเอช ดุมหูเพชรเอช สร้อยมุกเอช บ้านเอช ที่ดินเอช ฯลฯ อะไรต่อมิอะไรเรียบริ้อยแล้ว อมยิ้มลูกเดียว แต่ส่งลูกมาประกบขอแบ่งด้วย ยังมีสิทธิลุ้นครับ ประเภทนี้ก็คือลูกนอกกฎหมายนั่นเอง แต่เจ้ามรดกรับรอง เช่น ส่งเสียให้ค่าเล่าเรียน แสดงออกให้ปรากฏว่าเป็นบุตรเช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ระบุไว้ในใบเกิดว่าเป็นบิดาหรือระบุไว้ในสำเนาทะเบียนบ้านว่าเป็นบิดา เป็นต้น ลูกพวกนี้ก็มีสิทธิรับมรดกเช่นกัน ก็ไม่เห็นใจลูก ไม่รู้โอ้ไหนโอ้เห่นอะไรหลงโคจรมาเกิดเช่นนี้ ที่ว่ารับรองในที่นี้ก็มีใช่จะไปจดทะเบียน

รับรองว่าเป็นบุตรที่อำเภอก็อย่างนั้น เขามีสิทธิได้รับมรดกเต็มที่อยู่แล้ว การรับรองที่กล่าวถึงก็คือการแสดงออกโดยพฤติการณ์ทั่วไปของชาวบ้านเรานี่เองว่าเป็นลูก พุดแล้วก็น่าเห็นใจ เกิดมาเป็นข้าวนอกนา ก็เป็นอย่างนี้แหละ

8. ภริยาหลงภริยาน้อยตามกฎหมายมีสิทธิในมรดกอย่างไรหรือไม่

เรื่องคู่สมรสของเจ้ามรดกนี้ท่านเห็นคำว่า ภริยาหลงภริยาน้อย ก็อาจเอ๊ะใจสงสัย อันนี้เป็นเรื่องตลกค้างมาตั้งแต่สมัยก่อนครับ คือ พัวเมียตามกฎหมายเก่าที่มีใช้กันอยู่ก่อนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 สมัยนั้นเขามีภริยามากได้ คือมีภริยาหลงและก็มีประเภทเล็กๆ ลงไปอีกหลายคน พวกนี้ก็เรียกกันว่าภริยาน้อย อัจฉาผู้ชายสมัยนั้นจริงๆ ไม่ทราบว่าจะตอนนี้มีใครเหลืออยู่บ้างจะไปขอสัมภาษณ์หน่อยถึงความหลังอันสุขใจของท่านว่า ท่านมีวิหยาอุท้ออันล้าลิกอย่างไร ศึกษาจากสำนักไหนถึงมีภริยาไว้ได้หลายคนในเวลาเดียวกันและมีหยูกยาโบราณขนานโตที่บำรุงกำลังทำเอายาสมัยนี้หมดท่าไปเลย มีหน้าซำกลับมีโรคหัดโรคจุกคูกคามอีก สมัยนั้นไม่ทราบว่ามีหรือเปล่า สมัยที่ว่านั้นถือว่าภริยาหลงหลายคนได้ และอาจอยู่ด้วยกันมาจนถึงปัจจุบัน กฎหมายครอบครัวเราสมัยใหม่คือที่ใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 จึงได้กำหนดทางแก้เอาไว้ว่าภริยาที่ว่านั้นอาจมีชีวิตยืนยาวมาถึงขณะนี้ทั้งคู่คือทั้งหลงและน้อย และสามีเพิ่งมาตายขณะนี้ แล้วส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ได้มาก็ต้องมาขออีกที คือให้ภริยาน้อยแต่ละคนได้ครึ่งหนึ่งของภริยาหลง เช่น สามีภริยาตามกฎหมายเก่าสมรสกันเมื่อ พ.ศ. 2475 และยังมีภริยาน้อยอีก 2 คน เมื่อ พ.ศ. 2476, 2477 ตามลำดับ ก็อยู่กินกันมาจนถึงเวลานี้สามีเพิ่งตาย และมีการแบ่งมรดกของผู้ตายแล้ว โดยส่วนของภริยาได้มาคิดเป็นเงิน 4,000,000 บาท ฉะนั้นระหว่างภริยาด้วยกัน ก็มาแบ่งกันอีก กรณีนี้ มีภริยาน้อยอยู่สองคนมีสิทธิได้ครึ่งหนึ่งของภริยาหลงก็คิดกันง่ายๆ ว่า ภริยาหลงได้ 2 ส่วน ภริยาน้อยได้คนละ 1 ส่วน รวมสองคนเป็น 2 ส่วน รวมทั้งหมดเป็น 4 ส่วน ภริยาหลงได้ไปสองส่วนเป็นเงิน 2,000,000 บาท ภริยาน้อยคนละ 1 ส่วน เป็นเงินคนละ 1,000,000 บาท เป็นอันว่าภริยาน้อยแต่ละคนก็ได้ครึ่งหนึ่งของภริยาหลง ปัจจุบันกฎหมายรับรองภริยาเพียงคนเดียว จะนำหลักนี้มาใช้ไม่ได้ ก็หาทางใช้ลูกเล่นเอาเองก็แล้วกัน สำหรับผู้เป็นภริยาน้อยสมัยใหม่ที่ไม่มียกกฎหมายรับรองฐานะท่านไว้

9. ลองมาแบ่งมรดกของผู้ตายกัน

เมื่อสักวันเขาเชิญไปแบ่ง ท่านควรจะดูแผนผังประกอบด้วย แบ่งง่ายๆ เล่นไม่ยาก เมื่อดูตามตัวอย่าง ก็อาจมีอาชีพใหม่เป็นผู้เชี่ยวชาญการแบ่งมรดก อยากรู้ก็ตามแบ่งให้ดีๆ ก็แล้วกัน ถ้าแบ่งให้เขาทะเลาะกันดีไม่ดีผู้แบ่งจะถูกล่าข้ามทวีปเอาได้

อุทธรณ์ที่ 1

นาย ก. ขณะตายมีบุตรอยู่สองคน ภริยาตายไปก่อนแล้ว บิดามารดาของนาย ก. ก็ตายไปนานแล้ว นาย ก. มีทรัพย์สินอันเป็นกองมรดกทั้งบ้านเรือนและที่ดินรวมทั้งเงินสด คือจำนวนเป็นเงินรวมเบ็ดเสร็จ 101,000 บาท ดังนี้ ทายาทของนาย ก. ก็คือบุตรสองคน ซึ่งเป็นทายาทอันดับ 1 มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเท่ากัน มีอยู่สองคนก็แบ่งทรัพย์มรดกออกเป็นสองส่วนเท่ากัน บุตรของ นาย ก. ได้ไปคนละหนึ่งส่วนเท่ากันคือ คนละ 50,500 บาท

อุทธรณ์ที่ 2

นาย ก. มีนาง ข. เป็นภริยา ยังไม่มีบุตรไม่มีทายาทอื่นๆ เลย บิดามารดาของนาย ก. ตายไปนานแล้ว ดังนี้ ถือว่า นาย ก. มีทายาทเฉพาะนาง ข. ที่ เป็นคู่สมรสเท่านั้น มรดกของนาย ก. ทั้งหมดจึงตกได้แก่ นาง ข. คนเดียว

อุทธรณ์ที่ 3

นาย ก. แต่งงานกับนาง ข. โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันมาได้ 15 ปี แล้ว มีลูกด้วยกันสามคน ซึ่ง นาย ก. ก็อุปการะเลี้ยงดู ส่งเสียค่าเล่าเรียนและอยู่ร่วมบ้านเดียวกันตลอดมา แสดงให้ปรากฏแก่คนทั้งหลายว่า บุคคลเหล่านี้เป็นภริยาและบุตรของตน นาย ก. ตายลงโดยไม่มีทายาทอื่นอีกเลย มีทรัพย์มรดกคิดเป็นเงิน 1,200,000 บาท ดังนี้ สำหรับนาง ข. ภริยานั้น เมื่อไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับนาย ก. ตามกฎหมายปัจจุบันบังคับไว้ จึงไม่ใช่ภริยาถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ถือว่าเป็นทายาทที่เป็นคู่สมรส ไม่มีสิทธิรับมรดกนาย ก. ส่วนบุตรสามคนก็เป็นบุตรนอกกฎหมายของนาย ก. ไม่ได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรจึงเป็นบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมาย เรียกว่าเป็นดอกผลของข้าวนอกนา แต่กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการรับรองโดยพฤติการณ์ มีสิทธิรับมรดกบุตรทั้งสามของนาย ก. จึงมีสิทธิรับมรดกโดยได้รับส่วนแบ่งเท่ากันคนละ 400,000 บาท

อุทธรณ์ที่ 4

นาย ก. มีบุตร 2 คน ภริยาและบิดามารดาของนาย ก. ยังมีชีวิตอยู่ นาย ก. ตาย มีทรัพย์มรดกคิดเป็นเงิน 500,000 บาท ดังนี้ ทายาทของ นาย ก. ได้แก่บุตรบิดามารดาและภริยาของนาย ก. โดยบิดามารดาและภริยา นาย ก. ได้รับส่วนแบ่งเหมือนทายาทชั้นบุตรของนาย ก. ดังนั้นบุตรสองคนเป็น 2 ส่วน ภริยา 1 ส่วน รวมเป็น 5 ส่วน มรดกรายนี้จึงตกได้แก่บุตรคนละ 100,000 บาท บิดามารดาคนละ 100,000 บาท และภริยาได้ 100,000 บาท

อุทธรณ์ที่ 5

นาย ก. มีบิดามารดาและภริยา แต่ไม่มีบุตร ดังนี้ หากนาย ก. มีมรดก 200,000 บาท ภริยาก็ก็นำไปก่อนครึ่งหนึ่ง คือ 100,000 บาท อีก 100,000 บาท ได้แก่บิดามารดาไป หากมีแต่บิดาหรือมารดาก็ได้ไปคนเดียว

อุทธรณ์ที่ 6

นาย ก. มีบิดามารดาและพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ทายาทอื่นไม่มีอีก ดังนี้บิดามารดาของนาย ก. ซึ่งเป็นทายาทอันดับสองได้มรดกไป ส่วนพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันของนาย ก. ซึ่งเป็นทายาทลำดับสามไม่มีสิทธิ

อุทธรณ์ที่ 7

นาย ก. ทายาทของนาย ข. ผู้ตาย นาย ข. ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้นาย ก. ห้าแสนบาท แต่ยังมีทรัพย์สินที่ไม่ได้ระบุไว้ในพินัยกรรมอีกประมาณหนึ่งล้านบาท นาย ข. ยังมีทายาทอื่นอีก ดังนี้ ปัญหามีว่านาย ก. จะมีสิทธิในส่วแบ่งของทรัพย์สินก่อนหลังนี้หรือไม่ ดังนี้ถือนาย ก. เป็นทายาทสองฐานะคือผู้รับพินัยกรรม 500,000 บาท และทายาทโดยธรรมอีกฐานะหนึ่ง มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินหนึ่งล้านบาทด้วย โดยได้รับแบ่งตามหลักเกณฑ์และอุทธรณ์ในตอนต้น

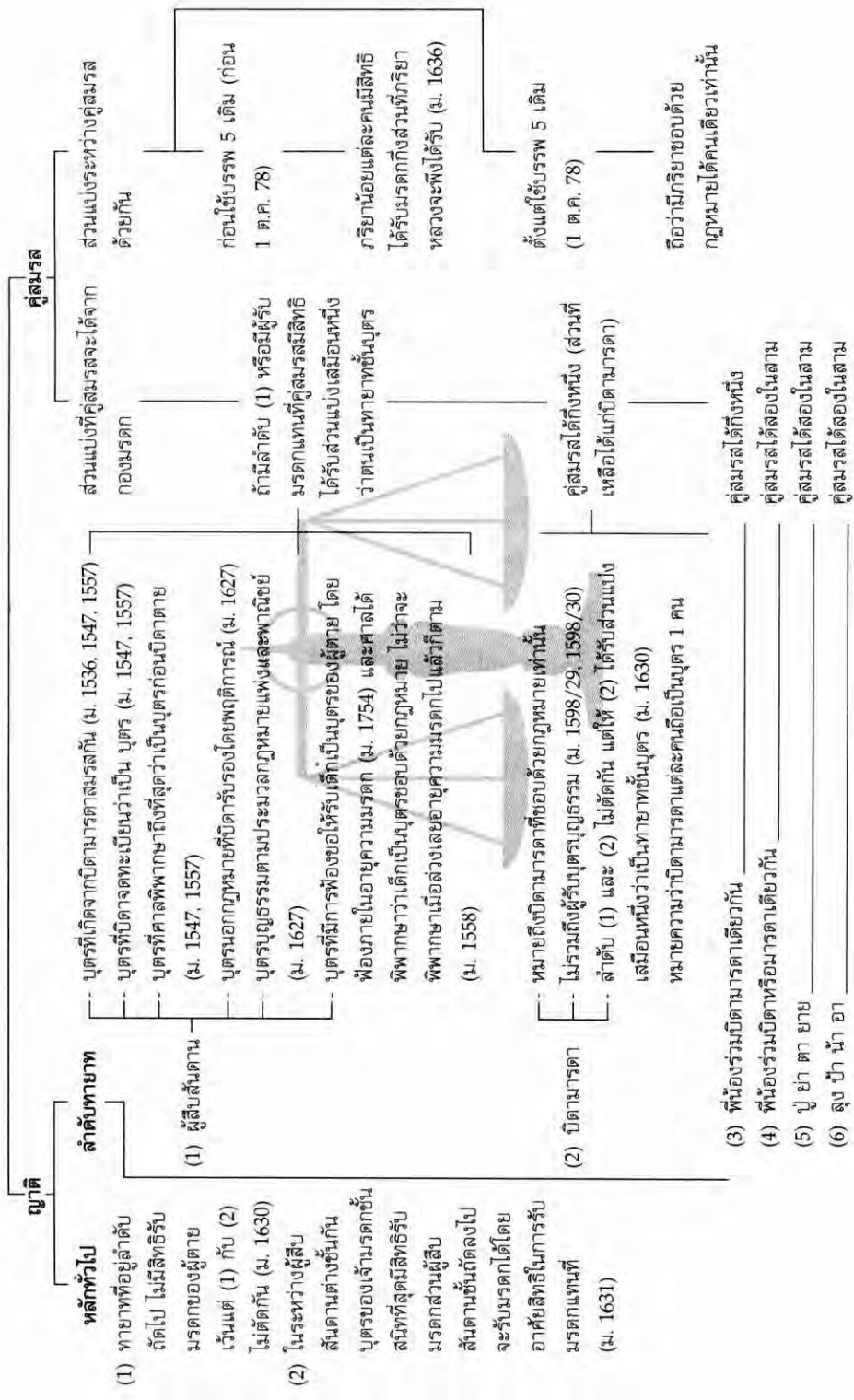
10. ถ้าไม่มีทายาทมรดกได้แก่ใคร

ถ้าไม่มีทายาท มรดกตกได้แก่แผ่นดิน คือตกเป็นของรัฐบาลไป แต่จริงๆ แล้วก็มักจะมีทายาทมาขอรับจนได้

11. อายุความมรดก

อายุความมรดก โดยทั่วไปแล้วควรถือหนึ่งปีเป็นเกณฑ์ไว้ก่อน คือต้องดำเนินการอะไรให้แล้วเสร็จเสียภายในหนึ่งปีนับแต่เจ้ามรดกตายจะเป็นการดีที่สุด ถึงแม้อาจมีข้อยกเว้นว่ามีอายุความสิบปีหรือไม่มีอายุความ ซึ่งก็มักมีปัญหาหากหากรับจัดการภายในหนึ่งปีนับแต่เจ้ามรดกตายก็จะปลอดภัย

ลำดับและการแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม
(มาตรา 1627-1636)

การขอเป็นผู้จัดการมรดกอย่างง่าย

เมื่อเจ้ามรดกตาย ทรัพย์สมบัติของเจ้ามรดกซึ่งเรามักเรียกกันว่ากองมรดก เช่น ที่ดิน เงินฝากธนาคาร เงินที่เขายืมไป ค่าเช่า ดอกเบี้ย เงินปันผล บ้านช่อง ย่อมตกเป็นของทายาททันที และก็ยังรวมถึงหนี้สินด้วย คือ เจ้ามรดกไปยืมเงินใครเขาไว้หรือเป็นหนี้เขา ค้างค่าเช่าบ้าน พวกนี้เป็นพวกความรับผิดชอบตกทอดมาถึงทายาทเหมือนกัน แต่ที่รับผิดชอบในฐานะเป็นทายาทเท่านั้นไม่ใช่ฐานะส่วนตัว

แม้ว่ากองมรดกจะตกทอดแก่ทายาทแล้วก็ตาม ก็อาจมีปัญหาขัดข้องในการจัดสรรแบ่งปันมรดก หรือติดตามทวงถามหนี้สินที่บุคคลอื่นเป็นหนี้เจ้ามรดกอยู่ หรือจะไปโอนที่ดินเป็นของตน เจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินก็จะปฏิเสธบ้าง ลูกหนี้เจ้ามรดกปฏิเสธบ้าง หรือแม้จะไปเบิกเงินธนาคารๆ ก็ปฏิเสธบ้างว่า ต้องนำเอาคำสั่งศาลตั้งผู้นั้นเป็นผู้จัดการมรดกมาให้ดู มาแสดงเสียก่อนว่าผู้มาติดต่อนั้นศาลได้ตั้งเป็นผู้จัดการมรดกแล้ว มิฉะนั้นไม่ดำเนินการให้

จึงมีความจำเป็นที่ทายาทจะต้องไปดำเนินการขอให้ศาลแต่งตั้งตนเองหรือบุคคลอื่นเป็นผู้จัดการมรดก ซึ่งก็จะเสียเวลาพอสมควรกว่าจะยื่นคำร้องขอและกว่าจะไต่สวนคำร้อง และศาลมีคำสั่ง ประเหมาะเคราะห์ร้ายมีคนอื่นคัดค้านเข้ามาอีกก็ยิ่งเสียเวลาไปอีก ความจริงกฎหมายก็มีได้บังคับไว้ว่าหากเจ้ามรดกตายแล้วต้องตั้งผู้จัดการมรดก แต่ถ้ามีเหตุขัดข้องจึงตั้งจึงเป็นข้อคิดสำหรับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคาร หากเป็นเงินจำนวนเพียงเล็กน้อย ก็ควรจะจ่ายให้ทายาทเขาไปเลย เพียงแต่ให้มีความละเอียดรอบคอบหน่อยว่าเขาเป็นทายาทหรือไม่ เช่นจัดให้มีคนที่เชื่อถือได้รับรองหรือคำประกันว่าเขาเป็นทายาทจริง เช่นนี้ก็จะเป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน

ส่วนศาลเองก็คงจะผ่อนสั้นผ่อนเบาให้ โดยจัดให้มีแบบคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกแบบง่ายๆ ไว้ให้ หากเป็นมรดกจำนวนเล็กน้อย โดยมีประชาสัมพันธ์ศาลช่วยแนะนำ ซึ่งทราบว่าการปฏิบัติก็มีอยู่ นับว่าเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนโดยแท้จริง ถือได้ว่าเป็นที่พึงของประชาชนจริงๆ อย่างไรก็ตาม หากเป็นมรดกรายใหญ่มีมากมาย มีเรื่องซับซ้อนยุ่งยาก หรือมีผู้ยื่นคัดค้านเข้ามา เช่นนี้ก็จำเป็นที่จะตั้งผู้มีความเชี่ยวชาญเข้ามาช่วยโดยตรงคือควรมีทนายความเข้ามาดำเนินการแทนจะปลอดภัยกว่า เพราะทนายเป็นผู้ใช้กฎหมายอยู่โดยตรง

การขอเป็นผู้จัดการมรดกนั้นมีข้อที่ควรรู้ไว้ดังนี้

1. จะขอเป็นผู้จัดการมรดกเมื่อใด

เมื่อเจ้ามรดกตาย เจ้ามรดกมีทรัพย์มรดก และมีเหตุขัดข้องที่จะต้องจัดการมรดก

2. ใครเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก

ผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกได้แก่ ทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก ที่มีสิทธิรับมรดก เช่น บุตร บิดามารดา คู่สมรสของเจ้ามรดกผู้รับพินัยกรรมของเจ้ามรดก ซึ่งอาจเป็นบุคคลภายนอกก็ได้ **ผู้มีส่วนได้เสีย** เช่น เจ้าของร่วมในทรัพย์สินของเจ้ามรดก กรณีเช่นนี้ที่มีมากคือ กรณีที่สามีภริยาไม่จดทะเบียนสมรสและมีทรัพย์สินร่วมกันนั่นเอง สำหรับเจ้าหนี้ ไม่ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสีย จึงไม่อาจขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกได้

3. ใครเป็นผู้จัดการมรดกได้

ผู้จัดการมรดกไม่จำเป็นต้องเป็นทายาทของเจ้ามรดกจะเป็นใครก็ได้ แต่ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาล ต้องเป็นทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียดังที่กล่าวแล้ว ทายาทอาจขอให้ศาลตั้ง นาย ก. นาย ข. หรือนาย ค. ก็ได้ ประการสำคัญผู้ที่จะเป็นผู้จัดการมรดกต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ ไม่เป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย คนประเภทนี้เห็นแล้วว่าไม่สามารถรู้ผิดชอบ หย่อนความคิดอ่าน มีหนี้สินล้นพ้นตัว ขึ้นไปจัดการทรัพย์สินคนอื่น ก็มีแต่จะเสียหายยิ่งขึ้นไปเท่านั้น

4. การยื่นคำร้องขอ ยื่นที่ไหน

ยื่นที่ศาล โดยทั่วไปเจ้ามรดกมีภูมิลำเนาที่ไหน เช่น ที่ขอนแก่น เชียงใหม่ ตรัง ตรวด ก็ยื่นศาลที่เป็นภูมิลำเนาของผู้ตายนั่นเอง ถ้ายื่นที่ศาลจังหวัดในกรุงเทพฯ ก็ยื่นที่ศาลแพ่งแพ่งกรุงเทพใต้ แพ่งธนบุรี หรือศาลจังหวัดมีนบุรี แล้วแต่กรณี

5. คำร้องต้องทำอะไร

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการทำคำร้องเป็นเรื่องที่ผู้มีความรู้ในทางกฎหมายและทางปฏิบัติเท่านั้นจะเข้าใจและทำได้ถูกต้อง เราประชาชนหรือมีอาชีพอื่นย่อมไม่เข้าใจ ก็ต้องปรึกษานักกฎหมายหรือทนายความ สำหรับคำร้องจะมีแบบคำร้องแล้วนำมาบรรยายในคำร้องบรรยายละเอียดต่างๆ เช่น ชื่อ ตำบล ที่อยู่ผู้ร้อง เป็นทายาทผู้ตาย ผู้ตายๆ เมื่อไหร่ มีหลักฐานการตาย ผู้ตายมีทายาทกี่คนใครบ้าง มีทรัพย์สินอะไรบ้าง มีเหตุขัดข้องอย่างไรและท้ายสุดก็ขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดก โปรดดูตัวอย่างต่อไปนี้

คำร้องขอ

คดีหมายเลขดำที่.....

คดีหมายเลขแดงที่.....

ศาลจังหวัด..... **ขอนแก่น**.....

วันที่ **25**.....เดือน **มกราคม**.....พุทธศักราช **2534**.....

ความ..... **แพ่ง**.....

ระหว่าง { **นายเด่น ดอกประดู่ ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก**.....โจทก์
โดยไม่มีพินัยกรรมของนายเด่น ดอกประดู่ ผู้ตาย
.....จำเลย

ข้าพเจ้า..... **นายเด่น ดอกประดู่**.....

เชื้อชาติ..... **ไทย**..... สัญชาติ..... **ไทย**..... อาชีพ..... **รับจ้าง**.....

เกิดวันที่..... **1**.....เดือน..... **มิถุนายน**.....พ.ศ. **2480**.....อายุ..... **48**.....ปี.....อยู่บ้านเลขที่..... **1**.....

ถนน..... **กลางบ้าน**..... ตรอกหรือซอย..... **-**..... ใกล้เคียง..... **วัดโพธิ์ทอง**.....

ตำบล..... **หนองโน**..... อำเภอ..... **ชนบท**..... จังหวัด..... **ขอนแก่น**.....

ขอยื่นคำร้องมีข้อความตามที่กล่าวต่อไปนี้

ผู้ร้องเกี่ยวข้องเป็น..... **บุตร**..... ของนาย..... **เด่น ดอกประดู่**.....

ผู้ตายปรากฏตามบัญชีเครือญาติ เอกสารท้ายคำร้องหมายเลข..... **1**.....

เมื่อวันที่..... **1**.....เดือน..... **ธันวาคม**..... พ.ศ. **2533**.....

นาย, **พพ**..... **เด่น ดอกประดู่**..... ถึงแก่กรรมด้วย..... **โรคหัวใจล้มเหลว**.....

ณ..... **บ้านเลขที่ 1**..... ถนน..... **กลางบ้าน**..... ตำบล..... **หนองโน**.....

อำเภอ..... **ชนบท 2**..... จังหวัด..... **ขอนแก่น**..... ปรากฏตามสำเนามรณบัตร

เอกสารท้ายคำร้องหมายเลข.....

นาย, **พพ**..... **เด่น ดอกประดู่**..... ผู้ตาย มีมรดก

คือ..... **เงินสดฝากอยู่ในธนาคาร**..... สาขา..... **เป็นเงิน 2,000 บาท**.....

..... **มีที่ดิน น.ส. 3 แปลงหนึ่งราคา 5,000 บาท**.....

รายละเอียดปรากฏตามบัญชีเอกสารท้ายคำร้องหมายเลข..... 3.....

มรดกดังกล่าวนี้..... นายแดน ดอกประดู่..... ผู้ตายไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้แต่อย่างใด

ผู้ร้องมีเหตุขัดข้องไม่สามารถจัดการมรดกของผู้ตายได้เนื่องจาก ธนาคารที่รับฝากเงินคือ.....และเจ้าพนักงานที่ดิน.....ปฏิเสธไม่ดำเนินการจ่ายเงินและ.....

โอนที่ดินให้ผู้ร้องโดยอ้างว่าให้นำคำสั่งศาลตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกมาแสดงก่อน

..... จึงจะ..... จัดการให้.....

ผู้ร้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะและไม่เป็นบุคคลวิกลจริต บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลาย มีความสามารถที่จะจัดการมรดกรายนี้ได้

ฉะนั้น ขอศาลได้โปรดไต่สวนคำร้องและมีคำสั่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของ นาย, นท.....แดน ดอกประดู่.....ผู้ตาย ต่อไป

อนึ่ง เนื่องจากผู้ร้องเป็นคนยากจน ทั้งมรดกรายนี้ก็มีจำนวนเล็กน้อย จึงขอศาลให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ประกาศนัดไต่สวนคำร้องที่หน้าศาลแทนการประกาศทางหนังสือพิมพ์ด้วย

ควรมีครบแล้วแต่จะโปรด

ลงชื่อ.....แดน ดอกประดู่.....ผู้ร้อง

คำร้องฉบับนี้ ข้าพเจ้า.....แดน ดอกประดู่.....เป็นผู้เรียบเรียงและเขียน

ลงชื่อ.....แดน ดอกประดู่.....ผู้เรียงและเขียน

ท่านจะเห็นแล้วว่าเป็นคำร้องแบบง่ายๆ และปรากฏว่าผู้ร้องคดีนี้เป็นคนยากจนและมรดกคิดเป็นเงินเพียง 7,000 บาทเท่านั้น จึงขออนุญาตเป็นพิเศษในตอนท้าย เพราะหากประกาศหนังสือพิมพ์แล้วอาจเสียค่าประกาศหนังสือพิมพ์เป็นร้อยเป็นพันบาท ซึ่งไม่มีเสีย แต่หากเป็นกรณีทรัพย์สินมากมายก็ควรประกาศทางหนังสือพิมพ์โดยไม่ต้องขออนุญาตดังตอนท้ายของคำร้องนี้

6. การยื่นคำร้องและนัดไต่สวนอย่างไร

เมื่อยื่นคำร้องแล้วเจ้าหน้าที่จะเสนอศาล ศาลก็จะสั่งนัดว่าไต่สวนหรือมีคำสั่งอย่างอื่นต่อไป ทางปฏิบัติก็ขอให้ประกาศหน้าศาลหรือทางหนังสือพิมพ์โดยให้เวลาพอสมควร โดยทั่วไปศาลจะไต่สวนหลังจากรับคำร้องประมาณ 1 เดือน การไต่สวน ผู้ร้องก็ต้องมาศาลและนำพยานอื่น เช่น ทายาทคนอื่นๆ มาด้วย หรือขอให้ตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้จัดการมรดกมาด้วย เพื่อไต่สวนว่ายินยอมเป็นผู้จัดการมรดก การไต่สวนโดยทั่วไปใช้เวลาไม่นานก็เสร็จ คดีเช่นนี้ศาลมักจะนัดตอนบ่าย

เมื่อไต่สวนเสร็จก็คือการนำพยานแต่ละฝ่ายไปให้การต่อศาลเรียกว่าเบิกความนั่นเองเสร็จแล้ว ศาลจะจดรายงานการไต่สวน หากเป็นเรื่องไม่ซับซ้อนศาลก็นัดฟังคำสั่งวันนั้นเลยคือสั่งให้เป็นหรือไม่เป็นผู้จัดการมรดกนั่นเองแต่หากเป็นเรื่องซับซ้อนมรดกมาก เช่นนี้ศาลอาจนัดฟังคำสั่งวันอื่นก็ได้ เพื่อศาลจะได้ตรวจสอบโดยละเอียดต่อไป ทางปฏิบัติส่วนใหญ่มักไม่มีปัญหาศาลสั่งได้เลย แต่การจะรับคำสั่งไปก็อาจเป็นวันรุ่งขึ้น เพราะจะต้องพิมพ์ให้เรียบร้อยถูกต้อง มีคำรับรองว่าเป็นสำคัญคำสั่งที่ถูกต้อง ไม่ใช่ว่าพอศาลสั่งอนุญาตจะรับคำสั่งไปได้เลย

7. การขอรับคำสั่งศาลกรณีศาลสั่งตั้งผู้จัดการมรดกแล้ว

ก็ต้องทำคำร้องขอเข้ามา ศาลจะดำเนินการให้โดยไม่ชักช้า เมื่อได้คำสั่งศาลก็นำไปแสดงต่อธนาคาร หรือเจ้าพนักงานที่ดิน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับมรดกของผู้ตายได้

8. ผู้จัดการมรดกจะถูกถอนจากการเป็นผู้จัดการได้หรือไม่

หากผู้จัดการมรดกปล่อยปละละเลย ไม่ดำเนินการจัดการมรดก หรือจัดการมรดกเสียหาย ประมาทเลินเล่อในการจัดการมรดก หรือทุจริตในการจัดการมรดก เช่น เบียดบังเอาเป็นของตนเองบ้าง เช่นนั้นนอกจากจะผิดฐานยกยอกทางอาญามีโทษถึงจำคุกแล้ว ก็อาจถูก

ถอนจากการเป็นผู้จัดการมรดกได้ โดยผู้มีส่วนได้เสียร้องขอให้ศาลสั่งถอนจากการเป็นผู้จัดการมรดกได้ แต่ก็ต้องขอเสียก่อนการแบ่งปันมรดกเสร็จสิ้นลง

9. คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับผู้จัดการมรดก

1. **ฎีกาที่ 331/2525** ผู้ตายทำพินัยกรรมไว้ แม้ผู้คัดค้านเป็นบุตรของผู้ตาย แต่ตามพินัยกรรมผู้คัดค้านไม่มีส่วนได้รับทรัพย์สินของผู้ตายเลย จึงไม่สามารถตั้งผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกร่วมด้วย

ข้อสังเกต ศาลจะพิจารณาตั้งใครเป็นผู้จัดการมรดกต้องคำนึงถึงประโยชน์ของกองมรดกเป็นสำคัญ

2. **ฎีกาที่ 1481/2510** ศาลไม่จำเป็นต้องตั้งผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมอาจตั้งทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียคนอื่นที่เหมาะสมก็ได้

3. **ฎีกาที่ 1491/2523** ทายาทที่จะร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ หมายถึงทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกเท่านั้น

ข้อสังเกต ผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก ผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก ไม่มีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก

4. **ฎีกาที่ 2095/2523** ภริยาไม่จดทะเบียนสมรสและไม่มีทรัพย์สินร่วมกันไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกของสามี ไม่มีสิทธิร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก

5. **ฎีกาที่ 2021/2524** ศาลจะตั้งผู้ใดเป็นผู้จัดการมรดกต้องคำนึงถึงความสมควรเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกตามพฤติการณ์ ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากทายาททุกคน

6. **ฎีกาที่ 1695/2531 (ประชุมใหญ่)** กองมรดกที่ไม่มีทายาทนั้น แม้มรดกจะตกทอดแก่แผ่นดิน แผ่นดินก็มีใช้ทายาท เจ้าหนี้ไม่อาจบังคับชำระหนี้ได้จนกว่าจะแต่งตั้งผู้จัดการมรดกขึ้น และหากไม่มีผู้จัดการมรดกอยู่ตราบใดเจ้าหนี้ก็ไม่มีทางได้รับชำระหนี้ได้เลย การที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จากกองมรดกขึ้นอยู่กับภารกิจของมรดกมีผู้จัดการมรดก ในกรณีเช่นนี้จึงต้องถือว่าเจ้าหนี้เป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีสิทธิร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ ส่วนปัญหาที่ว่าสมควรตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกหรือไม่นั้น แม้ผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้กองมรดกซึ่งตามปกติย่อมมีส่วนได้เสียเป็นปฏิปักษ์ต่อกองมรดก แต่เมื่อไม่ปรากฏว่ามีผู้มีส่วนได้เสียอื่นอีก และพนักงานอัยการมิได้คัดค้าน จึงสมควรตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกได้

ข้อสังเกต ศาลฎีกาได้ให้เหตุผลไว้แล้วว่า ทำไมเจ้าหนี้กองมรดกคดีนี้จึงร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกได้ และเป็นผู้จัดการมรดกได้

พินัยกรรมชาวบ้าน

ตามปกติเมื่อบุคคลใดตาย มรดกของผู้นั้นจะตกทอดแก่ทายาท คือตกให้แก่บุตร ภรรยา สามี และบิดามารดาของผู้ตาย อย่างไรก็ตามก็ตอก่อนที่ผู้นั้นตายเขาอาจทำพินัยกรรม ยกทรัพย์สินให้ใครก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นทายาทผู้มีสิทธิในมรดก ปัญหาว่าการทำพินัยกรรม นั้นจะอย่างไร เขาจะทำได้หรือไม่ และทำไปแล้วขณะที่เขายังไม่ตาย เขาจะเพิกถอนหรือ ทำลายพินัยกรรมของเขานั้นเองได้หรือไม่เพียงใด หรือเขาประสงค์จะทำพินัยกรรมยกส่วน ต่างๆ ของร่างกายเขานั้นให้แก่โรงพยาบาลจะได้เพียงใดหรือไม่ เราลองมาทำความเข้าใจ กันแบบง่ายๆ ในลักษณะถามตอบกัน ดังนี้

1. ถาม การทำพินัยกรรมอย่างง่ายๆ จะทำได้อย่างไร

ตอบ พินัยกรรมเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับเราท่านทั้งหลาย เพราะเหตุว่าหากเรา ประสงค์จะให้ทรัพย์สินของเราตกให้แก่ใคร เมื่อเราตายไปแล้วนั้นเราก็สามารถทำได้ ลักษณะ เช่นนี้แหละเราเรียกว่าพินัยกรรมซึ่งต่างกับการที่เรายกทรัพย์สินให้ผู้อื่นในขณะที่เรามีชีวิตอยู่ เป็นเรื่องของการให้โดยเสน่หา แต่ถ้าหากเราประสงค์จะให้ทรัพย์สินแก่ผู้อื่นโดยไม่มี ค่าตอบแทนใดๆ ภายหลังจากที่เราตายไปแล้วนั้น เราเรียกว่า พินัยกรรมซึ่งก็จะต้องทำตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้

2. ถาม ดังนั้นพินัยกรรมก็คือการแสดงเจตนากำหนดการเพื่อตายของบุคคลว่า หากเขาตายไปแล้วให้ทรัพย์สินของเขานั้นตกให้แก่ใคร

ตอบ ในเรื่องการแสดงเจตนากำหนดการเพื่อตายนั้น ไม่จำกัดเฉพาะแต่หากเขาตาย ไปแล้วให้ทรัพย์สินของเขาตกให้แก่ใครเท่านั้น เขาอาจกำหนดการเพื่อตายว่าหากเขาตายไป แล้วให้ดวงตาของเขาตกให้แก่โรงพยาบาลนั้น ปอดของเขาตกให้แก่โรงพยาบาลนี้ ก็ย่อมทำได้ เช่นเดียวกัน เพราะในเรื่องพินัยกรรมนั้นกฎหมายได้เขียนไว้กว้างๆ รวมทั้งทรัพย์สินและการ อื่นใดต่างๆ ที่สามารถบังคับได้ด้วย และยิ่งกว่านั้นเขาอาจทำพินัยกรรมตัดมิให้ทายาทของเขา รับมรดกของเขาก็ย่อมทำได้อีก

3. ถาม ถ้าหากเราประสงค์จะทำพินัยกรรมเองจะทำได้หรือไม่

ตอบ ทำได้ ไม่ใช่เรื่องยากเย็นอะไรเลยหากเราอ่านออกเขียนได้ก็ย่อมทำได้ พินัยกรรม ประเภทนี้เราเรียกว่าพินัยกรรมแบบเขียนด้วยตนเอง ซึ่งก็เป็นเรื่องง่ายๆ ไม่จำเป็นต้องมีพยาน รู้เห็น เราเขียนของเราเองขึ้นมาก็ย่อมทำได้ ไม่มีปัญหาอะไรไม่ใช่เรื่องยากเย็นด้วย อย่างไรก็ตาม พินัยกรรมแบบที่เขียนเองนั้นก็ควรจะเป็นเรื่องที่ไม่สลับซับซ้อน ผู้ทำไม่มีทรัพย์สินมากมาย

อะไรนักหนาเขาอาจจะมีคนสองคน หรือบุคคลที่เราประสงค์จะยกทรัพย์สินให้ นั่นเป็นบุคคลอื่น ซึ่งเราเห็นว่าเขาคงจะได้ทรัพย์สินจากเราเมื่อเราตายไปแล้วก็ยอมกระทำได้

4. ถาม ขอให้ยกตัวอย่างพินัยกรรมแบบเขียนเองสักฉบับ

ตอบ เรื่องนี้ นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ถ้าหากท่านประสงค์จะทำพินัยกรรมด้วยตนเอง โดยไม่หวังจะต้องไปพึ่งพาใคร ประการแรกก็คงจะเริ่มต้นว่าทำที่ไหน ใช้กระดาษธรรมดา มีปากกาหนึ่งด้ามหยิบมาแล้วก็เขียนขึ้นต้นเลยว่าเขียนจั่วหน้ากลางหน้ากระดาษว่า พินัยกรรม และถัดมาอีกบรรทัดหนึ่งก็ย่อหน้าว่า ทำที่บ้านเลขที่เท่าไร หมู่อะไร ตำบลอะไร ถนนอำเภอ จังหวัด เพื่อที่จะรู้ว่าทำที่ไหนไม่เกิดมีปัญหาโต้เถียงกันว่าทำที่นั่นทำที่นี่ ย่อหน้าไปอีกบรรทัดหนึ่งก็ต้องระบุว่า ทำเมื่อไหร่ อันนี้สำคัญ เราต้องคงระบุว่าทำเมื่อวันที่ เดือน พ.ศ. ใส่ลงไปให้ครบ เช่น ระบุลงไปว่าวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2533

บรรทัดถัดลงไปก็เป็นเรื่องที่จะระบุถึงตัวเราเองว่า เราชื่ออะไร อายุเท่าไร อยู่บ้านเลขที่เท่าไร หมู่ที่ ถนน ตำบล อำเภอ จังหวัด ก็ระบุลงไปให้ชัดเจน รายละเอียดตอนนี้คงมีว่าข้าพเจ้าชื่อ นาย ก. อายุ 58 ปี อยู่บ้านเลขที่ 123/5 หมู่ 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง อุดรราชธานี จังหวัดอุดรราชธานี ก็เป็นการระบุว่าผู้ทำพินัยกรรมนั้น มีอายุเท่าไรมีตำบลที่อยู่ อยู่ที่ไหน ต่อไปเป็นข้อความที่ต่อเนื่องกันซึ่งถือว่าเป็นหลักหรือหัวใจของการทำพินัยกรรม โดยระบุข้อความต่อไปว่า ขอทำพินัยกรรมกำหนดการเพื่อตายของข้าพเจ้าว่าหากข้าพเจ้าถึงแก่ความตายแล้ว ให้ทรัพย์สินของข้าพเจ้าตกให้แก่บุคคลต่อไปนี้

5. ถาม แสดงว่าต้องมีข้อความแสดงให้เห็นว่าให้ทรัพย์สินของเราตกให้แก่ผู้อื่นก็ต่อเมื่อเราตายแล้ว ไม่ได้หมายความว่าให้ทรัพย์สินของเราตกให้แก่ใครในขณะที่เรายังมีชีวิตอยู่

ตอบ ใช่ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญและเป็นปัญหาเสมอสำหรับท่านที่ทำพินัยกรรมด้วยตนเองคือไม่เข้าใจหลักเกณฑ์ในเรื่องกฎหมายนั่นเอง เมื่อเขียนเองก็เกิดปัญหาได้ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจหลักเกณฑ์ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วก็จะไม่มีปัญหาอะไร เพราะบางครั้งบางคราวผู้ทำพินัยกรรมก็ไม่ประสงค์จะให้ใครทราบว่าเขาทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ใคร หากปรึกษาบุคคลนั้นบุคคลนี้ หรือไปว่าจ้างให้ผู้มีอาชีพกฎหมายทำให้ก็เกรงว่าความลับของตนจะรั่วไหลไปอาจทำให้บุตรหลานที่จะรับพินัยกรรมนั้นมีความรู้สึกไม่พอใจในการทำพินัยกรรมของตน จึงมักจะทำเองเสียไม่ให้ใครรู้ ผลที่ตามมาก็คือว่าทำพินัยกรรมไม่ถูกต้อง ก็ต้องระงับไว้ด้วย

6. ถาม การทำพินัยกรรมเองนั้นอาจจะเกิดปัญหาได้ แต่ก็น่าเห็นใจผู้ทำพินัยกรรมว่าบางครั้งก็ไม่อยากให้ใครทราบ ฉะนั้นหากท่านผู้อ่านจะทำพินัยกรรมด้วยตนเองก็ควรพิจารณาไตร่ตรองให้ดี สนใจใฝ่หา หรือถามผู้รู้หลักการกว้างๆ ดังกล่าว

ตอบ ดังที่กล่าวข้างต้น เรากล่าวว่าข้อความที่เราจะเติมต่อไปหลังจากเริ่มต้นที่แรก
ชั้นแรกสุดนั้นตำบลที่อยู่ที่ทำ บรรทัดต่อมาเป็นวันเดือนปีที่ทำ บรรทัดถัดไปก็เป็นการระบุชื่อ
สกุล อายุ รวมตลอดทั้งตำบลที่อยู่ของผู้ทำพินัยกรรมด้วยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจแตกต่างกับ
ตำบลที่อยู่ข้างต้นซึ่งเป็นสถานที่ทำก็ได้ และขั้นต่อไปที่สำคัญก็จะต้องระบุข้อความซึ่งขออย่าอีก
ชั้นหนึ่งว่าดังนี้ ข้าพเจ้าขอทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายของข้าพเจ้าในเรื่องทรัพย์สินของ
ข้าพเจ้าว่า ถ้าข้าพเจ้าตายไปแล้วให้ทรัพย์สินของข้าพเจ้าตกให้แก่บุคคลดังต่อไปนี้ แล้วก็ควร
ย่อหน้าลงมาเป็นข้อๆ เช่น

ข้อ 1 ให้เงินจำนวนหนึ่งแสนบาทที่ฝากเอาไว้ที่ธนาคารออมสินสาขายุติธรรม
ตกให้แก่ นาย ก. บุตรคนโตของข้าพเจ้า

ข้อ 2 ให้ที่ดินโฉนดเลขที่ 12345 ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด
ขอนแก่น รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างที่อยู่บนที่ดินนั้นตกให้แก่ นางสาว ข. บุตรคนสุดท้องของข้าพเจ้า

ข้อ 3 เงินสดนอกเหนือจากที่กล่าวรวมทั้งทรัพย์สินอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้ว ให้ตก
ให้แก่ นาง ป. ภริยาของข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว

และย่อหน้าลงไปก็ควรระบุไว้ว่า ข้าพเจ้าทำพินัยกรรมฉบับนี้ขณะที่มีสติสัมปชัญญะ
ปกติบริบูรณ์และทำไว้เป็น 2 ฉบับมีข้อความตรงกัน ฉบับหนึ่งเก็บไว้ที่ตู้นิรภัยในธนาคาร ก.
สาขาราชดำเนิน ส่วนอีกฉบับหนึ่งข้าพเจ้าเก็บรักษาไว้ และย่อหน้าต่อไปก็ลงชื่อเป็นลายเซ็น
ของผู้ทำพินัยกรรมและควรวงเล็บชื่อและนามสกุลด้วยตัวบรรจงไว้อีกด้วย

7. งาม ก็เป็นอันว่าหนังสือฉบับนี้เป็นพินัยกรรมไปแล้ว

ตอบ ถูกต้อง กระดาษแผ่นนี้มีข้อความเพียงครึ่งหน้ากระดาษหรือค่อนหน้ากระดาษ
ดังกล่าวนี้ซึ่งถ้าตีราคาค่ากระดาษแผ่นนี้รวมทั้งปากกาที่เขียนอาจจะไม่เกิน 5 บาท แต่มี
ความหมายเหลือเกินเพราะเป็นพินัยกรรมที่แสดงเจตนาจำหน่ายทรัพย์สินของตัวเองเมื่อ
ตัวเองตายไปแล้วให้แก่บุคคลซึ่งระบุไว้ในเอกสารหรือพินัยกรรมแผ่นนี้ ซึ่งทรัพย์สินดังกล่าวนั้น
อาจจะมีราคาเป็นหมื่นเป็นแสนหรือเป็นล้านก็ได้ เห็นไหมว่าเรื่องของพินัยกรรมนั้นดูแล้วก็
เรื่องที่ยิ่งใหญ่มีความสำคัญมากทีเดียว เพียงเสี้ยววินาทีเดียวเท่านั้นเองก็อาจทำให้หน้ามือเป็น
หลังมือได้ ก็หมายความว่าถ้าหากผู้ทำพินัยกรรมตายไปบุคคลที่มีชื่อในพินัยกรรมซึ่งก่อนที่ผู้ทำ
พินัยกรรมจะตายนั้นเขาอาจจะเป็นคนยากจนแต่โดยผลของพินัยกรรมก็ทำให้เขากลายเป็นคน
ร่ำรวยขึ้นมาได้

8. งาม ที่กล่าวมาก็คงจะเป็นการเน้นให้เห็นว่าเอกสารพินัยกรรมนั้นเป็นเรื่องที่
สำคัญก่อนจะทำก็จะต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ดี เมื่อทำแล้วก็ต้องเก็บรักษาไว้ให้ดี
เพราะมีผลต่อบุคคลที่มีชื่อซึ่งระบุไว้ในพินัยกรรมนั้นมากมายทีเดียว

ตอบ แน่แน่นอน เรื่องของพินัยกรรมนั้น ท่านจะเห็นได้ว่าพินัยกรรมแบบเขียนด้วยตนเองนั้นทำได้ง่ายๆ แต่เป็นการจำหน่ายทรัพย์สินของท่านอาจจะเป็นสิบล้านร้อยล้านทันทีที่ท่านตาย

9. ถาม มีอะไรที่จะกล่าวเพิ่มเติมในเรื่องพินัยกรรมชาวบ้านแบบง่ายๆ อีกบ้าง

ตอบ เรื่องพินัยกรรมแบบง่ายๆ เขียนอย่างง่ายๆ ทำอย่างง่ายๆ แต่มีผลมากมายทีเดียว ฉะนั้นถ้าหากท่านประสงค์จะทำพินัยกรรมด้วยตนเองจริงก็ขอให้พิจารณาไตร่ตรองให้ดีว่าท่านทำพินัยกรรมประเภทนี้โดยเจตนาจะยกทรัพย์สินให้แก่ใครอย่างไร เพราะการทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายของเรานั้น เราไม่จำเป็นจะทำให้ทายาทตามกฎหมายของเรา เพราะถ้าหากเป็นทายาทผู้มีสิทธิตามกฎหมายนั้น หากเราตายเขาก็มีสิทธิรับมรดกของเราอยู่แล้ว เช่น บุตร ภรรยาหรือสามีของเรา รวมทั้งบิดามารดาของเราด้วย บุคคลเหล่านี้เมื่อเราตายไปเขาย่อมมีสิทธิในมรดกของเรา แต่ถ้าหากเราประสงค์จะทำพินัยกรรมให้บุคคลอื่นได้รับทรัพย์สินมรดกของเราหรือผู้มีสิทธิให้เขาได้ตามสัดส่วนที่เราเห็นสมควร เราก็ย่อมกระทำให้เป็นพินัยกรรมได้ซึ่งหากทำไปแล้วและพินัยกรรมนั้นถูกต้องก็จะต้องบังคับตามพินัยกรรม ทายาทผู้มีสิทธิที่กล่าวข้างต้นซึ่งโดยทั่วไปเขาจะได้รับส่วนแบ่งในมรดกเท่ากัน เขาจะมาอ้างว่าเขาควรได้เท่ากันไม่ควรเป็นไปตามพินัยกรรมไม่ได้ เพราะถือว่าพินัยกรรมนั้นเป็นเจตนาที่สำคัญของเจ้ามรดกซึ่งกฎหมายยอมรับและบังคับบัญชาให้ตามนั้น จึงใคร่ขอเน้นว่าถ้าหากท่านคิดจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ใครก็ขอพิจารณาให้ดี

ประการสำคัญ เรื่องพินัยกรรมนั้นเป็นเรื่องของกฎหมายบางครั้งบางคราวเราไม่เข้าใจเท่าที่ควร ถึงแม้เราจะมีความรู้บ้าง อ่านออกเขียนได้ ก็ไม่ควรเสี่ยงทำเอง ควรไปทำที่อำเภอซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ผู้รอบรู้ทำให้เราได้ เราเรียกว่าพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง เมื่อเราไปพบเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่อำเภอ แสดงความประสงค์ที่จะทำพินัยกรรมเป็นทางการทางเจ้าหน้าที่เขาก็ทำให้ท่านได้ วิธีนั้นเป็นวิธีที่ปลอดภัยที่สุด

เมื่อท่านทำพินัยกรรมไว้แล้วท่านก็มีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงเพิกถอนได้ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าท่านจะทำเองหรือทำที่อำเภอ หากท่านประสงค์จะเปลี่ยนแปลงก็ย่อมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือจะเพิกถอนทำลายเสียก็ย่อมทำได้เช่นเดียวกัน เป็นสิทธิของเราโดยตรง

ตัวอย่าง
พินัยกรรมเขียนด้วยตัวเอง

พินัยกรรม

ทำที่บ้านเลขที่ 1/15 หมู่ 1

ตำบลถ้ำพลอย อ.เมือง

จ.ขอนแก่น

วันที่ 5 เมษายน 2536

ข้าพเจ้า นายแดง ยุติดี ขอทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินและการอื่นๆ ของข้าพเจ้าว่า เมื่อข้าพเจ้าตายไปให้ทรัพย์สินของข้าพเจ้าที่มีอยู่ และหากจะมีในอนาคตตกเป็นของบุคคลต่อไปนี้ ดังนี้

1. ให้ที่ดินโฉนดเลขที่ 1234 ตำบลกุดเค้า อำเภอภูผาศิริ จังหวัดขอนแก่น ตกเป็นของนายดำ ยุติดี บุตรคนโต
2. ให้บ้านทาวน์เฮ้าส์ พร้อมที่ดินที่ปลูกบ้านดังกล่าวตกเป็นของนายขาว ยุติดี
3. ให้รถยนต์เก๋งทั้งหมดตกเป็นของภริยาข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว
4. ให้เงินจำนวน 1,000,000 บาท ที่ฝากไว้ในธนาคารออมสินตกแก่ภริยาและบุตรทุกคนๆ ละเท่ากัน

ขณะทำพินัยกรรมข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะดี จึงลงชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน 2 คน

ลงชื่อ   ด. ยุติดี   ผู้ทำพินัยกรรม

(นายแดง ยุติดี)

ลงชื่อ   ส. สมงาน   พยาน

(นายสุ สมงาน)

ลงชื่อ   ย. งานดี   พยาน

(นายยาม งานดี)

ในชีวิตประจำวันของบุคคลนั้น จะมีจำต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายไม่มากก็น้อย เช่น เรื่องซื้อขาย กู้ยืม จำนอง จำน่า แบ่งทรัพย์สินกัน ฯลฯ เป็นต้น และมักมีปัญหาอยู่เสมอ อาจเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความไม่รู้เรื่องที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือถูกหลอกลวง เป็นต้น มีคำแนะนำเบื้องต้นดังนี้

1. ต้องพิจารณาความสามารถของคู่สัญญาเสียก่อนว่า กฎหมายให้สิทธิกระทำได้หรือไม่ เช่น
  - 1.1 เป็นผู้เยาว์หรือไม่ คืออายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ แต่หากสมรสกัน (จดทะเบียนสมรส) เมื่ออายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ ก็ไม่เป็นผู้เยาว์ต่อไป
  - 1.2 มีคู่สมรสหรือไม่ หรือหากมีแล้วในบางกรณีอาจจะต้องได้รับความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่ง ปัจจุบันกรณีนี้มีปัญหามาก
  - 1.3 เป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ เช่น ศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ คือ คนประเภทบ้า วิกลจริต เป็นต้น
2. ต้องพิจารณาว่า เป็นผู้มิสิทธิหรือมีอำนาจทำสัญญาได้หรือไม่ เช่น
  - 2.1 เป็นเจ้าของบ้านที่ดินจริงหรือไม่ เช่น ต้องดูจากโฉนดมีชื่อใครดูจากบัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น
  - 2.2 หากเป็นผู้รับมอบอำนาจ มีหลักฐานการรับมอบอำนาจหรือไม่
  - 2.3 เป็นผู้แทนของนิติบุคคล เช่น ของห้างหุ้นส่วนบริษัทสมาคมจริงหรือไม่ และมีหนังสือกำหนดว่า ในการจะทำอะไรต้องมีกรรมการกี่คน ลงชื่อต้องประทับตราหรือไม่ วิธีง่าย ๆ ก็ต้องขอดูหลักฐานจากทางราชการให้แน่นอนเสียก่อน
  - 2.4 หากเป็นคนต่างด้าว ก็ต้องดูว่ามีสิทธิได้แคไหนเพียงใด ปัญหาที่มีบ่อย ๆ คือ เรื่องการซื้อขายที่ดิน

* ผู้พิพากษาอาวุโสประจำศาลจังหวัดนครปฐมแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

3. เกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะทำสัญญา ก็มีความสำคัญเช่นกัน ต้องตรวจสอบดูให้ดี เช่น ที่ดินก็ต้องไปดูให้แน่ๆ ว่า อยู่ที่ไหน โดยสอบถามจากพนักงานที่ดินหากจะให้ดีที่สุดก็ขอให้มีการรังวัดตรวจสอบก่อน เคยมีบ่อย ๆ ผู้ขายไปชี้ว่าอยู่ติดถนน ที่ไหนได้พอซื้อแล้วปรากฏว่าอยู่ห่างจากถนนเป็นสิบกิโลเมตร มีหน้าซ้ำเป็นที่ลุ่มน้ำขังตลอดปี ไม่มีทางเข้า ทำอะไรไม่ได้ หรืออยู่ถนนแต่มีที่คนอื่นอยู่ด้านใน หรือบางทีที่ติดจำนองขายฝาก ติดภาระจำยอม หรืออยู่ใกล้โรงงานใกล้แหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งล้วนแล้วแต่มีปัญหากทั้งสิ้น

4. ต้องพิจารณาตัวบุคคลด้วย ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้มีสิทธิหรือมีอำนาจทำสัญญาได้ เช่น เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เป็นกรรมการบริษัทที่มีอำนาจหรือเป็นผู้รับมอบอำนาจว่าจะเชื่อถือได้แค่ไหนเพียงไร เคยมีบ่อย ๆ พอทำสัญญาขายให้คนนี้แล้วต่อมาก็เอาทรัพย์สินสิ่งเดียวกันนี้ไปทำสัญญาขายให้คนอื่นอีก ทำให้เกิดปัญหาภายหลังหรือเขาซื้อที่ดินครั้งส่งครบปรากฏว่าที่ดินซึ่งเขาซื้อนั้นติดจำนอง หรือไม่ยอมโอนให้เขาออกส่าห์ส่งมาสิบบปีด้วยมีปัญหายุ่งยากเกิดขึ้น เป็นต้น

5. การเข้าทำสัญญา เรื่องนี้สำคัญเช่นกัน จะต้องอ่านข้อความในสัญญาให้ดีว่าเอาไรด์เอาเปรียบกันหรือไม่ มีข้อที่จะทำให้เสียหายหรือไม่ ไม่แน่ใจควรปรึกษาผู้รู้กฎหมายเสียก่อน เช่น ปรึกษาทนายความ นิติกร และผู้ประกอบการวิชาชีพกฎหมายอื่นๆ เป็นต้น อย่าประมาท การซื้อขายราคาทรัพย์สินราคาเป็นหมื่นเป็นแสนยิ่งจำเป็น เมื่อแน่ใจแล้วจึงทำสัญญา

6. การลงมือทำสัญญา เช่น กรอกข้อความควรให้ชัดเจน ที่ไหนไม่ต้องการก็ขีดออกไป โดยคู่สัญญาลงชื่อกำกับไว้ ตรวจสอบให้เรียบร้อยว่าถูกต้องตรงกับความประสงค์หรือไม่ เมื่อถูกต้องตรงกับความประสงค์แล้ว จึงลงลายมือชื่อในช่องคู่สัญญา

7. การลงชื่อในสัญญาสำคัญเช่นกัน ต้องดูว่าลงในฐานะอะไรเคยมีบ่อย ๆ ลงชื่อผิด เช่น เป็นผู้แทนลงชื่อในช่องผู้ซื้อกลับกัน ผู้ซื้อลงชื่อในช่องผู้ขาย หรือเป็นพยานแต่ลงชื่อในช่องผู้ซื้อ เป็นต้น กรณีต้องพิมพ์นิ้วมือ ก็ต้องมีพยานรับรองอย่างน้อยสองคนควรได้ลงชื่อรับรองทันทีและระบุให้ชัดว่าเป็นพยานรับรองในเรื่องนี้ จะได้ไม่มีปัญหาภายหลัง

อนึ่ง ลงชื่อในสัญญานี้ เป็นเรื่องสำคัญมากเช่นกัน ต้องตรวจสอบให้ดีและควรลงทั้งสองฝ่ายไม่ว่ากฎหมายจะบังคับหรือไม่ก็ตามและควรมีพยานด้วยซึ่งมาจากทั้งสองฝ่าย

8. แบบของสัญญานี้ อาจต้องทำเองหรือซื้อจากที่เขาทำจำหน่ายหากจะให้ดีก็ควรจะปรึกษานักกฎหมายอาชีพ เช่น ทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมายขอให้เขาทำให้จะเสียค่าใช้จ่ายบ้างก็ยิ่งดีกว่าที่จะทำไปไม่ถูกต้องซึ่งอาจเสียหายมากมาย รายละเอียดของสัญญาควรมี

8.1 สถานที่ วัน เดือน ปี ที่ทำสัญญา

- 8.2 ชื่อ นามสกุล อายุ ตำบลที่อยู่ อาชีพของคู่สัญญา ตลอดจนหลักฐานแสดงตัวบุคคลควรระบุไว้ด้วย
- 8.3 ข้อความในสัญญาเป็นเรื่องอะไรมีรายละเอียดอย่างไร เช่นเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตกลงกันอย่างไร เช่น การชำระเงิน การไปโอนเมื่อไร ข้อความในสัญญาอาจแยกเป็นข้อย่อยๆ เพื่อความเข้าใจง่ายหรือให้รายละเอียดก็ได้
- 8.4 กำหนดความรับผิดชอบ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา
- 8.5 การลงลายมือชื่อคู่สัญญา ลงลายมือชื่อพยาน

9. ข้อแนะนำอื่นๆ กระดาษอุปกรณ์ใช้ เช่น ปากกา ควรใช้กระดาษอย่างดีเพราะต้องเก็บไว้เป็นหลักฐานปากกาเขียนควรใช้ตามเดียวตลอดในการเขียนสัญญา ผู้เขียนสัญญาเช่นกัน ใครเป็นผู้เขียนก็เขียนตลอด และควรระบุว่าเป็นผู้เขียนสัญญาด้วย และควรเขียนให้พอดีกับกระดาษ เช่น ไม่เขียนต่ำเกินไป หรือสูงเกินไป ทำให้เหลือที่ว่างมากอาจเกิดความสงสัยกันขึ้นมาว่าเป็นเอกสารปลอมเป็นต้น และขอเน้นว่า ก่อนลงลายมือชื่อต้องอ่านดูข้อความให้ดีเสียก่อนว่าเป็นไปตามที่เราต้องการหรือไม่เมื่อถูกต้องตามความต้องการแล้วจึงลงชื่อ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างสัญญาแบบง่ายๆ เพื่อเป็นแนวทางหากจะให้ละเอียดตามต้องการก็เพิ่มเติมเอา อย่างไรก็ตามก็ดีหากไม่แน่ใจควรปรึกษานักกฎหมายหรือผู้รู้ เช่น พนักงานที่ดิน นิติกร ทนายความเป็นต้น จะปลอดภัยกว่า สัญญาเหล่านี้ใช้เป็นแนวในการเขียนสัญญาอื่น ๆ ได้

1. สัญญากู้ยืม

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี
อยู่ที่.....ตรอก/ซอย.....ถนน.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ขอทำหนังสือฉบับนี้ไว้ให้แก่ นาย/นาง/นางสาว ข้าพเจ้าได้กู้เงินผู้ให้กู้ไปเป็นเงิน.....
.....บาท (.....) และได้รับเงินจำนวนนี้ไปเรียบร้อยแล้ว
ตั้งแต่วันที่ลงในสัญญาฉบับนี้ โดยข้าพเจ้ายินยอมชำระดอกเบี้ยให้ผู้ให้กู้ร้อยละ 15 ต่อปี
(ร้อยละห้าสิบลึงหรือซิ่งละหนึ่งบาทต่อเดือน)

ข้าพเจ้าสัญญาว่าจะชำระเงินต้นคืนแก่ผู้ให้กู้ให้เสร็จสิ้นไปภายใน วันที่.....เดือน.....
พ.ศ..... ส่วนดอกเบี้ยนั้น ข้าพเจ้าจะชำระให้แก่ผู้ให้กู้ภายในวันที่.....ของทุกๆ เดือน
จนกว่าจะชำระเงินต้นเสร็จสิ้นไป

หากข้าพเจ้าไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ข้างต้น ข้าพเจ้ายินยอมให้ผู้กู้บอกเลิก
สัญญาและเรียกเงินต้นและดอกเบี้ยที่ค้างชำระคืนได้ทันที

ลงชื่อ.....ผู้กู้

ลงชื่อ.....ผู้ให้กู้

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

2. สัญญาค้ำประกัน

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี

อยู่ที่.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ซึ่งต่อไปในที่นี้จะเรียกว่า “ผู้ค้ำประกัน” เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ตามที่นาย/นาง/นางสาว.....

(ซึ่งต่อไปในที่นี้จะเรียกว่า “ผู้กู้” ได้กู้เงินผู้ให้กู้เป็นเงิน.....บาท (.....))

ตามสัญญากู้ยืมฉบับลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ. .... นั้น ผู้ค้ำประกัน

ยอมเข้าค้ำประกันผู้กู้โดยขอสัญญาว่า ถ้าผู้กู้ผิดนัดไม่ใช้เงินให้แก่ผู้ให้กู้หรือผู้กู้ผิดสัญญาข้อใด

ข้อหนึ่ง จนเป็นเหตุให้ผู้กู้บอกเลิกสัญญา และเรียกให้ผู้กู้ชำระหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันยอมรับผิด

ชำระเงินบรรดาที่ผู้กู้ค้างชำระแก่ผู้ให้กู้ รวมทั้งดอกเบี้ยค่าฤชาธรรมเนียม ค่าภาระติดพัน และ

ค่าเสียหายใด ๆ ทั้งสิ้น ให้แก่ผู้กู้จนครบถ้วนในทันที โดยผู้ให้กู้ไม่จำเป็นต้องเรียกร้องเอาจากผู้

โดยตรงก่อนก็ได้

ข้อ 2. ถ้าผู้ให้กู้ผ่อนเวลาการชำระหนี้ให้แก่ผู้กู้ โดยจะแจ้งหรือไม่แจ้งให้ผู้ค้ำประกัน

ทราบก็ตาม ผู้ค้ำประกันเป็นอันยอมตกลงด้วยการให้ผ่อนเวลายุ่เช่นนั้นทุกครั้งไป และมีให้ถือ

เอาการผ่อนเวลายุ่เช่นนั้น เป็นเหตุปลดเปลื้องความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันเป็นอันขาด

ข้อ 3. เพื่อเป็นหลักประกันความผิดตามสัญญานี้ ผู้ค้ำประกันขอมอบ.....

.....ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ค้ำประกันแต่ผู้เดียวให้ผู้ให้กู้ยึดถือ

ไว้เป็นประกันจนกว่าผู้ให้กู้จะได้รับชำระหนี้ที่ค้างชำระเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว

ผู้ค้ำประกันได้เข้าใจข้อความในสัญญานี้ตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อ

หน้าพยาน

ลงชื่อ.....ผู้ค้ำประกัน

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

3. สัญญาซื้อขายที่ดิน

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สัญญาทำขึ้นระหว่าง.....อายุ.....ปี
ตั้งบ้านเรือนอยู่เลขที่.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า
“ผู้ขาย” “ฝ่ายหนึ่ง” กับ.....
อายุ.....ปี ตั้งบ้านเรือนอยู่.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า “ผู้ซื้อ”
อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงทำสัญญากันดังมีข้อความต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้ขายตกลงขายและผู้ซื้อตกลงซื้อที่ดินรวม.....แปลง หมายเลขแผนผัง
ที่.....ตั้งปรากฏตามแผนผังท้ายสัญญานี้ เนื้อที่ประมาณ.....ตารางวา
ซึ่งอยู่ที่ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
เป็นเงินรวมทั้งสิ้น.....บาท (.....)

ข้อ 2. ผู้ซื้อได้ชำระและผู้ขายได้รับเงินมัดจำไว้จากผู้ซื้อในวันทำสัญญานี้แล้วเป็นเงิน
.....บาท (.....) โดยชำระด้วย.....

ข้อ 3. ราคาที่ดินส่วนที่เหลืออีกจำนวน.....บาท (.....)
ผู้ซื้อตกลงจะผ่อนชำระให้ ณ ภูมิลำเนาของผู้ขายให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด.....ปี โดย
ชำระเป็นรายเดือน ๆ ละ ..... บาท (.....) การชำระให้ชำระ
ภายใน วันที่.....ของทุกเดือน เริ่มแต่เดือน.....พ.ศ. ....เป็นต้นไป

ข้อ 4. ผู้ขายอนุญาตให้ผู้ซื้อเข้าครอบครองใช้สิทธิปลูกสร้างในที่ดินแปลงที่ซื้อขาย
กันได้ตามต้องการของผู้ซื้อนับตั้งแต่วันทำสัญญานี้เป็นต้นไป

ข้อ 5. ในระหว่างการผ่อนชำระค่าที่ดินเป็นรายเดือนนี้ หากผู้ซื้อมีความประสงค์จะ
โอนสิทธิการซื้อขายตามสัญญานี้ให้แก่บุคคลอื่นผู้ซื้อต้องขอความยินยอมจากผู้ขายก่อนและ

ผู้ซื้อยอมให้ผู้ขายมีสิทธิเรียกค่าธรรมเนียมการทำสัญญาเปลี่ยนตัวผู้ซื้อจากผู้รับโอนได้เป็นเงิน.....บาท (.....)

ข้อ 6. ผู้ขายสัญญาว่าจะจัดการก่อสร้างถนน.....ขนาดกว้าง.....เมตร ให้ผ่านหน้าที่ดินที่ซื้อขาย พร้อมทั้งจะติดตั้งสายไฟฟ้าและท่อน้ำประปาให้ผ่านหน้าที่ดินแปลงที่ซื้อขายกันตามสัญญานี้ให้แล้วเสร็จภายในกำหนด.....เดือน นับแต่วันทำสัญญานี้

ข้อ 7. หากผู้ขายผิดสัญญา ผู้ซื้อจะมีสิทธิบังคับซื้อ และเรียกค่าเสียหายได้ และหากผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินที่ค้างตามงวดที่กำหนดไว้ ผู้ซื้อยินยอมให้ถือว่าผู้ซื้อผิดสัญญายอมให้ผู้ขายริบเงินมัดจำและเงินที่ผ่อนชำระไว้ทั้งหมดนั้นได้ และผู้ซื้อต้องส่งมอบที่ดินคืนให้แก่ผู้ขายตามสภาพที่ได้รับมอบไปจากผู้ขาย

ข้อ 8. ผู้ขายสัญญาว่าจะโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ซื้อขายกันตามสัญญานี้ ให้แก่ผู้ซื้อให้เสร็จสิ้นเรียบร้อยภายในกำหนด.....วัน นับแต่วันที่ได้ชำระเงินงวดสุดท้ายครบถ้วนตามสัญญาแล้ว

สัญญานี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเข้าใจข้อความในสัญญานี้ดีตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อพยานและยึดถือไว้เป็นหลักฐานฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ.....ผู้ซื้อ

ลงชื่อ.....ผู้ขาย

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

4. สัญญานายหน้า

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อยู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....ขอทำสัญญาไว้กับ.....อายุ.....ปี อยู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....ซึ่งต่อไปในที่นี้จะเรียกว่า “นายหน้า” มีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ข้าพเจ้ามีความประสงค์จะขายที่ดินโฉนดที่.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....จึงมอบให้นายหน้า

เป็นผู้ติดต่อซื้อชอง เพื่อให้ข้าพเจ้าเข้าทำสัญญากับผู้ซื้อที่ดินแปลงนี้ให้เสร็จสิ้นไป

ข้อ 2. ถ้าข้าพเจ้าสามารถขายที่ดินให้แก่ผู้ซื้อ ตามที่นายหน้าซื้อชองให้ได้ในราคา
ไม่ต่ำกว่า.....บาท (.....) ข้าพเจ้ายินยอมจ่ายค่านายหน้า
ให้แก่นายหน้าในอัตรา.....เปอร์เซ็นต์ ของเงินจำนวนที่กล่าวมาแล้ว

ข้อ 3. ถ้านายหน้าสามารถซื้อชองให้ข้าพเจ้าขายที่ดินรายนี้ได้ราคาสูงกว่าที่กำหนดไว้
ในข้อ 2 ข้าพเจ้ายินยอมยกเงินส่วนที่เกินนี้ให้แก่นายหน้าแต่นายหน้าต้องเป็นผู้เสีย
ค่าธรรมเนียมการโอนกรรมสิทธิ์ ค่าฤชากร ค่าภาษี และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ทางราชการ
เรียกเก็บจากจำนวนเงินส่วนที่เกินนี้ด้วยตนเองทั้งสิ้น

ข้อ 4. การชำระค่านายหน้า ข้าพเจ้าจะชำระหนี้ให้ทันทีที่ข้าพเจ้าได้เข้าทำสัญญาซื้อ
ขายกับผู้ซื้อ และรับชำระเงินจากผู้ซื้อเรียบร้อยแล้ว

ข้อ 5. สัญญานายหน้าฉบับนี้ มีผลใช้บังคับจนถึงวันที่.....เดือน.....
พ.ศ.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัญญา

ลงชื่อ.....นายหน้า

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ

ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน*

ถาม ทรัพย์สินชนิดใดบ้างที่สามารถเช่าและให้เช่าได้

ตอบ ทรัพย์สินที่อาจเช่าหรือให้เช่าได้นั้นรวมถึงอสังหาริมทรัพย์ อันได้แก่ ที่ดิน บ้าน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น และสังหาริมทรัพย์ อันได้แก่ รถยนต์ เครื่องจักร เครื่องมือหรือทรัพย์อื่นใดที่สามารถเคลื่อนที่หรือถูกเคลื่อนที่ได้ และสิทธิทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินดังกล่าวข้างต้น

ถาม การเช่าทรัพย์สินจำเป็นต้องมีการทำสัญญากันเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่

ตอบ การเช่าไม่จำเป็นต้องมีการทำสัญญากันเป็นลายลักษณ์อักษร การที่ผู้ให้เช่าแสดงเจตนาให้เช่าทรัพย์สินและผู้เช่าแสดงเจตนาที่จะเช่าทรัพย์สินนั้นก็ทำให้การเช่าสมบูรณ์แล้ว

ถาม ถ้าเช่นนั้นการทำสัญญาเช่าเป็นลายลักษณ์อักษร จะมีประโยชน์ต่อคู่สัญญาอย่างไร

ตอบ การทำสัญญาเช่าเป็นลายลักษณ์อักษรจะมีประโยชน์ต่อคู่สัญญามาก เพราะคู่สัญญาสามารถตกลงกันได้โดยละเอียดถึง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของคู่สัญญาแต่ละฝ่าย ในกรณีที่เกิดปัญหาใดในการปฏิบัติตามสัญญาก็สามารถดูถึงข้อตกลงที่ระบุไว้ในสัญญาได้ นอกจากนี้แล้วคู่สัญญาก็สามารถใช้สัญญาเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการเช่าอสังหาริมทรัพย์ซึ่งกฎหมายกำหนดให้การเช่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีกันมิได้

ถาม หลักเกณฑ์การทำสัญญาเช่าเป็นลายลักษณ์อักษรมีอย่างไรบ้าง

ตอบ องค์ประกอบที่สำคัญของสัญญาเช่ารวมถึงรายละเอียดของผู้เช่าและผู้ให้เช่าวันที่ทำสัญญาเช่าทรัพย์สินที่เช่า ค่าเช่า ระยะเวลาการเช่า สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้เช่าและผู้ให้เช่า และการสิ้นสุดการเช่า นอกจากนี้แล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องลงลายมือชื่อทำสัญญาโดยมีพยานรับรองอย่างน้อย 2 คน

* อดีตประธานรัฐสภา

ถาม ในการเช่าทรัพย์สินผู้เช่ามีสิทธิในทรัพย์สินที่เช่ามากน้อยเพียงไร

ตอบ ผู้เช่าจะมีสิทธิครอบครองในทรัพย์สินที่เช่า รวมถึงสิทธิในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินที่เช่าด้วย อย่างไรก็ตาม หากมีข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาว่าทรัพย์สินที่เช่า นั้น จะนำไปใช้ประโยชน์สำหรับวัตถุประสงค์ใด โดยเฉพาะผู้เช่าจะไม่มีสิทธิที่จะนำทรัพย์สินที่เช่าไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกจากเพื่อวัตถุประสงค์ที่ได้ตกลงไว้กับผู้ให้เช่า มิฉะนั้น ผู้เช่าอาจผิดสัญญาได้

ถาม ผู้เช่าจะนำทรัพย์สินที่เช่าให้ผู้อื่นเช่าอีกทอดหนึ่ง หรือให้เช่าช่วงได้หรือไม่

ตอบ โดยที่การเช่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวผู้เช่าไม่อาจนำทรัพย์สินที่เช่าให้ผู้อื่นเช่าช่วงได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่า นอกจากนี้แล้ว หากผู้เช่าถึงแก่ความตายสิทธิการเช่าของผู้เช่าก็จะระงับไปโดยจะไม่เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาท

ถาม ในกรณีที่ผู้เช่านำทรัพย์สินที่เช่าให้ผู้อื่นเช่าช่วงโดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่า สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบระหว่าง ผู้ให้เช่า ผู้เช่า และผู้เช่าช่วง จะเป็นอย่างไร

ตอบ ในกรณีนี้จะถือว่าผู้เช่าช่วงมีฐานะเป็นผู้เช่า ซึ่งจะต้องผูกพันโดยตรงกับผู้ให้เช่า โดยมี สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบเช่นเดียวกันกับผู้เช่าเดิม ตัวอย่างเช่น ผู้เช่าช่วงจะต้องชำระค่าเช่าโดยตรงในกรณีที่ผู้เช่าช่วงได้ชำระค่าเช่าให้แก่ผู้เช่าเดิมไปแล้ว ผู้เช่าช่วงจะยกเอาข้อต่อสู้ดังกล่าวมาอ้างเพื่อที่จะไม่ชำระค่าเช่าให้แก่ผู้ให้เช่าไม่ได้

ถาม ถ้าเช่นนั้นผู้เช่าช่วงก็ต้องคำนึงถึงระยะเวลาการเช่าเดิมระหว่างผู้ให้เช่ากับผู้เช่าเดิม ใช่หรือไม่

ตอบ ไม่ใช่ เพราะสิทธิการเช่าของผู้เช่าช่วงเกิดจากสิทธิการเช่าเดิมระหว่างผู้เช่าเดิมกับผู้ให้เช่า ดังนั้นสิทธิการเช่าของผู้เช่าช่วงจะไม่ตีไปกว่าสิทธิการเช่าของผู้เช่าเดิม และหากระยะเวลาการเช่าเดิมได้สิ้นสุดลงตามสัญญาเช่าระหว่างผู้เช่าเดิมกับผู้ให้เช่า ระยะเวลาการเช่าของผู้เช่าช่วงก็จะหมดลงด้วย

ถาม หากผู้เช่าเดิมตายก่อนสิ้นสุดระยะเวลาการเช่าผลจะเป็นอย่างไร

ตอบ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ในกรณีทั่วไปเมื่อผู้เช่าเดิมตายสัญญาเช่าก็จะสิ้นสุดลง แต่ในกรณีที่มีการเช่าช่วง เมื่อผู้เช่าเดิมตายก่อนระยะเวลาการเช่าสิ้นสุดลง ก็ไม่ทำให้สัญญาเช่าช่วงสิ้นสุดตามไปด้วย ผู้เช่าช่วงยังสามารถอยู่ต่อไปได้จนกว่าระยะเวลาการเช่าเดิมจะสิ้นสุดลงตามสัญญา เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่าเมื่อผู้ให้เช่ายินยอมให้เช่าช่วง

ได้ ผู้เช่าช่วงก็อยู่ในฐานะผู้เช่าเช่นเดียวกันกับผู้เช่าเดิม ซึ่งผู้ให้เช่าจะต้องถูกผูกพันตามสัญญาเช่าช่วง

ถาม หากผู้เช่าช่วงอยู่ในฐานะต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อผู้ให้เช่า ผู้เช่าเดิมจะยังมีข้อผูกพันหรือความรับผิดใดๆ อยู่กับผู้ให้เช่าหรือไม่

ตอบ ผู้เช่าก็ยังคงผูกพันกับผู้ให้เช่าภายใต้สัญญาเช่าเดิม เช่น ต้องชำระค่าเช่าให้แก่ผู้ให้เช่าดังตัวอย่างต่อไปนี้ นาย ก. ผู้เช่า เช่าบ้านจาก นาย ข. ผู้ให้เช่า โดยตกลงจ่ายค่าเช่าให้เดือนละ 2,000 บาท ต่อมา นาย ก. ให้ นาย ค. เช่าช่วงบ้านดังกล่าวโดยได้รับความยินยอมจาก นาย ข. โดย นาย ค. ตกลงจ่ายค่าเช่าให้ นาย ก. เดือนละ 1,000 บาท เมื่อถึงกำหนดจ่ายค่าเช่าในแต่ละเดือน นาย ค. ผู้เช่าช่วงจะต้องจ่ายค่าเช่าให้แก่ นาย ข. ผู้ให้เช่าโดยตรงตามหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้แล้ว นาย ก. ผู้เช่าเดิมก็มีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายค่าเช่าส่วนที่เหลืออีก 1,000 บาท ให้แก่ นาย ข. ด้วย เพราะค่าเช่าที่ตกลงกันตามสัญญาเช่าระหว่าง นาย ก. และ นาย ข. เป็นเงิน 2,000 บาท นอกจากนี้แล้วผู้เช่าเดิมอาจจะต้องรับผิดในค่าเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญา เช่น จากตัวอย่างข้างต้น เมื่อระยะเวลาการเช่าได้สิ้นสุดลง นาย ค. ผู้เช่าช่วงไม่ยอมออกจากบ้านเช่าทำให้ นาย ก. ผู้เช่าเดิมไม่สามารถที่จะส่งมอบบ้านเช่าคืนให้แก่ นาย ข. ผู้ให้เช่าได้ นาย ข. เรียกร้องให้ นาย ก. ชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญาดังกล่าว นาย ก. ก็จะต้องชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวให้แก่ นาย ข. ตามที่เรียกร้อง

ถาม หากผู้เช่านำทรัพย์สินที่เช่าให้ผู้อื่นเช่าช่วงโดยมิได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่าผลจะเป็นอย่างไร

ตอบ การเช่าช่วงนั้นก็จะมีผลผูกพันผู้ให้เช่า และในกรณีการเช่าอสังหาริมทรัพย์ ผู้เช่าช่วงจะอยู่ในฐานะบริวารของผู้เช่าเดิมเท่านั้น จะอ้างสิทธิการเช่าต่อผู้ให้เช่าไม่ได้

ถาม เมื่อมีการทำสัญญาเช่ากันแล้ว ต่อมาก็มีการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่า และผู้เช่าพบว่าทรัพย์สินที่เช่าชำรุดบกพร่อง หรืออยู่ในสภาพที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ตามสัญญาได้ ผู้เช่ามีสิทธิจะดำเนินการใด ๆ ได้บ้างตามกฎหมาย

ตอบ ในเรื่องการส่งมอบทรัพย์สินที่เช่า กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่ซ่อมแซมดีแล้ว และสามารถใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์การเช่าตามสัญญา หากผู้ให้เช่าส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้เช่า ผู้เช่าก็มีสิทธิดังต่อไปนี้

1. บอกเลิกสัญญากับผู้ให้เช่า และเรียกร้องค่าเสียหายใด ๆ ที่ผู้เช่าได้รับจากการผิดสัญญาดังกล่าว
2. เรียกร้องให้ผู้ให้เช่าส่งมอบทรัพย์สินที่อยู่ในสภาพที่ซ่อมแซมดีแล้วและสามารถใช้ประโยชน์ได้ หรือฟ้องร้องบังคับให้ผู้ให้เช่าปฏิบัติตามสัญญา คือ ส่งมอบทรัพย์สินที่ไม่ชำรุดบกพร่อง หรือทำการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีแล้ว เมื่อผู้เช่าพบเห็นความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่เช่าก็ไม่ควรจะรับการส่งมอบนั้น เพราะหากรับไว้ ผู้ให้เช่าอาจอ้างได้ว่าผู้เช่ายอมรับในความชำรุดบกพร่องดังกล่าว

ถาม หากเกิดความชำรุดบกพร่องขึ้นในระหว่างการเช่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในการซ่อมแซม

ตอบ ในกรณีนี้กฎหมายกำหนดให้ผู้ให้เช่าต้องเป็นผู้จัดการซ่อมแซมการชำรุดบกพร่องนั้น อย่างไรก็ตามมีการซ่อมแซมบางอย่างที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เช่าเป็นผู้จัดการซ่อมแซมอันได้แก่ ความชำรุด ความบกพร่องเล็กน้อย และการบำรุงรักษาทรัพย์สินที่ให้เช่า

ถาม หากผู้เช่าและผู้ให้เช่าจะตกลงกันในสัญญาว่าให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการซ่อมแซมความชำรุดความบกพร่องทั้งหลายของทรัพย์สินที่ให้เช่า จะตกลงกันได้หรือไม่

ตอบ ได้ เพราะข้อตกลงดังกล่าวไม่ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมของประชาชน

ถาม ในกรณีที่ผู้เช่าแจ้งให้ผู้ให้เช่าทราบถึงความชำรุดความบกพร่องของทรัพย์สินที่เช่าซึ่งผู้ให้เช่าจะต้องจัดการซ่อมแซมให้เรียบร้อยแล้วแต่ผู้ให้เช่ามิได้จัดการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าแต่ประการใด ผู้เช่าจะอย่างไร

ตอบ ในกรณีเช่นนั้น หากผู้ให้เช่าไม่จัดการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าให้เป็นที่เรียบร้อยภายในระยะเวลาอันสมควร ผู้เช่าก็สามารถจัดการซ่อมแซมเองได้ ส่วนค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการซ่อมแซมนั้น ผู้เช่าก็สามารถเรียกร้องจากผู้ให้เช่าได้ หรือหากความชำรุดความบกพร่องนั้นถึงขนาดที่การซ่อมแซมจะใช้เวลาอันเกินสมควร และทำให้ผู้เช่าไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าได้ตามสมควร ผู้เช่าก็สามารถบอกเลิกสัญญาได้

ถาม หากผู้เช่าซ่อมหรือทำให้ทรัพย์สินที่เช่าใหม่ขึ้นหรือเกิดความสะดวกสบายแก่ผู้เช่ามากขึ้น เช่น การทาสีบ้านเช่าใหม่ ซ่อมแซมห้องน้ำให้ใหม่ขึ้น เปลี่ยนอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ทันสมัยขึ้น หรือซ่อมแซมเครื่องยนต์ให้รถวิ่งได้ดีขึ้น ในกรณีเช่นนี้ ผู้เช่าจะเรียกร้องให้ผู้ให้เช่าเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการซ่อมแซมดังกล่าวได้หรือไม่

ตอบ ในกรณีนี้ ผู้เช่าไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้ให้เช่าเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ผู้เช่าได้ก่อให้เกิดขึ้นจากการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่าได้ เพราะการซ่อมแซมดังกล่าวเป็นการซ่อมแซมเพียงเล็กน้อยและเป็นการซ่อมแซมเพื่ออำนวยความสะดวกหรือเพื่อให้ผู้เช่าสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าได้ดีขึ้นเท่านั้น มิใช่เป็นการซ่อมแซมในกรณีที่จำเป็นจริง ๆ

ถาม ถ้าผู้เช่าต้องการจะแก้ไข ต่อเติมหรือดัดแปลงทรัพย์สินที่เช่าจะทำได้หรือไม่

ตอบ ผู้เช่าไม่อาจแก้ไข ต่อเติม หรือดัดแปลงทรัพย์สินที่เช่าได้ หากไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้เช่า

ถาม หากผู้เช่าแก้ไข ต่อเติม หรือดัดแปลงทรัพย์สินที่เช่าโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้เช่า ผลจะเป็นอย่างไร

ตอบ ผลก็คือ ผู้ให้เช่ามีสิทธิที่จะให้ผู้เช่าทำให้ทรัพย์สินที่เช่านั้นกลับคืนสู่สภาพเดิมได้โดยค่าใช้จ่ายของผู้เช่าเอง นอกจากนี้แล้วหากการแก้ไข ดัดแปลงหรือเพิ่มเติมทรัพย์สินที่เช่าดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เช่าหรือแก่ผู้ให้เช่า ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าวด้วย

ถาม หากผู้เช่าแก้ไข ดัดแปลง หรือเพิ่มเติมทรัพย์สินที่เช่าไปแล้ว จะขอให้ผู้ให้เช่าให้ความยินยอมภายหลังได้หรือไม่

ตอบ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความยินยอมด้วยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้แล้ว หากผู้ให้เช่าทราบถึงการแก้ไข ดัดแปลง หรือเพิ่มเติมทรัพย์สินที่เช่าแล้วในภายหลัง แต่มิได้วักกล่าวหรือทักท้วงแต่ประการใด กรณีเช่นนี้ถือว่าผู้ให้เช่าได้ให้ความยินยอมในการแก้ไขหรือ ดัดแปลงดังกล่าวแล้วโดยปริยาย

ถาม หากผู้เช่าได้ทำการแก้ไข ดัดแปลง หรือเพิ่มเติมทรัพย์สินที่เช่าแล้วโดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่า ต่อมาเมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลง ผู้เช่าจะรื้อถอน หรือนำส่วนที่ดัดแปลง ต่อเติม ออกไปจากทรัพย์สินที่เช่า หรือเรียกร้องให้ผู้ให้เช่าชำระค่าใช้จ่ายที่ผู้เช่าจ่ายไปเพื่อดัดแปลง หรือเพิ่มเติมทรัพย์สินที่เช่าคืนให้แก่ผู้เช่าได้หรือไม่

ตอบ ไม่ได้ เพราะเหตุว่าส่วนที่แก้ไข ดัดแปลง หรือเพิ่มเติม นั้น จะตกเป็นส่วนควบของทรัพย์สินที่เช่าซึ่งจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่า และผู้ให้เช่าก็ไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าว เพราะการแก้ไข ดัดแปลง หรือเพิ่มเติม นั้นมิได้ทำขึ้นเพราะความจำเป็น แต่เป็นการทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้เช่าเอง

ถาม การที่ผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าตามที่สัญญากันไว้ผู้ให้เช่าสามารถเลิกสัญญาได้หรือไม่

ตอบ ถ้ามีการกำหนดชำระค่าเช่ากันสั้นกว่ารายเดือน ผู้ให้เช่าก็สามารถบอกเลิกสัญญาได้ทันที แต่หากกำหนดชำระค่าเช่ากันเป็นรายเดือนหรือยาวกว่านั้น ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาทันทีไม่ได้ เพราะกฎหมายกำหนดให้ผู้ให้เช่าต้องแจ้งให้ผู้เช่าชำระค่าเช่าภายในระยะเวลาที่กำหนดซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 15 วัน หากผู้เช่ายังไม่ชำระ ผู้ให้เช่าจึงจะบอกเลิกสัญญาได้

ถาม ในกรณีเช่าอสังหาริมทรัพย์ เช่น บ้าน ที่ดิน ผู้ให้เช่าจะต้องดำเนินการอย่างไรหากผู้เช่าไม่ยอมส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าคืนแก่ผู้ให้เช่า

ตอบ ในกรณีนี้ ผู้ให้เช่าจะต้องดำเนินฟ้องขับไล่ผู้เช่าต่อศาลยุติธรรม

ถาม ในกรณีการเช่าอสังหาริมทรัพย์ เช่น บ้าน หรือที่ดิน หากในระหว่างการเช่า ผู้ให้เช่าได้โอนกรรมสิทธิ์ที่เช่าให้แก่ผู้อื่น สัญญาเช่าจะสิ้นสุดหรือไม่

ตอบ สัญญาเช่าจะไม่สิ้นสุด และในกรณีนี้ผู้รับโอนทรัพย์สินที่เช่าจะรับโอนสิทธิและหน้าที่ของผู้เช่าเดิม ตามสัญญาเช่านั้นไปด้วย

ถาม ในกรณีการเช่ามิได้มีการระบุระยะเวลาเอาไว้ ผู้ให้เช่าสามารถบอกเลิกสัญญาโดยทันทีได้ทุกเวลาใช่หรือไม่

ตอบ ไม่ใช่ เพราะกรณีนี้กฎหมายกำหนดให้ผู้เช่าจะต้องแจ้งให้ผู้เช่าทราบล่วงหน้าก่อนชั่วคราวกำหนดเวลาชำระค่าเช่าระยะหนึ่งเป็นอย่างน้อย เช่น กำหนดชำระค่าเช่าเป็นรายเดือน ผู้ให้เช่าก็ต้องแจ้งให้ผู้เช่าทราบล่วงหน้าก่อน 1 เดือน เป็นอย่างน้อย แต่ไม่จำเป็นต้องบอกล่วงหน้าเกินกว่า 2 เดือน หากกำหนดระยะเวลาเช่านานกว่านั้น

เข้าชื่อ

ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน*

ถาม สัญญาเข้าชื่อกับสัญญาเช่าทรัพย์สินต่างกันสาระสำคัญอย่างไร

ตอบ สาระสำคัญที่ต่างกันของสัญญาเข้าชื่อกับสัญญาเช่าทรัพย์สินก็คือ การเช่าชื่อนั้น หากผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนตามที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ผู้เช่าซื้อก็จะได้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ในขณะที่การเช่าทรัพย์สินนั้นถึงแม้ผู้เช่าจะชำระค่าเช่าครบถ้วนตามที่ได้ตกลงกันไว้แล้วก็ตาม เมื่อครบกำหนดเวลาการเช่า ผู้เช่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าคืนให้แก่ผู้ให้เช่า

ถาม การเข้าชื่อต้องทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่

ตอบ กรณีการเข้าชื่อนี้ต่างจากการเช่าทรัพย์สิน เพราะเช่าทรัพย์สินไม่จำเป็นต้องมีการทำสัญญากันเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เข้าชื่อกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า สัญญาเข้าซื้อจะต้องทำเป็นหนังสือมิฉะนั้นจะเป็นโมฆะ

ถาม สาระสำคัญที่จะต้องระบุไว้ในสัญญาเข้าซื้อ มีอะไรบ้าง

ตอบ สัญญาเข้าซื้อควรจะต้องประกอบไปด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. รายละเอียดของผู้เช่าซื้อ และผู้ให้เช่าซื้อ และวันที่ทำสัญญาเข้าซื้อ
2. ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ
3. ราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อ
4. วิธีการชำระราคาค่าเช่าซื้อ จำนวนงวดที่จะต้องแบ่งชำระ
5. การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ
6. คู่สัญญาจะต้องลงลายมือชื่อในสัญญาต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน

ถาม ในกรณีที่ นาย ก. เข้าซื้อรถมาจาก บริษัท ข. ในขณะที่อยู่ในระหว่างการผ่อนชำระค่าซื้อ นาย ก. จอดรถไว้ข้างถนนเพื่อทำธุระ เมื่อกลับมาพบว่ารถถูกเฉี่ยวเสียหาย ดังนั้น นาย ก. ต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายต่อ บริษัท ข. หรือไม่

ตอบ กรณีนี้ นาย ก. ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นต่อทรัพย์สินที่เช่าซื้อ หากความเสียหายดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการกระทำของ นาย ก. เอง หรือบุคคลที่อยู่กับ นาย ก. อนุญาตให้ใช้ทรัพย์สินนั้น

ถาม จากกรณีข้างต้น หาก นาย ก. ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้องวดใดงวดหนึ่ง บริษัท ข. จะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ และยึดรถคืนจาก นาย ก. ได้หรือไม่

ตอบ กรณีนี้ กฎหมายกำหนดไว้ว่า ผู้ให้เช่าซื้อสามารถบอกเลิกสัญญา รับค่าเช่าซื้อที่ได้ชำระมาแล้ว รวมทั้งยึดทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนจากผู้เช่าซื้อได้ หากผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อสองคราวติด ๆ กัน ดังนั้น เมื่อ นาย ก. ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อเพียงงวดเดียว ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาและยึดรถคืนไม่ได้

ถาม หาก นาย ก. ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้องวดสุดท้าย ผลจะเป็นอย่างไร

ตอบ ในกรณีนี้ บริษัท ข. ต้องรออนกว่าจะพ้นระยะเวลางวดสุดท้าย และนับต่อไปอีกงวดหนึ่ง หากพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว นาย ก. ยังไม่ชำระค่าเช่าซื้อ บริษัท ข. จึงบอกเลิกสัญญาและยึดรถคืนได้

ถาม เมื่อผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา และยึดรถคืนแล้ว จะเรียกร้องให้ผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่าซื้อที่ยังค้างอยู่ได้หรือไม่

ตอบ ไม่ได้ ผู้ให้เช่าซื้ออาจเรียกร้องได้เพียงค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เช่าซื้อก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นต่อผู้ให้เช่าซื้อเท่านั้น

เข้าซื้อรถยนต์ "กินรถแล้วยังถูกฟ้อง"

เสรี สุวรรณภานนท์ *

ปัจจุบันรถยนต์เป็นปัจจัยที่ 5 รองจาก อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยา
รักษาโรคไปเสียแล้ว

ใคร ๆ จึงอยากมีรถ เพราะการมีรถทำให้บางคนเข้าใจผิด ๆ ว่าทำให้ดูดีขึ้น ทำให้หล่อ
หรือสวยขึ้น ทำให้ดูร่ำรวยขึ้น และในประการท้ายที่สุดคือทำให้สะดวกขึ้น

แต่รถในปัจจุบันมีราคาไม่ใช่ถูก ๆ รถญี่ปุ่นใหม่ ๆ ราคาคันละครึ่งล้านเข้าไปแล้ว
ส่วนรถยนต์ยุโรปคันหนึ่งตกราคาคันละ 3-5 ล้าน เป็นราคาปานกลาง

การจะหาเงินสดไปซื้อรถจึงเป็นเรื่องลำบาก มีคนสักกี่คนที่ซื้อรถเงินสด

ปัจจุบัน ในท้องถนนมีรถวิ่งอยู่จำนวนเป็นล้านคัน และในจำนวนนี้มีรถที่ซื้อโดยวิธีเช่าซื้อ
จำนวน 60 - 70%

ดังนั้น ปัญหาของการเช่าซื้อจึงเป็นปัญหาใหญ่ของคนใช้รถใช้ถนน เพราะวันดี
คืนร้ายตื่นขึ้นมาปรากฏว่ารถที่จอดอยู่หน้าบ้านหายไปแล้ว พอไปแจ้งตำรวจ ตรวจไปตรวจมา
จึงทราบว่าเป็นบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อหายไปแล้ว หรือมิฉะนั้นอาจจะมีการฉ้อโกงที่ผู้เช่าซื้อผ่อนค่าเช่าซื้อ
ไม่ไหวจึงได้นำรถไปคืนบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อ จากนั้นทั้งขงไปไม่กี่วัน กลับมีหมายศาลพร้อมสำเนา
คำฟ้องแจ้งว่าบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อฟ้องเรียกค่าเสียหายต่าง ๆ จากผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันก็ยังมี

ดังนั้น เราจึงควรต้องเข้าใจก่อนว่าสัญญาเช่าซื้อคืออะไร

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) มาตรา 572 ได้อธิบายคำว่า
“เช่าซื้อ” ว่า “อันว่าเช่าซื้อนั้น คือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้คำมั่นว่าจะ
ขายทรัพย์สินนั้นหรือว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า โดยมีเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็น
จำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว

สัญญาเช่าซื้อนั้นถ้าไม่ทำเป็นหนังสือ ท่านว่าเป็นโมฆะ”

ดังนั้น การเช่าซื้อจึงสามารถเช่าซื้อได้ทั้งบ้าน ที่ดิน รถยนต์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า
จักรเย็บผ้า โทรศัพท์ หรืออื่น ๆ

* อดีตเลขาธิการสภาทนายความ

ผู้เช่าซื้อถือว่าเป็นผู้บริโภคประเภทหนึ่ง. เมืองไทยเราผู้บริโภคมักจะไม่ได้รับการคุ้มครองดูแลเท่าที่ควร ถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา หากจะพิจารณาสัญญาเช่าซื้อแล้ว จะเห็นว่า พิมพ์ตัวอักษรยิบไปหมด ขนาดตัวหนังสือตัวก็เล็กเหมือนมดกัดกัน เนื้อหาสารก็จะละเอียดซะจนผู้เช่าซื้อกระดิกตัวเป็นผิดสัญญาไปหมด

ก็อยากได้รถเขานี้ครับ เอาอะไรมาให้เซ็นชื่อก็เซ็นหมดถือว่าไปตายเอาดาบหน้า ซึ่งความจริงก่อนเซ็นสัญญาเช่าซื้อต้องจ่ายเงินดาวน์ให้ไปส่วนหนึ่งก่อนด้วยซ้ำ แต่เงินดาวน์ดังกล่าวนี้ก็ได้ระบุหรือใส่ไว้ในสัญญาเช่าซื้อ ทำราวกับค่าแยะเจี้ยะอย่างนั้น

เฮ้..... เมื่ออยากได้รถ จึงได้ทำสัญญาเช่าซื้อไป

เมื่อทำสัญญาเช่าซื้อแล้ว บริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อก็จะมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อไปใช้ได้ทันทีคือ ถ้าเช่าซื้อรถยนต์ก็จะมอบรถยนต์ให้กับผู้เช่าซื้อไปขับเล่นกินลม หรือรับแฟนไปกินข้าวได้ แต่ความเป็นเจ้าของหรือเจ้าของผู้มึกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ยังเป็นของบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์คันดังกล่าวอยู่ เพียงแต่เมื่อผู้เช่าซื้อขับไปแล้ว ผู้เช่าซื้อจะต้องมีหน้าที่ผ่อนค่าเช่าซื้อทีละงวด ๆ ตามที่ตกลงกันไว้ เช่น ตกลงผ่อนค่าเช่าซื้อ 24 งวด, 36 งวด, หรือ 48 งวด ตามแต่กำลังความสามารถของผู้เช่าซื้อ เพราะยังใช้เวลาผ่อนนานค่างวดที่ชำระค่าเช่าซื้อ ก็จะถูกลง ส่วนบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อก็จะได้ดอกเบียหรือกำไรมากเพิ่มขึ้น

ปัญหาจึงเกิดเมื่อไม่มีการชำระค่างวด หรือชำระค่างวดไม่ตรงกำหนด ซึ่งทางกฎหมายเรียกว่า “การผิดนัด”

ในเรื่องการผิดนัดนี้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 574 บัญญัติว่า “ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำความผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนให้ริบเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน และเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย

อนึ่งในกรณีกระทำความผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุดนั้น ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน และกลับเข้าครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง”

ดังนั้น การผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อดังกล่าว จึงเป็นสาระสำคัญที่จะทำให้ผู้เช่าซื้อถูกริบเงินที่ได้ชำระไปแล้ว และมีสิทธิถูกผู้ให้เช่าซื้อติดตามยึดรถยนต์คืนได้

และเมื่อถูกยึดรถคืนหรือเอารถไปคืนแล้ว มิใช่ปัญหาจะหมดเพียงนั้น หากปรากฏว่าที่ผ่านมาผู้เช่าซื้อได้ค้างค่าเช่าซื้อ หรือรถที่ถูกยึดคืน หรือรถที่ผู้เช่าซื้อเอาไปคืน หากปรากฏว่ารถมีสภาพทรุดโทรมไป กรณีต่าง ๆ นี้ ล้วนเป็นปัญหาที่ค้างคาอยู่ทั้งสิ้น ผู้ให้เช่าซื้อก็ยังคง

จงล้าติดตามเงินดังกล่าวได้อยู่เข้าลักษณะกีดไม่ปล่อย ดังตัวอย่างที่ผู้ให้เช่าซื้อฟ้องผู้เช่าซื้อตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1195/2511 (ประชุมใหญ่) ที่ตัดสินว่า “เมื่อมีการผิดสัญญาเช่าซื้อโดยผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิเพียงเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อและริบเงินค่าเช่าซื้อที่ส่งแล้วเท่านั้น ไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระอีก แต่ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะการไม่ชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อจนเป็นเหตุให้มีการเลิกสัญญา อันได้แก่การใช้ทรัพย์สินตลอดเวลาที่ผู้เช่าซื้อครอบครองทรัพย์สินอยู่ ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคสามเท่านั้น” คำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวได้วินิจฉัยว่า แม้ว่าผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระไม่ได้ก็ตาม แต่ผู้ให้เช่าก็ยังคงเรียกค่าเสียหายในส่วนที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้รถในช่วงที่ไม่ได้ชำระค่างวดดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าแม้ว่าผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับคืนไปแล้ว ในช่วงเวลาที่ผู้เช่าซื้อใช้รถโดยไม่ชำระค่างวดนั้น ผู้เช่าซื้อก็ยังคงต้องจ่ายค่าใช้รถเป็นค่าเสียหายให้แก่บริษัท ฯ ผู้ให้เช่าอยู่ดี

นอกจากนี้ มีบางกรณีที่ผู้เช่าซื้อได้ผ่อนค่าเช่าซื้อไปแล้วหลายงวด ต่อมามีความรู้สึกว่าจะอาตมาผ่อนไม่ไหวแล้ว กลัวว่าจะถูกฟ้อง จึงได้นำรถยนต์ที่เช่าซื้อมาดังกกล่าวไปคืนบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อ ทั้งนี้เพื่อให้หลุดจากบ่วงกรรมเสียที

พอเอารถไปคืนบริษัท ฯ ก็เป็นที่พอใจของบริษัท ฯ ที่ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับการต้องติดตามรถคืน และแสดงความขอบคุณผู้เช่าซื้อจนออกหน้าออกตา ทั้งยังกล่าวเยินยอผู้เช่าซื้อที่เป็นคนดีมีน้ำใจ เป็นบุคคลตัวอย่าง น่าชื่นชมมาก จากนั้นผู้เช่าซื้อก็กลับไปนอนฝันหวานที่บ้านด้วยความโล่งอก

ต่อมาไม่นาน เหมือนฟ้าผ่ากลางวันแฉก ๆ มีจดหมายจากนายความแจ้งว่าบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อขอทวงถามเงินค่าใช้รถช่วงที่ค้างชำระ ทวงค่าเสื่อมสภาพรถ ค่าเสียหายต่าง ๆ นานา พอผู้เช่าซื้อได้รับจดหมายก็ใช้ชั้นละซีครับ เพราะที่ทวงมาขึ้นหลักแสนชะด้วย พอติดต่องกลับไปพ่อเจ้าประคุณคนสงในดีสมาก็บอกให้ใจเย็น ๆ ไม่มีปัญหาหรอก ที่ออกหนังสือมาเป็นระเบียบของบริษัท ฯ เป็นการทำตามขั้นตอนเพื่อปิดบัญชีของบริษัท ฯ ไม่ต้องห่วง... ไม่ต้องห่วง

ได้ฟังอย่างนั้นก็ใจชื้นขึ้นมาอีกหน่อย จึงไปปรึกษาทนายความที่พอจะพึ่งพาอาศัยกันได้ ทนายความก็แนะนำว่าตาม ป.พ.พ. มาตรา 573 บัญญัติว่า “ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง” เอ! เมื่อเอารถไปคืนบริษัท ฯ แล้ว ก็เท่ากับว่าสัญญาเช่าซื้อเลิกแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตอนเอาไปคืนก็เต็มน้ำมันให้ชะเต็มถัง มันเป็นค่าใช้จ่ายของเราทั้งนั้น ทำไมยังมาทวงเอาอีกหว่า... ตามหลักกฎหมายดู ๆ แล้วก็ไม่น่ามีปัญหา คงไม่เกิดเรื่องอะไรน่า... ปลอบใจตัวเอง

ต่อมาอีกไม่นาน มีคนแต่งตัวคล้าย ๆ บุรุษไปรษณีย์เอาเอกสารมาปึกหนึ่ง มาผูกไว้ที่หน้าบ้าน (บุคคลดังกล่าวความจริงเป็นพนักงานเดินหมายของศาล) พอตอนเย็นกลับมาจากที่ทำงานได้เปิดเอกสารดังกล่าวออกอ่าน หัวใจแทบหยุดเต้น เพราะเอกสารดังกล่าวเป็นหมายศาลและสำเนาคำฟ้องของบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อ ได้ยื่นฟ้องผู้เช่าซื้อเป็นจำเลยที่ 1 และผู้ค้าประกันเป็นจำเลยที่ 2 ถูกฟ้องเรียกค่าเสียหาย เป็นค่าใช้จ่ายทริพย์ และค่าเสื่อมสภาพรถ ค่าดอกเบี้ย ค่าติดตามเอารถคืน พร้อมให้จำเลยชดใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ เป็นเงินรวมแล้วเกือบ 2 แสนบาท

“อะไรละ... ก็ไหนบอกไม่มีปัญหา รถก็คืนไปแล้ว เงินที่ผ่อนไปตั้งเยอะก็รีบไปจนหมดแล้วจะเอาอะไรกันนักหนา”

จึงขอบอกตรงกันว่า แม้ว่าเราจะเอารถไปคืนบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อแล้วก็ตาม หากปรากฏว่าก่อนนำรถยนต์ไปส่งมอบคืนนั้นผู้เช่าซื้อค้างค่างวดที่เขาซื้ออยู่เท่าใด บริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อเขายังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายในระหว่างที่ไม่ได้ชำระค่าเช่าซื้อดังกล่าว เป็นค่าใช้จ่ายทริพย์ ตลอดเวลาที่ผู้เช่าซื้อยังครอบครองทรัพย์สินอยู่ได้ด้วย (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกา 601/2513 และฎีกาที่ 985/2532)

และเมื่อบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อได้รับรถยนต์คืนไปแล้ว ปรากฏว่าผู้ให้เช่าซื้อได้นำรถยนต์ดังกล่าวออกขายแล้ว ได้เงินไม่ครบถ้วน ผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันยังคงต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่ยังขาด อันถือได้ว่าเป็นค่าเสียหายส่วนหนึ่งซึ่งเกิดจากการผิดสัญญา (ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 527/2535)

ส่วนรถที่คืนไปแล้ว หากมีสภาพที่เสียหาย ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1195/2511 (ประชุมใหญ่) ได้ตัดสินให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบนอกเหนือไปจากความเสียหายอันเกิดจากการใช้รถโดยชอบอีกด้วย

เห็นอานาภาพของการเช่าซื้อรถแล้วหรือยัง มันมีความผูกพันทางกฎหมายอย่างลึกซึ้ง บางทีเล็กกับเมียยังง่ายกว่าเล็กสัญญาเช่าซื้อซะอีก

ดังนั้น การจะซื้อรถยนต์สักคันโดยวิธีการเช่าซื้อ จึงมีข้อที่ต้องระแวงระวังพอสมควร ส่วนการจะคืนรถแก่บริษัท ฯ ก็ต้องมีวิธีการที่แยบยล ต้องตกลงกับบริษัท ฯ ผู้ให้เช่าซื้อให้ชัดเจน โดยทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจะดีที่สุด ตกลงให้รู้เรื่องว่าจะต้องจ่ายเพิ่มอีกเท่าไร จะชำระอย่างไร หรือตกลงว่าเมื่อคืนรถแล้วให้เป็นอันเลิกกันหมดไม่ต้องจ่ายอะไรอีก ต้องตกลงให้ชัดเจน หากทั้งสองฝ่ายพอใจและตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านี้ก็เรียบร้อยแล้ว ความเดือดร้อนจะได้ไม่มากล้ากลาย คราวนี้ละถึงจะตายตาหลับ เอ๊ย... นอนตาหลับ ก็ขอให้โชคคืนะครับ...

การเรียกร้องค่าเสียหาย

ชัยยง อัจฉานนท์ *

กรณีอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการขับซึ่รถยนต์ไปเฉี่ยวชนกัน ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องรถชนคน หรือรถชนรถกันเอง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมเกิดเพราะความประมาทของ ผู้ขับซึ่รถยนต์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือในบางครั้งอาจเกิดความประมาทร่วมกันของผู้ขับซึ่ทั้งสองฝ่าย

ผู้ขับซึ่รถยนต์โดยประมาท จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือทำให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหายก็ดี ย่อมมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ความรับผิดชอบในทางแพ่งมีกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่เป็นฝ่ายผิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยมีกฎหมายที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความเป็น

“มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

เนื้อความของกฎหมายดังกล่าวที่ว่า “ผู้ใด... ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย...” และเมื่อทำให้บุคคลอื่นเสียหาย ผู้กระทำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จะเห็นได้ว่ากฎหมายบังคับให้มีการชดใช้ค่าเสียหายต่อเมื่อได้กระทำผิดกฎหมายเท่านั้น หากการกระทำใดที่ได้ทำไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย แม้จะเป็นการกระทำโดยจงใจให้เกิดขึ้นและได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใดก็ตาม เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าทำการจับกุมคนร้ายตามหน้าที่ แต่คนร้ายต่อสู้ขัดขวางโดยมีอาวุธ หากเจ้าหน้าที่ตำรวจกระทำการป้องกันตัวจนเป็นเหตุให้คนร้ายถึงแก่ความตายเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้กระทำก็ไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ผู้ที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากอุบัติเหตุของรถยนต์นั้น นอกจากคนขับรถ ซึ่งเป็นฝ่ายประมาทแล้ว ยังมีบุคคลอื่นที่ต้องรับผิดชอบร่วมกับคนขับรถ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ

“มาตรา 425 นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น”

* อดีตผู้อำนวยการสำนักบริหารโครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

“มาตรา 426 นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอัน ลูกจ้างได้ทำนั้น ขอบที่จะได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น”

“มาตรา 427 บทบัญญัติในมาตราทั้งสองก่อนนั้น ท่านให้ใช้บังคับแก่ตัวการและ ตัวแทนด้วย โดยอนุโลม”

“มาตรา 429 บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริตก็ยังคงต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดา หรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นนี้ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำ อยู่”

“มาตรา 430 ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตยภัต ชั่วครั้งคราวก็ติ จำต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิด ซึ่งเขาได้กระทำการในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้น ๆ มิได้ใช้ ความระมัดระวังตามสมควร”

“มาตรา 432 ถ้าบุคคลหลายคนก่อให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยร่วมกันทำละเมิด ท่านว่าบุคคลเหล่านั้นจะต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น ความข้อนี้ ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่ไม่สามารถสืบรู้ตัวได้แน่ว่าในจำพวกที่ทำละเมิดร่วมกันนั้น คนไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วย

อนึ่งบุคคลผู้ยุงส่งเสริมหรือช่วยเหลือในการละเมิด ท่านก็ให้ถือว่าเป็นผู้กระทำ ละเมิดร่วมกันด้วย

ในระหว่างบุคคลทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าต่างต้อง รับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่โดยพฤติการณ์ ศาลจะวินิจฉัยเป็นประการอื่น”

ข้อกฎหมายดังกล่าว บังคับให้บุคคลดังต่อไปนี้ต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ขับขี่รถยนต์คือ

1. นายจ้างของคนขับรถ
2. ตัวการซึ่งใช้ให้บุคคลอื่นทำหน้าที่ขับรถแทนตัวเอง
3. บิดามารดาหรือผู้อนุบาล
4. ครูบาอาจารย์หรือผู้ดูแลคนไร้ความสามารถ

5. ผู้ที่ยุงส่งเสริมหรือช่วยเหลือให้มีการกระทำผิด เช่น บรรดาผู้โดยสารในรถที่ คอยยุงให้คนขับขับรถเร็วแข่งกับรถคันอื่น ยุงให้ขับรถแข่งในที่คับขัน ยุงให้คนขับรถดื่ม สุรา หากคนขับรถไปก่อเหตุขึ้นเนื่องจากการยุงเหล่านี้ ผู้ที่ยุงต้องร่วมรับผิดชอบกับ คนขับรถด้วย

ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกับคนขับรถตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังกล่าวข้างต้นนั้น ปรากฏว่ามีคดีความที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งหากข้อเท็จจริงรับฟังได้ตามที่กฎหมายกำหนด ศาลจะบังคับให้บุคคลเหล่านี้กับคนขับรถร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย เสมอดังเช่นตัวอย่างตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 30/2536 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างรายวันของจำเลยที่ 2 เหตุละเมิดเกิดขึ้นในขณะที่จำเลยที่ 1 ขับรถจักรยานยนต์สามล้อมาเก็บที่โกดังของจำเลยที่ 2 ซึ่งจำเลยที่ 2 เคยสั่งลูกจ้างทุกคนว่า เลิกงานแล้วให้นำรถจักรยานยนต์สามล้อไปเก็บไว้ที่โกดัง เหตุละเมิดจึงเกิดขึ้นในขณะที่จำเลยที่ 1 ปฏิบัติงานตามคำสั่งของจำเลยที่ 2 เป็นการกระทำไปในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 และมาตรา 425 นี้ นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง ไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างรายวันหรือลูกจ้างรายเดือนก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2536 ล. ลูกจ้างคนขับรถยนต์บรรทุกทุกคันเกิดเหตุของจำเลยไม่ได้ขับรถเอง แต่มอบหมายให้เด็กท้ายรถอีกคันหนึ่งขับแทนเนื่องจาก ล. เป็นไข้ กรณีเช่นนี้ ล. ก็จำต้องควบคุมให้เด็กท้ายรถคนขับรถคันเกิดเหตุใช้ความระมัดระวังมิให้เกิดเหตุร้ายขึ้น ฉะนั้นเมื่อคนที่ขับรถแทน ล. ขับรถชนรถยนต์ของโจทก์ด้วยความประมาททำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ล. ย่อมต้องรับผิดชอบ และต้องถือว่าการที่ ล. ให้คนอื่นขับรถแทนจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อยู่ในกรอบทางการที่จ้าง จำเลยผู้เป็นนายจ้างของ ล. จึงต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 528/2523 แม้จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นบิดาจะเคยห้ามปรามจำเลยที่ 1 ผู้เป็นบุตรผู้เยาว์มิให้เอารถยนต์ไปใช้ และเก็บลูกกุญแจรถไว้เองโดยเก็บไว้ในที่สูงก็ตาม แต่จำเลยที่ 1 รู้ที่เก็บและเคยเอารถออกไปขับ ย่อมแสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ 2 รู้เห็นยินยอมให้จำเลยที่ 1 ขับรถ หาได้ใช้ความระมัดระวังในเรื่องนี้ตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลไม่ถือว่าจำเลยที่ 2 นำสืบพิสูจน์หักล้างความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 ไม่ได้ จำเลยที่ 2 จึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1133/2516 (ประชุมใหญ่) การที่จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นพลาธิการกองพลทหารม้า สั่งให้จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นพลขับและสังกัดอยู่ในกองพลเดียวกันขับรถยนต์ของทางราชการกองพลทหารม้าไปขนปูนซิเมนต์ให้วัด ซึ่งจำเลยที่ 2 เป็นกรรมการวัดอยู่ด้วย กิจการดังกล่าวมิใช่ราชการของกองทัพบกจำเลยที่ 3 ทั้งมิได้เกี่ยวกับตัวจำเลยที่ 1 แต่ประการใด

ยอมถือได้ว่าจำเลยที่ 2 เป็นตัวการ และจำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนของจำเลยที่ 2 ในกิจการนี้ โดยปริยาย เมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถยนต์กลับกองพลทหารมาได้จนรถยนต์โจทก์เสียหาย ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 ทำละเมิดภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นตัวการยอมต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนในผลแห่งละเมิดที่จำเลยที่ 1 ทำไปนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 427 ประกอบด้วยมาตรา 820

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2385/2518 จำเลยที่ 2 เจ้าของรถยนต์ขับเรือไม่เป็นได้ใช้จำเลยที่ 1 ขับเรือโดยนั่งไปในเรือด้วย จำเลยที่ 2 เป็นตัวการต้องรับผิดชอบในละเมิดจำเลยที่ 1 ตัวแทนโดยปริยายได้ขับเรือโดยประมาทเลินเล่อ

ในกรณีที่รถยนต์กับรถยนต์เกิดเฉี่ยวชนกันเอง ผู้ที่เป็นฝ่ายขับรถโดยประมาทหรือขับรถโดยฝ่าฝืนกฎจราจรยอมเป็นฝ่ายผิด แต่ถ้าผู้ขับรถทั้งสองฝ่ายต่างก็ประมาทด้วยกัน จะต้องแบ่งความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาดูว่าฝ่ายไหนผิดมากกว่า ก็จะต้องรับผิดชอบมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

สำหรับกรณีที่รถยนต์ไปเฉี่ยวชนคนเดินถนน หรือเฉี่ยวชนพาหนะอื่นที่ไม่ใช่เครื่องยนต์ จะมีกฎหมายกำหนดเอาไว้โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ความว่า

มาตรา 437 “บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง...”

จากข้อกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คนขับรถหรือยานพาหนะอื่นที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล หากไปก่อความเสียหายเกิดขึ้นแก่คนเดินถนน จักรยาน รถเข็น หรือรถสามล้อถีบ ฯลฯ แล้ว กฎหมายให้ถือว่าผู้ขับรถหรือยานพาหนะเป็นฝ่ายผิดเสมอ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดถึงจะไม่ต้องรับผิดชอบ

ค่าเสียหายที่คนขับรถฝ่ายที่ผิดต้องรับผิดชอบต่อผู้ใช้ให้เขานั้น มีอยู่มากมายหลายอย่างคือ

1. ค่ารักษาพยาบาล
2. ค่าเสียหายที่ผู้บาดเจ็บขาดรายได้ เพราะไม่สามารถทำงาน หากถึงพิการหรือทุพพลภาพต้องชดเชยค่าขาดรายได้ในอนาคตด้วย
3. ค่าเสียหาย เนื่องจากการต้องเจ็บปวดทรมานทุกขเวทนา (ค่าทำขวัญ)
4. ในกรณีถึงแก่ความตาย ต้องชดเชยค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่น ๆ

5. ค่าเสียหายของทรัพย์สินที่สูญหายหรือบุบสลาย

6. ในกรณีที่ผู้บาดเจ็บหรือตายต้องอุปการะบุคคลอื่น หรือต้องทำงานให้กับบุคคลอื่น ต้องชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้ขาดไร้อุปการะ และผู้ที่เสียหายเพราะต้องขาดแรงงานด้วย

7. ดอกเบี้ยในอัตรา 7.5 ต่อปีของค่าเสียหาย คิดตั้งแต่วันเกิดเหตุจนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น

ผู้ที่ได้รับความเสียหายถือว่าเป็นเจ้าหนี้ ซึ่งจะต้องใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในกำหนดอายุความ คือ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ว่ามีความเสียหายเกิดขึ้น และรู้ตัวคนที่จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย หรือต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสิบปีนับตั้งแต่วันที่ความเสียหายเกิดขึ้น หากเจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีเกินกว่าระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว และลูกหนี้หยิบยกเรื่องอายุความนี้ขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้คดี จะมีผลให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง เพราะคดีขาดอายุความ

การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ทำผิดต้องชดใช้ค่าเสียหาย เป็นเพียงการบรรเทาผลร้ายให้แก่ผู้เสียหายเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ และกว่าเรื่องจะจบลงได้ คู่กรณีต่างต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลา เสียความรู้สึก และต้องรับความเดือดร้อนทุกข์เข็ญเป็นอย่างยิ่ง หากไม่อยากประสบพบปัญหาเหล่านี้ ก็ต้องขบขี้รถยนต์ด้วยความระมัดระวัง และเคารพกฎจราจรอย่างเคร่งครัด

เมื่อเกิดอุบัติเหตุท่านจะต้องปฏิบัติอย่างไร

เกียรติกุล ชัยนุ้ม*

ตามกฎหมายจราจรได้กำหนดไว้ว่า ผู้ใดขับซัดแล้วชน หรือทำให้คนหรือทรัพย์สินของเขาเสียหาย ไม่ว่าจะมีความผิดของผู้ขับซัดหรือไม่ ต้องปฏิบัติดังนี้ คือ

1. ต้องหยุดรถ
2. ให้ความช่วยเหลือตามสมควร
3. แสดงตัว และแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียง
4. แจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของตน พร้อมหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้เสียหาย

หากผู้ขับซัดหลบหนีไป หรือไม่แสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้สันนิษฐานว่า เป็นผู้กระทำความผิด พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันนั้นได้จนกว่าคดีถึงที่สุด หรือได้ตัวผู้ขับซัด

หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันเกิดเหตุ ให้ถือว่ารถคันนั้นเป็นรถที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด และให้ตกเป็นของรัฐต่อไป

สำหรับผู้ขับซัดที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้ มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับตั้งแต่ 2,000 บาท ถึง 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และหากทำให้คนอื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือตาย โทษก็จะหนักขึ้นเป็นจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับตั้งแต่ 5,000 บาท ถึง 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จะเห็นได้ว่าภายหลังจากเกิดอุบัติเหตุแล้ว ท่านจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นอาจจะติดคุกหรือถูกปรับได้

นี่มาดูละเอียดจะป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุได้อย่างไรบ้าง ผู้เขียนพอจะรวบรวมการป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุไว้ได้ ดังนี้

1. ผู้ขับซัดจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด เช่น ขับรถด้วยความเร็วที่กฎหมายกำหนด
2. ผู้ขับซัดจะต้องไม่ขับรถขณะมึนเมาสุรา

* อดีตประธานคณะกรรมการโครงการทนายความอาสาสภาทนายความ

3. ผู้ขับขี่จะต้องไม่ขับรถในขณะที่ร่างกายหย่อนความสามารถ เช่น ง่วงนอน หรือ อ่อนเพลีย
4. ผู้ขับขี่จะต้องไม่ขับรถด้วยความคึกคะนอง ใช้อวด หรือขับรถปาดซ้ายขวาด้วยความเร็ว
5. ผู้ขับขี่จะต้องหมั่นตรวจตราดูแลเครื่องยนต์และอุปกรณ์ของรถยนต์ให้มั่นคง แข็งแรงอยู่เสมอ เช่น ยางรถยนต์ต้องอยู่ในสภาพใช้งานได้ดี ระบบเบรกต้องใช้งานได้ดีด้วย
6. ผู้ขับขี่จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการใช้รถยนต์ ประเภท หรือแบบของรถนั้น ๆ ได้ดีพอสมควร
7. ผู้ขับขี่จะต้องไม่เป็นโรคที่อาจเป็นอันตรายในการขับขี่ เช่น โรคลมบ้าหมู โรคหูตึง โรคหัวใจ เป็นต้น
8. ผู้ขับขี่จะต้องไม่ขับรถตามคันหน้าอย่างกระชั้นชิด หรือแซงรถในที่คับขัน
9. ผู้ขับขี่จะต้องควบคุมอารมณ์ให้ปกติอยู่ตลอดเวลาในขณะที่ขับรถ
10. ผู้ขับขี่จะต้องไม่เสพยาเสพติดที่กระตุ้นประสาท เช่น ยาบ้า

นั่นคือตัวการป้องกันคร่าว ๆ ที่พอจะป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุได้ ความจริงแล้วหลักการป้องกันมีมากกว่านี้ เมื่อป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายภายหลังเกิดอุบัติเหตุอีก จึงขอให้ทุกท่านเป็นอย่างที่ผู้เขียนปรารถนาด้วย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1600 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มรดก หรือกองมรดกของผู้ตายนั้น มิได้หมายความถึงเฉพาะแต่ทรัพย์สินของผู้ตายเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตายที่ไม่ใช่ทรัพย์สินด้วย แต่อย่างไรก็ดี สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตายอันจะสามารถตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทได้นั้น จะต้องไม่มีสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบอันเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ เช่น กรณีผู้ตายเป็นนักร้อง นักแสดง ข้อผูกพันตามสัญญาที่ได้ทำไว้ในฐานะเป็นนักร้อง นักแสดง จะไม่ตกทอดไปถึงทายาท เพราะเป็นความสามารถเฉพาะตัวของผู้ตาย ตรงกันข้ามกับสิทธิในลิขสิทธิ์เสียงเพลง การประพันธ์เพลง การแสดงซึ่งมีกฎหมายรับรองไว้ถือเป็นทรัพย์สินที่ตกทอดเป็นมรดกได้ ดังนั้นสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ของผู้ตายจึงอาจเกิดจากนิติกรรมสัญญา เช่น ซื้อขาย กู้ยืม จำนำ จำนอง หรือจากนิติเหตุ คือการกระทำละเมิด

กองมรดกจะตกทอดแก่ทายาทในทันทีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะบุคคลนั้นถึงแก่ความตายโดยธรรมชาติ หรือโดยคำสั่งศาลให้เป็นคนสาบสูญก็ตาม ทรัพย์สินต่างๆ ของผู้ตายย่อมจะตกทอดให้แก่ทายาทต่อไป โดยทายาทของผู้ตายไม่จำเป็นต้องแสดงเจตนาที่จะรับโอนมรดกนั้น เพราะทายาทมีอำนาจหน้าที่จะเข้ามาดำเนินการ อันเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกนั้นได้ทันทีนับแต่เจ้ามรดกตายทายาทดังกล่าวนี้มีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภทคือ

1. ทายาทซึ่งมีสิทธิตามกฎหมาย หรือที่เรียกว่า ทายาทโดยธรรม ซึ่งจะมีได้แต่เฉพาะบุคคลธรรมดา

“ทายาทโดยธรรม” หมายถึง ทายาทที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกเมื่อเจ้ามรดกตาย ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

* อดีตตุลาการศาลฎีกาฝ่ายนโยบายและแผนงาน สภานายความ

1.1 ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติสืบสายโลหิตหรือเป็นผู้มีสิทธิตามกฎหมาย สามารถจำแนกออกได้เป็น 6 ลำดับ คือ

(1) ผู้สืบสันดาน หมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาของเจ้ามรดก ได้แก่ บุตร หลาน เหลน รวมถึงบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วและบุตรบุญธรรมด้วย

(2) บิดา มารดา

(3) พี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกัน

(4) พี่น้องร่วมบิดา หรือร่วมมารดาเดียวกัน

(5) ปู่ ย่า ตา ยาย

(6) ลุง ป้า น้า อา

ทายาททั้ง 6 ลำดับนี้ ไม่ใช่จะมีสิทธิรับมรดกพร้อมกันทั้ง 6 ลำดับ ในแต่ละลำดับต่างก็จะมีสิทธิในการรับมรดกก่อนและหลังกันตามลำดับที่กฎหมายระบุไว้ เว้นแต่ทายาทลำดับ (1) คือ ผู้สืบสันดาน และทายาทลำดับ (2) คือ บิดา มารดา เท่านั้น ที่มีสิทธิได้รับมรดกด้วยกัน คือ ไม่ตัดสิทธิในการรับมรดกซึ่งกันและกัน ดังนั้นหากมีทายาทในลำดับต้น ทายาทลำดับต่อไปก็ไม่มีสิทธิที่จะรับมรดก

1.2 ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส

หมายถึง ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสของเจ้ามรดก ซึ่งอาจเป็นสามีหรือภรรยาของเจ้ามรดก แต่ต้องเป็นสามีภรรยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าเป็นสามีภรรยาที่ร้างกัน หรือแยกกันอยู่โดยที่มีได้มีการหย่าขาดจากกันตามกฎหมายก็ยังคงถือว่าเป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกันอยู่ ซึ่งคู่สมรสนี้กฎหมายถือว่ามิสิทธิในการรับมรดกถือเสมือนเป็นทายาทลำดับต้น

2. ทายาทซึ่งมีสิทธิตามพินัยกรรม หรือที่เรียกว่า ผู้รับพินัยกรรม ในกรณีนี้อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ แต่ถ้าเป็นกรณีนิติบุคคลเป็นผู้รับพินัยกรรมนั้นก็มิข้อสำคัญว่ามรดกที่จะได้รับตามพินัยกรรมนั้นต้องอยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ถ้านอกขอบวัตถุประสงค์ก็ไม่มีสิทธิรับพินัยกรรมได้ ผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติของเจ้ามรดกอาจเป็นบุคคลอื่นก็ได้

กรณีที่เจ้ามรดกไม่มีทายาท ไม่มีผู้รับมรดกแทนที่ หรือผู้สืบมรดกโดยประการอื่น แต่เจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมไว้ ผู้รับพินัยกรรมคงได้ไปเฉพาะทรัพย์มรดกตามพินัยกรรม ทรัพย์มรดกที่นอกเหนือไปจากในพินัยกรรมก็ต้องตกทอดแก่แผ่นดิน

ผู้จัดการมรดก

ได้แก่ บุคคลที่ผู้ทำพินัยกรรม หรือศาลตั้งขึ้นให้มีสิทธิและหน้าที่ที่จะทำการเพื่อให้เป็นไปตามพินัยกรรม และเพื่อจัดการมรดก รวบรวมทรัพย์สินมรดกและนำมาแบ่งปันแก่ทายาทผู้มีสิทธิ

ผู้จัดการมรดก มีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. ผู้จัดการมรดกที่ตั้งโดยพินัยกรรม

จะต้องมีข้อกำหนดของพินัยกรรมระบุไว้อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการต่าง ๆ รวมถึงมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย คือ

1. ต้องบรรลุนิติภาวะ
2. ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
3. ไม่เป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลาย

2. ผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาล

จะต้องมีคำสั่งศาลตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งภายใต้เงื่อนไข กฎเกณฑ์ที่กฎหมายระบุไว้และศาลก็จะมีคำสั่งแต่งตั้ง

ในการร้องขอจัดการมรดกนั้นได้จำกัดไว้เฉพาะบุคคล 3 ประเภท คือ

- 1) ทายาท ได้แก่ ทายาทโดยธรรม และผู้รับพินัยกรรม
- 2) ผู้มีส่วนได้เสีย หมายถึง บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทางมรดก ทางพินัยกรรม หรือเกี่ยวกับทรัพย์สินในกองมรดก เช่น คู่สมรสที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน
- 3) พนักงานอัยการ

บุคคลทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวนี้สามารถที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อตั้งให้ตนเองหรือบุคคลอื่นซึ่งมิได้เกี่ยวข้องเป็นทายาท หรือผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้จัดการมรดกได้

การแต่งตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ศาลย่อมใช้ดุลพินิจคำนึงถึงความเหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่กองมรดก การที่ศาลจะแต่งตั้งผู้ใดเป็นผู้จัดการมรดกนั้นจึงไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากทายาททุกคน

การคัดค้านคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก

ผู้มีสิทธิร้องคัดค้านต้องเป็น

- 1) ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก
- 2) ผู้มีส่วนได้เสีย
- 3) พนักงานอัยการ

ซึ่งหมายถึง ผู้มีสิทธิร้องคัดค้านนั้นจะต้องอยู่ในฐานะของผู้มีสิทธิร้องขอจัดการมรดกได้

การยื่นคำร้องคัดค้าน

ผู้ร้องคัดค้านต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ผู้ตายมีภูมิลำเนาอยู่ในขณะที่ถึงแก่ความตาย การจะร้องขอให้ศาลสั่งถอนผู้จัดการมรดกต้องยื่นร้องขอก่อนที่จะมีการแบ่งปันมรดกเสร็จสิ้นลง

พินัยกรรม

การทำพินัยกรรมต้องเป็นการแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตาย และการเผื่อตายนั้นต้องเป็นเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือในการต่าง ๆ ในการทำพินัยกรรมนั้น บุคคลจะต้องมีความสามารถในการทำพินัยกรรม ผู้เยาว์ก็สามารถที่จะทำพินัยกรรมได้ แต่ต้องเป็นบุคคลที่มีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ ซึ่งถ้าบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบ 15 ปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้นก็เป็นโมฆะ รวมถึงพินัยกรรมที่บุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นก็ทำให้พินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะด้วยเช่นกัน

การทำพินัยกรรมนั้นต้องทำขึ้นตามแบบที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ซึ่งแบบของพินัยกรรมมี 5 แบบ ด้วยกัน คือ

1) พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยลายมือตนเอง ซึ่งข้อความทั้งหมด รวมทั้งลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อของตน โดยไม่จำเป็นต้องมีพยานรับรองลายมือชื่อของตนก็ได้

2) พินัยกรรมแบบธรรมดา ต้องทำเป็นหนังสือ ลงวัน เดือน ปี ขณะที่ทำพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือในพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คนพร้อมกัน ถ้าลงลายมือชื่อไม่ได้ก็ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วย 2 คน

3) พินัยกรรมทำแบบเอกสารฝ่ายเมือง ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปที่อำเภอแจ้งความ ประสงค์ว่าตนต้องการทำพินัยกรรมเพื่อยกทรัพย์สินให้แก่ใคร โดยต้องไปต่อหน้าพร้อมด้วยพยาน 2 คน เป็นอย่างน้อย โดยนายอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้แจ้งลงไว้เป็นหลักฐาน แล้วอ่านข้อความดังกล่าวให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง เมื่อทำพินัยกรรมและพยานได้รับทราบข้อความแล้วและเห็นว่าถูกต้องก็จะลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานไว้ ซึ่งถ้าผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อไม่ได้ก็สามารถพิมพ์ลายนิ้วมือ แล้วมีลายมือชื่อของพยาน 2 คนรับรอง

ได้ และนายอำเภอจะเป็นผู้ลงวัน เดือน ปี ทั้งจดลงไว้ว่าพินัยกรรมได้ทำถูกต้อง และประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

หากมีการขูด ลบ แต่ง เติมหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ทำให้พินัยกรรมนั้นไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม พยาน นายอำเภอจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองจะทำ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือนอกสถานที่

4) พินัยกรรมแบบเอกสารลับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรมบรรจุไว้ในซองพินัยกรรมแล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนึกบนของนั้น จากนั้นนำซองพินัยกรรมนั้น ไปแสดงต่อกรรมการอำเภอและพยานอย่างน้อยอีก 2 คน พร้อมทั้งให้ถ้อยคำต่อกรรมการอำเภอและพยานว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้ามีผู้เขียนต้องแจ้งนามและภูมิลำเนาของผู้เขียนไว้ให้ทราบด้วย จากนั้นกรรมการอำเภอจะจดถ้อยคำ วัน เดือน ปี ไว้บนซอง แล้วลงลายมือชื่อพร้อมประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อบนของนั้น

ปกติพินัยกรรมแบบเอกสารลับนี้จะเก็บรักษาไว้ที่ราชการอำเภอ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมประสงค์จะขอรับคืนไป และจะทำกันนอกที่ว่าการอำเภอไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายเขียนไว้เหมือนพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

5) พินัยกรรมแบบด้วยวาจา จะต้องพุดติการณพิเศษ ซึ่งไม่สามารถที่จะทำพินัยกรรมแบบอื่นได้ ซึ่งพุดติการณพิเศษนั้น ได้แก่

1. ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย
2. มีโรคระบาด
3. มีสงคราม

โดยผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงเจตนากำหนดข้อพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน ที่อยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น และพยาน 2 คนนี้ต้องไปแสดงตนต่อนายอำเภอโดยไม่ชักช้า แล้วแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมสั่งไว้ยกให้แก่ใคร สั่งเมื่อไหร่ วัน เดือน ปี สถานที่เขากำหนดที่ไหนและพุดติการณพิเศษขณะนั้น ต้องแสดงให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 ตามกฎหมายได้ระบุไว้ นายอำเภอก็จะบันทึกข้อความที่พยานแจ้งไว้แล้วให้พยานทั้ง 2 ลงลายมือชื่อ

ข้อสำคัญของพินัยกรรม คือ จะต้องเป็นการกำหนดการเผื่อตาย ซึ่งกระทำโดยเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย หากผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมขึ้นหลายฉบับ พินัยกรรมฉบับหลังจะยกเลิกฉบับแรกซึ่งจะถือว่าเป็นพินัยกรรมที่มีผลใช้

ถาม ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาคืออะไร มีกี่ประเภท อะไรบ้าง

ตอบ ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา คือ ทรัพย์สินเงินทองซึ่งเป็นของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะได้มาก่อนสมรสหรือระหว่างสมรส แต่ก่อนคือก่อนวันที่ 16 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นวันประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ฉบับใหม่ ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาในขณะนั้น มีด้วยกัน 4 ประเภท คือ 1. สินส่วนตัว 2. สินเดิม 3. สินสมรส และ 4. สินบริคณฑ์ ส่วนปัจจุบันนี้มีเพียง 2 ประเภท คือ สินส่วนตัว กับสินสมรส

ถาม ค่า สรุปลแล้วเดิมมีทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาจำนวน 4 ประเภท ปัจจุบันนี้ลดเหลือ 2 ประเภท จึงมีปัญหาว่า 2 ประเภทที่ยกเลิกไปคือสินเดิกับสินบริคณฑ์ หากสามีหรือภริยามีทรัพย์สิน 2 ประเภทดังกล่าวอยู่ก่อน ทรัพย์สิน 2 ประเภทนี้จะถูกยกเลิกไปหรือเปลี่ยนมาเป็นทรัพย์สินประเภทใดประเภทหนึ่งในปัจจุบัน

ตอบ สินเดิมที่มีอยู่ก่อนให้เปลี่ยนมาเป็นสินส่วนตัวของคู่สมรส สินเดิมของใครก็เป็นสินส่วนตัวของคนนั้น เช่น คู่สมรสชื่อนายดำกับนางขาว นางขาวมีที่ดินก่อนสมรสอยู่ 10 ไร่ เมื่อนางขาวสมรสกับนายดำแล้ว ที่ดิน 10 ไร่ นี้ กลายเป็นสินเดิมของนางขาว มาหลัง วันที่ 16 ตุลาคม 2519 กฎหมายได้ยกเลิกสินเดิม สินเดิมของนางขาวได้เปลี่ยนมาเป็นสินส่วนตัวของนางขาว

สำหรับสินบริคณฑ์นั้นเป็นคำรวมของสินเดิกับสินสมรส กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสินเดิรวมกับสินสมรส เรียกว่า สินบริคณฑ์ เมื่อยกเลิกสินบริคณฑ์ ทรัพย์สินที่รวมกันอยู่ก็แยกออกเป็น 2 ประเภทคือ สินเดิมประเภทหนึ่ง กับ สินสมรสประเภทหนึ่ง สินเดิมได้เปลี่ยนเป็นสินส่วนตัวดังที่ผมกล่าวมาแล้ว ส่วนสินสมรสก็กลายเป็นสินสมรสของสามีภริยาตามกฎหมายใหม่ เช่น คู่สมรสชื่อนายดำกับนางขาว นางขาวมีที่ดินอยู่ก่อนสมรสจำนวน 10 ไร่ ซึ่งเป็นสินเดิม เมื่อนางขาวสมรสกับนายดำแล้วได้ช่วยกันทำมาหากินได้เงินสดมา

* ผู้พิพากษาศาลฎีกา

อีก 1 แส่นบาท ซึ่งเป็นสินสมรส ที่ดิน 10 ไร่ กับเงินสด 1 แส่นบาท รวมกันเรียกว่า สินบริคณห์ เมื่อกฎหมายยกเลิก สินบริคณห์ ที่ดิน 10 ไร่ ซึ่งเป็นสินเดิมของนางสาวได้ เปลี่ยนมาเป็นสินส่วนตัวของนางสาว ส่วนเงินสด 1 แส่นบาท ซึ่งเป็นสินสมรสของ นายดำและนางขาว ได้กลายเป็นสินสมรสของนายดำและนางขาวตามกฎหมายในปัจจุบัน

ถาม สรุปแล้ว สินเดิมตามกฎหมายเก่าเปลี่ยนเป็นสินส่วนตัวตามกฎหมายครอบครัวในปัจจุบัน และสินสมรสตามกฎหมายเก่าก็ยังคงเป็นสินสมรสตามกฎหมายใหม่เช่นเดิม และปัจจุบันนี้เหลือทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเพียง 2 ประเภท คือ สินส่วนตัว และสินสมรส จึงขอให้ท่านผู้พิพากษารุ่นโรจน์ อธิบายถึงความหมายของทรัพย์สิน 2 ประเภทดังกล่าว โดยขอเรียนถามว่า สินส่วนตัว คืออะไร มีอะไรบ้าง

ตอบ สินส่วนตัว คือ ทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ มี 4 ชนิดด้วยกัน คือ

1. ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส
2. ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
3. ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือการให้โดยเสน่หา
4. ทรัพย์สินที่เป็นของหมั้น

ถาม ค่ะ ท่านคงทราบแล้วนะคะว่า สินส่วนตัวก็คือทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ มีด้วยกัน 4 ชนิด ขอให้ท่านผู้พิพากษารุ่นโรจน์ช่วยอธิบายชนิดแรกคือ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรสอันนี้หมายถึงทรัพย์สินทุกชนิดหรือไม่ หากเป็นทรัพย์สินที่ทำสัญญาไว้ก่อนสมรสแต่มาส่งมอบกันหลังสมรสกันแล้วจะถือว่าเป็นสินส่วนตัวหรือไม่

ตอบ ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนสมรสคือ ทรัพย์สินทุกชนิดทั้งอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน อาคาร บ้านเรือน หรือสังหาริมทรัพย์ เช่น วัว ควาย รถโต รถแทรกเตอร์ เงินสด หรือทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ ก็ล้วนแต่เป็นสินส่วนตัวทั้งสิ้น คำว่า มีอยู่ก่อนสมรส คือ ต้องได้ทรัพย์สินมาโดยสมบูรณ์ก่อนสมรส หากทำสัญญากันไว้ก่อนสมรส แต่มารับมอบสมบูรณ์เมื่อสมรสแล้วไม่ถือว่าได้มาก่อนสมรส เช่น นายดำทำสัญญาเช่าซื้อบ้านหลังหนึ่งชำระค่างวด

15 ปี เมื่อสมรสกับนางสาวแล้วจึงผ่อนครบและโอนบ้านมาเป็นกรรมสิทธิ์ บ้านหลังนี้
ไม่ถือว่าได้มาก่อนสมรส ไม่เป็นสินส่วนตัวของนายดำ แต่เป็นสินสมรส

ถาม สินส่วนตัวชนิดที่สองคือ เครื่องใช้ส่วนตัว เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบ
อาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคืออะไร มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา
อย่างไร

ตอบ เครื่องใช้ส่วนตัว คือ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีไว้ใช้ส่วนตัวโดยเฉพาะ เช่น เสื้อผ้า
ผ้าเช็ดตัว แปรงสีฟัน แว่นตา หรืออาจเป็นเครื่องประดับ เช่น นาฬิกา แหวน กำไล ตุ้มหู
สายสร้อย เป็นต้น

ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพก็เช่น ขวานามีวีว ควาย คันไถ จอบ เสียม
กระบุง บุงก็ เป็นต้น

ถาม สินส่วนตัวชนิดที่สาม คือ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดก
หรือโดยการให้โดยเสนหา อันนี้มีข้อยกเว้นหรือไม่ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา
อย่างไร

ตอบ หากคู่สมรสฝ่ายใดได้รับมรดกหรือมีผู้โดยทรัพย์สินให้ในระหว่างสมรส หากไม่มีเงื่อนไข
เป็นอย่างอื่น ทรัพย์สินที่ได้มานั้นย่อมเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายที่ได้รับ แต่หากมีเงื่อนไขใน
การให้ว่าให้เป็นสินสมรส กรณีนี้ถือว่าทรัพย์สินที่ได้มาเป็นสินสมรส มีข้อน่าสังเกตว่าการ
รับมรดกนั้นไม่ว่าจะเป็นการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม เช่น ลูกรับมรดกของพ่อแม่
หรือรับในฐานะผู้รับพินัยกรรม เช่น ผู้ที่ไม่ได้เป็นทายาทรับมรดกจากผู้อื่นที่ทำพินัยกรรม
ยกทรัพย์สินให้ เป็นต้น ก็ล้วนแต่ถือว่าเป็นการรับมรดก เมื่อรับมาแล้วทรัพย์สินที่รับมรดก
เป็นสินส่วนตัว

ถาม สินส่วนตัวชนิดที่สี่ซึ่งเป็นชนิดสุดท้ายคือ ของหมั้น อยากเรียนถามว่าของหมั้นจะตก
เป็นสินส่วนตัวของหญิงเมื่อใด หากต่อมามีการถอนหมั้น หญิงต้องคืนของหมั้นหรือไม่

ตอบ ของหมั้น คือ ทรัพย์สินที่ชายมอบให้แก่หญิงเพื่อเป็นสัญญาว่าจะสมรสกับหญิงนั้น โดย
ทั่วไปมักเข้าใจว่าเป็นแหวนเพชร แหวนทอง สายสร้อย ซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์เท่านั้น
แต่ความจริงแล้วของหมั้นอาจเป็นทรัพย์สินอื่น เช่น รถยนต์ หรือที่ดิน บ้านเรือนก็ได้
ตามกฎหมายเก่าของหมั้นจะตกเป็นของหญิงเมื่อสมรสกันแล้ว แต่ตามกฎหมายปัจจุบัน
ของหมั้นจะตกเป็นของหญิงทันทีที่ทำการหมั้น และกลายเป็นสินส่วนตัวของหญิงนับ

แต่นั้นเป็นต้นไป ตามปกติหญิงไม่จำเป็นต้องคืนของหมั้นไม่ว่าจะมีการสมรสหรือไม่ จะมีการถอนหมั้นหรือไม่ เว้นแต่การไม่ได้สมรสมีเหตุผลสำคัญเกิดแก่หญิง เช่น หญิงนั้นหน้าเสียโฉม หรือหญิงผิดสัญญาหมั้น เช่น หญิงไปสมรสกับชายอื่น เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ หญิงต้องคืนของหมั้น ของหมั้นนั้นจะกลายเป็นทรัพย์สินของชายคู่หมั้น

ถาม ท่านผู้ฟังคงได้ทราบแล้วว่า สินส่วนตัวคืออะไร มีกี่ชนิดแล้ว ต่อไปขอให้ท่านผู้พิพากษารุ่นโรเจอร์ช่วยอธิบายถึงสินสมรสว่า คืออะไร มีกี่ชนิด

ตอบ สินสมรส คือ ทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของคู่สมรสมีด้วยกัน 3 ชนิดด้วยกัน คือ

1. ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส
2. ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาในระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือการให้เป็นหนังสือระบุว่าเป็นสินสมรส
3. ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสินสมรส

ถาม ขอให้ท่านผู้พิพากษารุ่นโรเจอร์ ช่วยอธิบายถึงทรัพย์สินแต่ละชนิดว่าคืออะไร

ตอบ สินสมรสประเภทแรก คือ ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส คือ ทรัพย์สินทุกชนิดที่ได้รับระหว่างสมรสล้วนเป็นสินสมรสทั้งสิ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ครอบครองที่ยังไม่ขาดจากการสมรสไม่ว่าจะอยู่ด้วยกัน แยกกันอยู่ หรือทิ้งร้างไป ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างนั้นก็ล้วนแต่เป็นสินสมรสทั้งสิ้น

สินสมรสชนิดที่สอง คือ ทรัพย์สินที่ได้รับตามพินัยกรรมหรือมีผู้ยกให้ในระหว่างสมรส กรณีนี้จะต้องระบุชัดเจนว่า เป็นสินสมรส หากไม่ระบุ ถือว่าเป็นสินส่วนตัวของผู้ได้รับสินสมรส

ชนิดที่สาม คือ ดอกผลของสินส่วนตัว ท่านคงแปลกใจว่าน่าจะเป็นสินส่วนตัวทำไมจึงเป็นสินสมรส ก็ตอบได้ว่าเพราะดอกผลดังกล่าวได้มาระหว่างสมรส จึงกลายเป็นสินสมรส เช่น ดอกเบี้ยจากเงินสินส่วนตัว เป็นสินสมรส

ถาม หากสามีภริยาที่อยู่กินกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ทรัพย์สินที่ได้มาเรียกว่าทรัพย์สินอะไร

ตอบ ทรัพย์สินดังกล่าวไม่เรียกว่าสินสมรส แต่ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน จึงเป็นกรรมสิทธิ์ร่วม มีสิทธิ์ร่วมกันฝ่ายละครึ่ง

ถาม กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดการสินส่วนตัวและสินสมรสไว้อย่างไร

ตอบ การจัดการสินส่วนตัวนั้นแต่ละฝ่ายมีสิทธิจัดการได้โดยลำพังของใครผู้นั้นจัดการ ส่วน

การจัดการสินสมรสนั้น แยกเป็น 2 ประการ คือ การจัดการธรรมดา กับ การจัดการที่สำคัญ การจัดการธรรมดานั้น คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิจัดการได้โดยลำพัง ส่วนการจัดการสำคัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1476 เช่น การขายที่ดิน ขายฝากที่ดิน จำนองบ้านเรือน ให้ผู้ใดมีสิทธิเก็บกินในที่ดิน เอาบ้านหรือที่ดินให้คนอื่นเช่าเกิน 3 ปี นำเงินสินสมรสมาให้คนอื่นกู้ นำทรัพย์สินสมรสไปยกให้คนอื่น หรือนำที่ดินสินสมรสไปประกันต่อศาล กฎหมายกำหนดว่าต้องจัดการร่วมกัน หากฝ่ายใดจัดการไปโดยลำพังอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องขอให้เพิกถอนได้ หรืออีกฝ่ายอาจให้สัตยาบัน คือยอมรับการจัดการของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อให้สัตยาบันแล้วถือว่าสมบูรณ์มาแต่ต้นจะขอให้เพิกถอนอีกไม่ได้

ในระยะนี้มีบุคคลระดับสูงทั้งพระและฆราวาสมรณภาพและตายกันหลายองค์-หลายคนโดยเฉพาะฆราวาสซึ่งเป็นระดับบิ๊กๆ ในวงการใหญ่ ๆ เมื่อตายแล้วก็มีทรัพย์สินมรดกมากมาย บุคคลภายนอกก็ได้แต่พูดจาซุบซิบนินทากันว่าใครจะได้ทรัพย์สินสมบัติมรดกตกทอดเท่าใด ลูกเมียโน้นเมียนี่จะได้เท่าใด เทียบพูดเทียบวิจารณ์กันไปทั่ว ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่ทำพันธกรรมไว้ก็ไม่มีปัญหาใด ๆ เขียนไว้อย่างไร กำหนดไว้อย่างไร แต่ละคนก็ได้กันไปตามนั้น แม้แต่คนครัว คนสวน คนเลี้ยงสุนัขก็ได้กันโดยทั่วหน้า ไม่มีปัญหาใครวิพากษ์วิจารณ์ และยังลูกเมียเคารพนับถือท่านอยู่แล้วยังไม่มีปัญหาใด ๆ ทุกคนจะทำตามพันธกรรม อันเปรียบเสมือนคำสั่งหรือข้อกำหนดครั้งสุดท้ายของท่านแต่ก็มักจะมีคนเข้าใจผิดหรือใช้คำว่าพูดผิด ๆ ว่า พันธกรรมของหลวงพ่อกษेम เขมโก เป็นอย่างนี้ ของท่านพุทธทาสเป็นอย่างนั้น โดยพันธกรรมท่านกำหนดไว้ว่าห้ามทำอย่างโน้น ห้ามทำอย่างนี้ เช่น ให้เก็บศพไว้ 3 วันแล้วเผา ห้ามจัดงานใหญ่โต ห้ามทำปราสาท ห้ามตีฆ้องร้องป่าว หรือห้ามมีการแสดงต่าง ๆ แล้วก็ระบุว่านี่เป็นพันธกรรมของหลวงพ่อกษेम แท้ที่จริงแล้วนี่เป็นเพียงคำสั่งก่อนตายเท่านั้น ไม่ใช่พันธกรรมตามที่กฎหมายกำหนด เพราะพันธกรรมต้องเป็นการแสดงเจตนากำหนดการเพื่อตาย และการเพื่อตายนั้นต้องเป็นเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือในการต่าง ๆ เช่นว่า จะตั้งใครเป็นผู้จัดการมรดก หรือยกดวงตาให้โรงพยาบาลนั้น ปอดให้โรงพยาบาลนี้ เช่นนี้ก็ทำได้และบังคับได้ตามกฎหมาย หรือจะกำหนดว่าไม่ให้ใครรับมรดกก็ได้ แต่การที่กำหนดห้ามอย่างโน้นอย่างนี้ตามที่ปรากฏเป็นข่าว ไม่น่าจะเข้าหลักเกณฑ์เรื่องพันธกรรม คงเป็นคำสั่งหรือคำสอนก่อนตายเท่านั้น เพราะคำว่าพันธกรรมนั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์มากกว่านี้ ซึ่งไว้คราวหลังจะว่าให้ฟังโดยละเอียดอีกครั้ง

กรณีที่มีพันธกรรมนั้นอย่างที่รู้และเข้าใจกันอยู่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องเป็นไปตามพันธกรรม ไม่จำเป็นหรือกว่าคนที่ได้รับนั้นจะเป็นญาติโกโหติกาวงศ์ญาติหรือทายาทของผู้ตายหรือไม่จะเป็นใครก็ได้ถ้าในพันธกรรมกำหนดไว้ให้ก็ต้องได้รับ แต่ถ้าไม่มีพันธกรรมแล้วจะต้องมาว่าในเรื่องของทายาทโดยธรรม ก็คือ พ่อ แม่ ลูกเมีย พี่น้อง ปู่ย่าตายาย ลุงป้าหน้าอา

* อดีตเลขาธิการสภาทนายความ

พูดให้เข้าใจง่าย ๆ ถ้ามีพ่อแม่มีลูกแล้วทายาทลำดับอื่น เช่น พวกพี่น้อง ปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา ก็จะไม่ได้รับ ถ้าจะพูดกันให้ลึก ๆ มากกว่านี้ก็คงจะยุ่งอีรุงตุงนังน่าดู ประเดี๋ยวจะยกตัวอย่างให้ดูจะได้เข้าใจง่าย ๆ แต่ก่อนที่จะไปถึงตรงนั้นขอพูดถึงเรื่องมรดกของพระเสียก่อนว่า เมื่อท่านมรณภาพลงแล้วสมบัติพัสถานต่างๆ ของท่านที่มีอยู่นั้นใครจะได้รับ โยมพ่อโยมแม่ โยมลูกโยมเมีย (ก่อนบวช) นั้นจะมีสิทธิได้รับหรือเปล่า เช่น บวชอยู่เป็นพระรูปงาม น้ำเสียงเพราะ เทศน์ไพเราะจับใจ มีคนเลื่อมใสเยอะแยะ แล้วก็มีคนถวายข้าวของเป็นสมบัติส่วนตัวมากมาย เช่น ถวายรถยนต์ ถวายที่ดิน ถวายเงินสด และอื่น ๆ อีกสารพัด หากต่อมาท่านมรณภาพลงสมบัติพัสถานเหล่านี้จะตกเป็นของใคร จะตกเป็นของวัดหรือตกเป็นของญาติโยมของท่าน ก็ต้องดูกฎหมายนี้ที่เขากำหนดไว้ว่า

“ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม”

และยังมีอีกมาตราหนึ่งกำหนดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

“ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้น จะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายได้”

จากกฎหมายนี้ก็ทำให้รู้ได้ว่าทรัพย์สินของพระที่ได้มาในระหว่างอุปสมบทเมื่อมรณภาพแล้วก็จะตกแก่วัดของพระภิกษุรูปนั้น นั่นก็หมายความว่าไม่มีใครถวายเป็นไรไว้ ไม่ว่าจะบวช รถยนต์ ที่ดิน เงินสด หรือทรัพย์สินอื่นใดก็ตกแก่วัดที่พระภิกษุรูปนั้นจำพรรษา ญาติพี่น้องของท่านไม่มีสิทธิ วัดเท่านั้นมีสิทธิ จะไปเที่ยวโวยวายขอส่วนแบ่งกับวัดก็ไม่ได้ หรือโวยวายแล้ววัดไม่ให้ก็จะไปทำอะไรกับวัดไม่ได้ จะไปฟ้องร้องตีฟ้องร้องเป่าก็ไม่มีประโยชน์อันใด แม้วัดลูกเดียว เมื่อท่านบวชอยู่ในวัดนั้นสมบัติของท่านก็จะตกอยู่กับวัดนั้น เว้นเสียแต่ว่าในระหว่างที่ท่านมีชีวิตอยู่นั้นท่านจะได้จำหน่ายจ่ายโอนไปให้ใครเสียก่อนแล้ว เช่น ยกรถยนต์ให้แก่พี่คนนั้น - น้องคนนี้ หรือโอนที่ดินให้แก่โยมพ่อโยมแม่ หรือโยมอุปฐากคนใดก็ได้ อันเป็นสิทธิของท่าน ในขณะที่มีชีวิตอยู่จะยกจะมอบให้แก่ใครทำได้ทั้งนั้น ไม่มีกฎหมายห้ามไว้ และของนั้นก็สมบัติที่เขาถวายเป็นส่วนตัวของท่านจึงเป็นสิทธิของท่านโดยเด็ดขาดที่จะทำอะไรก็ได้ แต่ประเภทกุฎิ ศาลา หอระฆัง โบสถ์ วิหาร แม้ท่านจะหาเงินมาสร้างเองก็ถือว่าเป็นสมบัติของวัด ท่านจะเที่ยวยกให้ใครต่อใครคงไม่ได้ นอกจากนี้ ทรัพย์สินซึ่งเป็นสมบัติส่วนตัวของท่าน หากท่านไม่ได้ยกมอบหรือจำหน่ายจ่ายโอนให้แก่ใครไว้ ท่านอาจจะทำพินัยกรรมไว้ก็ได้ เมื่อมรณภาพแล้ว

ก็ต้องว่าไปตามพินัยกรรมของท่าน วัดก็ไม่มีสิทธิเหมือนกันถ้าในพินัยกรรมไม่ได้ระบุไว้ว่ายก ส่วนโน้นส่วนนี้ให้แก่วัด สิทธิในการรับทรัพย์มรดกย่อมเป็นไปตามที่ท่านกำหนด ใครที่คอยดูแล อุปฐากและใกล้ชิดท่าน ท่านอาจจะยกให้กับคนนั้นทั้งหมดก็เป็นสิทธิของท่าน วัดหรือใครจะมา โวยวายก็คงจะไม่ได้เช่นกัน

ถ้าทรัพย์สินมีอยู่ก่อนบวชกฎหมายก็กำหนดไว้แล้วว่าไม่ตกเป็นสมบัติของวัด พุด ง่าย ๆ ก็คือ สมบัติที่ท่านมีอยู่ก่อนบวชวัดไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับท่าน คนที่มีสิทธิจะ เข้าไปเกี่ยวข้องได้ก็คือทายาทของท่านเท่านั้น ถ้าโยมพ่อโยมแม่ โยมลูกโยมเมียยังอยู่ ก็แบ่งไปตาม ส่วนคนละเท่า ๆ กัน เมื่อโยมพ่อโยมแม่ โยมลูกโยมเมียไม่มี จึงจะได้แก่พี่น้อง พี่น้องไม่มี ก็ไปดูปู่ย่าตายาย ปู่ย่าตายายไม่มี ก็ไปดูลุงป้าน้าอา เรียกว่าแบ่งมรดกเหมือนกับคนธรรมดา ๆ ในทำนองเดียวกันในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ท่านจะจำหน่ายจ่ายโอนหรือยกมอบให้ใครก็เป็นสิทธิ ของท่าน รวมทั้งจะทำพินัยกรรมก็เป็นสิทธิที่จะทำได้ ไม่มีกฎหมายใดห้าม

ที่นี้ลองมาถามกันเล่น ๆ ว่า พระภิกษุนี้จะรับมรดกได้หรือไม่?...ก็ตอบจริง ๆ ว่ารับได้ ไม่มีกฎหมายใดห้าม จะรับในฐานะเป็นทายาท หรือจะรับตามพินัยกรรมที่เขายกให้ก็รับได้ทั้งสิ้น ที่นี้ปัญหาอันมีอยู่ว่าท่านมีสิทธิที่จะได้รับ แต่พี่น้องโกงหรือเบียดเบียนยอมให้ท่านนี้สิ ท่านจะทำ อย่างไร ในเรื่องนี้กฎหมายกำหนดไว้ว่า **“พระภิกษุ นั้นจะเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สีกจากสมณเพศมาเรียกร้องเอาภายในอายุความ ตามกฎหมายกำหนด แต่พระภิกษุ นั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้”** นั่นก็คือ อยากรจะได้อมรดก จะห่มจีวรเหลือง ๆ ขึ้นมาฟ้องต่อศาลไม่ได้ ต้องสีกออกมาเสียก่อนจึงจะมาเรียกร้องฟ้องเอาได้ กฎหมายมาตรานี้คงเห็นว่าพระภิกษุ นั้นสละแล้วซึ่งกิเลส ไม่ยึดติดในทรัพย์สมบัติ บวชแล้วก็มี แต่สละ ดังนั้น ถ้าอยากได้ก็ต้องสีกเสียก่อน ส่วนได้แล้วจะกลับไปบวชใหม่ก็คงจะไม่มีใครว่าอะไร

ก็พูดเรื่องพระมามากแล้ว มาพูดถึงมรดกของคนที่เป็นฆราวาสว่าตายแล้วไม่มี พินัยกรรมทำไว้ญาติพี่น้องจะแบ่งกันอย่างไร จะไม่ขออธิบายเพราะรายละเอียดมีเยอะ แต่ขอ ยกเป็นตัวอย่างให้เห็นเน้นเป็นความเข้าใจเอาก็แล้วกัน เช่น สมศรีแต่งงานจดทะเบียนสมรสกับ สมชาย ก่อนแต่งสมชายไม่มีสมบัติอะไรเลย หลังแต่งแล้วมีสมบัติจากการทำมาหากินอยู่ 10 ล้าน ต่อมาสมชายตาย มีทายาทคือ พ่อ แม่ ลูก 2 คน และเมีย อย่างนี้จะแบ่งสมบัติอย่างไร คำตอบ ก็คือ สมบัติ 10 ล้านนี้ถือว่าเป็นสินสมรส ต้องแบ่งให้สมศรีไปก่อน 5 ล้าน เหลืออีก 5 ล้าน จึงเป็นมรดก มีทายาทอยู่ 5 คน ก็ได้ไปคนละ 1 ล้าน รวมแล้วสมศรีผู้เป็นเมียจะได้ 6 ล้าน

หากว่าไม่มีพ่อแม่ ไม่มีลูก มีแต่สมศรีคนเดียวจะแบ่งอย่างไร ก็ต้องให้สมศรีไปก่อน 5 ล้าน เหลืออีก 5 ล้าน ก็ต้องมาดูว่าสมชายมีพี่น้องท้องเดียวกันหรือเปล่า ถ้ามีก็แบ่งให้สมศรี

ที่ตั้งชื่อว่า “พินัยกรรมมรดก” ท่านผู้อ่านอย่าเพิ่งตกใจว่าทำไมพินัยกรรมต้องมีมรดก หรือ ทำพินัยกรรมแล้วต้องมีมรดกกรรม หรือมรดกมันเกี่ยวอะไรกับพินัยกรรม ความจริงไม่มีอะไรตั้งชื่อหัวข้อให้มันดูหรือหาไปอย่างนั้น เพราะพินัยกรรมกับมรดกกรรมมันก็ใกล้ๆ กันอยู่ คือ คนที่ทำพินัยกรรมก็อาจจะใกล้กับมรดกกรรมหรือ ชักไม่แน่ใจในชีวิตว่าอาจจะมรดกกรรม จึงทำพินัยกรรม หรืออีกอย่างหนึ่ง คำว่าพินัยกรรม หมายถึง ข้อกำหนดเพื่อมรดกกรรม หรือ เพื่อตาย เพราะฉะนั้นไ้กรรม ๆ สองคำนี้มันจึงใกล้ ๆ และปน ๆ กันอยู่ ผมจึงตั้งหัวข้อว่า พินัยกรรมมรดก มิได้หมายถึงชื่อหนังสือหรือละครโทรทัศน์เขย่าวงศ์วันพุธ ซึ่งมีเนื้อหาสาระ ทำนองว่าใครรับพินัยกรรมนี้แล้วจะต้องมรดก หรือทรัพย์ที่รับมาตามพินัยกรรมนั้นแล้วจะทำให้วิบัติไปต่างๆ นานา-อาจถึงมรดกไม่ใช่ทั้งนั้น ตั้งหัวข้อดูแล้วมันตื่นเต็นนำติดตามดูเท่านั้น และที่เขียนเรื่องนี้ก็เพื่อจะให้สอดคล้องกับเรื่องที่เคยเขียนไว้ในฉบับที่แล้ว เรื่อง “มรดกคนมรดกพระ” ว่ามรดกนั้นมันตกทอดกันอย่างไรถ้าไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ มันต้องตกทอดโดยทายาท ซึ่งว่าไปแล้วโดยสังเขปทั้งมรดกของคนและมรดกของพระที่ตกโดยทายาทสายโลหิตนั้นมันแบ่งกันอย่างไร ถ้ามีพินัยกรรมแล้วต้องว่าไปตามพินัยกรรมทั้งหมด ดังนั้นพินัยกรรมที่ผู้ตายทำไว้กำหนดไว้อย่างไรต้องว่าไปตามนั้นไม่ว่าคุณจะเป็นเมียสุดที่รักหรือจะเป็นลูกหัวแก้วหัวแหวน หรือญาติสุดที่รักปานจะกลืนกินเพียงใดก็ตาม ถ้าไม่มีชื่อในพินัยกรรมแล้วละก็หมดสิทธิ์จะมาอ้างว่าเป็นลูกเป็นเมียเอาพยานหลักฐานใดๆ มาแสดงเพื่อจะขอแบ่งสมบัติตามพินัยกรรมนั้นก็ได้ ดังนั้น พินัยกรรมหรือข้อกำหนดก่อนตายนี้จึงมีความสำคัญที่ยิ่งยวด อย่าคิดว่าเป็นลูกเมียหลวงเป็นเมียจดทะเบียนแล้วจะต้องได้มรดกเสมอไป ไม่แนเมีย-น้อยหรือลูกเมีย-น้อยอาจจะได้มรดกทั้งหมดก็ได้ถ้ามีพินัยกรรม เผลอๆ สาวใช้ที่บ้านก็อาจจะได้มรดกทั้งหมดก็ได้ ใครจะไปรู้ว่าผู้ตายคิดอะไรอยู่

เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็ควรจะมารู้หลักรู้เกณฑ์ของพินัยกรรมกันเสียหน่อยว่ามันมีหลักมีเกณฑ์ตามกฎหมายว่าไว้อย่างไร ทำอย่างไรใช้ได้ อย่งไรใช้ไม่ได้ เวลาทำหรือเวลาได้รับจะได้ไม่ผิดพลาด บางคนมีความรู้ดีมีการศึกษาสูงนึกว่าแจ่ม นึกว่าแน่ คุณแม่นอนป่วยอยู่โรง

---

* อดีตเลขาธิการสภาทนายความ

พยาบาลมีอาการหนักทำจะไม่รอด ท่านบอกว่าช่วยทำพินัยกรรมให้หน่อย ก็เขียนก็พิมพ์อย่าง ดิบติดตามความประสงค์ของคุณแม่ที่สั่ง ยกให้ลูกคนโน้นคนนี้ เท่านั้นเท่านี้ รวมทั้งตัวเองด้วย แล้วก็ด้วยความปรารถนาดีตัวเองก็เซ็นชื่อเป็นพยานในพินัยกรรมฉบับ หรือไม่เช่นนั้นก็ไปดึงพี่คนโต มาช่วยเซ็นเป็นพยานให้ นึกว่าแน่และถูกต้องแล้วเก็บใส่เซฟไว้เป็นอย่างดี ทีไหนได้พินัยกรรม นั้นเป็นโมฆะ ใช้ไม่ได้ ทีนี้แหละเกิดศึกชิงมหาสมบัติกันเป็นการใหญ่ กูจะเอาเท่าโน้น กูจะเอา เท่านี้ ไม่เกรงใจศพคุณแมที่ยังไม่ได้เผา เผลอๆ ก็พลอยทะเลาะกันไม่เผาผีกัน และก็พลอยไม่ เผาผีคุณแมด้วย ดังนั้นจะรู้อะไรจะทำอะไรต้องรู้ให้จริงทำให้ถูกต้อง จะได้ไม่มีปัญหา

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าพินัยกรรมนั้นหมายถึงข้อกำหนดเพื่อตาย และการกำหนดเพื่อ ตายนั้นต้องเป็นเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่างๆ นั้นก็หมายความว่าทรัพย์สินที่จะ ระบุไว้ในพินัยกรรมให้แก่ใครนั้นต้องเป็นทรัพย์สินของตนเองเท่านั้น จะไปเที่ยวยกทรัพย์สิน ของลูกของเมียหรือของใครต่อใคร ยกให้คนโน้นคนนี้เปรอะไปหมดไม่ได้ หรือจะไปยกทรัพย์สิน ซึ่ง เป็นสินสมรสอันเป็นส่วนของเมียหรือส่วนของผัวซึ่งมีใช้ส่วนของตนเองให้แก่ใครตามใจชอบ ก็ไม่ได้ หรือเขียนยกไว้ให้ก็ไม่สามารถจะใช้บังคับได้ แม้ว่าชื่อในโฉนดที่ดินจะเป็นชื่อของตนเอง เดียวแต่ถ้าได้มาหลังจดทะเบียนสมรสจะยกให้แก่ใครทั้งหมด ทั้งแปลง ตามพินัยกรรมก็ไม่ได้ เพราะมันเป็นสินสมรส หากจะใช้ได้ก็บังคับได้เฉพาะในส่วนของตน และคำว่าในการต่างๆ นั้น เช่น จะตั้งให้ใครเป็นผู้จัดการมรดก กำหนดให้ผู้จัดการมรดกทำอย่างไร อย่างนี้ทำไว้ใน พินัยกรรมได้ แต่ถ้าเที่ยวไปเขียนไว้ว่าห้ามฝัง ห้ามเผา ห้ามมีหนังสือมิลิเก หรือห้ามผู้รับมรดก แต่งงาน ห้ามมีผัวใหม่ ห้ามมีเมียใหม่ อย่างนี้ไม่ได้ มันจะเลอะเทอะกันไปใหญ่ ถึงขนาดว่าห้าม ขี้ ห้ามเหยี่ยว มิยุ่งกันไปใหญ่หรือ

คนที่จะทำพินัยกรรมได้นั้นต้องมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ ถ้าอายุยังไม่ถึงขึ้นไปทำขึ้น พินัยกรรมนั้นก็ใช้ไม่ได้ เป็นโมฆะ ก็คือเป็นเศษกระดาษเปื้อนหมึกเอามาใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ เลย รวมทั้งคนบ้าที่ศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถแล้วก็ไม่สามารถจะทำพินัยกรรมได้ ถ้าขึ้น ทำขึ้นก็ถือว่าเป็นพินัยกรรมที่ไร้ผลของคนที่ไร้ความสามารถ ไร้ค่า ไร้ราคา หาประโยชน์มิได้

แบบของพินัยกรรมก็สำคัญต้องทำขึ้นตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ใช่ निकสนุก เขียนเพื่อเจ้อเลอะเทอะไปอย่างไรก็ได้ หรือจะเขียนให้วิวิศมาหรา สวยสดงดงาม ตาม อัยยาศัยอย่างไรก็ได้ หรือจะพรรณนาเป็นวรรณกรรมตามลิกนิยายอย่างไรก็ได้ ไม่ใช่ทั้งนั้น ต้องมีแบบต้องมีเนื้อหาตามที่กฎหมายกำหนด มีด้วยกัน 5 แบบ คือ

1. พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยลายมือของ ตนเองทั้งหมด ทั้งเนื้อหา ทั้งวันเดือนปี ด้วยลายมือของตนเองทั้งสิ้น และต้องเซ็นชื่อผู้ทำ พินัยกรรมด้วยโดยไม่จำเป็นต้องมีพยานรับรองลายมือชื่อของตนก็ได้ หรือจะมีก็ได้ กรณีที่จะทำ

พินัยกรรมแบบนี้จะต้องเป็นคนที่อ่านออกเขียนได้ คนเขียนหนังสือไม่ได้ก็ทำไม่ได้อยู่แล้ว คนอื่นจะจับมือถือปากกาให้แล้วเอามาเขียนก็ไม่ได้ เป็นอันว่าพินัยกรรมแบบนี้คนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้หมดสิทธิ์ทำ ทำแล้วจะเก็บไว้ที่ไหนอย่างไรก็เป็นเรื่องของผู้ทำ จะฝากไว้ในตู้เซฟของธนาคารก็ได้ ฝากไว้กับคนที่ไว้เนื้อเชื่อใจก็ได้ หรือซุกไว้ใต้หมอนจนตายก็ได้ไม่มีใครว่า หากจะเก็บไว้ที่ไหนก็ควรจะให้คนที่เชื่อถือได้รู้ไว้บ้าง ไม่เช่นนั้นตายแล้วก็จะไม่มีใครรู้ว่าได้จัดการสิ่งเกี่ยวกับการเกี่ยวกับสมบัติไว้อย่างไร มีข้อนำสงสัยอยู่เหมือนกันว่าคนมือกุด แขนกุดทำพินัยกรรมแบบนี้ได้ไหม น่าคิดนะครับ... กฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ว่าต้องใช้มือเขียนเท่านั้น คำว่าลายมือไม่จำเป็นต้องเกิดจากมือเท่านั้น อาจเกิดจากปากเขียนก็ได้ แขนเขียนก็ได้ หรือเท้าเขียนก็ได้ เห็นมีบางคนออกรายการโทรทัศน์ใช้เท้าร้อยด้ายในรูเข็มก็มี ทำอะไรด้วยเท้าได้สารพัด ผมจึงตีความเห็นว่าคนมือด้วน แขนด้วน จะทำพินัยกรรมโดยเขียนด้วยเท้าก็น่าจะได้ นอกจากเขียนด้วยเท้าแล้วอาจจะลบด้วยเท้าก็ยังได้

2. พินัยกรรมแบบธรรมดา ต้องทำเป็นหนังสือโดยให้คนอื่นเขียนให้ก็ได้ พิมพ์เองหรือให้คนอื่นพิมพ์ หรือโดยคอมพิวเตอร์มีวัน เดือน ปี ขณะที่ทำพินัยกรรม มีข้อความในพินัยกรรมว่ายกสมบัติอะไรให้ใครที่สำคัญพินัยกรรมแบบนี้ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คนพร้อมกัน ถ้าลงลายมือชื่อไม่ได้ก็ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือคือ กดหัวแม่โป้งลงไปของผู้ทำพินัยกรรม โดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วย 2 คน ถามว่าถ้ามือกุด นิ้วกุด พิมพ์ลายนิ้วมือไม่ได้จะใช้ลายพิมพ์นิ้วเท้าได้หรือไม่ ก็คงต้องตอบว่าไม่ได้ ลายพิมพ์นิ้วเท้าน่าจะเอาไว้ใช้ในการชันสูตรพลิกศพเท่านั้น ถ้าขึ้นเอามาพิมพ์ในพินัยกรรมต่อหน้าพยาน 2 คนก็อาจจะถูกพยาน 2 คน รุมกระเทาะด้วยเท้าทำมรณะกรรมเสียก่อนทำพินัยกรรม

3. พินัยกรรมทำแบบเอกสารฝ่ายเมือง ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปที่อำเภอแจ้งความ ประสงค์ว่าตนต้องการทำพินัยกรรมเพื่อยกทรัพย์สินให้แก่ใคร โดยต้องไปต่อหน้าพร้อมด้วยพยาน 2 คนเป็นอย่างน้อย โดยนายอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้แจ้งลงไว้เป็นหลักฐานแล้วอ่านข้อความดังกล่าวให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานได้รับทราบข้อความแล้ว และเห็นว่าถูกต้องก็จะลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานไว้ ซึ่งถ้าผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อไม่ได้ก็สามารถพิมพ์ลายนิ้วมือแล้วมีลายมือชื่อของพยาน 2 คนรับรองไว้ และนายอำเภอจะเป็นผู้ลงวัน เดือน ปี ทั้งจดลงไว้ว่าพินัยกรรมได้ทำถูกต้องและประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

หากมีการขูด ลบ แต่งเติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นทำให้พินัยกรรมนั้นไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม พยาน นายอำเภอจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองจะทำ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือนอกสถานที่ก็ได้

4. พินัยกรรมแบบเอกสารลับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรมบรรจุไว้ในซองพินัยกรรมแล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนึกบนซองนั้น จากนั้นนำซองพินัยกรรมนั้นไปแสดงต่อกรรมการอำเภอและพยานอย่างน้อยอีก 2 คน พร้อมทั้งให้ถ้อยคำต่อกรรมการอำเภอและพยานว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้ามีผู้เขียนต้องแจ้งนามและภูมิลำเนาของผู้เขียนไว้ให้ทราบด้วย จากนั้นกรรมการอำเภอจะจดถ้อยคำ วัน เดือน ปี ไว้บนซองแล้วลงลายมือซึ่งพร้อมประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อบนซองนั้น

ปกติพินัยกรรมแบบเอกสารลับนี้จะเก็บรักษาไว้ที่ทำการอำเภอ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมประสงค์จะขอรับคืนไป และจะทำกันนอกที่ว่าการอำเภอไม่ได้เพราะไม่มีกฎหมายเขียนไว้เหมือนพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

พินัยกรรมแบบเอกสารลับนี้จะทำแบบ 1 หรือแบบ 2 หรือ 3 ก็ได้ แล้วมาให้ถ้อยคำและดำเนินการตั้งที่กล่าวข้างต้น นี้แหละคือพินัยกรรมแบบเอกสารลับ

5. พินัยกรรมแบบด้วยวาจา จะต้องมียุติการณพิเศษ ซึ่งไม่สามารถที่จะทำพินัยกรรมแบบอื่นได้ ซึ่งยุติการณพิเศษนั้น ได้แก่ 1. ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย 2. มีโรคระบาด 3. มีสงคราม

โดยผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงเจตนากำหนดข้อพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คนที่อยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น และพยาน 2 คนนี้ต้องไปแสดงตนต่อนายอำเภอ โดยไม่ชักช้าแล้วแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมสั่งไว้ยกให้แก่ใคร สั่งเมื่อไหร่ วัน เดือน ปี สถานที่เขากำหนดที่ไหน และยุติการณพิเศษขณะนั้น ต้องแสดงให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 ตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ นายอำเภอก็จะบันทึกข้อความที่พยานแจ้งไว้แล้วให้พยานทั้ง 2 ลงลายมือชื่อ พินัยกรรมแบบนี้ไม่ค่อยจะมีเท่าใด ไม่ต้องสนใจก็ได้

พินัยกรรมบันทึกลงในเทปแบบพุ่มพวง ดวงจันทร์ หรือ ถ่ายวิดีโอ-พุดจาสังเสียไว้ทั้งหมด จะใช้ได้ไหม.... ตอบว่าใช้ไม่ได้ เพราะเทปหรือ วิดีโอ ไม่เข้าในหลักเกณฑ์พินัยกรรม 5 แบบ ตามที่กล่าวมาข้างต้น เอามาเปิดเอามาฉายก็ใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น หรือจะเป็นระบบอินเตอร์เน็ตก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน

ในกรณีที่มีพินัยกรรมหลายฉบับ หลายแบบ และอยู่กับคนหลายคน เช่น เมียหลวงก็มีพินัยกรรมแบบที่ 1 เมียคนที่ 2 มีแบบที่ 2 เมียคนที่ 3 มีแบบที่ 3 ลูกของเมียหลวงมีแบบที่ 4 จะถือเอาพินัยกรรมแบบไหนเป็นสำคัญอยู่กับคนไหนเป็นสำคัญ หรือดูจากอะไรเป็นสำคัญ ในกรณีที่มีสมบัติชิ้นเดียวกัน ตอบว่า แบบไม่สำคัญจะอยู่กับใครก็ไม่สำคัญ จะเป็นเมียน้อยเมียหลวง หรือลูกคนหัวปักก็ไม่สำคัญทั้งนั้น ที่สำคัญก็คือพินัยกรรมฉบับสุดท้ายสำคัญที่สุด และให้

ถือว่าพินัยกรรมฉบับหลังยกเลิก-ฉบับแรกและฉบับอื่นๆ คือ ฉบับอื่นใช้ไม่ได้หมด นอกจากฉบับสุดท้ายเท่านั้น เพราะพินัยกรรมนั้นเป็นข้อกำหนดเพื่อตาย ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำเหมือนคำสั่งครั้งสุดท้าย เพราะฉะนั้นฉบับใดเป็นฉบับสุดท้ายจึงเหนือกว่าฉบับอื่นๆ ทั้งหมด ถ้ามีหลายฉบับแต่ละฉบับเป็นทรัพย์สินคนละชิ้นก็ให้ถือว่าใช้ได้ทุกฉบับ

ดังนั้น คนที่ถือพินัยกรรมอยู่ในขณะนี้ก็อย่าเพิ่งดีใจนะว่าตัวเรารักเราคนเดียว ยกสมบัติทั้งหมดให้แก่เรา มีเมียน้อย เมียสาม เมียสี่ ไม่มีสิทธิ์หรือกน นอนกระหึ่มยัมยอง หรือบางทีก็เดินไปเหยียหยันเมียอื่นๆ ว่า ตัวฉันไม่รักเธอจริง ถ้าตัวฉันตายเธอจะไม่ได้อะไรเลย ฉันซิมพินัยกรรมได้ทุกอย่างทุกอย่าง แล้วก็เดินเซ็ดหน้าสบัดกันไป.... แล้วเกิดตัวตายขึ้นมาจริงๆ มีพินัยกรรมฉบับสุดท้ายอยู่กับยายติ่มเมียน้อย-คนที่เราต่อว่ามาแสดงที่นี้แหละเมียหลวงจะต้องสะอึกร้องไห้ร้องห่มจนตาระบบมแดงกร่ำ

เอ้า? ใครที่มีพินัยกรรมอยู่ในมือตรวจดูซะว่าใบที่เราถืออยู่เป็นฉบับสุดท้ายหรือเปล่า.... ดูซะ จะได้ไม่ร้องไห้.....สวัสดี

ตัวอย่าง
พินัยกรรมเขียนด้วยตนเอง
พินัยกรรม

ทำที่บ้านเลขที่ 1/15 หมู่ 1
ตำบลถ้ำพลอย อ.เมือง
จ.ขอนแก่น

วันที่ 5 เมษายน 2536

ข้าพเจ้า นายแดง ยุติดี ขอทำพินัยกรรมกำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินและการอื่นๆ ของข้าพเจ้าว่า เมื่อข้าพเจ้าตายไปให้ทรัพย์สินของข้าพเจ้าที่มีอยู่ และหากจะมีในอนาคตตกเป็นของบุคคลต่อไปนี้ ดังนี้

1. ให้ที่ดินโฉนดเลขที่ 1234 ตำบลกุดเค้า อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ตกเป็นของนายดำ ยุติดี บุตรคนโต
2. ให้บ้านทาวน์เฮ้าส์ พร้อมที่ดินที่ปลูกบ้านดังกล่าว ตกเป็นของนายขาว ยุติดี
3. ให้รถยนต์เก๋งทั้งหมดตกเป็นของภริยาข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว
4. ให้เงินจำนวน 1,000,000 บาท ที่ฝากไว้ในธนาคารออมสินตงแก่ภริยาและบุตรทุกคนๆ ละเท่ากัน

ขณะทำพินัยกรรมข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะดี จึงลงชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน 2 คน

ลงชื่อ ต. ยุติดี ผู้ทำพินัยกรรม

(นายแดง ยุติดี)

ลงชื่อ ส. สมงาน พยาน

(นายสุ สมงาน)

ลงชื่อ ข. งานดี พยาน

(นายยาม งานดี)

“เช่านา” หรือ การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม เป็นกฎหมายพิเศษแตกต่างจากการเช่าทรัพย์สินธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายเช่านาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน มีผลตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2524

การเช่านาตามกฎหมายฉบับนี้มีความยุ่งยากในทางปฏิบัติพอสมควร เพราะหากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นจะต้องปฏิบัติตามอำนาจบริหารให้เสร็จสิ้นกระบวนการขั้นตอนเสียก่อน จึงจะสามารถนำคดีไปสู่ศาลได้

จึงใคร่ขออธิบายเพื่อความเข้าใจโดยสังเขปดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

ถาม **เช่านา คือ การเช่ากันอย่างไร**

ตอบ **เช่านา คือ การเช่าที่ดินเพื่อใช้ทำนาข้าว** ไม่ว่าจะเป็นข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้า และให้รวมถึงเป็นการเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูก “พืชไร่” อีกด้วย

ถาม **“พืชไร่” คือพืชอะไร**

ตอบ **“พืชไร่” คือ พืชต้องการน้ำน้อยและอายุสั้น** หรือสามารถเก็บเกี่ยวครั้งแรกได้ภายใน 12 เดือน ซึ่งจะเป็นพืชอะไรบ้างนั้นก็ต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่ว่านี้ ต้องอาศัยผู้รู้ทางการเกษตรอธิบาย หรือให้คำแนะนำด้วยจะชัดเจนยิ่งขึ้น

ถาม **เช่านา ต้องทำเป็นหนังสือหรือไม่**

ตอบ **การเช่านา ไม่จำเป็นต้องทำสัญญาเป็นหนังสือก็ใช้บังคับกันได้**

ถาม **การเช่านา มีกำหนดอายุสัญญาเช่าหรือระยะเวลาเช่ากันอย่างไร**

ตอบ **การเช่าให้มีกำหนดคราวละไม่น้อยกว่า 6 ปี** ถ้าการเช่านารายใดไม่มีกำหนดเวลาหรือกำหนดไว้ต่ำกว่า 6 ปี กฎหมายให้ถือว่าเช่านารายนั้น ๆ มีกำหนด 6 ปี (หากมี)

* อดีตนายกฤษฎาพนายความ และวุฒิสมาชิก

ถาม การเช่านา จะกำหนดระยะเวลาต่ำกว่า 6 ปี ได้หรือไม่

ตอบ อาจมีได้ แต่เจ้าของนาหรือผู้ให้เช่านาจะต้องยื่นคำร้องต่อ คชก. ตำบล ซึ่ง คชก. ตำบล มีอำนาจวินิจฉัยให้มีการเช่านาเป็นการชั่วคราว ต่ำกว่า 6 ปี ก็ได้ ตามความจำเป็นโดยมีกำหนดคราวละไม่เกิน 2 ปี

ถาม คชก. ตำบล คืออะไร

ตอบ คชก. ตำบล เป็นคำย่อโดยย่อมาจาก คำว่า “คณะกรรมการการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมประจำตำบล”

ถาม “คณะกรรมการฯ” ดังกล่าว คือบุคคลใดบ้าง

ตอบ บุคคลที่ประกอบเป็นคณะกรรมการฯ ได้แก่ กำนัน เป็นประธานเกษตรอำเภอ ที่ดินอำเภอ ประมงอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ ผู้แทนผู้เช่า 4 คน และผู้ใหญ่บ้าน เป็นกรรมการ โดยมี ปลัดอำเภอ หรือพัฒนาการอำเภอ เป็นกรรมการและเลขานุการ

ถาม คชก. ตำบล มีอำนาจหน้าที่อะไรบ้าง

ตอบ มีอำนาจหน้าที่สำคัญ ๆ เช่น กำหนดอัตราค่าเช่านา จำแนกคุณภาพของดินและน้ำ พิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าเช่านา ระยะเวลาของการเช่า เป็นต้น

ถาม การเลิกการเช่า จะทำได้อย่างไร หรือไม่

ตอบ สามารถบอกเลิกการเช่านาได้ แต่ต้องมีหลักเกณฑ์หลายประการอาทิเช่น ต้องบอกเลิกเป็นหนังสือล่วงหน้า เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน ก่อนเริ่มฤดูทำนา หรือผู้เช่ากับผู้ให้เช่าตกลงเลิกการเช่าแต่ต้องทำเป็นหนังสือต่อหน้านายอำเภอ และยังสามารถบอกเลิกการเช่านาได้ในกรณีอื่น ๆ ได้อีก เช่น ผู้เช่านาไม่ชำระค่าเช่ารวมกันเป็นเวลา 2 ปี ผู้ให้เช่าเช่าชวงนา ผู้ให้เช่าใช้พื้นที่ทำประโยชน์อื่นนอกจากการทำนา ผู้เช่านาจะทิ้งนาไปเกิน 1 ปี ผู้เช่านาทำนาน้อยกว่า 75% ของจำนวนพื้นที่นาที่เช่าเป็นเวลา 2 ปี ติดต่อกัน เป็นต้น

ถาม การบอกเลิกสัญญาเช่านา ทำอย่างไร

ตอบ ผู้ให้เช่านาต้องแจ้งเป็นหนังสือต่อผู้เช่านา พร้อมแสดงเหตุแห่งการบอกเลิกต่อการเช่านา และต้องสำเนาหนังสือบอกเลิกต่อประธาน คชก. ตำบลอีกด้วยจึงจะสมบูรณ์

ถาม ประธาน คชก. ตำบล ได้รับสำเนาหนังสือแล้ว ต้องดำเนินการอย่างไร

ตอบ ภายใน 7 วัน นับแต่วันรับสำเนาหนังสือ ต้องแจ้งให้ผู้เช่านาทราบเพื่อให้โอกาสคัดค้าน

การบอกเลิกการเช่านานั้นต่อ คชก. ตำบล ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ต่อจากนั้นก็เป็นการอันอาจหน้าที่ของ คชก. ตำบล จะดำเนินการต่อไปตามหน้าที่

ถาม เมื่อครบกำหนดอายุสัญญาเช่า 6 ปีแล้ว การเช่าจะเลิกกันหรือไม่ อย่างไร

ตอบ ระยะเวลาการเช่ายังไม่สิ้นสุดลง โดยถือว่ามีเช่าครั้งต่อไปอีก 6 ปี เว้นแต่ ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกการเช่าซึ่งต้องมีเงื่อนไขสำคัญดังนี้ คือ เจ้าของนาต้องใช้ที่นา ประกอบเกษตรกรรมด้วยตนเอง จะเอาที่นาไปให้คนอื่นเช่าไม่ได้ ต้องบอกเลิกเป็น หนังสือล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 ปี และต้องส่งสำเนาหนังสือบอกเลิกไปให้ คชก. ตำบล เพื่อดำเนินการต่อไปภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันส่งหนังสือบอกเลิก เป็นต้น

ถาม เจ้าของนาจะขายที่นาระหว่างการเช่ามาได้หรือไม่ หรือมีวิธีปฏิบัติอย่างไร

ตอบ ผู้ให้เช่ามีสิทธิขายนาได้ แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องหลายประการอาทิเช่น ต้องทำ หนังสือแจ้งให้ผู้เช่านาทราบว่าจะประสงค์จะขายนาพร้อมราคาและวิธีการชำระเงินไป ยื่นต่อประธาน คชก. ตำบล เพื่อจะได้แจ้งให้ผู้ให้เช่านาทราบภายใน 15 วัน ถ้าผู้เช่านา ประสงค์จะซื้อที่นาแปลงที่เช่านั้นก็ต้องแสดงความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อประธาน คชก. ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

ถ้าผู้เช่านาปฏิบัติดังนี้แล้ว ผู้ให้เช่านาต้องขายที่นาให้แก่ผู้เช่านาก่อนบุคคลอื่น แต่ถ้าผู้เช่านาไม่แสดงความจำนงจะซื้อที่นาภายในกำหนดเวลาข้างต้น หรือปฏิเสธเป็น หนังสือไม่ซื้อที่นา ผู้เช่านาก็หมดสิทธิซื้อที่นานั้น

ถาม การขายฝาก การแลกเปลี่ยน และการโอนชำระหนี้จำนอง ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับการขายที่นาหรือไม่

ตอบ ถือว่าเป็นการขายนาเหมือนกัน จึงต้องปฏิบัติเช่นว่าข้างต้นเช่นเดียวกัน

ถาม ถ้าผู้ให้เช่าขายนาไม่แจ้งผู้เช่านา หรือไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่กล่าวแล้ว จะมีผลดี ผลเสียอย่างไร

ตอบ ถ้าหากผู้ให้เช่านาไม่ปฏิบัติตามที่กล่าวให้ครบถ้วน ไม่ว่าที่นานั้นจะถูกโอนต่อไปยังผู้ใด ก็ตาม ผู้เช่านามีสิทธิซื้อที่นาคืนในราคาตลาดในขณะนั้น (ตอนนี้ละเจ้าของน่าน้ำตาตก)

ถาม ถ้าผู้รับโอน หรือผู้ซื้อนา ไม่ยอมชายนาคืนให้แก่ผู้เช่านาจะอย่างไร

ตอบ ผู้เช่านามีสิทธิร้องขอต่อ คชก. ตำบล เพื่อให้วินิจฉัยให้ผู้รับโอนชายนาคืนให้แก่ผู้เช่านาได้

ถาม การดำเนินการของ คชก. ตำบล หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่พอใจจะมีทางปฏิบัติอย่างไรต่อไปได้หรือไม่ เพียงใด

ตอบ ดำเนินการต่อไปได้โดยยื่นอุทธรณ์ต่อ คชก. จังหวัด ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยจาก คชก. ตำบล แต่ต้องไม่เกิน 60 วัน นับแต่วันที่ คชก. ตำบลมีคำวินิจฉัยในเรื่องนั้น ๆ

ถาม คชก. จังหวัด คืออะไร

ตอบ เป็นชื่อย่อมาจาก คณะกรรมการเข้าที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมประจำจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน อัยการจังหวัด เกษตรจังหวัด ประมงจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด ผู้แทนผู้เช่านาประจำจังหวัด 4 คน ผู้แทนผู้ให้เช่า 4 คน เป็นกรรมการ และจำจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

ถาม หากคูกรณีไม่พอใจคำวินิจฉัยของ คชก. จังหวัด จะทำอย่างไรต่อไปได้อีกหรือไม่

ตอบ คูกรณีที่ไม่พอใจมีสิทธินำคดีฟ้องศาลได้ต่อไปซึ่งที่นั่นคงอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้นได้ ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ทราบคำวินิจฉัย แต่ต้องไม่เกิน 60 วัน นับแต่ คชก. จังหวัด มีคำวินิจฉัย

ถาม คดีเช่านาเคยเป็นคดีและต่อสู้คดีจนถึงที่สุดมีบ้างไหม

ตอบ มีมากเหมือนกันสู้คดีกันจนถึงศาลฎีกา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4315/2528 ศาลฎีกาพิพากษาโดยสรุปว่า การไม่แจ้งการขายนาที่เช่าให้ผู้เช่านาทราบ ผู้เช่านาย่อมมีสิทธิซื้อที่นานั้นคืนจากผู้ที่ยื่นนามาจากผู้ให้เช่านาได้ เป็นต้น

หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3193/2534 ซึ่งคำวินิจฉัยโดยสรุปว่า โจทก์ทำนาพิพาทในฐานะผู้เช่า จำเลยที่ 1 (ผู้ให้เช่านา) แม้จะไม่ได้ทำสัญญาเช่าเป็นหนังสือ ก็ต้องถือว่าเป็นการเช่าตามที่บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. การเข้าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 มาตรา 5 ที่บัญญัติว่า “การเช่า” หมายความว่า การเช่า หรือการเช่าช่วง โดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่า... ทั้งนี้ไม่ว่าการเช่าหรือการเช่าช่วงนี้จะมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ก็ตามดังนี้ เป็นต้น

ทีกล่าวนมาทั้งหมดนี้เป็นเพียงหยิบเรื่องสำคัญ ๆ มาเพื่อศึกษาเบื้องต้นเท่านั้น จึงขอแนะนำเป็นข้อสังเกตส่งท้ายว่า “หากท่านมีปัญหาควรปรึกษาทนายความ”

หลักการทําสัญญา

รุ่งโรจน์ รุ่งเรืองวงศ์ *

ท่านผู้อ่านที่เคารพ มนุษย์เราไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลก จำเป็นต้องติดต่อกับผู้อื่น มีการเกี่ยวข้องกันนิติกรรมสัญญากับผู้อื่นอยู่เสมอ

การทำสัญญานั้น คือ การที่บุคคล 2 ฝ่ายตกลงทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้มีผลผูกพันทางกฎหมาย เช่น ทำสัญญาซื้อขาย เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ กู้เงิน ขายฝาก จำนอง จำน่า ค้ำประกัน เป็นต้น

สิ่งที่ควรคำนึงในการทำสัญญา มีหลายประการด้วยกัน คือ

หนึ่ง วัตถุประสงค์ของสัญญาว่า ต้องการทำอะไร ควรระบุให้ชัดเจน

สอง ชื่อที่อยู่ของคู่สัญญา เพื่อประโยชน์ในการติดตามบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญา

สาม ความสามารถของคู่สัญญา หากเป็นผู้เยาว์ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรม คือ บิดามารดาของผู้เยาว์ให้ความยินยอมก่อน เป็นต้น

สี่ ถูกต้องตามแบบหรือไม่ เช่น ซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ คือ ที่ดิน โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน กู้เงินต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เป็นต้น

ห้า ความยินยอมของคู่สมรส หากเป็นการทำสัญญาเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เช่น ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ ขายฝาก เช่าซื้อ จำนอง ก่อให้เกิดการจำยอม สิทธิเก็บกิน หรือนำเงินสินสมรสไปให้กู้ ต้องให้คู่สมรสของคู่สัญญาให้ความยินยอมด้วย มิฉะนั้น คู่สมรสอาจฟ้องเพิกถอนสัญญาในภายหลังได้

หก ค่าเสียหาย หรือเบี้ยปรับ เมื่อมีการผิดสัญญา ควรระบุให้ชัดเจน

เจ็ด ค่าธรรมเนียม ภาษี ฝ่ายใดจะเป็นผู้รับผิดชอบ หรือให้รับผิดชอบร่วมกัน

แปด ลายมือชื่อคู่สัญญา หากพิมพ์ลายพิมพ์นิ้วมือต้องมีพยานรับรอง 2 คน จึงจะบังคับได้

เก้า พยานที่รู้เห็นการทำสัญญา แม้กฎหมายจะไม่บังคับให้ต้องมีพยาน แต่ก็ควรมีพยานไว้ เพื่อเปิดความยืนยันการทำสัญญาเมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้น

* ผู้พิพากษาศาลฎีกา

ข้อควรระวังในการทำสัญญา มีดังนี้

หนึ่ง ควรมีหลักฐาน แม้กฎหมายจะให้ทำได้ด้วยวาจา ก็ควรทำเป็นหนังสือ เนื่องจากชัดเจน แน่นนอน ได้แย้งได้ยาก

สอง อย่าไว้วางใจ คืออย่าเชื่อใจว่าเขาจะไม่โกง เพราะหากเขาโกงเราจะแก้ไม่ทัน ท่านอย่าเซ็นชื่อในกระดาษเปล่าหรือแบบพิมพ์ที่มีได้กรอกข้อความ ทุกครั้งที่มีการชำระหนี้ ควรขอใบเสร็จหรือหลักฐานการรับชำระหนี้ หรือขอหลักฐานแห่งหนี้คืนมา หรือขีดฆ่าทำลายหลักฐานแห่งหนี้เสีย

สาม อย่าเห็นแก่ได้ ประโยชน์ที่มากผิดปกติ ทรัพย์สินที่ราคาต่ำผิดปกติ ผู้ที่ทำสัญญา ไม่น่าจะมีทรัพย์สินเช่นนั้น หรือทำในเวลาผิดปกติ เช่น กลางคืน หรือในวันหยุด ท่านอาจมีความผิดฐานรับของโจร

สี่ ข้อความในสัญญาควรระบุให้ชัดเจน ไม่ใช่คำที่คลุมเครือหรือแปลได้หลายนัย

ห้า ควรมีคู่ฉบับ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตรงกัน ป้องกันมิให้ฝ่ายใดแก้ไขสัญญาเพียงฝ่ายเดียว

หก การเปลี่ยนแปลงแก้ไขสัญญาภายหลัง อย่าตกลงด้วยวาจา ควรให้คู่สัญญารับบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง มิฉะนั้น อีกฝ่ายอาจอ้างได้ว่าไม่มีการตกลงแก้ไข

บรรณานุกรม

- นิติกร กองนิติการ กรมที่ดิน : รวมกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน เล่ม 1, พิมพ์ปี 2534
- นิติกร กองนิติการ กรมที่ดิน : รวมกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน เล่ม 2, พิมพ์ปี 2534
- รองศาสตราจารย์ภาสกร ชุณหอุไร : คำอธิบายกฎหมายที่ดิน, พิมพ์ปี 2532
- อดุลย์ สะอาดวงศ์ : แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรังวัดออกโฉนดที่ดิน, พิมพ์ปี 2536
- จำรัส วันดี : หลักเกณฑ์พิจารณาการอายัดที่ดิน, พิมพ์ปี 2535
- ฝ่ายออกหนังสือสำคัญ กองเอกสารสิทธิ์ กรมที่ดิน : รวมคำพิพากษาฎีกาประมวลกฎหมาย
ที่ดิน, พิมพ์ปี 2536
- ประเสริฐ ภูพงษ์, มาโนช ไสตถิวิวัฒน์ : ประมวลกฎหมายที่ดิน, พิมพ์ปี 2530

กฎหมายอาญาเบื้องต้น

กฎหมายอาญาเบื้องต้น

ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน*

ถาม ความรับผิดในทางแพ่งต่างกับความรับผิดในทางอาญาอย่างไร

ตอบ ความรับผิดในทางแพ่งเป็นความผิดในทางทรัพย์สินระหว่างเอกชนกับเอกชน ส่วนความรับผิดในทางอาญาเป็นความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและโทษอาญา

ถาม โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดอาญามีอะไรบ้าง

ตอบ มี 5 ประการ เรียงตามความหนักเบาของโทษ คือ

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

ถาม เราจะมี ความรับผิดในทางอาญาได้อย่างไรบ้าง

ตอบ 3 ประการ คือ โดยเจตนา โดยประมาท และโดยไม่เจตนา แต่สำหรับในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท และกระทำโดยไม่เจตนา กฎหมายจะต้องบัญญัติให้รับผิดไว้โดยชัดแจ้ง เช่น กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส หรือทำร้ายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย (ฆ่าโดยไม่เจตนา) เป็นต้น

ถาม คำร้องทุกข์ กับ คำกล่าวโทษ ต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไร

ตอบ ต่างกัน คือ คำร้องทุกข์เป็นการที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่า มีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำหรือไม่ก็ตาม ซึ่งทำให้ผู้แจ้งได้รับความเสียหาย และประสงค์จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ส่วนคำกล่าวโทษเป็นการที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม

* อดีตประธานรัฐสภา

ถาม ความผิดอันยอมความได้ กับความผิดอันยอมความไม่ได้ต่างกันอย่างไร

ตอบ ความผิดอันยอมความได้เป็นความผิดที่มีลักษณะประกอบด้วยเหตุผลอันเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายบางประเภท หากผู้เสียหายประสงค์จะให้ดำเนินคดีก็ต้องร้องทุกข์เสียก่อน ส่วนความผิดอันยอมความไม่ได้นั้นเป็นความผิดที่ถือว่ากระทำความผิดต่อมหาชนหรือส่วนรวม เจ้าหน้าที่สามารถเข้าดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เอง โดยไม่ต้องให้ผู้เสียหายร้องทุกข์เสียก่อน

ถาม เราจะรู้ได้อย่างไรว่าความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้

ตอบ จะบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน “มาตรา ..... ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้”

ถาม การร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้มีหลักเกณฑ์อย่างไร

ตอบ จะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสามเดือนนับแต่วันที่เรารู้เรื่องการกระทำความผิดและรู้ถึงตัวผู้ที่กระทำความผิด มิฉะนั้น คดีเป็นอันขาดอายุความฟ้องร้อง

ถาม การผิดลหุโทษ หมายความว่าอย่างไร

ตอบ คดีที่มีระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถาม การรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ คืออะไร

ตอบ การรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ เป็นวิธีการที่ศาลใช้เพื่อหลีกเลี่ยงผลร้ายของโทษจำคุกกระยะสั้นวิธีหนึ่ง ใช้สำหรับผู้ที่ต้องโทษจำคุกกระยะไม่เกิน 2 ปี ในความผิดไม่ร้ายแรงมากนัก และเป็นโทษจำคุกที่จะได้รับเป็นครั้งแรก หากศาลได้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว เห็นว่าผู้นั้นอาจกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้ ศาลก็จะปล่อยตัวไป ก่อนที่จะได้รับโทษจำคุกจริงๆ

ถาม การที่ศาลจะใช้วิธีการรอกการลงโทษ มีหลักเกณฑ์อย่างไร

ตอบ ในเบื้องต้นต้องปรากฏว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และความผิดที่ได้กระทำไปต้องไม่ร้ายแรง ซึ่งศาลกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และผู้นั้นต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษในความผิดฐานประมาทหรือลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด หรือเหตุอันอันควรปรานีแล้วศาลเห็นสมควรรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษไว้ภายในเวลาที่ศาลจะกำหนดซึ่งไม่เกิน 5 ปี แล้วปล่อยตัวไป โดยกำหนดเงื่อนไขในการคุมความประพฤติไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้

ถาม นอกจากโทษจำคุกแล้ว โทษอื่นๆ ศาลจะใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษได้หรือไม่

ตอบ ได้กล่าวไปแล้วว่าการรอกการกำหนดโทษ หรือการรอกการลงโทษมีเฉพาะโทษ “จำคุก” เท่านั้น ซึ่งเป็นความประสงค์ของกฎหมายไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่ยังไม่เคยได้รับโทษจำคุก ต้องรับผลร้ายจากโทษจำคุกโดยยังมีโอกาสกลับตัวได้ ดังนั้น โทษอย่างอื่นจึงไม่มีเหตุผลที่จะรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษได้

ถาม คนที่กระทำความผิดจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายได้หรือไม่

ตอบ ไม่ได้ แต่กฎหมายยอมรับตามความเป็นจริงว่ามีบุคคลไม่รู้กฎหมายอยู่ เพื่อให้การบังคับตามกฎหมายอาญาเป็นไปโดยเสมอทั่วหน้ากัน กฎหมายจึงไม่ยอมให้ใครมาอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบทางอาญา

ถาม หากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดไม่รู้กฎหมายจริงๆ จะมีทางผ่อนปรนอย่างไรหรือไม่

ตอบ พอมิทาง หากปรากฏว่าความผิดที่ผู้กระทำความผิดไปไม่ใช่ความผิดโดยตัวของมันเอง เป็นความผิดที่กฎหมายห้ามไม่ให้กระทำ เช่น การขายของเกินราคาตามที่ทางราชการกำหนด บางคนอาจไม่รู้ก็สามรถยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวได้ ถ้าศาลเห็นว่าตามสภาพความผิดและตามพฤติการณ์เฉพาะตัวของผู้กระทำความผิด อาจจะไม่รู้ว่ากฎหมายบัญญัติให้กระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล ถ้าศาลเชื่อศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ แต่หากความผิดที่กระทำลงเป็นความผิดในตัวของมันเอง เช่น ลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย เหล่านี้ จะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายนั้นไม่ได้

ถาม การกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานหมายความว่าอย่างไร

ตอบ โดยปกติในคดีอาญาบางเรื่อง อาจมีความจำเป็นที่จะต้องกันผู้กระทำความผิดบางคนไว้เป็นพยาน เพราะไม่อาจหาพยานหลักฐานอื่นมาพิสูจน์ความผิดได้เพียงพอ เจ้าพนักงานก็อาจกันผู้กระทำความผิดบางคนไว้เป็นพยาน กรณีเช่นนี้ไม่เป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 232 ซึ่งห้ามมิให้อ้างจำเลยเป็นพยาน

ถาม เมื่อเจ้าพนักงานกันผู้ที่ร่วมกระทำความผิดคนใดไว้เป็นพยาน จะกลับฟ้องผู้นั้นในภายหลังได้หรือไม่

ตอบ ข้อนี้ต้องเข้าใจว่าผู้ที่เจ้าพนักงานกันไว้เป็นพยานนั้น เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดมาแล้วจริงๆ ต่างกับผู้ที่เจ้าพนักงานส่งเข้าไปร่วมในการกระทำความผิด ดังนั้น ผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานจึงไม่อาจถือเป็นสิทธิตามกฎหมายที่จะยกเหตุที่ตนถูกกันไว้เป็นพยานขึ้นอ้างให้ได้

รับการยกเว้นโทษ หากจะอ้างก็เป็นเพียงข้ออ้างทางศีลธรรม ซึ่งผู้พันเจ้าพนักงานที่จะได้ดำเนินคดีแก่ผู้ที่เป็นพยานให้แก่เจ้าพนักงานเท่านั้น

ถาม หากเรากระทำการที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด แล้วจะต้องรับโทษทุกกรณีหรือไม่

ตอบ มีบางกรณีที่ถูกกฎหมายถือว่าเป็นความผิด แต่ไม่ต้องรับโทษ ด้วยมีเหตุยกเว้นโทษตามกฎหมาย เช่น การกระทำความผิดด้วยความจำเป็น หรือบางกรณีกฎหมายถือว่าเป็นความผิดแต่เพียงอย่างเดียว หากว่าได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุแล้ว เช่น การป้องกันสิทธิ

ถาม กรณีใดที่กระทำไม่มีความผิด มีหลักเกณฑ์อย่างไร

ตอบ การป้องกันสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าผู้กระทำไม่มีความผิด เนื่องจากเป็นสิทธิที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ถูกระทำสามารถกระทำเพื่อป้องกันตนเองได้โดยชอบด้วยกฎหมาย มีหลักเกณฑ์ คือ

- (1) มีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย
- (2) เป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง
- (3) ผู้กระทำจำต้องกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่น
- (4) เป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุ

ถาม กรณีใดที่กระทำความผิดแต่กฎหมายยกเว้นโทษให้

ตอบ การที่ผู้กระทำมีความบกพร่องทางจิต เช่น เป็นคนวิกลจริต หรือกระทำความผิดด้วยความมึนเมา หรือกระทำความผิดด้วยความจำเป็น หรือกระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน

ถาม คนวิกลจริตทำความผิดแล้วไม่ต้องรับโทษนั้น หมายความว่าอย่างไร

ตอบ ผู้ที่มีจิตบกพร่อง ไร้จิต หรือจิตฟั่นเฟือน เรียกว่าคนวิกลจริต หากได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ ไม่สามารถบังคับตนเองได้ ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ แต่หากสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง บังคับตนเองได้บ้าง ก็ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยเพียงใดก็ได้

ถาม กระทำความผิดด้วยความมึนเมาทำไมจึงไม่ต้องรับโทษ

ตอบ โดยปกติกระทำความผิดด้วยความมึนเมาจะยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ แต่กฎหมายจะยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวได้ต่อเมื่อความมึนเอนั้นได้เกิดขึ้นโดยผู้เสพ

- (1) ไม่รู้ว่าเป็นสิ่งนั้นทำให้มึนเมา เช่น มีการปลอมปนในเครื่องดื่ม หรืออาหาร
- (2) ถูกขืนใจให้เสพ เช่น เอาปืนขู่ให้เสพ หรือจับกรอก และได้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ

แต่หากสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือบังคับตนเองได้บ้าง ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้

ถาม กระทำความผิดด้วยความจำเป็นต่างกับการป้องกันสิทธิอย่างไร

ตอบ การกระทำความผิดด้วยความจำเป็นถือว่าเป็นความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ ต่างกับการป้องกันสิทธิผู้กระทำไม่มีความผิด หากได้กระทำการป้องกันสิทธิไปพอสมควรแก่เหตุ

ถาม กระทำความผิดด้วยความจำเป็นมีหลักเกณฑ์อย่างไร

ตอบ กระทำความผิดด้วยความจำเป็นแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

- (1) เพราะอยู่ในที่บังคับ หรือภายใต้อำนาจ ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ หรือ
- (2) เพราะเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากภยันตรายที่ใกล้จะถึง และไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นใดได้ เมื่อภยันตรายนั้นตนมิได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะความผิดของตน หากได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุแล้ว ไม่ต้องรับโทษ

ถาม การที่เรากระทำตามคำสั่งของเจ้านักงาน หากเป็นคำสั่งที่มีขอบด้วยกฎหมาย เราจะมี ความผิดหรือไม่

ตอบ มีความผิด แต่จะได้รับการยกเว้นโทษ หากเข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้

- (1) เป็นคำสั่งของเจ้านักงาน
- (2) คำสั่งนั้นมีขอบด้วยกฎหมาย
- (3) ผู้กระทำความผิดนั้น หรือเชื่อโดยสุจริตว่ามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม
- (4) ผู้กระทำไม่รู้ว่าคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งโดยมีขอบด้วยกฎหมาย

ถาม สามีสักทรัพย์ภรรยา มีความผิดหรือไม่

ตอบ ถ้าเป็นการกระทำที่สามีกระทำต่อภรรยา หรือภรรยากระทำต่อสามี ถือว่ามีความผิด แต่ไม่ต้องรับโทษ เนื่องจากกฎหมายเห็นว่าเป็นเหตุส่วนตัวอันควรยกเว้นโทษ นอกจากความผิดฐานลักทรัพย์แล้ว ยังมีความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ ฉ้อโกงเจ้าหนี้ ยกยอกทรัพย์ รับของโจร ทำให้เสียทรัพย์และบุกรุก

นอกจากนี้ ในความผิดที่กล่าวมานี้ หากผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อผู้บุพการี หรือพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้ แม้กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ และศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้

ถาม การกระทำความผิดของเด็ก กฎหมายเอาผิดหรือไม่ อย่างไร

ตอบ เด็กผู้มีอายุน้อยหรือเรียกว่าผู้เยาว์ย่อมมีความคิดที่ไม่รอบคอบ หากกระทำความผิด

กฎหมายกำหนดขีดชั้นความรับผิดชอบไว้แตกต่างกันสุดแต่ว่าผู้กระทำความผิดมีอายุเท่าใด ดังนี้

- (1) เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ
- (2) เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษแต่ศาลมีอำนาจว่ากล่าวตักเตือน วางข้อกำหนดคุมประพฤติ หรือส่งตัวไปฝึกอบรม วิธีใดวิธีหนึ่งได้
- (3) ผู้มีอายุกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ศาลจะพิจารณาถึงความรับผิดชอบ และสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้นว่า สมควรที่จะลงโทษ ผู้นั้นหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่สมควรลงโทษศาลก็จัดการตามข้อ (2) ข้างต้น หากเห็นว่าสมควรลงโทษก็จะลดมาตราส่วนโทษลงกึ่งหนึ่ง
- (4) ผู้มีอายุกว่า 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ศาลจะลดมาตราส่วนโทษลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

ถาม เหตุบรรเทาโทษ คืออะไร

ตอบ เหตุบรรเทาโทษเป็นเหตุที่ทำให้ศาลลดโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้ เมื่อมีเหตุบรรเทาโทษเป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดให้อำนาจศาลที่จะเห็นสมควรลดโทษให้หรือไม่ก็ได้ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใจดีเขาเบาปัญญาตกอยู่ในความทุกข์อย่างสาหัส มีคุณความดีมาก่อน รู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ลุแก่โทษต่อเจ้าพนักงาน หรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา หรือเหตุอื่นทำนองเดียวกัน เช่น นี้ศาลจะลดโทษให้ไม่เกินกึ่งหนึ่งก็ได้

ถาม กระทำความผิดโดยบันดาลโทสะนั้นเป็นอย่างไร มีความผิดหรือไม่

ตอบ การกระทำความผิดโดยบันดาลโทสะนั้นกฎหมายถือว่ามีความผิด แต่ถือเป็นเหตุบรรเทาโทษที่กฎหมายจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้ แต่ต้องเข้าหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) การบันดาลโทสะเกิดขึ้นโดยถูกข่มเหงอย่างร้ายแรง เช่น เห็นผู้อื่นกอดภรรยาต่อหน้าแล้วยังกล่าววาจาขอลับนอน เป็นต้น
- (2) เป็นการข่มเหงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม หมายถึง ผู้ข่มเหงไม่มีสิทธิที่จะทำได้
- (3) ได้กระทำความผิดต่อผู้ข่มเหงในขณะนั้น หรือในช่วงเวลากระชั้นชิดในขณะที่ยังมีโทสะรุนแรงอยู่

ถาม หากปรากฏภายหลังว่าบุคคลที่ได้รับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด มิได้เป็นผู้กระทำความผิด จะสามารถรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้หรือไม่

ตอบ สามารถร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ถาม ในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีหลักเกณฑ์อย่างไร

ตอบ ประการแรกจะต้องเป็นคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษทางอาญาไปแล้ว ต่อมาในภายหลังปรากฏว่าพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานที่ศาลในคดีเดิมใช้เป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้อง หรือมีพยานหลักฐานใหม่ แสดงว่าผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิด

ถาม ใครบ้างที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ และยื่นที่ไหน

ตอบ บุคคลผู้ต้องรับโทษ ผู้แทนโดยชอบธรรมกรณีเป็นผู้เยาว์ ผู้อนุบาลกรณีเป็นคนไร้ความสามารถ ผู้จัดการนิติบุคคล บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา หรือพนักงานอัยการส่วนสถานที่ที่จะยื่นคำร้องให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้น หรือศาลอื่นที่มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น

ถาม ในระหว่างดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ บุคคลที่ต้องรับโทษจำคุกอยู่จะขอให้ศาลปล่อยชั่วคราวได้หรือไม่

ตอบ สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดีได้

ถาม เมื่อปรากฏว่าศาลได้มีคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ว่า บุคคลผู้ต้องรับโทษไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด จะได้รับการชดใช้อย่างไรบ้าง

ตอบ ศาลจะกำหนดค่าทดแทนให้ เช่น หากถูกริบทรัพย์สินหรือเงินก็จะได้รับทรัพย์สินนั้นคืนหรือชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ย หากได้รับโทษปรับก็จะได้รับเงินค่าปรับคืนพร้อมดอกเบี้ย หากได้รับโทษกักขังหรือจำคุกก็จะได้รับเงินค่าทดแทนเป็นเงิน หรือหากได้รับโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตไปแล้ว ทายาทก็จะได้รับค่าทดแทนเป็นเงินไม่เกินสองแสนบาท เป็นต้น

ถาม การยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่กระทำได้กี่ครั้ง และมีกำหนดเวลายื่นหรือไม่

ตอบ ในคดีหนึ่งยื่นได้เพียงครั้งเดียว โดยมีกำหนดเวลายื่นภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานหลักฐานเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้อง หรือมีพยานหลักฐานใหม่ หรือภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด หรือแม้พ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว แต่มีพฤติการณ์พิเศษ ศาลจะรับคำร้องไว้พิจารณาก็ได้

ความผิดอาญาที่ยอมความได้

ความผิดอาญาที่ยอมความได้

- 1) ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา
- 2) ความผิดตามกฎหมายอื่น

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่ยอมความกันได้

1. ความผิดต่อส่วนตัวที่ยอมความกันได้

1.1 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคแรก)

ลักษณะการกระทำ ข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภรรยาตน ความผิดอาญาฐานข่มขืนกระทำชำเราจะยอมความกันได้จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. หญิงนั้นมีไม่ใช่ผู้สืบสันดาน (ลูก หลาน เหลน ลื้อ) ของตน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ ผู้อยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์หรือในความอนุเคราะห์ของตน
2. การข่มขืนต้องไม่เกิดต่อหน้าธารกำนัล
3. ผู้กระทำต้องไม่มีหรือใช้อาวุธ หรือวัตถุระเบิด
4. การข่มขืนต้องไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย
5. ผู้กระทำไม่เข้าร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง

1.2 ความผิดฐานกระทำอนาจาร (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278)

ลักษณะการกระทำ กระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีโดยการขู่เชิญ ประการใด ๆ หรือโดยทำให้บุคคลนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น กระทำอนาจาร หมายถึง การกระทำที่ไม่สมควรทางเพศ เช่น กอดจูบ ลูบคลำร่างกายของหญิงหรือชาย เป็นการแสดงความใคร่ทางเพศ

1.3 ความผิดฐานพาหญิงไปเพื่อการอนาจาร (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 วรรคแรก)

ลักษณะการกระทำ พาหญิงไปเพื่อการอนาจารโดยใช้อุบายหลอกลวงขู่เชิญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด พาหญิงไปเพื่อการอนาจาร หมายถึง พาไปกระทำที่ไม่สมควรในทางเพศ

ผู้ช้อนเร็นหญิงซึ่งเป็นผู้ถูกพาไปและผู้กระทำอนาจาร ต้องระวางโทษเท่ากับ ผู้พาไป (มาตรา 284 วรรค 2)

หญิงที่ถูกพาไปอาจเป็นใครก็ได้ หากพาพวกมาฉุดกรรยาของตนเองก็มีความผิดฐานนี้ได้ การขู่เชิญอาจขู่ด้วยกิริยาวาจา จะมีอาวุธด้วยหรือไม่ก็ตาม ส่วนการใช้กำลังประทุษร้าย หมายถึง ทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของหญิงผู้ถูกกระทำ ไม่ว่าจะใช้แรงกายหรือด้วยวิธีอื่นใด

1.4 ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 วรรคแรก)

ลักษณะการกระทำ ข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเอง หรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้น หรือจำยอมต่อสิ่งนั้น เช่น ใช้ปืนจี้ขู่บังคับให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ขู่หญิงสาวที่หลีกเลี่ยงไม่ชำระภาษีว่าถ้าไม่แต่งงานกับตนจะไปแจ้งต่อเจ้าพนักงาน

ตัวอย่าง ก. เจ้าของบ้านได้สั่งให้ ข. ขับไล่ ค. ออกจากบ้านเช่า ข. ขับไล่แล้ว ค. ไม่ยอมออก ข. ได้จุดดลาก ค. ออกจากบ้านเช่าแล้วปิดประตูเสีย ข. มีความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ

1.5 ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 วรรคแรก)

ลักษณะการกระทำ หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นหรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย

การหน่วงเหนี่ยว หมายถึง การกระทำทุกอย่างอันเป็นผลให้ผู้อื่นไม่สามารถจะใช้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายไปทีอื่นได้ตามที่ต้องการ เช่น ดึงมือเอาไว้ไม่ให้ไปที่อื่น

การกักขัง หมายถึง กระทำให้ผู้อื่นอยู่ในสภาพที่จำกัด ไม่มีเสรีภาพที่จะไปไหนมาไหนได้ เช่น ขังเอาไว้ในห้องน้ำซึ่งใส่กุญแจ

หากผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ได้รับอันตรายถึงสาหัสหรือถึงแก่ความตาย เป็นคดีไม่อาจยอมความได้

ตัวอย่าง (1) ก. เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ พบ ข. กำลังทอดแหในคลองชลประทาน อันเป็นที่หวงห้ามไม่ให้จับสัตว์น้ำ ก. จับกุมและควบคุม ข. ไว้ถึง 24 ชั่วโมง โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร แทนที่จะนำส่งผู้บังคับบัญชาซึ่งอยู่ห่างจากที่นั่นเพียง 50 เส้น ก. มีความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง

(2) ผู้ใหญ่บ้านจับผู้เสียหายซึ่งเอาปืนโตใส่ลาบไปส่งน้องเป็นอาหารที่โรงเรียนโดยสงสัยว่าเป็นเนื้อโคที่ถูกลักไป ผู้ใหญ่บ้านไม่ระมัดระวังทำโดยไม่มีเหตุผลพอที่จะสงสัย เป็นความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง

1.6 ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นโดยประมาท (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 311 วรรคแรก)

ลักษณะการกระทำ กระทำให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขังหรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกายโดยประมาท

การกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้แต่มิได้ใช้ให้เพียงพอ เช่น หลงลืมใส่กุญแจห้องโดยไม่ระมัดระวังตรวจดูว่ามีคนอยู่ในห้อง

หากผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ได้รับอันตรายถึงสาหัสหรือถึงแก่ความตาย เป็นคดีไม่อาจยอมความได้

1.7 ความผิดฐานเปิดเผยความลับในจดหมาย (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322)

ลักษณะการกระทำ เปิดผนึกหรือเอาจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารใด ๆ ซึ่งปิดผนึกของผู้อื่นไปเพื่อล่วงรู้ข้อความ เพื่อนำข้อความในจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารนั้น ๆ ไปเปิดเผย โดยที่การกระทำดังกล่าวจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด เช่น เปิดผนึกจดหมายที่คู่รักเขียนถึงกันเพื่อล่วงรู้ข้อความที่น่าจะทำให้ชายหญิงอับอาย

1.8 ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่นที่รู้มาโดยหน้าที่ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 323)

ลักษณะการกระทำ (1) ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นโดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยานางผดุงครรภ์ พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชี หรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้น แล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด เช่น เปิดเผยสูตรยาบางอย่างที่เจ้าของคิดได้และปกปิด

(2) ผู้รับการอบรมในอาชีพดังกล่าวเปิดเผยความลับของผู้อื่นอันตนได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษานั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด บุคคลจะมีความผิดตามมาตรานี้ต้องเป็นบุคคลที่ระบุไว้ดังกล่าวเท่านั้น

ตัวอย่าง แพทย์ตรวจโรคช่างตัดผมแล้วปรากฏว่าเป็นโรคเรื้อนในระยะเริ่มต้น แพทย์ไปเปิดเผยข้อความนั้นต่อลูกค้าของช่างตัดผม การเปิดเผยเช่นนี้น่าจะทำให้ช่างตัดผมเสียหาย เพราะลูกค้าที่เคยตัดผมน่าจะเกิดความรังเกียจไม่ตัดผมกับช่างผู้นั้น ทั้ง ๆ ที่โรคเรื้อนไม่อาจจะติดต่อกันได้ในกรณีตัดผมให้แกกัน ความเสียหายตามกรณีดังกล่าวมาแล้วน่าจะเกิดขึ้นแก่ช่างตัดผมและเจ้าของร้านตัดผม นั้นซึ่งต้องขาดรายได้ที่ควรได้รับไป

1.9 ความผิดฐานเปิดเผยความลับในทางอุตสาหกรรมหรือวิทยาศาสตร์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 324)

ลักษณะการกระทำ ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นเกี่ยวกับอุตสาหกรรม ค้นพบหรือการนิมิต (กรรมวิธีในการผลิต) ในวิทยาศาสตร์ แล้วเปิดเผยหรือใช้ความลับนั้นเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือของผู้อื่นโดยเหตุที่ตนมีหน้าที่วิชาชีพหรืออาชีพอันเป็นที่ไว้วางใจ

ตัวอย่าง (1) นาย ก. เจ้าของโรงงานผลิตยารักษาผมหงอกออกมาเป็นสินค้า นำตำรับยาไปจดทะเบียนกับ นาย ข. นาย ข. รู้ความลับตำรับยาจึงนำไปขายแก่ นาย ค. แล้ว นาย ค. นำความลับไปใช้ในการผลิตสินค้า นาย ข. ย่อมมีความผิดฐานนี้

(2) นายขาวเป็นเจ้าของพนักงานกรมทรัพย์ากรธรณี มีผู้ยื่นคำร้องขอให้ตรวจแร่ เมื่อตรวจแล้วว่าเป็นแร่ที่มีค่าและรู้รายละเอียดแหล่งที่ได้แรมานั้น นายขาวจึงรีบไปจับจองขอประทานบัตรขุดแร่ นายขาวมีความผิดฐานนี้

1.10 ความผิดฐานหมิ่นประมาท (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326)

ลักษณะการกระทำ ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง

การใส่ความ หมายถึง การนินทาใส่ร้ายคนอื่นลับหลัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความประพฤตีสวนตัว หรือเรื่องหน้าที่การงาน ซึ่งจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่ก็ตาม การใส่ความต้องเป็นการพูดกับคนอื่น ไม่ใช่เป็นการพูดกับผู้ที่ต้องพูดโดยตรง

เนื้อความที่นินทาใส่ร้ายนั้น ในความรู้สึกของคนทั่ว ๆ ไป ต้องทำให้คนที่ถูกใส่ร้ายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังในวงสังคม เช่น พูดว่า นาย ก. เป็นชู้กับ นาง ข. หรือพูดว่าผู้ใหญ่ ก. หุจริตเงินจากโครงการ กสข. ไปหลายหมื่นบาท

การหมิ่นประมาท ทำได้หลายวิธี เช่น เขียนเป็นหนังสือ กล่าวโดยวาจา โฆษณาทางเครื่องขยายเสียง เป็นต้น

ตัวอย่าง ม. ตำ ส. ต่อหน้าผู้อื่นว่า อี ส. มาทำชู้กับผัวกู มันชาติชั่ว ชั่วมาแต่ปู่ย่า ตา ยาย พ่อแม่มันคบกับสัตว์เดรัจฉาน คบกับหมา ข้อความที่กล่าวพาดพิงไปถึง ส. ว่า ส.

ทำชู้กับตัวของ ม. นั้น เป็นข้อความที่อาจทำให้ ส. เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือเกลียดชัง ม. มีความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้อื่น

กรณีดังกล่าวต่อไปนี้เป็น การแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริต ได้รับความผิดฐานหมิ่นประมาท

(1) เพื่อความชอบธรรมป้องกันตนเองหรือป้องกันส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับตน ตามคลองธรรม เช่น ก. กล่าวหา นาย ข. ทุจริต นาย ข. ก็บอกว่าไม่จริง นาย ก. เป็นคนโกหก เชื่อไม่ได้

(2) ดิชมด้วยความเป็นธรรมซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชน ย่อมกระทำ เช่น นาย ก. วิชากรวิจารณ์ นาย ข. ซึ่งเป็น ส.ส. ของจังหวัด ร่ำรวยผิดปกติ ทั้ง ๆ ที่ก่อนได้เป็น ส.ส. นาย ข. มีฐานะยากจน

(3) แจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือ ในการประชุม เช่น นำผลการพิพากษาคดีของศาลมาเปิดเผยในสาธารณชน

1.11 ความผิดฐานหมิ่นประมาทคนตาย (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 327)

ลักษณะการกระทำ ใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือเกลียดชัง

ตัวอย่าง นายแดงพูดกับนายดำว่า เหตุที่นายเมืองถูกยิงตายเพราะไปทำลูกสาวของนายขาวท้อง ในกรณีนี้บิดา มารดา ภริยา หรือบุตรของนายเมือง ดำเนินคดีอาญากับนายแดงในความผิดฐานนี้ได้

1.12 ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328)

ลักษณะการกระทำ หมิ่นประมาทโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง ใช้อื่น กระทำโดยการกระจายเสียงหรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด

โฆษณา หมายถึง การเผยแพร่ไปยังสาธารณชนหรือการป่าวร้องด้วยการกระทำที่ระบุไว้ ได้แก่ การกระทำด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง ใช้อื่น กระทำด้วยการกระจายเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง ใช้อื่น กระทำโดยการกระจายเสียงหรือกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด

ตัวอย่าง นายแดงใช้เครื่องกระจายเสียงเรียกนายดำในงานวัดโดยกล่าวว่า นายดำลูกอีเหลืองหญิงโสเภณีอยู่ที่ไหน ได้ยินแล้วให้ไปพบนายเขียวด้วย

1.13 ความผิดฐานฉ้อโกง (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341)

ลักษณะการกระทำ หลอกลวงผู้อื่นโดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดความจริงอันควรบอกให้แจ้ง และจากการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามหรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ โดยทุจริต

การหลอกลวง เป็นการทำให้เข้าใจผิด ทำได้ 2 วิธี คือ

(1) แสดงข้อความเท็จ หมายถึง แสดงข้อความจะเป็นเท็จได้ต่อเมื่อเป็นข้อความในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้ชัดว่าจริงหรือไม่ในขณะที่แสดงออกมา ส่วนข้อความในอนาคตเป็นแต่คำทำนายหรือแสดงความคิดเห็นในเวลาภายหลัง

(2) ปกปิดข้อความจริงอันควรบอกให้แจ้ง หมายถึง เมื่อผู้มีหน้าที่แจ้งข้อเท็จจริงนั้นไม่แจ้งให้ทราบ

ตัวอย่าง (1) นายแดงไปแสดงตนต่อนายดำว่าสามารถทำธนบัตรใบเดียวให้เป็นสองใบได้ ถ้าอยากได้เงินมาก ๆ ก็ให้นายดำเอาเงินมาให้ นายแดงทำ นายดำหลงเชื่อจึงไปกับนายแดงและมอบธนบัตรให้นายแดงไปทำพิธี นายแดงรับธนบัตรนั้นแล้วก็เข้าไปในห้องทำพิธี ต่อมาประมาณ 50 นาที จึงจะเปิดเอาได้ แล้วนายแดงก็เอาหีบนั้นไปเก็บไว้ในห้อง ความจริงในหีบนั้นไม่มีธนบัตรอยู่เลย นายแดงเอาเงินของนายดำหลบหนีไป นายแดงมีความผิดฐานฉ้อโกง

(2) นายเขียวไปซื้อนาฬิกาที่ร้านนาฬิกาของนายขาว ซึ่งนอกจากจะขายนาฬิกาใหม่แล้ว ยังขายนาฬิกาใช้แล้วด้วย นายเขียวบอกว่าจะซื้อนาฬิกาใหม่ นายขาวให้นายเขียวเลือกว่าจะชอบนาฬิกาเรือนใด เขียวหยิบเอานาฬิกาซึ่งเป็นของใช้แล้วและตกลงซื้อ นายขาวก็นิ่งเฉยเสียไม่บอกให้นายเขียวรู้ว่าเป็นนาฬิกาใช้แล้ว เมื่อนายเขียวชำระราคา นายขาวก็ส่งมอบนาฬิกาใช้แล้วเรือนนั้นให้นายเขียวไป นายเขียวมีความผิดฐานฉ้อโกง

1.14 ความผิดฐานฉ้อโกงประกอบด้วยเหตุพิเศษ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352)

ลักษณะการกระทำ (1) แสดงตนเป็นคนอื่น เช่น นาย ก. จ้าง นาย ข. แยกข้าวไปส่ง นาย ค. ไปตามทางพบนาย ง. เดินผ่านมา นาย ง. บอกว่าตนคือ นาย ค. แล้วรับข้าวไป

(2) อาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกละเมิดซึ่งเป็นผู้เยาว์ คือ อาศัยความไม่รู้เท่าถึงการณ์ของเด็กทั่ว ๆ ไป หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกละเมิดคือ ผู้มีภาวะแห่งจิตต่ำกว่าปกติแต่ไม่ถึงวิกลจริต เช่น คนชรา คนป่วย คนสติไม่ปกติหลงใหลหรือเชื่อคนง่ายกว่าธรรมดา

1.15 ความผิดฐานหลอกลวงคนให้ใช้แรงงาน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 344)

ลักษณะการกระทำ หลอกลวงบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปให้ประกอบการงานอย่างใด ๆ ให้แก่ตนหรือให้แก่บุคคลที่สาม โดยไม่ใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น หรือโดยใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกันโดยทุจริต

การหลอกลวงที่จะเป็นความผิดฐานนี้ ต้องมีข้อตกลงตั้งแต่แรกว่าจะจ่ายค่าแรงงานหรือค่าจ้าง และผู้ถูกละเมิด คือ บุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไป อาจจะถูกหลอกลวงให้มาทำงานในวาระเดียวกัน หรืออาจจะถูกหลอกลวงทีละคนสองคนก็ได้

1.16 ความผิดฐานสั่งซื้ออาหารหรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่มีเงิน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345)

ลักษณะการกระทำ สั่งซื้อและบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่ม หรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่รู้ว่าจะตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรมนั้น

การสั่งซื้อและบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่ม หมายถึง มีการซื้อขายเสร็จเด็ดขาดแล้ว และส่งมอบอาหารและเครื่องดื่มที่ซื้อมาขายกันแล้ว และผู้ซื้อจะต้องบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่มตรงที่นั้นด้วย มิใช่ซื้อแล้วหอบไปกินที่อื่น

การกระทำที่เป็นความผิดฐานนี้ ผู้สั่งซื้อจะต้องรู้ว่าไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรม ในขณะที่สั่งซื้ออาหารหรือเครื่องดื่ม หรือขณะที่เข้าอยู่ในโรงแรม แต่ถ้าหากทราบภายหลังว่าตนไม่สามารถชำระเงินได้ก็ไม่เป็นความผิดฐานนี้

1.17 ความผิดฐานชักจูงให้เด็กเบาปัญญาขายของโดยเสียเปรียบ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 346)

ลักษณะการกระทำ ชักจูงผู้มีจิตอ่อนแอหรือเป็นเด็กเบาปัญญา และไม่สามารถเข้าใจตามสมควรซึ่งสาระสำคัญแห่งการกระทำของตน จนผู้ถูกชักจูงจำหน่ายทรัพย์สินโดยเสียเปรียบ

จิตอ่อนแอหรือเบาปัญญา ในที่นี้จะต้องถึงขนาดที่ไม่สามารถเข้าใจตามสมควรซึ่งสาระสำคัญแห่งการกระทำของตน คือ ไม่รู้หรือรู้โดยไม่ถูกต้องว่าการจำหน่ายทรัพย์สิน

ที่แท้จริงและถูกต้องเป็นอย่างไร

ตัวอย่าง นาย ก. เอาเครื่องบินที่เป็นของเด็กเล่น ราคา 50 บาท ไปหลอกชักชวนเด็กให้เอาสร้อยคอทองคำราคา 500 บาท ที่ใส่มาแลกกัน การชักชวนให้จำหน่ายสร้อยโดยวิธีแลกเปลี่ยนกับของอันมีราคาราคาน้อยกว่า ในกรณีเช่นนี้ก็เป็นการชักจูงให้จำหน่ายโดยเสียเปรียบ นาย ก. มีความผิดฐานนี้

1.18 ความผิดฐานฉ้อโกงในเรื่องประกันวินาศภัย (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347)

ลักษณะการกระทำ แก่งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยเพื่อให้ตนหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย

การกระทำที่เป็นความผิดฐานนี้จะต้องเป็นการกระทำต่อวัตถุที่เอาประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนผู้กระทำทำให้ทรัพย์สินเสียหายอาจเป็นตัวเองเอาประกันภัย ผู้รับประโยชน์หรือบุคคลอื่นก็ได้ เช่น เอารถยนต์ไปประกันวินาศภัยไว้ แล้วแก่งเอาก้อนอิฐก้อนหินขว้างปากระจกหรือตัวรถให้เสียหาย

1.19 ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่ผู้รับจำนำ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349)

ลักษณะการกระทำ เอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมราคา หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินอันตนจำนำไว้กับผู้อื่น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจำนำ

การจำนำ คือ การที่ผู้จำนำส่งมอบสิ่งหรือทรัพย์สินแก่ผู้รับจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ ผู้กระทำความผิดในฐานนี้คือผู้จำนำ

ตัวอย่าง นายมาเล่นการพนันกับนายมี และคนอื่น ๆ นายมาเล่นเสียจึงเอาสร้อยคอทองคำของตนจำนำนายมีไว้ 1,000 บาท แต่เมื่อเล่นต่อไป นายมาก็เล่นเสียอีก จึงขอขึ้นเงินที่จำนำสร้อยคอกจากนายมีอีก 1,000 บาท นายมีก็ให้เงินนายมาไปอีก เมื่อเลิกเล่นแล้ว นายมาขอสร้อยคืนจากนายมี นายมีให้นายมาเอาเงินมาได้ นายมาไม่พอใจจึงกระชากสร้อยนั้นจากคอบนายมีไป การกระทำของนายมาเป็นความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่ เพราะการที่นายมาเอาสร้อยจำนำนายมีเอาเงินมาเล่นการพนัน ก็เพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้

1.20 ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่ธรรมดา (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350)

ลักษณะการกระทำ ย้ายไปเสีย ชอนเร้น หรือโอนไปให้ผู้อื่น ซึ่งทรัพย์สินใด ๆ หรือแก่งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนใดจำนวนหนึ่งโดยไม่เป็นความจริง เพื่อมิให้เจ้าหน้าที่ของตนหรือของผู้อื่นได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้

ผู้กระทำความผิดฐานนี้เป็นใครก็ได้ ซึ่งมีเจตนาที่จะให้เจ้าหน้าที่ของตนหรือของผู้อื่นไม่ได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วน

การแกล้งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนหนึ่งโดยไม่เป็นความจริง เช่น แกล้งทำหนังสือสัญญากู้ยืมกับเพื่อน เพื่อให้เพื่อนมาขอเฉลี่ยหนี้กับเจ้าหน้าที่แท้จริง

เจ้าหน้าที่ได้ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ หมายถึง เจ้าหน้าที่ได้ฟ้องคดีแล้ว แต่ถ้าเจ้าหน้าที่จะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ หมายถึง เจ้าหน้าที่ได้ให้ทนายสงคำเตือนให้ชำระหนี้แล้ว

ตัวอย่าง นายแดงเป็นหนี้ดำ และหนี้้นั้นถึงกำหนดชำระแล้ว แต่ดำมีความเชื่อถือแดงจึงไม่ได้เร่งรัดให้แดงชำระหนี้ ดำเป็นลูกหนี้เลื่อง และเลื่องได้ยื่นฟ้องดำต่อศาลให้ชำระหนี้แล้ว แดงเกรงว่าถ้าเลื่องชนะคดีจะบังคับเอาทรัพย์สินของตนในฐานะที่เป็นลูกหนี้ของดำ จึงจัดการโอนทรัพย์สินของตนไปให้ผู้อื่น โดยดำมิได้รู้เห็นแต่ประการใด เพื่อไม่ให้เลื่องได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของตนทั้งหมดหรือแต่บางส่วน การกระทำของแดงเป็นความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่

1.21 ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 วรรคแรก)

ลักษณะการกระทำ ครอบครองทรัพย์ของผู้อื่น หรือทรัพย์ซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนหรือบุคคลที่สามโดยทุจริต

การครอบครองทรัพย์ หมายถึง การยึดทรัพย์นั้นไว้กับตนตามสภาพความเป็นจริง และขณะเดียวกันก็เป็นการยึดถือเพื่อตนด้วย การยึดถือไว้ไม่จำเป็นจะต้องถือไว้ในมือเพียงอยู่ในอำนาจการคุ้มครองดูแลและสามารถใช้สอยทรัพย์นั้นได้ ก็เป็นการครอบครองแล้ว

ตัวอย่าง (1) นางสาวแดงฝากสร้อยของนายดำไว้กับนายขาวเพื่อเอาไปคืนนายดำ แต่นายขาวกลับเอาสร้อยไปขาย นายขาวมีความผิดฐานยกยอก

(2) นาย ก. เข้าซื้อรถจักรยานยนต์จากนาย ข. ต่อมา นาย ก. ไม่ชำระค่าเช่าซื้อตามที่ตกลงกันไว้และยังเอารถจักรยานยนต์ที่เขาซื้อไปขายให้ผู้อื่นด้วย นาย ก. มีความผิดฐานยกยอก เพราะตามกฎหมายกรรมสิทธิ์ในรถยังไม่ตกเป็นของนาย ก. นาย ก. ไม่มีอำนาจที่จะเอาไปขายหรือจำหน่าย การที่นาย ก. เอาไปขายเสีย เป็นการเบียดบังเอาทรัพย์ของผู้อื่นโดยทุจริต

1.22 ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์แทนเขา (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 353)

ลักษณะการกระทำ ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่น หรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย แต่กระทำความผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใด ๆ โดยทุจริต จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้นั้น

การจัดการทรัพย์สิน หมายถึง มีหน้าที่ปฏิบัติต่อทรัพย์สินด้วยประการใด ๆ ตั้งแต่ครอบครองไว้ตลอดจนดูแลรักษาและจำหน่ายจ่ายโอน แต่ถ้าดูแลรักษาชั่วขณะหรือดูแลเฉย ๆ โดยไม่อาจทำอะไรกับทรัพย์สินได้ ก็ไม่ถือเป็นการจัดการ

ตัวอย่าง นาย ก. เป็นผู้จัดการฝ่ายขายรถแทรกเตอร์ของบริษัท รับมอบรถแทรกเตอร์ไปแสดงและไถ่ที่ดินแข่งขัน กลับนำรถดังกล่าวไปไถ่ไร่ของ ข. ทำให้รถเสียหาย ก. มีความผิดฐานนี้

1.23 ความผิดฐานยกยอกทรัพย์สินในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินตามคำสั่งศาล (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 354)

ลักษณะการกระทำ กระทำความผิดตาม มาตรา 352 หรือ มาตรา 354 โดยกระทำในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นตามคำสั่งของศาล หรือตามพันธกรรม หรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน

อาชีพหรือธุรกิจอันเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เช่น เป็นผู้จัดการ หรือเจ้าของโรงแรม ธนาคาร หรือสหกรณ์ธนาคาร

ตัวอย่าง (1) นาย จ. ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการธนาคาร นาย จ. ได้ยกยอกเงินของธนาคารที่ครอบครองอยู่ นาย จ. มีความผิดฐานนี้เนื่องจากงานที่ นาย จ. ทำอยู่เป็นธุรกิจธนาคารซึ่งได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และได้รับความไว้วางใจเกี่ยวกับการเงินจากประชาชน

(2) นายแดงเป็นเจ้าของร้านค้าทอง จำหน่ายเพชร พลอย และรับทำเครื่องรูปพรรณพลอย มีคนมาจ้างให้นายแดงทำเรือนแหวนและมอบเพชรไว้ให้ฝังบนเรือนแหวน นายแดงได้รับการครอบครองเพชรนั้น นายแดงยกยอกเพชรที่เขามอบให้ เปลี่ยนเอาเพชรที่มีตำหนิให้ไป นายแดงมีความผิดฐานนี้

1.24 ความผิดฐานยกยอกของมีค่าที่เก็บได้ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 355)

ลักษณะการกระทำ เก็บได้ซึ่งสิ่งสันทรมทรัพย์อันมีค่า อันซ่อนหรือฝังไว้โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ แล้วเบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น

เก็บได้ หมายถึง ผู้กระทำไปพบและยึดถือทรัพย์สินนั้น ของดังกล่าวมิใช่วางอยู่เฉย ๆ แต่ถูกฝัง ถูกซ่อน หรือจมอยู่ในน้ำ

1.25 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358)

ลักษณะการกระทำ ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่น หรือทรัพย์ซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

ทำให้เสียหาย หมายถึง ทำให้ทรัพย์ชำรุดหรือบุบสลาย หรือทำให้สภาพของทรัพย์เปลี่ยนแปลงไป การชำรุดบุบสลายไม่จำเป็นจะต้องถาวร แม้จะสามารถแก้ไขซ่อมแซมให้กลับคืนสภาพเดิมได้ก็เป็นกรทำให้เสียหาย เช่น เอน้ำหมักรดเสื้อผ้าผู้อื่น เอาเหล็กทุบตัวถังรถให้บุบ ชุดคันในมือของผู้อื่นจนทำให้เกิดบ่อ

ทำลาย หมายถึง ทำให้เสียทรัพย์ สิ้นสภาพ เช่น กระทบแวนตาแตกละเอียด

ทำให้เสื่อมค่า หมายถึง ทำให้ราคาของทรัพย์ลดลง เช่น เอากล้องถ่ายรูปใหม่ ของผู้อื่นไปใช้ทำให้กล้องถ่ายรูปนั้นมีสภาพเป็นของใช้แล้ว ขายได้ราคาต่ำ

ทำให้ไร้ประโยชน์ หมายถึง ทำให้ประโยชน์ของทรัพย์นั้นหมดไป แม้จะเป็นการชั่วคราว เช่น ปลอ่ยลมยางรถยนต์ทำให้ยางแบนวิ่งไม่ได้

ตัวอย่าง (1) นายเขียวใช้แหทอดจับปลาในนาของนายดำ ทำให้ต้นข้าวที่นายดำปลูกไว้เสียหาย นายเขียวมีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ เพราะการที่นายเขียวทอดแหลงในนา ถ้าทอดลงในที่มีต้นข้าวปลูกอยู่ นายเขียวก็อาจเห็นผลในการกระทำของตนเองได้ว่าข้าวที่ปลูกอยู่ยอมเสียหายได้ การที่นายเขียวทำไปโดยรู้ว่าอาจทำให้ทรัพย์สินของเขาเสียหาย ก็มีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

(2) นาย ง. จุดประทัดเล่นบนศาลาวัด เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปห้ามปราม เพราะเกรงว่าจะเกิดไฟไหม้ ง. จุดประทัดทั้งดับแล้วโยนใส่ตำรวจ ประทัดระเบิดเป็นเหตุให้เสื้อผ้าของตำรวจไหม้เป็นรู ง. มีความผิดฐานนี้ เพราะ ง. ย่อมเห็นผลได้ว่าถ้าประทัดระเบิดขึ้นที่ตัวไฟจะต้องไหม้เสื้อผ้า

1.26 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์กรณีพิเศษ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 359)

ลักษณะการกระทำ กระทำความผิดตามมาตรา 358 แต่ได้กระทำต่อ

(1) เครื่องกลหรือเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบกิจการ หรืออุตสาหกรรม

(2) ปศุสัตว์

(3) ยวดยานหรือสัตว์พาหนะที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะหรือในการประกอบกิจการหรืออุตสาหกรรม

(4) พืชหรือพืชผลของกสิกร

1.27 ความผิดฐานบุกรุก (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362)

ลักษณะการกระทำ เข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติสุข

การเข้าไป หมายถึง ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายล่วงล้ำเข้าไป โดยจะล่วงล้ำเข้าไปทางพื้นดิน ทางใต้ดิน หรือทางอากาศ

ตัวอย่าง นายมาเป็นผู้เช่าห้องแถวของนายมี นายมีขับไล่ นายมาออกจากห้องแถวที่เช่า นายมาได้แย้งสิทธิของตนตามสัญญาเช่า และไม่ยอมออกจากบ้านเช่า ขณะที่นายมาออกไปธุระนอกบ้าน นายมีได้ปิดประตูและใช้ไม้กระดานตีขวางทับประตูหลังที่นายมาครอบครองอยู่ เมื่อนายมากลับก็เข้าไปในห้องที่ตนครอบครองไม่ได้ การกระทำของนายมีถือได้ว่าเป็นความผิดฐานบุกรุกโดยรบกวนการครอบครองของนายมาโดยปกติสุข

1.28 ความผิดฐานบุกรุกโดยย้ายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 363)

ลักษณะการกระทำ ยักย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ยักย้าย หมายถึง ทำให้เคลื่อนที่จากเดิมไปอยู่ที่อื่น เช่น ถอนหลักเขตจากที่เดิมไปอยู่ที่อื่น

ทำลาย หมายถึง ทำให้หมดสิ้นไป เช่น ทบหลักเขตที่ดินให้แตกละเอียด

เครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์ หมายถึง สิ่งที่ปลูกปักหรือทำไว้บนพื้นดินหรือสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพื่อแสดงเขตที่ดินที่บุคคลมีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครอง อาจเป็นหลักเขตที่เจ้าพนักงานที่ดินปักไว้ หรือเครื่องหมายอื่นใดอันเอกชนทำขึ้น เช่น รั้วต้นไม้ เสาปูน ตอไม้

ตัวอย่าง นาย ก. ขุดหลุมขยิบเสารั้วที่ดินของตนให้เคลื่อนล้ำจากที่ดินเข้าไปในที่ของนาย ข. นาย ก. มีความผิดฐานนี้

1.29 ความผิดฐานเข้าไปหรือซ่อนตัวอยู่ในอาคารของคนอื่น (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 364)

ลักษณะการกระทำ เข้าไปหรือซ่อนตัวอยู่โดยไม่มีเหตุอันสมควรในเคหสถาน อาคารเก็บรักษาทรัพย์หรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น หรือไม่ยอมออกไปจากสถานที่เช่นนั้น เมื่อผู้มีสิทธิที่จะห้ามมิให้เข้าไปได้ไล่ให้ออก

เคหสถาน หมายถึง ที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น เรือน โรง เรือ หรือแพ ซึ่งคนอยู่อาศัย และหมายความรวมถึงบริเวณที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นด้วย

อาคารเก็บรักษาทรัพย์ หมายถึง สิ่งปลูกสร้างใดที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรักษาทรัพย์ เช่น โกดังเก็บสินค้า คลังสินค้า

ตัวอย่าง กำนันถือปืนเข้าไปถาม นาย ก. ในบ้านของนาย ก. ในเวลากลางคืนว่าเห็นใครวิ่งมาทางนี้บ้าง นาย ก. ตอบว่าไม่เห็น กำนันจะขอเข้าค้น นาย ก. ไม่ยอมให้ค้น เพราะกำนันไม่มีหมายค้น กำนันโกรธมากพูดว่าไม่ให้ค้นจะยิง นาย ก. มีความกลัวจึงยอมให้กำนันค้นบ้าน กำนันเข้าค้นแต่ไม่พบอะไร ในชั้นศาลกำนันให้การว่าเห็นคนร้ายเดินมาใกล้ ๆ บ้านของนาย ก. กำนันวิ่งตามมาแต่ไม่ปรากฏว่าคนร้ายอยู่ที่ไหน จึงถามนาย ก. ว่ามีใครวิ่งมาบ้าง นาย ก. บอกว่าไม่เห็น คำให้การของกำนันไม่ปรากฏว่าผู้ร้ายที่กล่าวถึงกระทำความผิดอะไร เมื่อติดตามไป กำนันก็ไม่ว่าผู้ร้ายไปอยู่ที่ไหน จึงไม่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าจะอยู่ในบ้านนาย ก. กำนันต้องมีความผิดฐานบุกรุกเคหสถาน

1.30 ความผิดฐานเอาชื่อและยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272)

ลักษณะการกระทำ (1) เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบ ห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อ แจ้างความรายการแสดงราคา จดหมาย เกี่ยวกับการค้า หรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น

(2) เลียนป้าย หรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกันจนประชาชนน่าจะหลงเชื่อว่าเป็นสถานที่การค้าของตนเป็นสถานที่การค้าของผู้อื่นที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง

(3) โฆษณาแพร่หลาย ซึ่งข้อความเท็จจริงเพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้า สินค้าอุตสาหกรรม หรือพาณิชย์การของผู้หนึ่งผู้ใดโดยมุ่งประโยชน์การค้าของตน

ความผิดอาญาแผ่นดินตามประมวลกฎหมายอาญาที่ยอมความกันได้เพราะเป็นญาติ

ความผิดอาญาบางประเภทถ้าบุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน หรือผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการี หรือพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกันให้เป็นความผิดอันยอมความกันได้ ความผิดดังกล่าว ได้แก่

1. ความผิดฐานลักทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334)

ลักษณะการกระทำ เอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เช่น ขับรถยนต์ของผู้อื่นไป ให้แม่มาล่อลูกมาของผู้อื่นไป ไชระหัดสูบเอาน้ำที่เขา กักเก็บเอาไว้ในนา ให้ไหลเข้าไปในที่ของตน

ทรัพย์ หมายถึง วัตถุที่มีรูปร่าง ไม่ว่าวัตถุนั้นจะมีราคาหรือไม่ก็ตาม ถ้ามีรูปร่างแล้วทางกฎหมายถือเป็นทรัพย์สิ้น

ทรัพย์ที่เอาไปจะต้องมีเจ้าของจึงจะเป็นความผิดฐานนี้ ถ้าทรัพย์ไม่มีเจ้าของหรือเจ้าของสละกรรมสิทธิ์แล้ว เช่น สุนัข หรือแมวที่เจ้าของนำมาปล่อย ผู้เอาไปเลี้ยงไม่มีความผิด

นอกจากนั้น ถ้าเจ้าของทรัพย์อนุญาตให้เอาไปก็ไม่มีความผิด ไม่ว่าจะเป็นการอนุญาตโดยตรงหรือโดยปริยาย เช่น ถ้าเราขึ้นไปนั่งบนบ้านของเพื่อนบ้านแล้วหยิบบุหรี่ยาสูบเจ้าของบ้านไม่ว่า ไม่เป็นการลักทรัพย์

ตัวอย่าง (1) ส. เป็นผู้บังคับหมวดสถานีตำรวจ ได้ถอดเสื้อเอานาฬิกาใส่ไว้ในกระเป๋าเสื้อแขวนไว้บนสถานีตำรวจ แล้วบอก จ. ซึ่งเป็นยามรักษาการณ์ให้ช่วยดูแลไว้ให้ด้วยอย่าให้ใครเอาไป จ. ซึ่งเป็นยามรักษาการณ์ ได้เอานาฬิกาในกระเป๋าเสื้อนั้นไปโดยทุจริต จ. มีความผิดฐานลักทรัพย์

(2) ม. เป็นลูกจ้างเทศบาลมีหน้าที่ขับรถขนถ่ายขยะไปทำการล้างท่อและซ่อมท่อระบายน้ำ ม. ได้ดูดเอาน้ำมันเบนซินไปจากถังของรถยนต์ที่ขับแล้วเอาไปขาย ม. มีความผิดฐานลักทรัพย์

2. ความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 33)

ลักษณะการกระทำ ลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า

การฉกฉวยเอาทรัพย์ต้องกระทำโดยฉวยเอาทรัพย์ หรือคว่ำจับ หรือกระชากเอาทรัพย์อย่างรวดเร็ว เช่น หยิงถือกระเป๋าแล้วก็ถูกคว่ำกระชากเอากะเป๋าวิ่งหนีไป

ตัวอย่าง ฉ. เข้าไปในร้านและขอซื้อสุรา เจ้าของร้านบอกว่าหมดเวลาแล้วขายไม่ได้ ฉ. พุดว่าถ้าไม่ขายก็จะเอาไปกินเฉยๆ จะทำโม ว่าแล้ว ฉ. ก็หยิบเอาสุราที่ตั้งอยู่ในที่ขายไปต่อหน้าเจ้าของร้าน เป็นการลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า ฉ. มีความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์

3. ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343)

ลักษณะการกระทำ ลักษณะการกระทำเช่นเดียวกับฉ้อโกงธรรมดา แต่ความผิดฐานนี้ได้กระทำแก่ประชาชน คือ หมายถึงฉ้อโกงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปจึงจะถือว่าเป็นการฉ้อโกงประชาชน เช่น โฆษณาหลอกลวงทางวิทยุกระจายเสียง

ตัวอย่าง ก. และ ข. สมคบกันหลอกลวงประชาชนว่า เจ้าแม่สำโรงบันดาลให้เกิดน้ำพุขึ้น น้ำนั้นศักดิ์สิทธิ์ใช้รักษาโรคต่างๆ ความจริงไม่ได้มีน้ำพุเกิดขึ้นดัง ก. และ ข. อ้าง ก. และ ข. ได้เอาเท้าพุน้ำในคลองทำให้น้ำพุตขึ้นมา ปรากฏว่าประชาชนหลงเชื่อคำกล่าวเท็จของ ก. และ ข. เอาน้ำนั้นไปกินและรักษาโรค โดยให้เงินแก่ ก. และ ข. ก. และ ข. มีความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน

4. ความผิดฐานรับของโจร (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 357)

ลักษณะการกระทำ ช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื่อ รับจํานำ หรือรับไว้โดยประการใดซึ่งทรัพย์สินอันได้มาโดยการกระทำความผิด

การช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย หรือช่วยพาเอาไปเสีย ผู้ที่ช่วยกระทำการเช่นนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องเข้ายึดถือทรัพย์สินที่เป็นของโจรได้ เช่น ช่วยติดต่อหาสถานที่สำหรับซ่อนเร้นของโจร ช่วยหาผู้ซื้อของโจร หรือช่วยเอารถยนต์ขนส่งทรัพย์สินที่เป็นของโจรให้

ตัวอย่าง (1) มีผู้นำปืนของกลางซึ่งได้มาจากการปล้นทรัพย์สินมาจํานำ ร. ร. ไม่มีเงินจึงช่วยพุดจําให้ได้มีการจํานำปืนนั้นต่อผู้อื่น โดยไม่แตะต้องทรัพย์สินที่เป็นของโจรเลย ก็อาจมีความผิดฐานรับของโจรได้ ร. มีความผิดฐานรับของโจรเพราะ ร. รู้อยู่แล้วว่าเป็นปืนที่ได้มาจากการกระทำความผิด การที่ ร. ช่วยพาไปจํานำปืนนั้น เป็นการช่วยจําหน่าย

(2) คนร้ายได้ลักโคผู้อื่นมา แล้วได้ฆ่าเอาเนื้อโคนั้นจําหน่ายให้นาย ล. นาย ล. ซื่อเนื้อโคที่คนร้ายลักมานั้น โดยรู้ว่าเป็นเนื้อโคที่คนร้ายลักมาขาย นาย ล. มีความผิดฐานรับของโจร

2.3 ความผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497

ความผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 เป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ ลักษณะการกระทำ ได้แก่

- (1) ออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค
- (2) ออกเช็คโดยในขณะที่ออกไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงใช้เงินได้
- (3) ออกเช็คให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็ค
- (4) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้
- (5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

2. ความผิดตามกฎหมายอื่นที่เป็นความผิดอันยอมความได้

2.1 ความผิดตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521

ความผิดตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 48 เป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ การละเมิดลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ ได้แก่

(1) ทำซ้ำ ดัดแปลง หรือนำออกโฆษณาโดยมิได้รับอนุญาตแก่งานอันมีลิขสิทธิ์หรือแก๊สไตทัศน์วัสดุ หรือภาพยนตร์อันมีลิขสิทธิ์

(2) จัดทำภาพยนตร์โทรทัศน์วัสดุ หรืองานแพร่เสียง แพร่ภาพ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน แพร่เสียง แพร่ภาพซ้ำ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือจัดให้ประชาชนฟังหรือชม งานแพร่ภาพ แพร่เสียง โดยเรียกเก็บเงินหรือผลประโยชน์อื่นในทางการค้าแก่งานแพร่ภาพแพร่เสียง

(3) ผู้ใดรู้ว่างานใดได้ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น คำ ขยาย ให้เช่า ให้เช่าซื้อ เสนอขาย เสนอให้เช่า หรือเสนอให้เช่าซื้อ นำออกโฆษณาแจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของนั้นด้วย นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อกรณีใดๆ นอกจากเพื่อใช้เป็นส่วนตัว

ความผิดอาญาที่ยอมความได้

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
1	ประมวลกฎหมายอาญา	276	<p>ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา</p> <p>ลักษณะการกระทำ ข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภริยาตน โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น</p>	<p>ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจยอมความกันได้</p> <p>(1) กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง (มาตรา 276 วรรค 2)</p> <p>(2) กระทำชำเราเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี โดยเด็กหญิงยินยอมหรือไม่ก็ตาม (มาตรา 277)</p> <p>(3) การกระทำเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย (มาตรา 277 ทวิ)</p> <p>(4) เกิดขึ้นต่อหน้าธารกำนัล (มาตรา 281)</p> <p>(5) เป็นการกระทำแก่ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการหรือผู้อยู่ในความปกครองในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล (มาตรา 281, 285)</p>

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		278	<p>ความผิดฐานกระทำอนาจาร</p> <p>ลักษณะการกระทำ กระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปี โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนหรือโดยทำให้บุคคลนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น</p>	<p>ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจยอมความกันได้</p> <p>(1) การกระทำอนาจารแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี (มาตรา 279)</p> <p>(2) ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย (มาตรา 280)</p> <p>(3) การกระทำเกิดขึ้นต่อหน้าธารกำนัล (มาตรา 281)</p> <p>(4) เป็นการกระทำแก่ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการหรือผู้อยู่ในความปกครองในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล (มาตรา 281, 285)</p>
		284	<p>ความผิดฐานพาหญิงไปเพื่อการอนาจาร</p> <p>ลักษณะการกระทำ พาหญิงไปเพื่อการอนาจารโดยใช้อุบายหลอกลวง ขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำ ผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจ ด้วยประการอื่นใด หรือผู้ซ่อนเร้นหญิงซึ่งเป็นผู้ถูกพาไป</p>	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		309 วรรค แรก	ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสีย เสรีภาพ ลักษณะการกระทำ ข่มขืนใจ ผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระ- ทำการใดหรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้เกิดความกลัวว่าจะ เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน ของผู้ถูกข่มขืนใจนั่นเองหรือ ของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลัง ประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจ ต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำ การนั้นหรือจำยอมต่อสิ่งนั้น	ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจ ยอมความกันได้ (1) กระทำโดยมีอาวุธ (2) โดยร่วมกระทำความผิด ด้วยกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป (3) ได้กระทำให้ให้ผู้ถูก ข่มขืนใจทำ ถอน ทำให้ เสียหาย หรือทำลายเอกสาร สิทธิอย่างใด (4) กระทำโดยอ้างอำนาจ อัยย์หรือชองโจร ไม่ว่า อัยย์หรือชองโจรนั้นจะมี อยู่หรือไม่ (มาตรา 309 วรรคสองและสาม)
		310 วรรค แรก	ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยว กักขังผู้อื่น ลักษณะการกระทำ หน่วง เหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่นหรือ กระทำด้วยประการใดๆ ให้ ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพใน ร่างกาย	ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจ ยอมความกันได้ ถ้าการกระทำความผิดเป็นเหตุ ให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตราย สาหัส หรือถึงแก่ความตาย (มาตรา 310 วรรคสอง)
		311 วรรค แรก	ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยว กักขังผู้อื่นโดยประมาท ลักษณะการกระทำ กระทำ ให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพใน ร่างกายโดยประมาท	ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจ ยอมความกันได้ ถ้าการกระทำความผิดเป็น เหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับ อันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความ ตาย (มาตรา 311 วรรคสอง)

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		322	<p>ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ในจดหมาย ลักษณะการกระทำ เปิดผนึก หรือเอาจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารใดๆ ซึ่งปิดผนึก ของผู้อื่นไปเพื่อล่วงรู้ข้อความ เพื่อนำข้อความในจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารนั้นๆ ไป เปิดเผย โดยที่การกระทำดัง กล่าวน่าจะเกิดความเสียหาย แก่ผู้หนึ่งผู้ใด</p>	
		323	<p>ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ของผู้อื่นที่รู้มาโดยหน้าที่ ลักษณะการกระทำ (1) ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความ ลับของผู้อื่น โดยเหตุที่เป็น เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุ ที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยา นาง ผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช ทนายความ หมอความ หรือ ผู้สอบบัญชี หรือโดยเหตุที่ เป็นผู้ช่วยในการประกอบ อาชีพนั้น แล้วเปิดเผยความลับ นั้น ในประการที่น่าจะเกิด ความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด</p>	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		324	<p>(2) ผู้รับการอบรมในอาชีพดังกล่าวเปิดเผยความลับของผู้อื่นอันตนล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษานั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด</p> <p>ความผิดฐานเปิดเผยความลับในทางอุตสาหกรรมหรือวิทยาศาสตร์</p> <p>ลักษณะการกระทำ ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นเกี่ยวกับอุตสาหกรรม การค้นพบ หรือการนิมิตในวิทยาศาสตร์ แล้วเปิดเผย หรือใช้ความลับนั้นเพื่อประโยชน์ของตนเองของผู้อื่น โดยเหตุที่ตนมีหน้าที่วิชาชีพ อันเป็นที่ไว้วางใจ</p>	
		326	<p>ความผิดฐานหมิ่นประมาท</p> <p>ลักษณะการกระทำ ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง</p>	กรณีดังกล่าวต่อไปนี้เป็น การแสดงความคิดเห็นหรือ ข้อความโดยสุจริต ไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท
		327	<p>ความผิดฐานหมิ่นประมาทคนตาย</p> <p>ลักษณะการกระทำ ใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และ</p>	(1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนเอง หรือป้องกัน ส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับตน ตามคลองธรรม หรือ

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		328	<p>การใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตาย เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง</p> <p>ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา</p> <p>ลักษณะการกระทำ หมิ่นประมาทโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง ใช้อื่น กระทำโดยการกระจายเสียง หรือโดยการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด</p>	<p>(2) ในฐานะเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่ หรือ</p> <p>(3) ตีชมด้วยความเป็นธรรมซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนยอมกระทำ หรือ</p> <p>(4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรม เรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม (มาตรา 329)</p> <p>(5) คู่ความหรือทนายความของคู่ความซึ่งแสดงความคิดเห็นหรือข้อความในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลเพื่อประโยชน์แก่คดีของตน (มาตรา 331)</p> <p>กรณีผู้กระทำไม่ต้องรับโทษถ้าในกรณีหมิ่นประมาท ถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง</p> <p>แต่ห้ามไม่ให้พิสูจน์ถ้าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน (มาตรา 330)</p> <p>ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจยอมความกันได้</p>
		341	<p>ความผิดฐานฉ้อโกง</p> <p>ลักษณะการกระทำ หลอกลวงผู้อื่นโดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความ</p>	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		342	<p>ข้อความจริงอันควรบอกให้แจ้งและจากการหลอกลวงดังว่านั้น ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิโดยทุจริต</p> <p>ความผิดฐานฉ้อโกงประกอบด้วยเหตุพิเศษ</p> <p>ลักษณะการกระทำ</p> <p>(1) แสดงตนเป็นคนอื่น หรือ</p> <p>(2) อาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง</p>	<p>ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน ความผิดฐานนี้เรียกฉ้อโกงประชาชน เช่น ออกประกาศชักชวนคนไปทำงานต่างประเทศโดยเรียกค่าบริการแล้วไม่สามารถส่งคนไปทำงานได้</p>
		344	<p>ความผิดฐานหลอกลวงคนใช้แรงงาน</p> <p>ลักษณะการกระทำ หลอกลวงบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปให้ประกอบการทำงานอย่างใด ๆ ให้แก่ตน หรือให้แก่บุคคลที่สาม โดยไม่ใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น หรือโดยการให้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น ต่ำกว่าที่ตกลงกันโดยทุจริต</p>	

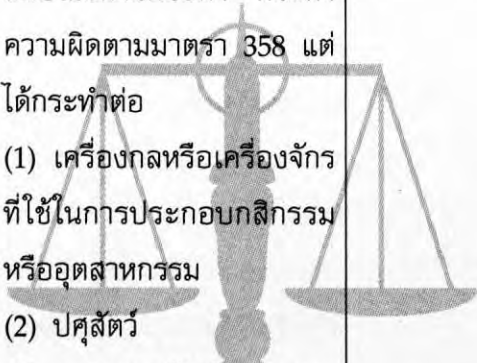
ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		345	<p>ความผิดฐานสั่งซื้ออาหารหรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่มีเงิน</p> <p>ลักษณะการกระทำ สั่งซื้อและบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่มหรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรมนั้น</p>	
		346	<p>ความผิดฐานชักจูงให้เด็กเบาปัญญาขายของโดยเสียเปรียบ</p> <p>ลักษณะการกระทำ ชักจูงผู้มีจิตอ่อนแอหรือเป็นเด็กเบาปัญญา และไม่สามารถเข้าใจตามสมควร ซึ่งสาระสำคัญแห่งการกระทำของตน จนผู้ถูกชักจูงจำหน่ายทรัพย์สินโดยเสียเปรียบ</p>	
		347	<p>ความผิดฐานฉ้อโกงในเรื่องประกันวินาศภัย</p> <p>ลักษณะการกระทำ แกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัยเพื่อให้ตนหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย</p>	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		349	ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหนี้ผู้รับจำนำ ลักษณะการกระทำ เอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมราคา หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินอันตนจำนำไว้กับผู้อื่นเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจำนำ	
		350	ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหนี้ธรรมดา ลักษณะการกระทำ ย้ายไปเสีย ซอนเร้น หรือโอนไปให้ผู้อื่น ซึ่งทรัพย์สินใดๆ หรือแกล้งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนใดจำนวนหนึ่งโดยไม่เป็นความจริง เพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนหรือของผู้อื่น ได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเมื่อเจ้าหนี้ได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้	
		352	ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สิน ลักษณะการกระทำ ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น หรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือบุคคลที่สามโดยทุจริต	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		353	<p>ถ้าทรัพย์สินนั้นตกมาอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำความผิดเพราะผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิดไปด้วยประการใดหรือ เป็นทรัพย์สินเสียหายซึ่งผู้กระทำความผิดเก็บได้ ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษเพียงกึ่งหนึ่ง</p> <p>ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินแทนเขา</p> <p>ลักษณะการกระทำ ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่น หรือทรัพย์สินซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กระทำผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใดๆ โดยทุจริต จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น</p>	
		354	<p>ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินตามคำสั่งศาล</p> <p>ลักษณะการกระทำ กระทำความผิดตามมาตรา 352 หรือมาตรา 353 โดยกระทำในฐานะที่เป็นผู้จัดการทรัพย์สิน</p>	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		355	<p>ของผู้อื่นตามคำสั่งของศาล หรือตามพินัยกรรม หรืออสุรกีจ อันยอมเป็นที่ไว้วางใจจากประชาชน</p> <p>ความผิดฐานยกยอกของมีค่าที่เก็บได้</p> <p>ลักษณะการกระทำ เก็บได้ซึ่งสังหาริมทรัพย์อันมีค่าอันชอบหรือฝังไว้โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ แล้วเบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น</p>	
		358	<p>ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์</p> <p>ลักษณะการกระทำ ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นหรือทรัพย์ซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย</p>	<p>ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจยอมความกันได้</p> <p>(1) การทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ (มาตรา 360)</p> <p>(2) การทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์ตามมาตรา 335 ทวิ วรรค 1 (พระพุทธรูปหรือวัตถุในทางศาสนาเป็นที่สักการบูชาของประชาชนหรือเก็บไว้เป็นสมบัติของชาติ) ที่ประดิษฐานอยู่ในสถานที่</p>

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		359	<p>ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินกรณีพิเศษ</p> <p>ลักษณะการกระทำ กระทำ ความผิดตามมาตรา 358 แต่ได้กระทำต่อ</p> <p>(1) เครื่องกลหรือเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบกิจการหรืออุตสาหกรรม</p> <p>(2) ปศุสัตว์</p> <p>(3) ยวดยานหรือสัตว์พาหนะที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะหรือในการประกอบกิจการหรืออุตสาหกรรม</p> <p>(4) พืชหรือพืชผลของกิจการ</p>	<p>ตามมาตรา 335 ทวิ วรรคสอง (ได้กระทำในวัด สำนักสงฆ์ สถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนา ในสาธารณสถานอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน สถานที่ราชการ หรือพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ) (มาตรา 360 ทวิ)</p>
		362	<p>ความผิดฐานบุกรุก</p> <p>ลักษณะการกระทำ เข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่</p>	<p>ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจยอมความกันได้</p> <p>ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 362 มาตรา 363 หรือมาตรา 364 ได้กระทำ</p>

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		363	<p>บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใดๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติ</p> <p>ความผิดฐานบุกรุกโดยย้ายเครื่องหมายอสังหาริมทรัพย์</p> <p>ลักษณะการกระทำ ยักย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม</p>	<p>(1) โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย</p> <p>(2) โดยมีอาวุธหรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือ</p> <p>(3) ในเวลากลางคืน (มาตรา 365)</p>
		364	<p>ความผิดฐานเข้าไปหรือซ่อนตัวอยู่ในอาคารของคนอื่น</p> <p>ลักษณะการกระทำ เข้าไปหรือซ่อนตัวอยู่โดยไม่มีเหตุอันสมควรในเคหสถานอาคารเก็บรักษาทรัพย์หรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่นหรือไม่ยอมออกจากสถานที่ เช่นว่านั้นเมื่อผู้มีสิทธิที่จะห้ามมิให้เข้าไปได้ไล่ให้ออก</p>	
		272	<p>ความผิดฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้</p> <p>ลักษณะการกระทำ</p> <p>(1) เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใดๆ ในการ</p>	<p>ลักษณะการกระทำที่ไม่อาจยอมความกันได้</p> <p>(1) นำเข้าไปในราชอาณาจักรจำหน่าย หรือเสนอจำหน่ายซึ่งสินค้าอันเป็นสินค้าที่มีชื่อ</p>

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
2	ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 (ความผิดอาญาประเภทที่ยอมความกันได้เพราะเป็นญาติ)	334	<p>ประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบห่อ วัตถุที่ใช้หุ้มห่อแจ้งความรายการแสดงราคา จดหมายเกี่ยวกับการค้าหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น</p> <p>(2) เลียนป้ายหรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกันจนประชาชนน่าจะหลงเชื่อว่าเป็นสถานที่การค้าของตนเป็นสถานที่การค้าของผู้อื่นที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง</p> <p>(3) โขขาวแพร่หลายซึ่งข้อความเท็จเพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้าสินค้าอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรมของผู้หนึ่งผู้ใดโดยมุ่งประโยชน์การค้าของตน</p> <p>ความผิดฐานลักทรัพย์ ลักษณะการกระทำ เอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต</p>	<p>รูปรอยประดิษฐ์ หรือข้อความใดๆ ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 272 (1) (มาตรา 273)</p> <p>(2) ปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนแล้วไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักร (มาตรา 273)</p> <p>(3) เลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่นซึ่งได้จดทะเบียนแล้วไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภายในหรือนอกราชอาณาจักรเพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของผู้นั้น (มาตรา 274)</p> <p>ความผิดอาญาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336 วรรคแรกและมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 ถ้าเป็นการกระทำที่บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการีหรือพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน</p>

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		335	<p>ความผิดฐานลักทรัพย์โดย</p> <p>(1) ในเวลากลางคืน</p> <p>(2) ในที่หรือบริเวณที่มีเหตุเพลิงไหม้ การระเบิด อุทกภัย หรือในที่หรือบริเวณที่มีอุบัติเหตุ เหตุทุกภัย แก๊รรถไฟ หรือยานพาหนะอื่นที่ประชาชนโดยสารหรือภัยพิบัติอื่นทำนองเดียวกัน หรืออาศัยโอกาสที่มีเหตุเช่นว่านั้นหรืออาศัยโอกาสที่ประชาชนกำลังตื่นกลัว ภัยอันตรายใดๆ</p> <p>(3) โดยทำอันตรายสิ่งกีดกันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์หรือโดยผ่านสิ่งเช่นว่านั้นเข้าไปด้วยประการใด ๆ</p> <p>(4) โดยเข้าทางช่องทางซึ่งได้ทำขึ้นโดยไม่ได้จำนงให้เป็นทางคนเข้าหรือเข้าทางช่องทางซึ่งผู้เป็นใจเปิดไว้ให้</p> <p>(5) โดยแปลงตัวหรือปลอมตัวเป็นผู้อื่น มอมหน้าหรือทำด้วยประการอื่นเพื่อไม่ให้เห็นหรือจำหน้าได้</p> <p>(6) โดยลงว่าเป็นเจ้าพนักงาน</p>	<p>แม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้ตั้งนั้นส่วนใหญ่จึงเป็นความผิดอันยอมความได้ อยู่แล้ว ผู้เขียนจึงนำมาบรรยายไว้เฉพาะความผิดอาญาแผ่นดินบางประเภทเท่านั้น</p>

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
			<p>(7) โดยมีอาวุธหรือโดยร่วม กระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ สองคนขึ้นไป</p> <p>(8) ในเคหสถาน สถานที่ ราชการ หรือสถานที่ที่จัดไว้ เพื่อให้บริการสาธารณะที่ตน ได้เข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือซ่อนตัวอยู่ในสถานที่นั้น ๆ</p> <p>(9) ในสถานที่บูชาสาธารณะ สถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน ที่ จอดรถ หรือเรือสาธารณะ- สาธารณะสถานสำหรับขนถ่าย สินค้า หรือในยาน สาธารณะ</p> <p>(10) ที่ใช้หรือมิไว้เพื่อสาธารณะ- ประโยชน์</p> <p>(11) ที่เป็นของผู้มีอาชีพ กสิกรรม บรรดาที่เป็นผลิตภัณฑ์ พืชพันธุ์ สัตว์ หรือเครื่องมือ อันมิไว้สำหรับประกอบกสิกรรม หรือได้มาจากการกสิกรรมนั้น</p> <p>ถ้าทรัพย์ที่กระทำเป็นโค กระบือ เครื่องกล หรือ เครื่องจักรที่ผู้มีอาชีพกสิกรรม มิไว้สำหรับประกอบกสิกรรม ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น</p>	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
		336	ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์	
		วรรคแรก	ลักษณะการกระทำ ลักทรัพย์ โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า	
		343	ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน	
			ลักษณะการกระทำ ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 (ความผิดฐานฉ้อโกง) ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริง หรือควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน	
		357	ความผิดฐานรับของโจร	
			ลักษณะการกระทำ ช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื่อ รับจำนำหรือรับไว้โดยประการใดซึ่งทรัพย์อันได้มาโดยการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอกหรือเจ้าพนักงาน ยักยอก	
3	พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497	3	ลักษณะการกระทำ (1) ออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค (2) ออกเช็คโดยในขณะที่ออกไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
4	ความผิดตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521	48	<p>(3) ออกเช็คให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็ค</p> <p>(4) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้</p> <p>(5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต</p> <p>ลักษณะการกระทำ</p> <p>(1) ทำซ้ำ ดัดแปลงหรือนำออกโฆษณาโดยมิได้รับอนุญาต แก่งานอันมีลิขสิทธิ์หรือแก้ไขทัศนวัสดุหรือภาพยนตร์อันมีลิขสิทธิ์</p> <p>(2) จัดทำภาพยนตร์ทัศนวัสดุหรืองานแพร่เสียงแพร่ภาพไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน แพร่เสียง แพร่ภาพซ้ำไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือจัดให้ประชาชนฟังหรือชมงานแพร่ภาพ แพร่เสียง โดยเรียกเก็บเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นในทางการค้า แก่งานแพร่ภาพ แพร่เสียง</p>	

ลำดับที่	ชื่อกฎหมาย	มาตรา	เนื้อหาหรือสาระสำคัญ	หมายเหตุ
			<p>(3) ผู้ใดรู้ว่างานใดได้ทำขึ้นโดยละเมิดสิทธิของผู้อื่น ค้า ขาย ให้เช่า ให้เช่าซื้อ เสนอขาย เสนอให้เช่าหรือ เสนอให้เช่าซื้อ นำออกโฆษณา แจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของนั้นด้วย นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อกรณีใดๆ นอกจากเพื่อใช้เป็นส่วนตัว</p>	

คำนิยามเกี่ยวกับที่ดิน

“**ที่ดิน**” หมายความว่า พื้นที่ดินทั่วไป และให้หมายความรวมถึงพื้นที่ที่เป็นภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย

“**สิทธิในที่ดิน**” หมายความว่า กรรมสิทธิ์และให้หมายความรวมถึงสิทธิครอบครองด้วย

“**ใบจอง**” หมายความว่า หนังสือแสดงการยินยอมให้เข้าครอบครองที่ดินชั่วคราว

“**หนังสือรับรองการทำประโยชน์**” หมายความว่า หนังสือคำรับรองจากพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าได้ทำประโยชน์แล้ว

“**โฉนดที่ดิน**” หมายความว่า หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน และให้หมายความรวมถึงโฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และตราจองที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว”

“**การรังวัดที่ดิน**” หมายความว่า การรังวัดปักเขตและทำเขต จด หรือคำนวณ การรังวัดเพื่อให้ทราบที่ตั้ง และเนื้อที่ของที่ดิน

การจัดที่ดินเพื่อประชาชน

ทางราชการจะจัดที่ดินที่ไม่มีเจ้าของ ไมใช่ที่สาธารณะ มิใช่ที่หวงห้าม มิใช่ที่ภูเขา นำมาแบ่งเป็นแปลงย่อยๆ ให้แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อใช้ทำกิน ซึ่งผู้ที่มีสิทธิที่จะเข้าจับจองที่ดินที่รัฐจัดให้ นั้น ต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย มีความประพฤติดี และไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีอยู่แล้วแต่ไม่พอแก่การเลี้ยงชีพ

* สำนักงานกฎหมายเดชอูตม แอนด์ อะโซซิเอทส์

การที่จะได้สิทธิในที่ดินที่ราชการจัดให้เพื่อประชาชน

เมื่อทางราชการได้กำหนดให้ที่ดินเขตใดเป็นเขตจัดที่ดินให้ประชาชนก็จะติดประกาศเป็นเวลา 30 วัน ณ ที่อำเภอ ที่ทำการตำบลหรือหมู่บ้าน และที่ที่ดินที่จะจัดให้จับจอง แห่งละ 1 ฉบับ และภายในเวลาที่กำหนด (30 วัน) ประชาชนผู้สนใจต้องยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่เพื่อขอจับจองที่ดินที่ทางราชการจัดให้ และหากไม่มีผู้ใดมาคัดค้านว่าที่ดินดังกล่าวเป็นของตนเองหรือเป็นที่ดินสาธารณะฯ ทางราชการก็จะคัดเลือกบุคคลที่ได้ยื่นคำขอจับจองไว้ให้เข้าอยู่อาศัย โดยถือเกณฑ์บุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นที่ดินที่จัดให้ตั้งอยู่เป็นลำดับแรก และบุคคลท้องถิ่นเป็นลำดับต่อไป หากที่ดินมีไม่พอ ก็จะใช้วิธีจับฉลากเอา จากนั้นทางพนักงานเจ้าหน้าที่จะออกไปจองให้ไว้เป็นหลักฐาน

หน้าที่ของผู้ที่ได้รับใบจอง

ผู้ถือใบจองต้องเริ่มทำประโยชน์ในที่ดินที่จับจองภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ได้รับใบจอง และภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ได้รับใบจอง ผู้ถือใบจองต้องทำประโยชน์ให้แล้วเสร็จจำนวน 3 ใน 4 ของที่ดินที่ได้จับจอง หากผู้ถือใบจองไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวได้ ก็จะต้องออกจากที่ดินที่ได้จับจองนั้น

หากท่านได้รับคำสั่งให้ออกจากที่ดินที่จับจอง ท่านจะต้องทำอย่างไร

เมื่อผู้ถือใบจองไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ ข้อกำหนด หรือเงื่อนไขของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจสั่งให้บุคคลนั้นออกจากที่ดินได้ ถ้าผู้ถือใบจองไม่พอใจคำสั่งของอธิบดีกรมที่ดิน ก็สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่งให้ออกจากที่ดิน และถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่ได้สั่งการภายใน 60 วัน นับแต่วันที่รับคำอุทธรณ์ ให้ถือว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งให้ผู้ถือใบจองมีสิทธิครอบครองที่ดินนั้นต่อไป แต่ผู้ถือใบจองต้องทำตามกฎเกณฑ์ และเงื่อนไขข้อกำหนดดั้งเดิม

การขอยกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก.)

หากท่านได้มีการครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินมาแล้ว แต่ที่ดินของท่านยังไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก.) และท่านต้องการที่จะมีเอกสารสิทธิ์ดังกล่าว ท่านจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ดังนี้.-

1. เป็นที่ดินที่ได้ครอบครองแล้วทำประโยชน์แล้ว
2. ต้องไม่เป็นที่ดินที่ราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ
ตลิ่ง
3. ต้องไม่เป็นที่เขา ที่ภูเขา หรือที่สงวนหวงห้าม หรือที่ดินที่ทางราชการเห็นว่าควรสงวนไว้เพื่อทรัพยากรธรรมชาติ

หลักฐานที่จะต้องนำไปแสดงในการขออนุญาตออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์

1. บัตรประจำตัวประชาชน พร้อมสำเนา
2. แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. 1)
3. ใบรับแจ้งความประสงค์จะได้สิทธิในที่ดิน
4. ใบจองหรือใบเหี้ยมย่ำ
5. ตราจองเป็นใบอนุญาต
6. หลักฐานการเสียภาษีที่ดินหรือหลักฐานอื่นๆ ในกรณีที่ไม่ได้แจ้งการครอบครองและไม่อยู่ในท้องที่ที่ประกาศเป็นเขตเดินสำรวจ เพื่อออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.)

ขั้นตอนการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์

เมื่อผู้ยื่นคำขอพร้อมหลักฐานข้างต้น ต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ที่ดินตั้งอยู่แล้ว นายอำเภอหรือปลัดอำเภอก็จะมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ออกไปทำการรังวัดพิสูจน์สอบสวนว่าผู้ยื่นคำขอได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นแล้ว และเจ้าของที่ดินข้างเคียงที่ดินของผู้ยื่นคำขอต้องไปประวัชชีแนวเขตและลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานด้วย จากนั้นนายอำเภอหรือปลัดอำเภอก็จะทำการประกาศคำขอ 30 วัน ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการตำบล และในบริเวณที่ดินขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ และสำนักงานเทศบาล แห่งละ 1 ฉบับ หากไม่มีผู้คัดค้าน ก็ให้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ต่อไป

กรณีมีผู้คัดค้านการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์

ถ้ามีผู้คัดค้าน นายอำเภอหรือปลัดอำเภอก็จะทำการสอบสวนเปรียบเทียบ ถ้าตกลงกันได้ก็เป็นไปตามนั้น หากตกลงกันไม่ได้ ก็จะมีคำสั่งว่าจะออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์

ให้แก่ฝ่ายใด และฝ่ายที่ไม่พอใจให้ไปดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันรับทราบคำสั่ง เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งประการใด ให้ดำเนินการไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ถ้าฝ่ายที่ไม่พอใจคำสั่งของนายอำเภอหรือปลัดอำเภอไม่ทำการฟ้องภายใน 60 วัน ก็ให้ดำเนินการไปตามคำสั่งของนายอำเภอหรือปลัดอำเภอนั้น

หมายเหตุ

หากปรากฏว่าหนังสือรับรองการทำประโยชน์ออกไปโดยความหลงผิด หรือฝ่าฝืนกฎหมาย หรือไม่ถูกต้องด้วยประการใดก็ตาม ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งเพิกถอน น.ส. 3 ได้

การขออนุญาตโฉนดที่ดิน

กรณีที่ท่านมีการครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินมาแล้ว แต่ที่ดินของท่านยังไม่มีเอกสารสิทธิเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก.) หรือท่านมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก.) แล้ว แต่ต้องการได้เอกสารสิทธิเป็นโฉนดที่ดินแทน ท่านจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ดังนี้.-

1. เป็นที่ดินที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์แล้ว
2. ต้องไม่เป็นที่ดินที่ราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ ตลิ่ง
3. ต้องไม่เป็นที่เขา ที่ภูเขา หรือที่สงวนหวงห้าม หรือที่ดินที่ทางราชการเห็นว่าควรสงวนไว้เพื่อทรัพยากรธรรมชาติ
4. ต้องเป็นที่ดินที่ได้มีระวางแผนที่เพื่อการออกโฉนดที่ดินแล้ว

หลักฐานที่จะต้องนำไปแสดงในการขออนุญาตโฉนดที่ดิน

1. บัตรประจำตัวประชาชน พร้อมสำเนา
2. แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. 1)
3. ใบรับแจ้งความประสงค์จะได้สิทธิในที่ดิน
4. ใบจองหรือใบเหยียบย่ำ
5. ตราจองเป็นใบอนุญาต
6. หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือใบสำคัญแสดงการนำที่ดินขึ้นทะเบียน (น.ส. 3)

7. หนังสือแสดงการทำประโยชน์ ในกรณีที่ได้รับการจัดที่ดินในนิคมสร้างตนเอง หรือสหกรณ์นิคม

8. หลักฐานการเสียภาษีที่ดินหรือหลักฐานอื่นๆ ในกรณีที่ไม่ได้แจ้งการครอบครอง และไม่อยู่ในท้องที่ที่ประกาศเป็นเขตเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินทั้งตำบล

ขั้นตอนการออกโฉนดที่ดิน

เมื่อผู้ขอยื่นคำขอพร้อมหลักฐานข้างต้น ต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินสาขา แล้วแต่กรณี เจ้าหน้าที่จะออกไปทำการรังวัดและทำการไต่สวนเจ้าของที่ดิน ผู้ปกครองท้องที่และเจ้าของที่ดินข้างเคียง ซึ่งเจ้าของที่ดินข้างเคียงต้องไประวางชี้แนวเขตและลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานด้วย จากนั้นเจ้าพนักงานที่ดินก็จะทำการประกาศคำขอ 30 วัน ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการตำบล และในบริเวณที่ที่ดินขอออกโฉนด และสำนักงานเขตเทศบาลแห่งละ 1 ฉบับ หากไม่มีผู้คัดค้าน ก็ให้ออกโฉนดที่ดินต่อไป

กรณีมีผู้คัดค้านการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์

ถ้ามีผู้คัดค้าน เจ้าพนักงานที่ดินก็จะทำการสอบสวนเปรียบเทียบ ถ้าตกลงกันได้ ก็เป็นไปตามนั้น หากตกลงกันไม่ได้ เจ้าพนักงานที่ดินก็จะเสนอเรื่องพร้อมความเห็นไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาสั่งการ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งแล้ว ถ้าฝ่ายใดไม่พอใจก็ให้ไปดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันรับทราบคำสั่ง เมื่อศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งประการใดให้ดำเนินการไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้น ถ้าฝ่ายที่ไม่พอใจไม่ทำการฟ้องภายใน 30 วัน ก็ให้ดำเนินการไปตามคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัด

การขอยกใบแทนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือโฉนดที่ดิน

อาจมีกรณีที่หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือโฉนดที่ดินที่เก็บไว้ชำรุดบางส่วนแต่พอตรวจสอบได้ หรือชำรุดจนไม่อาจตรวจสอบได้ หรือสูญหายทั้งฉบับ และเจ้าของหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือเจ้าของโฉนดที่ดินต้องการให้เจ้าพนักงานที่ดินออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือโฉนดที่ดินใหม่แทนฉบับที่ชำรุด หรือสูญหาย เจ้าของหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือโฉนดที่ดินต้องพิจารณา ดังนี้

กรณีเอกสารชำรุด แต่ยังพอตรวจสอบได้ ต้องมีหลักเกณฑ์ดังนี้

ถ้าเป็นโฉนดที่ดิน เอกสารที่ชำรุดต้องมีตำแหน่งที่ดิน เลขที่โฉนดที่ดิน ชื่อและตราประทับประจำตำแหน่งของผู้ว่าราชการจังหวัด และหรือชื่อและตราประทับประจำตำแหน่งของเจ้าพนักงานที่ดิน

ถ้าเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ เอกสารที่ชำรุดต้องมีตำแหน่งเลขที่ น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก. ชื่อและตราประทับประจำตำแหน่งของนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ทั้งสองกรณีต้องมีหลักฐานประกอบในการยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ดินดังนี้

- โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ที่ชำรุด
- บัตรประจำตัวผู้ขอ
- ทะเบียนบ้าน

กรณีเอกสารสูญหาย หรือชำรุดจนไม่อาจตรวจสอบได้ นอกจากต้องมีเอกสารดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะต้องมีการยื่นเอกสารดังต่อไปนี้เพิ่มเติมด้วย

- หลักฐานการรับแจ้งความของพนักงานสอบสวน เช่น สำเนารายงานประจำวัน ออกรายงาน รายงานประจำเกี่ยวกับคดี หรือแบบเรื่องราวขออนุญาตต่างๆ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้มีคำสั่งว่าได้รับแจ้งและลงประจำวันแล้ว

- ต้องนำพยานที่เชื่อถือได้และรู้เห็นการสูญหายของโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์นั้น อย่างน้อย 2 คน พร้อมทั้งบัตรประจำตัวประชาชนของพยานทั้ง 2 คน ไปให้เจ้าพนักงานที่ดินสอบสวน

- ถ้าเป็นกรณีศาลหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายขอให้ออกใบแทนให้นำสำเนาคำสั่งหรือคำพิพากษาอันถึงที่สุด หรือหนังสือร้องขอไปด้วย

หมายเหตุ

กรณีที่หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือโฉนดที่ดิน ไม่สูญหาย แต่เจ้าของเอกสารสิทธินั้นได้ดำเนินการแจ้งความหรือทำคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อให้ได้หนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือโฉนดที่ดินฉบับใบแทนมา กรณีนี้ถือเป็นการแจ้งความเท็จ มีความผิดทั้งเจ้าของเอกสารสิทธิที่แจ้งและบุคคลที่เป็นพยาน ซึ่งโทษของการแจ้งความเท็จต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นได้บัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาดังนี้

มาตรา 137 ผู้ใดแจ้งความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
ดังนั้น ผู้ใดที่มีเจตนาจะกระทำการดังกล่าว ต้องพิจารณาให้ดีว่าที่ตนจะกระทำนั้น
คุ้มต่อความผิดหรือไม่

การได้มาซึ่งสิทธิในที่ดินโดยกฎหมายอื่น

การได้สิทธิในที่ดินอาจได้มาทางอื่น เช่น ทางนิติกรรม โดยการรับมรดก การครอบครองปรปักษ์ การได้มาซึ่งสิ่งอกริมตลิ่ง ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

การได้กรรมสิทธิ์โดยทางนิติกรรม

การได้กรรมสิทธิ์โดยทางนิติกรรม ได้แก่ ได้กรรมสิทธิ์โดยการซื้อ ขาย ขายฝาก แลกเปลี่ยน ให้เช่าซื้อ การบังคับจำนอง ซึ่งสามารถพิจารณาดังนี้

การซื้อขาย คือ การที่ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้น และการซื้อขายที่ดินต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นจะเป็นโมฆะ

การจดทะเบียนนิติกรรมซื้อขายที่ดิน

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเตรียมเอกสารหลักฐานดังต่อไปนี้ เพื่อประกอบการสอบสวนของพนักงานเจ้าหน้าที่คือ

กรณีบุคคลธรรมดาเป็นผู้ขาย

1. โฉนดที่ดิน หรือ หนังสือรับรองการทำประโยชน์
2. บัตรประจำตัวประชาชน
3. หลักฐานการเปลี่ยนชื่อตัว หรือชื่อสกุล (ถ้ามี)
4. สำเนาทะเบียนสมรส (ถ้ามี)
5. หนังสือแสดงความยินยอมให้ทำนิติกรรมของคู่สมรส ในกรณีขาดจากการสมรส โดยการหย่าให้แสดงหลักฐานการหย่า
6. สัญญาจะซื้อจะขาย หรือสัญญามัดจำ (ถ้ามี)
7. ถ้าไม่ไปดำเนินการด้วยตนเอง ต้องทำหนังสือมอบอำนาจ และต้องนำบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มอบอำนาจ และผู้รับมอบอำนาจไปด้วย

กรณีนิติบุคคลเป็นผู้ขาย

1. โฉนดที่ดิน หรือ หนังสือรับรองการทำประโยชน์
2. หลักฐานที่แสดงว่าเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล (หนังสือรับรองบริษัท อายุไม่เกิน 1 เดือน) พร้อมตัวอย่างลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงนาม (ตัวอย่างลายมือชื่อนี้ต้องขอคัดรับรองจากกระทรวงพาณิชย์ หรือ พาณิชย์จังหวัด)
3. รายงานการประชุมของนิติบุคคล
4. หนังสือปริศนหัตสนธิ ตราสารจัดตั้ง หรือเอกสารการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น
5. กรณีกรรมการผู้มีอำนาจของนิติบุคคลไม่ได้ไปกระทำการเอง ต้องมีหนังสือมอบอำนาจไปด้วย พร้อมทั้งบัตรประจำตัวประชาชนของกรรมการผู้มอบ และบัตรประจำตัวประชาชนของผู้รับมอบอำนาจ

กรณีบุคคลธรรมดาเป็นผู้ซื้อ นอกจากเอกสารที่ต้องเตรียมเหมือนกับผู้ชายแล้วยังต้องพิจารณาดังต่อไปนี้อีกด้วย

1. ถ้าผู้ซื้อเป็นบุคคลสัญชาติไทย แต่มีบิดา มารดา หรือบิดา หรือมารดา เป็นคนต่างด้าว ผู้ซื้อต้องเตรียมหนังสือประจำตัวคนต่างด้าวของบิดา หรือมารดา ที่เป็นต่างด้าวนั้นไปแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย และหากบิดา หรือมารดา เสียชีวิตแล้ว ต้องนำหลักฐานการตาย (มรณบัตร) ไปแสดงด้วย นอกจากนั้นผู้ซื้อต้องเตรียมสูติบัตร ทะเบียนทหาร ประกอบเพิ่มเติม

แต่กรณีผู้ซื้อยังไม่บรรลุนิติภาวะ ให้นำหลักฐานทางการศึกษา หลักฐานการประกอบอาชีพของบิดา มารดา กับทั้งต้องมีพยานบุคคลอย่างน้อย 2 คน ขึ้นไป มาประกอบ

2. ถ้าผู้ซื้อเป็นบุคคลสัญชาติไทย แต่ได้หย่ากับคู่สมรสซึ่งเป็นคนต่างด้าวแล้ว ต้องเตรียมใบทะเบียนหย่า หรือหลักฐานที่แสดงว่าขาดจากการสมรสแล้ว และหลักฐานการประกอบอาชีพของผู้ซื้อ

3. ผู้ซื้อเป็นบุคคลสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องนำ

- หนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติเป็นไทย หรือใบแทน
- ทะเบียนบ้าน
- หนังสืออนุญาตให้เปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล
- ทะเบียนสมรส
- บัตรประจำตัวประชาชน

กรณีนิติบุคคลเป็นผู้ซื้อ นอกจากเอกสารเหมือนนิติบุคคลเป็นผู้ขายแล้ว ต้องเตรียมสำเนาบัญชี รายชื่อผู้ถือหุ้น ซึ่งรับรองโดยกระทรวงพาณิชย์ หรือพาณิชย์จังหวัด มีอายุการรับรองไม่เกิน 1 เดือน ประกอบเพิ่มไปด้วย

ค่าธรรมเนียมในการขายที่ดิน

การจดทะเบียนขายที่ดินนั้น ต้องเสียค่าธรรมเนียม ร้อยละ 2 จากราคาประเมิน และเสียค่าอากรปิดสัญญาซื้อขายอีก ร้อยละ 0.5 จากราคาซื้อขาย (หากราคาซื้อขายสูงกว่าราคาประเมิน)

ภาษี ในการซื้อขายที่ดินนั้นการคำนวณภาษีจะต้องคำนวณจากอายุการถือครองเป็นเกณฑ์ เพื่อนำเอาอายุการถือครองมาหักค่าลดหย่อน และนำเงินที่เหลือไปคำนวณภาษีตามอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่หากนิติบุคคลเป็นผู้ขายที่ดินก็จะคำนวณภาษีเหมาร้อยละ 1 ของราคาประเมิน

การขายฝาก คือ การซื้อขายชนิดหนึ่ง แต่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกไปยังผู้ซื้อ โดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์สินคืนได้ การไถ่ที่ดินคืน เมื่อผู้รับซื้อฝากได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือว่า ได้มีการไถ่ถอนแล้ว ให้ผู้ขายฝากหรือผู้มีสิทธิไถ่ถอน นำโฉนดที่ดิน หรือ น.ส. 3 ไปขอจดทะเบียนไถ่ถอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าถูกต้องแล้ว ก็จะจดทะเบียนไถ่ถอนให้ต่อไป

ที่ดินที่ขายฝากนั้น ถ้าไถ่ถอนภายในเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาก็ดี หรือภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ดี ถือว่ากรรมสิทธิ์ไม่เคยตกไปเป็นของผู้รับซื้อฝากเลย อนึ่งกฎหมายกำหนดว่า ห้ามใช้สิทธิไถ่ถอนเกิน 10 ปี นับแต่เวลาซื้อขาย ถ้าสัญญากำหนดไว้เกิน 10 ปี ให้ลดลงมาเหลือ 10 ปี ถ้าสัญญากำหนดไว้ต่ำกว่า 10 ปี จะขยายหรือเพิ่มเวลาในภายหลังอีกไม่ได้

ผู้ที่สามารถไถ่ถอนที่ดินที่ขายฝากได้

1. ผู้ขายฝาก หรือทายาทของผู้ขายฝาก
2. ผู้รับโอนทรัพย์สิน หรือสิทธินั้น
3. ผู้ซึ่งคู่สัญญายอมไว้ให้เป็นผู้ไถ่ถอนได้

ไถ่ถอนจากผู้ใด

1. ผู้รับซื้อฝากหรือทายาทของผู้รับซื้อฝาก
2. ผู้รับโอนที่ดิน

การส่งคืนที่ดินจะต้องส่งคืนในสภาพที่เป็นอยู่ในเวลาไถ่ถอน ถ้าปรากฏว่าที่ดินถูกทำลายหรือทำให้เสื่อมสิทธิเสียไป ผู้รับซื้อฝากต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

การจดทะเบียนนิติกรรมขายฝากที่ดิน

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเตรียมเอกสารหลักฐานเหมือนกับการซื้อขายที่ดินธรรมดา

ค่าธรรมเนียมในการขายฝากที่ดิน

ค่าธรรมเนียมและค่าภาษี ในการรับซื้อฝากที่ดิน คิดเหมือนกับกรณีการขายที่ดินแต่การไถ่ถอนการขายฝากนั้นต้องพิจารณาดังนี้

หากไถ่ถอนภายในกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญาขายฝาก เสียค่าธรรมเนียมเป็นนิติกรรม ไม่มีทุนทรัพย์ เป็นเงิน 45 บาท และไม่มีภาษีที่จะต้องเสีย

แต่หากไถ่ถอนที่ดินเลยระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญาขายฝาก จะต้องเสียค่าธรรมเนียมเหมือนการซื้อขายที่ดินทั่วไป

การแลกเปลี่ยนที่ดิน คือ การที่คู่กรณีต่างโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่กันและกัน ซึ่งการแลกเปลี่ยนต้องมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
2. ต้องมีการส่งมอบที่ดินให้แก่กัน
3. ต้องมีการเพิ่มเงินให้กัน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการซื้อขายที่ดินดังกล่าวมาแล้ว

การจดทะเบียนนิติกรรมการแลกเปลี่ยนที่ดิน

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเตรียมเอกสารหลักฐานเหมือนกับการซื้อขายที่ดินธรรมดา โดยที่แต่ละฝ่ายจะต้องนำโฉนดของตนเองไปด้วย

ค่าธรรมเนียมในการแลกเปลี่ยนที่ดิน

ค่าธรรมเนียมและค่าภาษีในการแลกเปลี่ยนที่ดิน หากไม่มีการชำระเงินเพิ่มก็จะเสีย

ค่าธรรมเนียมเป็นนิติกรรมไม่มีทุนทรัพย์ แต่หากมีการชำระเงินเพิ่มในส่วน of เงินที่ชำระเพิ่ม จะคิดค่าธรรมเนียมและภาษีเหมือนการซื้อขายที่ดิน

การให้ที่ดิน คือ การที่ผู้ให้ยกที่ดินให้ผู้หนึ่งผู้ใดโดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น กฎหมายเรียกว่า ให้โดยเสนหา และผู้รับต้องยอมรับที่ดินนั้นด้วย การทำสัญญาให้ที่ดินนั้นต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย ถ้าไม่ทำ ตกเป็นโมฆะ

การจดทะเบียนนิติกรรมการให้ที่ดิน

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเตรียมเอกสารหลักฐานเหมือนกับการซื้อขายที่ดินธรรมดา

ค่าธรรมเนียมในการให้ที่ดิน

การให้ที่ดินนั้น จะต้องแยกการพิจารณาการเสียค่าธรรมเนียมและภาษีออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กรณีที่บิดามารดายกที่ดินให้บุตร (ยกเว้นการให้บุตรบุญธรรม) หรือเป็นการให้ระหว่างคู่สมรสด้วยกัน จะเสียเฉพาะค่าธรรมเนียมร้อยละ 0.5 ของราคาประเมิน เท่านั้น ไม่มีภาษีที่จะต้องเสีย

2. กรณีนอกเหนือจากข้อ 1. ให้คิดค่าธรรมเนียมและภาษี เหมือนกรณีการซื้อขายที่ดินทั่วไป เพียงแต่คู่สัญญาไม่ต้องเสียค่าอากรร้อยละ 0.5 ของราคาประเมิน แต่อย่างไร

การเช่าซื้อที่ดิน คือ การเช่าตนเองแต่เจ้าของที่ดินให้ค้ำประกันว่าจะขายที่ดินนั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ หรือจะให้ที่ดินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้เช่าซื้อ ในเมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้คร่าว การเช่าซื้อที่ดินเพียงแต่ทำสัญญากันเป็นหนังสือก็ใช้บังคับกันได้ และยังไม่ต้องนำไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ต่อเมื่อผู้เช่าซื้อทำตามเงื่อนไขที่ตกลงกันได้ครบถ้วนแล้วจึงไปทำสัญญาและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งเอกสารและการเสียค่าธรรมเนียมและภาษีเหมือนกรณีทำสัญญาซื้อขายทั่วไป

การจำนองที่ดิน คือ การเอาที่ดินตกลงไว้เป็นประกันการชำระหนี้โดยที่ไม่ต้องส่งมอบที่ดินซึ่งจำนองให้แก่ผู้รับจำนอง โดยการจำนองต้องทำเป็นหนังสือและต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้มีสิทธิจำนองได้คือเจ้าของที่ดินเท่านั้น แต่จะจำนองเป็นประกันหนี้ของ

ตนเองหรือเป็นประกันหนึ่งของบุคคลอื่นก็ได้ การจำนองนั้นจะจำนองรวมทั้งสิ่งปลูกสร้างด้วยหรือไม่ก็ได้โดยต้องระบุลงในหนังสือสัญญาจำนอง เมื่อผู้จำนองได้ชำระหนี้ให้แก่ผู้รับจำนองหมดแล้ว เจ้าของที่ดินสามารถนำโฉนดที่ดินมาจดทะเบียนไถ่ถอนจำนองกับเจ้าพนักงานที่ดินได้ แต่หากผู้จำนองหรือลูกหนี้ผิดนัด ผู้จำนองมีสิทธิสองประการ คือ

1. บังคับจำนอง โดยผู้รับจำนองต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้ลูกหนี้หรือผู้รับโอนทราบ เพื่อให้ชำระหนี้ในเวลาอันสมควร โดยกำหนดไว้ในหนังสือที่แจ้งไปนั้น ถ้าลูกหนี้ยังไม่ชำระ ผู้รับจำนองสามารถฟ้องศาลขอให้ยึดที่ดินขายทอดตลาดได้

2. ที่ดินที่จำนองไว้นั้นอาจหลุดเป็นสิทธิแก่ผู้รับจำนองได้ ภายใต้เงื่อนไขต่อไปนี้

1. ลูกหนี้ขาดส่งดอกเบี้ยมาแล้วเป็นเวลาถึง 5 ปี
2. ผู้จำนองไม่ได้แสดงให้ศาลพอใจว่า ราคาที่ดินนั้นมากกว่าราคาจำนวนเงินที่เป็นหนี้
3. ไม่มีการจำนองรายอื่น หรือบุริมสิทธิอื่นๆ อันได้จดทะเบียนไว้เหนือที่ดินแปลงเดียวกัน

การจดทะเบียนนิติกรรมจำนองที่ดิน

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต้องเตรียมเอกสารหลักฐานดังนี้

กรณีบุคคลธรรมดาเป็นผู้รับจำนอง

1. บัตรประจำตัวประชาชน
2. หลักฐานการเปลี่ยนชื่อตัว หรือชื่อสกุล (ถ้ามี)
3. สำเนาทะเบียนสมรส (ถ้ามี)
4. หนังสือแสดงความยินยอมให้ทำนิติกรรมของคู่สมรส ในกรณีขาดจากการสมรส โดยการหย่า ให้แสดงหลักฐานการหย่า
5. สัญญาแนบท้ายสัญญาจำนอง (ถ้ามี)
6. ถ้าไม่ไปดำเนินการด้วยตนเอง ต้องทำหนังสือมอบอำนาจ และต้องนำบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มอบอำนาจ และผู้รับมอบอำนาจไปด้วย

กรณีนิติบุคคลเป็นผู้รับจำนอง

1. หลักฐานที่แสดงว่าเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล (หนังสือรับรองบริษัท

อายุไม่เกิน 1 เดือน) พร้อมตัวอย่างลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงนาม (ตัวอย่างลายมือชื่อนี้ ต้องขอคัดรับรองจากกระทรวงพาณิชย์ หรือพาณิชย์จังหวัด)

2. รายงานการประชุมของนิติบุคคล เพื่อรับจ้างนองที่ดิน
3. หนังสือบริคณห์สนธิ ตราสารจัดตั้ง หรือเอกสารการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น
4. กรณีกรรมการผู้มีอำนาจของนิติบุคคลไม่ได้ไปกระทำการเอง ต้องมีหนังสือมอบอำนาจไปด้วยพร้อมทั้งบัตรประจำตัวประชาชนของกรรมการผู้มอบ และบัตรประจำตัวประชาชนของผู้รับมอบอำนาจ

กรณีบุคคลธรรมดาเป็นผู้จ้างนอง นอกจากเอกสารที่ต้องเตรียมเพื่อจดทะเบียนจ้างนอง เหมือนกับผู้รับจ้างนองแล้ว ผู้จ้างนองต้องนำโฉนดตัวจริงไปด้วย

กรณีนิติบุคคลเป็นผู้จ้างนอง นอกจากเอกสารที่ต้องเตรียมเพื่อจดทะเบียนจ้างนอง เหมือนกับผู้รับจ้างนองแล้ว ผู้จ้างนองต้องนำโฉนดตัวจริงไปด้วย

ค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนจ้างนองที่ดิน

ถ้าเป็นการจดทะเบียนจ้างนองให้เก็บค่าธรรมเนียมร้อยละ 1 ของราคาจ้างนอง แต่อย่างสูงไม่เกิน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) แต่ถ้าเป็นการจ้างนองเพื่อการเกษตร ของสถาบันที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด (คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย) จะเสียค่าธรรมเนียมร้อยละ 0.5 แต่อย่างสูงไม่เกิน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) และเสียค่าอากรปิดสัญญาอีก ร้อยละ 0.5 จากราคาจ้างนอง (เว้นแต่คู่สัญญาได้ปิดอากรในสัญญาแล้ว)

ภาษี ในการจ้างนองที่ดินนั้น ไม่มีการหักภาษี ณ ที่จ่าย ที่สำนักงานที่ดิน

การรับมรดก

ผู้ที่รับมรดก เรียกว่า ทายาท มีอยู่ 2 ประเภท คือ ผู้รับพินัยกรรมกับทายาท โดยธรรม ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

ผู้รับพินัยกรรม คือ บุคคลที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมระบุไว้ว่า จะยกทรัพย์สินใดให้ผู้รับพินัยกรรม จะเป็นญาติหรือบุคคลอื่นก็ได้ ซึ่งมีผลให้ผู้เจ้ามรดกมิได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมไม่มีสิทธิรับมรดกเท่ากับถูกตัดโดยปริยาย พินัยกรรมนั้นต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งมี 5 แบบ คือ

1. พินัยกรรมธรรมดา ผู้ทำพินัยกรรมทำเป็นหนังสือ (เขียนหรือพิมพ์ก็ได้) ลงสถานที่เขียน วัน เดือน ปี ในขณะที่ทำขึ้น และผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน พร้อมกัน และพยานทั้งสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมในขณะนั้น

การขูดลบ ตก เต็ม หรือการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างอื่น ทำให้พินัยกรรมนั้นไม่สมบูรณ์ เว้นแต่พินัยกรรมได้ทำด้วยลายมือตนเอง และลงลายมือชื่อตนเองกำกับไว้

2. พินัยกรรมที่ผู้ทำพินัยกรรมเขียนด้วยลายมือตนเองทั้งฉบับ ลงสถานที่ วัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ แบบนี้ไม่จำเป็นต้องมีพยานรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมก็ได้

3. พินัยกรรมเอกสารฝ่ายเมือง ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมของตนแก่นายอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน นายอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบนั้นลงไว้แล้วอ่านข้อความนั้นให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง หากข้อความที่นายอำเภอจดนั้นเป็นการถูกต้องตรงกับที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อเป็นสำคัญ แล้วนายอำเภอจะลงลายมือชื่อไว้ท้ายข้อความที่จดแจ้งนั้น พร้อมทั้งลงวัน เดือน ปี ที่ทำบันทึก พร้อมทั้งบันทึกด้วยว่าพินัยกรรมนั้นทำขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ การขูดลบ ตก เต็ม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ทำให้พินัยกรรมนั้นไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม พยาน และนายอำเภอ จะได้ลงลายมือกำกับไว้

พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองจะทำ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือจะร้องขอให้นายอำเภอออกไปทำนอกสถานที่ก็ได้

4. พินัยกรรมลับ ผู้ทำพินัยกรรมเขียนข้อกำหนดของพินัยกรรมโดยไม่ประสงค์จะให้ใครล่วงรู้ถึงข้อความในพินัยกรรมนั้นก็ทำได้ โดยลงลายมือชื่อในพินัยกรรมผนึกของแล้วลงลายมือชื่อตามรอยผนึก นำพินัยกรรมที่ผนึกแล้วไปแสดงต่อหน้านายอำเภอและพยานอย่างน้อย 2 คน ให้ถ้อยคำต่อนายอำเภอและต่อหน้าพยานทั้งสองว่า เป็นพินัยกรรมของตนเองให้นายอำเภอและพยานทั้ง 2 คนทราบ

เมื่อนายอำเภอจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวัน เดือน ปี ที่ผู้ทำพินัยกรรมมาแสดงไว้บนซองนั้นแล้ว ให้ประทับตราตำแหน่งไว้

5. พินัยกรรมที่ทำด้วยวาจา เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งบุคคลไม่สามารถทำพินัยกรรมทั้ง 4 แบบที่กล่าวแล้วได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือ

สงคราม บุคคลนั้นอาจแสดงเจตนากำหนดข้อพิพาทต่อหน้าพยานอย่างน้อย 2 คน ซึ่งอยู่พร้อมหน้ากัน ณ ที่นั้น

พยานสองคนนั้นต้องไปแสดงตนต่อนายอำเภอโดยมีชักช้า และแจ้งข้อความที่ผู้ทำพิพาทกรรมได้ส่งไว้ด้วยวาจา นั้น ทั้งต้องแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ที่ทำพิพาทกรรมและพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ด้วย ให้นายอำเภอจดข้อความที่พยานแจ้งนั้นไว้ และให้พยานสองคนนั้นลงลายมือชื่อไว้ด้วย

ทายาทโดยธรรม คือ บุคคลที่เป็นญาติและมีสิทธิรับมรดก เมื่อเจ้ามรดกมิได้ทำพิพาทกรรมไว้ ทายาทโดยธรรมตามกฎหมาย ได้แก่

1. ผู้สืบสันดาน ได้แก่ บุตร หลาน เหลน
2. บิดามารดา
3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
4. พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน
5. ปู่ ย่า ตา ยาย
6. ลุง ป้า น้า อา

นอกจากนั้น คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นทายาทโดยธรรม มีสิทธิรับมรดกเสมอ ถือเป็นทายาทลำดับต้น แต่ถ้าหากผู้ตายไม่มีทายาท ไม่มีผู้ได้รับมรดก มรดกจะตกทอดแก่แผ่นดิน

อายุความ

ผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพิพาทกรรม ต้องฟ้องคดีใน 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อรู้ว่าเจ้ามรดกตาย หรือ 1 ปี นับแต่รู้หรือควรรู้ว่าตนมีสิทธิตามพิพาทกรรม

แต่การฟ้องขอเพิกถอนข้อกำหนดในพิพาทกรรมนั้นมีอายุความสั้นมากเพียง 3 เดือน เท่านั้น โจทก์ต้องฟ้องภายใน 3 เดือน นับแต่ผู้ทำพิพาทกรรมตาย หรือถ้าโจทก์ไม่รู้ว่ามิใช่ข้อกำหนดพิพาทกรรมอันกระทบกระเทือนส่วนได้เสียของตน อายุความ 3 เดือน เริ่มนับแต่ขณะที่โจทก์รู้หรือควรรู้ว่ามิใช่ข้อกำหนดในพิพาทกรรมนั้น อย่างไรก็ตามก็ตีกฎหมายห้ามฟ้องคดีเมื่อพ้น 10 ปี นับแต่ผู้ทำพิพาทกรรมตาย

การจดทะเบียนนิติกรรมประเภทมรดก

การจดทะเบียนประเภทมรดกนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่รับคำขอแล้ว จะทำการประกาศเป็นเวลา 30 วัน หากไม่มีผู้ใดคัดค้าน ก็จะดำเนินการจดทะเบียนมรดกต่อไป ส่วนเอกสารที่ต้องนำมาประกอบการสอบสวนของเจ้าพนักงานที่ดินคือ

กรณีทายาทโดยธรรม หรือโดยพินัยกรรม

1. โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์
2. บัตรประจำตัวประชาชน
3. ทะเบียนบ้าน
4. หลักฐานการตายของเจ้ามรดก เช่น มรณบัตร
5. พินัยกรรม (ถ้ามี)
6. ถ้าผู้ขอ ขอรับมรดกในฐานะเป็นคู่สมรสต้องมีหลักฐานการสมรสที่ขอบด้วย

กฎหมาย

7. ถ้าผู้ขอเป็นบิดาเจ้ามรดก ต้องมีทะเบียนสมรสกับมารดาเจ้ามรดกหรือหลักฐานการรับรองบุตร
8. กรณีบุตรบุญธรรมเป็นผู้ขอรับมรดก ต้องแสดงหลักฐานการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม
9. ถ้ามีกรณีพิพาทเกี่ยวกับมรดก ต้องนำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือคำพิพากษาอันถึงที่สุดไปแสดง
10. ถ้ามีผู้มีสิทธิรับมรดกร่วมกันหลายคน บางคนได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ต้องมีหลักฐานการตายของทายาทนั้นๆ

กรณีผู้จัดการมรดก

1. คำสั่งศาลหรือคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด หรือพินัยกรรมซึ่งตั้งให้ผู้ขอเป็นผู้จัดการมรดก
2. หลักฐานการตายของผู้จัดการมรดก
3. บัตรประจำตัวของผู้จัดการมรดก
4. โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์

การเช่าที่ดิน

การเช่าที่ดินนั้นมีหลักเกณฑ์ว่า ถ้าเช่าไม่เกิน 3 ปี ไม่จำเป็นจะต้องจดทะเบียนต่อ

เจ้าพนักงานที่ดิน แต่หากเช่าเกิน 3 ปี ก็จะต้องทำการจดทะเบียนการเช่ากับเจ้าพนักงาน แต่ในการจดทะเบียนการเช่านั้น ในแต่ละครั้งต้องจดทะเบียนการเช่าครั้งละ 30 ปี หากมีความประสงค์จะเช่าต่อเมื่อหมดอายุสัญญาเช่า 30 ปีแรกแล้ว จึงจะจดทะเบียนเพิ่มอีก 30 ปี

การจดทะเบียนการเช่า

กรณีบุคคลธรรมดาเป็นผู้ให้เช่า

1. โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์
2. บัตรประจำตัวประชาชน
3. หลักฐานการเปลี่ยนชื่อตัว หรือชื่อสกุล (ถ้ามี)
4. สำเนาทะเบียนสมรส (ถ้ามี)
5. หนังสือแสดงความยินยอมให้ทำนิติกรรมของคู่สมรส ในกรณีขาดจากการสมรส โดยการหย่า ให้แสดงหลักฐานการหย่า
6. สัญญาแนบท้ายสัญญาเช่า (ถ้ามี)
7. ถ้าไม่ไปดำเนินการด้วยตนเอง ต้องทำหนังสือมอบอำนาจ และต้องนำบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มอบอำนาจ และผู้รับมอบอำนาจไปด้วย

กรณีนิติบุคคลเป็นผู้ให้เช่า

1. โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์
2. หลักฐานที่แสดงว่าเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล (หนังสือรับรองบริษัท อายุไม่เกิน 1 เดือน) พร้อมตัวอย่างลายมือชื่อของผู้มีอำนาจลงนาม (ตัวอย่างลายมือชื่อนี้ต้องขอคัดรับรองจากกระทรวงพาณิชย์ หรือพาณิชย์จังหวัด)
3. รายงานการประชุมของนิติบุคคล
4. หนังสือบริคณห์สนธิ ตราสารจัดตั้ง หรือเอกสารการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น
5. กรณีกรรมการผู้มีอำนาจของนิติบุคคลไม่ได้ไปกระทำการเอง ต้องมีหนังสือมอบอำนาจไปด้วย พร้อมทั้งบัตรประจำตัวประชาชนของกรรมการผู้มอบ และบัตรประจำตัวประชาชนของผู้รับมอบอำนาจ

กรณีบุคคลธรรมดาเป็นผู้เช่า เอกสารที่ต้องเตรียมนั้นเหมือนกับผู้ให้เช่า เว้นแต่โฉนดเท่านั้นที่ไม่ต้องเตรียมไป

กรณีนิติบุคคลเป็นผู้เช่า เอกสารที่ต้องเตรียมนั้นเหมือนกับผู้ให้เช่า เว้นแต่โฉนดเท่านั้นที่ไม่ต้องเตรียมไป

ค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนเช่าที่ดิน

การเช่าที่ดินจะต้องเสียค่าธรรมเนียมร้อยละ 1 โดยคำนวณจากค่าเช่าตลอดอายุสัญญาและรวมถึงเงินกินเปล่าด้วย (ถ้ามี)

การได้มาซึ่งสิ่งอกริมตลิ่ง

ที่ดินแปลงใดเกิดสิ่งอกริมตลิ่ง สิ่งอกริมตลิ่งนั้นย่อมเป็นทรัพย์สินของเจ้าของที่ดินแปลงนั้น โดยหลักของสิ่งอกริมตลิ่งจะต้องเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน ในกรณีที่ภายหลังเจ้าของได้อุทิศที่ดินส่วนที่ติดกับสิ่งอกเป็นทางสาธารณะก็ไม่ถือว่าเป็นส่วนที่ออกขาดจากการเป็นผืนเดียวกัน

การจะได้สิ่งอกริมตลิ่งนั้น เจ้าของที่ดินจะต้องยื่นเรื่องขอสอบเขตกับสำนักงานที่ดิน เพื่อทำการรังวัดและสอบเขตเนื้อที่ของที่ดินใหม่ตามความเป็นจริง

การได้มาโดยการครอบครองปรปักษ์

เป็นการครอบครองที่ดินซึ่งมีโฉนดที่ดินของบุคคลอื่นด้วยความสงบเปิดเผยและด้วยเจตนาเป็นเจ้าของติดต่อกันเป็นเวลา 10 ปี ผู้ครอบครองปรปักษ์ต้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งแสดงการได้ที่ดินมาโดยการครอบครองปรปักษ์ และต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงจะใช้ยันกับบุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยสุจริต เสียค่าตอบแทน และได้จดทะเบียนสิทธิไว้แล้วได้

กรณีไม่ต้องหักและเสียภาษี

1. การโอนโดยไม่มีค่าตอบแทนให้แก่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
2. การแลกเปลี่ยนกับส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ เฉพาะที่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจนั้นมิได้จ่ายค่าตอบแทนเป็นอย่างอื่น
3. การโอนมรดก
4. บิดามารดาให้บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย (ไม่รวมถึงบุตรบุญธรรม)

5. การขายอสังหาริมทรัพย์ซึ่งรับมรดก หรือรับให้มาโดยเสนหาในที่นอกเขต กรุงเทพมหานคร เทศบาล สุขาภิบาล เมืองพัทยา ส่วนที่ไม่เกิน 200,000 บาท

การอายัดที่ดิน

การอายัด หมายถึงการหยุดนิ่งไม่ทำอะไรต่อไป หรือให้ระงับการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนที่ดินไว้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง การอายัดนั้นจะต้องมีการกระทำก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล ถ้าฟ้องศาลแล้ว จะอายัดไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะสั่งอายัดมาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การขออายัดจะกระทำได้แต่เฉพาะที่ดินเท่านั้น โดยผู้ขอต้องส่งหลักฐานเอกสารที่จะบังคับให้เปลี่ยนแปลงทางทะเบียน ไม่รวมถึงการขออายัดบ้านเรือน โรง และสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ

ขั้นตอนการขออายัด

การอายัดที่ดินนั้น ผู้ขอต้องดำเนินการร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ปกครอง (ตำรวจ) ก่อน เพื่อให้ได้บันทึกประจำวัน แล้วจึงนำบันทึกของเจ้าหน้าที่นั้น ไปแสดงกับเจ้าพนักงานที่ดินพร้อมกับสำเนาสัญญาที่จะฟ้องร้องบังคับ (ถ้ามี) และบัตรประจำตัวประชาชนผู้ขอ เจ้าพนักงานที่ดินจะอายัดที่ดินให้ระงับหนึ่งก่อนเป็นเวลา 60 วัน จากนั้นให้ผู้ขอไปดำเนินการทางศาลเพื่อให้ศาลออกคำสั่งให้การอายัดมีผลต่อไป จนกว่าศาลจะสั่งให้ถอนการอายัด หรือมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด หากผู้ขอไม่ทำการร้องต่อศาล ให้ถือว่าการอายัดสิ้นสุด จะทำการอายัดซ้ำอีกไม่ได้

ปัญหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับที่ดิน

1. การถมที่ในชายทะเล ที่ที่เพิ่มขึ้นจะตกเป็นของเจ้าของที่ดินบนบกหรือไม่
  - การถมที่ในทะเล ไม่ถือว่าที่ที่ถมนั้นเป็นที่อกตามกฎหมาย ที่งอกริมตลิ่งนั้นหมายความถึงที่งอกตามธรรมชาติเท่านั้น (ฎีกาที่ 924/2501)
2. หากผู้ซื้อที่ดินไม่ทราบที่ดินนั้นมีการจำยอมอยู่ ผู้ซื้อจะอ้างการซื้อที่ดินโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทนในการปฏิเสธการจำยอมที่มีอยู่เหนือที่ดินได้หรือไม่
  - การซื้อที่ดินมาโดยสุจริต ไม่รู้ว่าที่ดินนั้นตกอยู่ในการจำยอม ผู้ซื้อจะยกการรับโอนโดยสุจริตขึ้นเป็นข้อต่อสู้เพื่อให้การจำยอมที่มีอยู่เหนือที่ดินนั้นต้องสิ้นไปหาได้ไม่ (ฎีกาที่ 800/2502)

หมายเหตุ การได้การจำยอมโดยการครอบครอง ตามมาตรา 1401, 1382 แม้จะมีได้จดทะเบียนการได้มาตามมาตรา 1299 วรรคสอง ก็ใช้ยื่นบุคคลผู้ได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในการทรัพย์สินนั้นได้ แม้บุคคลผู้ได้รับโอนจะสุจริตเสียค่าตอบแทนตามฎีกานี้

3. การปลอมหนังสือมอบอำนาจเพื่อทำนิติกรรมขายที่ดิน ผู้ซื้อจะอ้างการโอนโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทนเพื่อให้ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินได้หรือไม่

- ถ้ามีการปลอมใบมอบอำนาจให้ทำการขายฝากที่ดิน ผู้รับซื้อก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ ผู้รับซื้อจะอ้างว่าจะเป็นผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้ เพราะการโอนยอมมีไม่ได้ (ฎีกาที่ 353/2503)

4. การครอบครองปรปักษ์ จะยกขึ้นอ้างกับที่วัดได้หรือไม่

- ที่ธรณีสงฆ์นั้น ผู้ใดจะยกอายุความครอบครองปรปักษ์ขึ้นใช้ยันกับวัดไม่ได้ (ฎีกาที่ 721/2504)

5. ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เราสามารถครอบครองปรปักษ์ได้หรือไม่

- ที่วัดที่ธรณีสงฆ์ และที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผู้ใดจะอ้างการครอบครองปรปักษ์ไม่ได้ (ฎีกาที่ 1687/2520)

6. ที่วัดร้าง ไม่มีผู้ใดอยู่อาศัย ผู้ใดจะอ้างสิทธิการจำยอมเหนือที่วัดร้างได้หรือไม่

- ที่วัดร้างยังเป็นวัดอยู่ ผู้ใดอ้างว่าได้การจำยอมเหนือที่วัดโดยภาวะจำยอมไม่ได้ (ฎีกาที่ 1029/2519)

7. ธรณีสงฆ์นั้น จำเป็นต้องจดทะเบียนหรือไม่

- ที่ธรณีสงฆ์นั้น ไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องจดทะเบียน การฟ้องขับไล่ออกจากที่ธรณีสงฆ์นั้น โจทก์พิสูจน์ว่าเป็นที่ธรณีสงฆ์ก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องนำสืบถึงการได้มา (ฎีกาที่ 47-50/2490)

8. การอุทิศให้เป็นที่สาธารณะ ต้องนำไปจดทะเบียนหรือไม่

- การอุทิศที่ดินเป็นถนนสาธารณะนั้น ไม่ต้องมีการจดทะเบียน (ฎีกาที่ 583/2483)

9. การกู้เงินและมอบโฉนดที่ดินให้ผู้กู้ถือไว้ โดยมีได้จดทะเบียน จะใช้บังคับได้หรือไม่

- กู้เงินกันแล้วผู้กู่มอบที่ดินและโฉนดให้ผู้ให้กู้ครอบครอง และเก็บผลประโยชน์จากที่ดินนั้น การยึดถือที่ดินของผู้ให้กู้ตามลักษณะดังนี้เป็นทรัพย์สินสิทธิอย่างหนึ่ง เมื่อมีได้นำไปจดทะเบียนยอมเป็นโมฆะใช้บังคับกันมิได้ ต้องคืนที่ให้ผู้กู้ (ฎีกาที่ 1283/2480)

10. คู่สมรสของคนต่างด้าวสามารถซื้อที่ดินได้หรือไม่

- คู่สมรสของคนต่างด้าว นั้น ไม่สามารถซื้อที่ดินได้ แต่ปัจจุบันกรมที่ดินกำลังมีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายให้คู่สมรสของคนต่างด้าวสามารถซื้อที่ดินได้

11. การทำหนังสือมอบอำนาจนั้น จำต้องมีพยานหรือไม่

- การทำหนังสือมอบอำนาจนั้น ต้องทำต่อหน้าพยาน และต้องให้พยานลงลายมือชื่อรับรองดังนี้

1. ถ้าผู้มอบอำนาจสามารถเขียนหนังสือได้ และลงลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจได้ กรณีนี้ต้องมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อย 4 คน

2. ถ้าผู้มอบอำนาจไม่สามารถเขียนหนังสือได้ และได้พิมพ์มือในหนังสือมอบอำนาจ กรณีนี้ต้องมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อย 2 คน

12. พยานในการรับรองหนังสือมอบอำนาจ ต้องมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

- พยานในการรับรองหนังสือมอบอำนาจ ต้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ และมีสติสัมปชัญญะ บริบูรณ์

13. ผู้รับมอบอำนาจสามารถทำการแทนคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้หรือไม่

- การที่ผู้รับมอบอำนาจทำการแทนคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายนั้น ในหนังสือมอบอำนาจของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องมีข้อความว่า "และยินยอมให้ผู้รับมอบอำนาจทำการในนามตนเอง และ/หรือ เป็นตัวแทนของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย"

14. การพิมพ์ลายนิ้วมือในสัญญา หรือในหนังสือมอบอำนาจของคู่สัญญานั้น มีหลักเกณฑ์ประการใดหรือไม่

- การพิมพ์ลายนิ้วมือในสัญญานั้น ต้องพิมพ์หัวแม่มือซ้าย ตั้งแต่รอยพับแรกจนถึงปลายนิ้วหัวแม่มือ และหมึกที่พิมพ์ต้องเป็นหมึกสีดำ การพิมพ์ต้องพิมพ์ให้ชัด หากนิ้วหัวแม่มือซ้ายมีลายเส้นไม่ชัด ก็อนุโลมให้ใช้นิ้วหัวแม่มือขวาแทนได้

15. หากมีโฉนดในที่ดินของวัด จะสามารถอ้างกรรมสิทธิ์กับวัดได้หรือไม่

- ที่ป่าช้าของวัด แม้ออกโฉนดให้ใครไป ผู้นั้นก็อ้างกรรมสิทธิ์ต่อวัดไม่ได้ เพราะมิใช่ได้ไปโดยพระราชบัญญัติ (ฎีกาที่ 611-612/2498)

16. ถ้าท่านได้รับหมายเรียกไปชี้แนวเขตที่ดิน แล้วท่านขัดขืนไม่ไป จะมีโทษหรือไม่

- ผู้ใดไม่นำพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสำรวจรังวัดแผนที่ หรือไม่ตั้งตัวแทนเพื่อการดังกล่าว ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 107)

17. หากท่านขัดขวางการดำเนินการรังวัดของเจ้าพนักงานที่ดิน ในการดำเนินการรังวัด หรือปักหมุดเขตเท่าที่จำเป็นในที่ดินของท่าน จะมีโทษหรือไม่

- ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ให้ความสะดวกต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดังกล่าว ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 108)

18. การทำลาย การตัดแปลง เคลื่อนย้าย ถอดถอนหลักหมายเขตที่ดิน หรือหมุดหลักฐาน เพื่อทำแผนที่ให้ต่างไปจากเดิม ผู้กระทำดังกล่าวมีความผิดหรือไม่

- การทำลาย การตัดแปลง เคลื่อนย้าย ถอดถอนหลักหมายเขตที่ดินหรือหมุดหลักฐาน เพื่อทำแผนที่ให้ต่างไปจากเดิม ผู้กระทำดังกล่าวมีความผิดระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท หรือจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 108)

19. การถือครองที่ดินแทนคนต่างด้าว หรือนิติบุคคลต่างด้าว จะมีความผิดหรือไม่

- ผู้ใดถือครองที่ดินแทนคนต่างด้าว หรือนิติบุคคลซึ่งถือเป็นต่างด้าว มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินสองปี หรือทั้งจำทั้งปรับ (ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 113)

20. หนังสือมอบอำนาจของกรมที่ดิน (ทค.21) จำเป็นต้องใช้ตัวต้นฉบับเสมอไปหรือไม่

- แบบหนังสือมอบอำนาจ (ทค.21) ไม่จำเป็นต้องใช้ตัวต้นฉบับ ใช้ฉบับถ่ายเอกสารก็ได้ แต่ในการลงลายมือชื่อต้องลงลายมือชื่อจริง

21. ปัจจุบันยังมีการกำหนดสิทธิของบุคคลในจำนวนที่ดินที่สามารถยึดครองหรือไม่

- เดิมกฎหมายบังคับจำนวนที่ดินที่แต่ละบุคคลสามารถถือครองได้ไว้ เช่น ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม บุคคลมีสิทธิถือได้ไม่เกิน 50 ไร่ ฯลฯ แต่เนื่องจากมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 49 ประกาศเมื่อปี 2502 ยกเลิกข้อจำกัดนี้แล้ว ดังนั้นปัจจุบันคนไทยสามารถถือครองที่ดินในกิจการต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ไม่ถูกจำกัดสิทธิการถือครองแต่อย่างใด

สวัสดีครับท่านผู้อ่านที่เคารพ คนเราทุกคนต่างอยู่อาศัยและทำมาหากินอยู่บนพื้นดิน ต้องเกี่ยวข้องกับที่ดินอยู่ทุกวัน ที่ดินจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนเราทุกคน

ที่ดินนั้นมี 2 ประเภท คือ **หนึ่ง ที่ดินของรัฐ** ซึ่งรัฐเป็นเจ้าของ เช่น ที่ดินอันเป็นที่ตั้งของที่ทำการราชการ เช่น ที่ทำการศาล ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ เป็นต้น หรือที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน คือ ที่ดินซึ่งประชาชนทุกคนมีสิทธิใช้ร่วมกัน เช่น ทางสาธารณะ คู คลอง แม่น้ำ ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ ป่าช้าสาธารณะ เป็นต้น

สอง ที่ดินของเอกชน คือ ที่ดินที่เอกชนเป็นเจ้าของ ซึ่งมี 2 ประเภท คือ **หนึ่งที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์** หมายถึง ที่ดินที่มีโฉนดที่ดิน กับ **สองที่ดินที่มีเพียงสิทธิครอบครอง** ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า **ที่ดินมือเปล่า** เช่น ที่ดินที่มี นส.3, นส.3 ก., ใบจอง, ใบ ส.ค.1 เป็นต้น

ที่ดินของรัฐนั้น ประชาชนจะเข้าไปยึดถือครอบครองเอาเป็นของตนเองไม่ได้ ไม่ว่าจะครอบครองนานเท่าใดก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ รัฐมีสิทธิให้ออกจากที่ดินนั้นได้ หรือแม้แต่ว่าที่ดินของรัฐไปออกหนังสือสำคัญ เช่น โฉนดที่ดิน นส.3 หรือ นส.3 ก. ก็อาจถูกเพิกถอนได้

ส่วนที่ดินของเอกชน นั้น สามารถโอนกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครอง หรือเข้ายึดถือแย่งการครอบครองได้ ถ้าเป็นที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ เมื่อแย่งการครอบครองด้วยความสงบเปิดเผย และเจตนาเป็นเจ้าของเกิน 10 ปีแล้ว ก็จะได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ หากเป็นที่ดินที่มีเพียงสิทธิครอบครอง เช่น ที่ดินที่มี นส.3, นส.3 ก. ใบส.ค.1 ใบภบท.5 นั้น ผู้ใดเข้าแย่งการครอบครองเกินกว่า 1 ปี ผู้นั้นก็ได้ไปซึ่งสิทธิครอบครอง เจ้าของเดิมจะเรียกคืนไม่ได้

ท่านเจ้าของที่ดินจึงต้องระวังอย่าให้ใครมาแย่งการครอบครองเกิน 10 ปี ในกรณีเป็นที่ดินมีโฉนด หรือเกิน 1 ปี ในกรณีเป็นที่ดินมือเปล่า

วิธีป้องกันไม่ให้เกิดข้อเสียสิทธิในที่ดิน คือ ให้ผู้ที่เข้ามาอยู่ในที่ดินทำสัญญาเช่าหรืออาศัย เมื่อทำดังกล่าวแล้ว ถือว่าเป็นการครอบครองแทนเจ้าของที่ดิน แม้จะครอบครองนานเท่าใด ก็จะอ้างสิทธิเป็นเจ้าของไม่ได้

* ผู้พิพากษาศาลฎีกา

การทำนิติกรรมต่างๆ เกี่ยวกับที่ดิน เช่น ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ จำนอง ขายฝาก เช่าซื้อที่ดิน ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะ ใช้บังคับไม่ได้

ท่านผู้อ่านที่เคารพ หากท่านต้องทำนิติกรรมเกี่ยวข้องกับที่ดินแล้ว ท่านต้องระวังในเรื่องต่อไปนี้

หนึ่ง ท่านควรตรวจสอบหนังสือสำคัญเกี่ยวกับที่ดินว่าถูกต้องหรือไม่ มีใครเป็นเจ้าของ ให้ดูสารบัญจดทะเบียนด้านหลังว่ามี การจอง สิทธิเก็บกิน การ จำนอง หรือเป็น ที่ดินที่ห้ามโอนหรือไม่

สอง ท่านควรไปตรวจสอบดูที่ดินว่ามีหลักเขต เนื้อที่ดิน ระยะเวลาทาง เจ้าของข้างเคียงถูกต้องหรือไม่ เพื่อป้องกันการซื้อที่ดินผิดแปลง

สาม หากยังไม่สามารถไปจดทะเบียนโอนทันที ควรระบุในสัญญาข้อหนึ่งว่าจะไปจดทะเบียนโอนในวันหลัง ซึ่งมีผลเป็นสัญญาจะซื้อขายที่ดิน สามารถบังคับกันได้ ไม่ตกเป็นโมฆะ

สี่ ต้องให้คู่สมรสของคู่สัญญาให้ความยินยอมด้วย มิฉะนั้น คู่สมรสอาจฟ้องให้เพิกถอนภายหลังได้

ห้า ท่านที่ได้ที่ดินมาโดยมิใช่ได้รับมรดก หรือการให้โดยเสนหา และขายที่ดินไปไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันได้รับมา ถือว่าเป็นการขายเพื่อค้ากำไร ต้องเสียภาษีในอัตราสูง ให้คิดคำนวณเสียภาษีให้ถูกต้อง มิฉะนั้นจะถูกเรียกเก็บภาษีย้อนหลังและถูกปรับด้วย

הכנתה

**ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางการเงิน พ.ศ. 2544**

ด้วยปรากฏว่ามีคดีเกี่ยวกับข้อพิพาททางการเงินได้เข้าสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการคดีของศาลและอาจทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ ล่าช้า การส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาททางการเงินด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยจะช่วยให้คดีเกี่ยวกับข้อพิพาททางการเงินสามารถยุติลงได้ภายในเวลาอันรวดเร็วและส่งผลให้การแก้ไขปัญห เศรษฐกิจของประเทศสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น สมควรจัดให้มีระบบงานไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางการเงินขึ้นในสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม เพื่อแบ่งเบาภาระของศาลอีกทางหนึ่ง

อาศัยอำนาจตามความมาตรา 17 (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม จึงเห็นสมควรให้ออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางการเงิน พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้ ถ้าข้อความมิได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

“**ศูนย์ไกล่เกลี่ย**” หมายถึง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

“**ผู้อำนวยการ**” หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

“**ข้อพิพาท**” หมายถึง ข้อพิพาทในทางแพ่งที่อาจจะระงับลงได้ด้วยการตกลงของคู่พิพาท

“**ข้อพิพาททางการเงิน**” หมายถึง ข้อพิพาทที่สถาบันการเงินเป็นเจ้าของหรือเรียกร้องให้ลูกหนี้รายเดียวหรือหลายรายชำระหนี้เป็นเงิน หรือมีข้อเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นเงินรวมอยู่ด้วย

“**คู่พิพาท**” หมายถึง บุคคลผู้มีข้อพิพาทซึ่งประสงค์จะระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย หรือซึ่งข้อพิพาทอยู่ในระหว่างการไกล่เกลี่ยตามระเบียบนี้ และเพื่อประโยชน์แห่งการไกล่เกลี่ยให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมาย

“**ผู้ไกล่เกลี่ย**” หมายถึง บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เป็นไปตามระเบียบนี้

“ผู้ทรงคุณวุฒิ” หมายถึง ผู้มีความรู้ ความชำนาญ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเพื่อเสนอความเห็น หรือตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือข้อมูล หรือกระทำการใด ๆ ที่อาศัยความรู้ ความชำนาญของตน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์การไกล่เกลี่ยตามระเบียบนี้

“ค่าใช้จ่าย” หมายถึง ค่าป่วยการ ค่าพาหนะ และค่าเบี้ยเลี้ยงของผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ตามระเบียบนี้

ข้อ 4 ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจออกประกาศ ข้อบังคับ จริยธรรม หลักเกณฑ์อย่างใด ๆ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ ทั้งนี้ เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมอาจมอบหมายให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแทนก็ได้

ข้อ 5 ผู้อำนวยการอาจกำหนดให้การยื่นคำร้องหรือเอกสารใด ๆ ต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือผู้ไกล่เกลี่ย ต้องกระทำตามแบบพิมพ์ที่ผู้อำนวยการกำหนดก็ได้

หมวด 1

การเริ่มการไกล่เกลี่ย

ข้อ 6 ศูนย์ไกล่เกลี่ยจะดำเนินการให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงินที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล เมื่อลูกหนี้ได้ยื่นข้อเสนอในการปรับโครงสร้างหนี้หรือการชำระหนี้ต่อศาลที่พิจารณาคดี และศาลนั้นโดยความยินยอมของคู่ความ ได้แจ้งขอให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยดำเนินการให้

ข้อ 7 เมื่อได้รับแจ้งตามข้อ 6 ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดให้คู่พิพาททุกฝ่ายลงนามในข้อตกลงนำข้อพิพาทเข้าสู่การไกล่เกลี่ย

เมื่อคู่พิพาทลงนามในข้อตกลงดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าคู่พิพาทยอมรับและผูกพันในกระบวนการไกล่เกลี่ยตามข้อตกลงและตามระเบียบนี้

ถ้าคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมลงนามในข้อตกลง ให้ถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง

ข้อ 8 ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงิน ให้มีผู้ไกล่เกลี่ยหนึ่งคนเป็นผู้ดำเนินการ เมื่อคู่พิพาทลงนามในข้อตกลงตามข้อ 7 แล้ว ให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากผู้ที่มิชื่ออยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ย

ข้อ 9 คู่พิพาทอาจคัดค้านผู้ไกล่เกลี่ยที่ผู้อำนวยการเป็นผู้แต่งตั้งก็ได้ ถ้าปรากฏข้อคัดค้านเช่นนั้น ให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่

คู่พิพาทมีสิทธิคัดค้านผู้ไกล่เกลี่ยตามข้อนี้ได้ฝ่ายละหนึ่งครั้ง ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิคู่พิพาทที่จะคัดค้านผู้ไกล่เกลี่ยด้วยเหตุตามข้อ 31

ข้อ 10 ผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการแต่งตั้ง จะต้องลงนามในข้อตกลงรับเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และต้องเปิดเผยข้อมูลอันเกี่ยวกับส่วนได้เสียหรือความเกี่ยวข้องเป็นส่วนตัวกับคู่พิพาททุกฝ่าย ต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยด้วยเหตุตามข้อ 31

หมวด 2

กระบวนการไกล่เกลี่ย

ข้อ 11 คู่พิพาทที่เป็นบุคคลธรรมดาควรเข้าร่วมประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง ทั้งนี้ อาจแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมประชุมพร้อมกันไปด้วยก็ได้

ถ้าคู่พิพาทเป็นนิติบุคคล คู่พิพาทนั้นอาจแต่งตั้งผู้แทนที่มีอำนาจตัดสินใจเข้าร่วมประชุม การแต่งตั้งให้กระทำเป็นหนังสือยื่นต่อผู้ไกล่เกลี่ย

ข้อ 12 ก่อนเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจหารือกับคู่พิพาท เพื่อพิจารณากำหนดขั้นตอนหรือแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยก่อนก็ได้

ข้อ 13 เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจัดให้คู่พิพาทเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเบื้องต้นแห่งข้อพิพาท ตลอดจนข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ไกล่เกลี่ย หรืออาจเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลดังกล่าวระหว่างคู่พิพาทก็ได้

คู่พิพาทอาจยื่นคำขอให้ผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการตามความในวรรคก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะจัดให้มีการดำเนินการตามที่คู่พิพาทขอหรือไม่ก็ได้

ข้อ 14 การไกล่เกลี่ยให้กระทำต่อหน้าคู่พิพาททั้งสองฝ่าย และจะทำ ณ วัน เวลา และสถานที่ใด ให้เป็นไปตามที่ผู้ไกล่เกลี่ยกำหนด

ข้อ 15 ในระหว่างการไกล่เกลี่ย ถ้าผู้ไกล่เกลี่ยเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจอนุญาตให้เฉพาะแต่ตัวคู่พิพาททั้งสองฝ่ายหรือเพียงแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในการประชุมการไกล่เกลี่ยก็ได้

ความในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับแก่ผู้แทน ผู้รับมอบอำนาจ ที่ปรึกษาของคู่พิพาท หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยอนุญาตให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยด้วย

ข้อ 16 กระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินการเป็นการลับ โดยไม่มีการบันทึกรายละเอียดของการไกล่เกลี่ยไว้ ไม่ว่าในแถบบันทึกเสียง หรือวีดิทัศน์ หรือถอดบันทึกกระบวนการ

พิจารณาการไกล่เกลี่ยเป็นลายลักษณ์อักษร เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันให้บันทึกการดำเนินการไกล่เกลี่ยทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่งก็ได้

ข้อ 17 ในการไกล่เกลี่ย ถ้าผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่ามีข้อพิพาทของบุคคลอื่นเกี่ยวข้องกับข้อพิพาททางการเงินที่อยู่ระหว่างการไกล่เกลี่ย ซึ่งหากได้จัดให้มีการไกล่เกลี่ยในข้อพิพาทเหล่านั้นรวมกันไปในคราวเดียวกันจะเป็นประโยชน์แก่คู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยโดยความยินยอมของคู่พิพาทอาจจัดให้มีการไกล่เกลี่ยในข้อพิพาททั้งหมดไปในคราวเดียวกันก็ได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือไม่ก็ตาม

ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยแจ้งให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยดำเนินการให้บุคคลอื่นเหล่านั้นเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยตามระเบียบนี้

ข้อ 18 ผู้อำนวยการมีอำนาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ผู้ไกล่เกลี่ยร้องขอ เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือข้อมูลใด ๆ หรือให้มาในการไกล่เกลี่ยเพื่อแสดงความเห็น หรือข้อเสนอแนะ รวมตลอดจนให้จัดทำรายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือข้อมูล ข้อเสนอแนะ หรือความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยก็ได้

การแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิให้แต่งตั้งจากผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิของศูนย์ไกล่เกลี่ย เว้นแต่ในกรณีที่คู่พิพาทได้ตกลงกันแต่งตั้งบุคคลที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีหนังสือยินยอมของบุคคลดังกล่าวมาแสดง ก็ให้ผู้อำนวยการมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลนั้นเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ 19 เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเห็นสมควร ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจัดให้มีการยกร่างสัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่คู่พิพาทก็ได้ ในกรณีที่การยกร่างสัญญาดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายที่คู่พิพาทต้องเป็นผู้จ่าย ผู้ไกล่เกลี่ยจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากคู่พิพาททุกฝ่าย และคู่พิพาทตกลงรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายนั้นแล้ว

ข้อ 20 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงินให้มีระยะเวลา 45 วัน นับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แต่ศูนย์ไกล่เกลี่ยอาจขยายระยะเวลาการไกล่เกลี่ยออกไปได้อีกไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 15 วัน นับแต่ระยะเวลาการไกล่เกลี่ยได้สิ้นสุดลง การขยายระยะเวลาให้กระทำได้ต่อเมื่อศูนย์ไกล่เกลี่ยเห็นว่า คู่พิพาทไกล่เกลี่ยจะบรรลุความตกลงในการระงับข้อพิพาทแล้ว

ข้อ 21 การติดต่อระหว่างคู่พิพาท รวมถึงบรรดาข้อมูล หรือความเห็น หรือข้อเสนอแนะใด ๆ ซึ่งได้เปิดเผยหรือแสดงในระหว่างการไกล่เกลี่ย จะไม่สามารถนำมาใช้อ้างอิงในกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการหรือศาล เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

หมวด 3

การสิ้นสุดแห่งกระบวนการไกล่เกลี่ย

ข้อ 22 ในกรณีที่คู่พิพาทสามารถบรรลุข้อตกลงเพื่อระงับข้อพิพาทนั้นได้ ให้ถือว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง และให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่ข้อพิพาทนั้นยังมีได้มีการฟ้องร้องต่อศาล ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยอำนวยความสะดวกให้มีการดำเนินการตามข้อตกลงเพื่อระงับข้อพิพาทนั้น

(2) กรณีที่ข้อพิพาทนั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยรายงานผลการไกล่เกลี่ยและข้อตกลงให้ศาลทราบเพื่อดำเนินการต่อไป

ข้อ 23 นอกจากที่กำหนดไว้ในข้อ 22 ในกรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง

(1) คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ลงนามในข้อตกลงนำข้อพิพาทเข้าสู่การไกล่เกลี่ย

(2) คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย

(3) คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่วางเงินประกันค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในข้อ 39 ภายในเวลาที่กำหนด

(4) ผู้ไกล่เกลี่ยไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เป็นผลสำเร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามข้อ 20

(5) ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีไกล่เกลี่ย

(6) ผู้อำนวยการเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีไกล่เกลี่ย

ข้อ 24 เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยแจ้งให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ ในกรณีที่ข้อพิพาทนั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยแจ้งให้ศาลทราบถึงเหตุที่กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยเร็ว

ข้อ 25 ในกรณีที่กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงโดยคู่พิพาทไม่อาจบรรลุความตกลงในการระงับข้อพิพาทได้ ถ้าข้อพิพาทนั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ให้ผู้ไกล่เกลี่ยเสนอความเห็นของตนต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นว่า ข้อเสนอในการปรับโครงสร้างหนี้หรือการชำระหนี้แนวทางใดที่มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อคู่พิพาทมากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลต่อไป

หมวด 4

ผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ 26 ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการขึ้นทะเบียนรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิ และปิดประกาศไว้ที่สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

การขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิ และการลบชื่อออกจากทะเบียนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ผู้อำนวยการกำหนด โดยความเห็นชอบของเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

ข้อ 27 ทะเบียนรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิ ให้สิ้นผลเมื่อสิ้นปีปฏิทิน โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้มีชื่อในทะเบียนได้รับการขึ้นทะเบียนไว้ ณ เวลาใด

เมื่อทะเบียนรายชื่อสิ้นผลลง ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการขึ้นทะเบียนใหม่โดยเร็ว การสิ้นผลของทะเบียนรายชื่อตามวรรคหนึ่ง ไม่กระทบถึงการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ดำเนินการไปก่อนแล้ว และให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อไปกับให้มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

ข้อ 28 ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้อง

- (1) เตรียมการไกล่เกลี่ย
- (2) ผูกพันตามข้อตกลงที่ทำไว้ตามข้อ 10
- (3) ช่วยเหลือสนับสนุนการเจรจาระหว่างคู่พิพาท แนะนำแนวทางแก้ปัญหาเพื่อการยุติข้อพิพาท
- (4) ไม่ออกความเห็นในลักษณะใด ๆ ที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท เว้นแต่คู่พิพาทจะได้ตกลงกันให้ผู้ไกล่เกลี่ยออกความเห็นเช่นนั้น
- (5) ช่วยเหลือคู่พิพาทในการร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ

ข้อ 29 ผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบ รวมทั้งประกาศ ข้อบังคับ จริยธรรม หรือหลักเกณฑ์อย่างใด ๆ ที่ออกตามระเบียบนี้ เพื่อให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของคู่พิพาท

ข้อ 30 ผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิไม่ต้องรับผิดชอบคู่พิพาทในการกระทำใด ๆ ที่ได้ดำเนินการไปเพื่อการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท เว้นแต่การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นไปโดยจงใจ ประมาทเลินเล่อ หรือฝ่าฝืนระเบียบนี้ จนเป็นเหตุให้คู่พิพาทเสียหาย

ข้อ 31 ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากหน้าที่

(1) ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิได้กระทำการใด ๆ ในฐานะเป็นผู้แทนหรือกระทำการใดแทนคู่พิพาท

(2) ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิมีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับคู่พิพาทฝ่ายใดอันเกี่ยวกับปัญหาที่พิพาทนั้น

(3) เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิถูกลบชื่อออกจากทะเบียนรายชื่อ

(4) เมื่อผู้อำนวยการมีคำสั่งถอดถอนผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒินั้น เนื่องจากกระทำการบกพร่องต่อหน้าที่ หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่

ให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิคนใหม่ เว้นแต่คู่พิพาทจะยินยอมให้ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒินั้นปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยต่อไป ก็ให้ผู้อำนวยการดำเนินการให้เป็นไปตามนั้น

การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ทรงคุณวุฒิคนใหม่ตามข้อนี้ อาจดำเนินการในเวลาใด ๆ ก่อนกระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงก็ได้

หมวด 5

การเก็บรักษาความลับ

ข้อ 32 บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ยตกลงจะเก็บรักษาความลับของคู่พิพาท และจะไม่ใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้ในการดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการหรือศาล

(1) ข้อเท็จจริงใด ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อการไกล่เกลี่ย

(2) ความเห็นหรือข้อเสนอใด ๆ ซึ่งได้เสนอโดยคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ย

(3) ความเห็นหรือข้อเสนอใด ๆ ซึ่งได้เสนอโดยผู้ไกล่เกลี่ย เว้นแต่เป็นความเห็นตามข้อ 25

(4) ข้อเท็จจริงที่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอในการไกล่เกลี่ย เพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความซึ่งได้เสนอโดยผู้ไกล่เกลี่ย

(5) ข้อมูลอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยรวมถึงสัญญาประนีประนอมยอมความ เว้นแต่กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นเอง

ข้อ 33 เอกสารใดไม่ว่าอยู่ในรูปของเอกสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือข้อมูลซึ่งใช้หรือได้ใช้หรือเกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ย จะไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงในกระบวนการพิจารณาอื่นใดเกี่ยวกับข้อพิพาทได้

ข้อ 34 คู่พิพาทตกลงที่จะไม่อ้างหรือให้ศาลมีหมายเรียกผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของศูนย์ไกล่เกลี่ยที่เข้าร่วมประชุมการไกล่เกลี่ย ให้เป็นพยานเบิกความต่อศาลในข้อเท็จจริงที่เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดแห่งการเจรจาในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น

คู่พิพาทมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของศูนย์ไกล่เกลี่ยที่เข้าร่วมประชุมการไกล่เกลี่ยเบิกความเป็นพยานต่อศาลในข้อเท็จจริงที่เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดแห่งการเจรจาในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น

ข้อ 35 คู่พิพาทตกลงที่จะไม่เรียกให้ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของศูนย์ไกล่เกลี่ยที่เข้าร่วมประชุมการไกล่เกลี่ยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา อนุญาโตตุลาการ พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือทำหน้าที่ใด ๆ ที่อาจนำข้อเท็จจริงที่ได้มาจากกระบวนการไกล่เกลี่ย ไปใช้ในกระบวนการพิจารณาอื่นใดอันเกี่ยวกับข้อพิพาทนั้น

หมวด 6

ค่าใช้จ่าย

ข้อ 36 การจ่ายค่าใช้จ่ายแก่ผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิ ให้จ่ายเฉพาะแก่บุคคลที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนรายชื่อของศูนย์ไกล่เกลี่ย หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายให้เป็นไปตามที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ค่าใช้จ่ายอื่นใดที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยนอกเหนือไปจากค่าใช้จ่ายตามวรรคหนึ่ง ให้คู่พิพาทรับผิดชอบฝ่ายละกึ่งหนึ่ง เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ข้อ 37 ในกรณีที่มีการแต่งตั้งบุคคลที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามความในข้อ 18 วรรคสอง ให้คู่พิพาทรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายของผู้ทรงคุณวุฒินั้นฝ่ายละกึ่งหนึ่ง เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ข้อ 38 ในกรณีที่มีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับฐานะทางการเงินหรือข้อเท็จจริงใด ๆ ที่แสดงความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ เพื่อจัด

ทำข้อเสนอในการปรับโครงสร้างหรือการชำระหนี้ หรือเพื่อกระทำการใด ๆ ที่จะต้องจ่ายค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิตามอัตราที่ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนด การจ่ายค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิในกรณีเช่นว่านี้ให้จ่ายตามจำนวนที่ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนด แต่ไม่เกินอัตราที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ถ้าค่าใช้จ่ายของผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่งมีจำนวนสูงกว่าอัตราที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม คู่พิพาทต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนที่เกินนั้นฝ่ายละกึ่งหนึ่ง เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ข้อ 39 ก่อนการไกล่เกลี่ยเริ่มต้น ศูนย์ไกล่เกลี่ยอาจเรียกให้คู่พิพาทวางเงินประกันค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยกำหนดก็ได้

ศูนย์ไกล่เกลี่ยอาจเรียกให้คู่พิพาทวางเงินประกันค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในเวลาใด ๆ ก่อนกระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงก็ได้

ในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดไม่วางเงินประกันภายในเวลาที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยกำหนด ผู้อำนวยการอาจมีคำสั่งให้กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง หรือพักการไกล่เกลี่ยไว้จนกว่าจะมีการวางเงินประกันค่าใช้จ่ายก็ได้

เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายและคืนเงินประกันส่วนที่เหลือให้แก่คู่พิพาท

ข้อ 40 ในกรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ ให้จ่ายค่าตอบแทนพิเศษให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

การไกล่เกลี่ยให้ถือเป็นผลสำเร็จต่อเมื่อ

(1) ถ้าข้อพิพาททางการเงินนั้นยังมิได้มีการฟ้องร้องต่อศาล เมื่อคู่พิพาทได้ลงนามในสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว

(2) ถ้าข้อพิพาททางการเงินนั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลใดศาลหนึ่งหรือหลายศาล เมื่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นทุกศาลได้มีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว

ข้อ 41 ผู้ทรงคุณวุฒิที่ศาลแต่งตั้งเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงินตามระเบียบการไกล่เกลี่ยของศาล เป็นผู้มียุทธศาสตร์อยู่ในทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ย ให้

ผู้ทรงคุณวุฒินั้นมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับแต่งตั้งตามระเบียบนี้
และให้นำหลักเกณฑ์และวิธีการตามระเบียบนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ประกาศ ณ วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2544

(ลงชื่อ) ธีรัชชัย พิทักษ์พล

(นายธีรัชชัย พิทักษ์พล)

ประธานศาลฎีกา

ประธานกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544

โดยที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความ และกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมในขณะเดียวกัน เพราะการไกล่เกลี่ยนอกจากจะเป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปได้โดยความรวดเร็วและประหยัดแล้ว ยังเป็นผลให้ข้อพิพาทระงับลงด้วยความพอใจของคู่ความอันมีส่วนในการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคู่ความด้วย ประกอบกับปริมาณข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลให้ปริมาณคดีที่ค้างอยู่ในระหว่างการพิจารณาสูงขึ้นลำดับ การไกล่เกลี่ยจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญที่ศาลยุติธรรมต้องนำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการระงับข้อพิพาทที่ขึ้นสู่ศาล การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นมาตรฐาน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและเพื่อให้มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์คณะผู้พิพากษาและผู้ประนีประนอม จึงจำเป็นต้องออกระเบียบนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 17(1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) จึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้ ถ้าข้อความมิได้แสดงให้เป็นเป็นอย่างอื่น

“คดี” หมายความว่า คดีแพ่ง หรือคดีอื่นใดที่อาจระงับพิพาทได้ด้วยการตกลงกันของคู่ความ

“ผู้รับผิดชอบราชการศาล” หมายความว่า ประธานศาลฎีกา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น และให้หมายความรวมถึงผู้ที่ได้รับมอบหมายจากบุคคลดังกล่าวให้ดำเนินการตามระเบียบนี้ด้วย

“ผู้ประนีประนอม” หมายความว่า ผู้พิพากษา ข้าราชการศาลยุติธรรม บุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกันตามระเบียบนี้

“เลขานุการ” หมายความว่า เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม

ข้อ 4 ให้เลขานุการเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับระเบียบนี้

หมวด 1

การไกล่เกลี่ยโดยองค์คณะผู้พิพากษา

ข้อ 5 องค์คณะผู้พิพากษาย่อมมีอำนาจไกล่เกลี่ยคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การดำเนินการอย่างไรก็ตามระเบียบนี้ ย่อมไม่กระทบต่ออำนาจขององค์คณะผู้พิพากษาในการไกล่เกลี่ยคดีของตน

หมวด 2

การไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอม

ส่วนที่ 1

การแต่งตั้งและการพ้นจากหน้าที่ของผู้ประนีประนอม

ข้อ 6 เมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษา อาจแต่งตั้งผู้พิพากษา ข้าราชการศาลยุติธรรม หรือบุคคลภายนอกผู้ใดผู้หนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้งนั้นดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามระเบียบนี้

ข้อ 7 เมื่อผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นสมควรหรือโดยได้รับแจ้งจากองค์คณะผู้พิพากษา ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจแต่งตั้งผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือหลายคนในศาลเป็นผู้ประนีประนอมก็ได้

ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลจัดให้มีผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอมเป็นการเฉพาะในศาลนั้น องค์คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งผู้ประนีประนอมตามวิธีการที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลกำหนดก็ได้

ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งให้ข้าราชการศาลยุติธรรมคนหนึ่งหรือหลายคนในศาลนั้นเป็นผู้ประนีประนอมก็ได้

ผู้พิพากษาหรือข้าราชการศาลยุติธรรมที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ประนีประนอมไม่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามระเบียบนี้

ข้อ 8 ในกรณีที่กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงเพราะเหตุตามข้อ 24 (1) ผู้พิพากษาที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมในคดีนั้น อาจได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้นก็ได้

ข้อ 9 การแต่งตั้งบุคคลภายนอกคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาพึงคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้ประนีประนอมและความพอใจของคู่ความทุกฝ่ายเท่าที่พึงจะกระทำได้ ในกรณีที่ประสงค์จะแต่งตั้งบุคคลที่มีได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาจะแต่งตั้งบุคคลเช่นนั้นได้ เมื่อคู่ความที่จะต้องเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ให้ความยินยอมและตกลงที่จะรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายของบุคคลเช่นนั้นแล้ว

ข้อ 10 หากการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมจะเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีไม่ติดต่อกันหรือต้องล่าช้าจนเกินสมควร ศาลอาจสั่งให้ดำเนินกระบวนการไปพร้อมกับการไกล่เกลี่ยก็ได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความทุกฝ่ายเป็นสำคัญ

ข้อ 11 เมื่อได้รับการแต่งตั้งแล้ว ผู้ประนีประนอมจะต้องเปิดเผยข้อมูลอันเกี่ยวกับส่วนได้เสียหรือความเกี่ยวข้องเป็นส่วนตัวกับคู่ความทุกฝ่ายให้คู่ความทราบโดยทันที

ข้อ 12 ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ผู้ประนีประนอมพ้นจากหน้าที่

- (1) เมื่อผู้ประนีประนอมถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนรายชื่อ
- (2) ศาลมีคำสั่งถอดถอนผู้ประนีประนอมเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ประนี-

ประนอมนั้น

(ก) กระทำการใดๆ ในฐานะเป็นผู้แทนหรือกระทำการใดแทนคู่ความ

(ข) มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดอันอาจกระทบกับความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย

(3) ศาลมีคำสั่งถอดถอนเนื่องจากกระทำการบกพร่องต่อหน้าที่ หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่

ข้อ 13 เมื่อผู้ประนีประนอมพ้นจากหน้าที่แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงหรือแต่งตั้งผู้ประนีประนอมคนใหม่ก็ได้

ในกรณีที่ผู้ประนีประนอมพ้นจากหน้าที่เพราะเหตุตามข้อ 12(1) และ (2) ถ้าคู่ความประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยต่อไปโดยผู้ประนีประนอมคนเดิม ศาลอาจให้ผู้ประนีประนอมนั้นดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปก็ได้

ส่วนที่ 2

กระบวนการไกล่เกลี่ย

ข้อ 14 เมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมแล้ว การรับส่งเอกสาร สำนวนคดี หรือการติดต่อใดๆ ระหว่างศาลกับผู้ประนีประนอมให้เป็นไปตามที่ศาลนั้นกำหนด

ข้อ 15 คู่ความที่เป็นบุคคลธรรมดาควรเข้าร่วมประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง ทั้งนี้ อาจแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมประชุมด้วยก็ได้

ถ้าคู่ความเป็นนิติบุคคล คู่ความนั้นอาจแต่งตั้งผู้แทนที่มีอำนาจตัดสินใจเข้าร่วมประชุม การแต่งตั้งให้กระทำเป็นหนังสือยื่นต่อผู้ประนีประนอม

ข้อ 16 ก่อนเริ่มการไกล่เกลี่ย ให้ผู้ประนีประนอมจัดให้คู่ความลงลายมือชื่อตกลงเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบนี้เป็นลายลักษณ์อักษร

ข้อ 17 ผู้ประนีประนอมอาจหารือกับคู่ความ เพื่อพิจารณากำหนดขั้นตอนหรือแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยก่อนเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยก็ได้

ข้อ 18 เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมอาจให้คู่ความเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเบื้องต้นแห่งข้อพิพาท ตลอดจนข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรืออาจเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลดังกล่าวระหว่างคู่ความก็ได้

คู่ความอาจขอให้ผู้ประนีประนอมดำเนินการตามความในวรรคก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ผู้ประนีประนอมจะจัดให้มีการดำเนินการตามที่คู่ความขอหรือไม่ก็ได้

ข้อ 19 การไกล่เกลี่ยจะกระทำด้วยวิธีใด ณ วันเวลา และสถานที่ใด ให้เป็นไปตามที่ผู้ประนีประนอมกำหนด แต่ผู้ประนีประนอมจะต้องแจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบถึงการดำเนินการไกล่เกลี่ยที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้เข้าร่วมให้คู่ความฝ่ายนั้นทราบด้วย

ข้อ 20 ในการไกล่เกลี่ยต่อหน้าคู่ความ ถ้าผู้ประนีประนอมเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมอาจอนุญาตให้เฉพาะแต่ตัวคู่ความทั้งสองฝ่าย หรือเพียงแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในการประชุมการไกล่เกลี่ยก็ได้

ความในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับแก่ผู้แทน ผู้รับมอบอำนาจ ที่ปรึกษาของคู่ความหรือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ประนีประนอมอนุญาตให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยด้วย

ข้อ 21 กระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินการเป็นการลับ โดยไม่มีการบันทึกรายละเอียดของการไกล่เกลี่ยไว้ ไม่ว่าบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรหรือบันทึกในรูปแบบของการใช้สื่อ อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันให้บันทึก การดำเนินการไกล่เกลี่ยทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง โดยคู่ความเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายก็ได้

ข้อ 22 เมื่อผู้ประนีประนอมเห็นสมควร ผู้ประนีประนอมอาจจัดให้มีการยกวาง สัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่คู่ความก็ได้ ในกรณีที่การยกวางสัญญาดังกล่าวมีค่าใช้จ่าย ที่คู่ความต้องเป็นผู้จ่าย ผู้ประนีประนอมจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากคู่ความทุกฝ่าย และคู่ความตกลงรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายนั้นแล้ว

ข้อ 23 ผู้ประนีประนอมจะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา ที่ผู้แต่งตั้งกำหนด เมื่อเห็นสมควรหรือผู้ประนีประนอมร้องขอผู้แต่งตั้งอาจขยายระยะเวลา ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยออกไปอีกก็ได้ถ้าเห็นว่าคู่ความไกล่เกลี่ยจะบรรลุความตกลงในการระงับ ข้อพิพาทแล้ว

หากผู้ประนีประนอมเห็นว่า คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยมีลักษณะ ประวิงคดีให้ชักช้า ให้ผู้ประนีประนอมรายงานให้ผู้แต่งตั้งทราบโดยเร็ว

ส่วนที่ 3

การสิ้นสุดแห่งกระบวนการไกล่เกลี่ย

ข้อ 24 ในกรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง

- (1) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยการถอนฟ้อง หรือให้ศาลมีคำ พิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
- (2) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย
- (3) ผู้ประนีประนอมไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เป็นผลสำเร็จได้ภายใน ระยะเวลาที่กำหนดไว้
- (4) ผู้ประนีประนอมเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีไกล่เกลี่ย
- (5) ศาลเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีไกล่เกลี่ย หรือการ ไกล่เกลี่ยไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

ข้อ 25 เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนีประนอมแจ้งผลของการไกล่เกลี่ยให้ศาลทราบเพื่อดำเนินการต่อไปโดยเร็ว

ในกรณีที่คู่ความตกลงระดับข้อพิพาทเพียงบางส่วน หรือตกลงรับข้อเท็จจริงบางประการ และยินยอมให้นำข้อตกลงเช่นนั้นไปใช้อ้างอิงในกระบวนการพิจารณาของศาลได้ ก็ให้ผู้ประนีประนอมจัดทำบันทึกข้อตกลงและแจ้งให้ศาลทราบด้วย

ส่วนที่ 4

การเก็บรักษาความลับ

ข้อ 26 เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องตกลงที่จะเก็บรักษาความลับของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และตกลงที่จะไม่นำข้อเท็จจริงและการดำเนินการในการไกล่เกลี่ยไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ของศาล ไม่ว่าในสำนวนคดีที่ทำการไกล่เกลี่ยหรือคดีอื่น หรือในกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ

ข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งให้หมายรวมถึง การติดต่อระหว่างคู่ความ หรือข้อเท็จจริงใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินการไกล่เกลี่ย ข้อเท็จจริงที่เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดแห่งการเจรจาตกลงในกระบวนการไกล่เกลี่ย ข้อเท็จจริงที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับหรือปฏิเสธในกระบวนการไกล่เกลี่ย ความเห็นหรือข้อเสนอใดๆ ซึ่งได้เสนอโดยคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยความเห็นข้อเสนอใดๆ ซึ่งได้เสนอโดยผู้ประนีประนอม

ส่วนที่ 5

การขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอม

ข้อ 27 ให้เลขาริการจัดให้มีทะเบียนผู้ประนีประนอมขึ้น โดยให้คำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการของศาล และแจ้งให้ศาลต่างๆ ทราบ

ข้อ 28 ผู้ขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจหรือประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้มีความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์

(3) ไม่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(4) ไม่เป็นผู้มีประวัติเสื่อมเสีย

(5) ไม่เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งเป็นคนที่ไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

(6) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 29 ให้ทะเบียนผู้ประนีประนอมสิ้นผลลงทุกสองปีนับแต่วันจัดทำทะเบียน โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้มีชื่อในทะเบียนได้รับการขึ้นทะเบียนไว้ ณ เวลาใด

ในการจัดทำทะเบียนครั้งแรก ถ้าวันสิ้นผลตามวรรคหนึ่งไม่ตรงกับวันสิ้นปีให้ถือเอาวันสิ้นปีแห่งปีปฏิทินนั้นเป็นวันสิ้นผล

การสิ้นผลของทะเบียนรายชื่อ ไม่กระทบถึงการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมที่ได้ดำเนินการไปก่อนแล้ว และให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อไป กับให้มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

ข้อ 30 เมื่อทะเบียนผู้ประนีประนอมสิ้นผลลง ให้เลขาธิการจัดทำทะเบียนใหม่ทันที ทั้งนี้ ให้นำความในข้อ 27 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ 31 ให้เลขาธิการจำหน่ายชื่อผู้ประนีประนอมออกจากทะเบียนเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงต่อไปนี้

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 28

(4) ศาลมีคำสั่งถอดถอนตามข้อ 12(3) หรือปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ประนีประนอมประพฤติตนไม่เหมาะสม กระทำหรือละเว้นกระทำการตามหน้าที่ของผู้ประนีประนอมโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้คู่ความเสียหาย

ข้อ 32 ผู้ประนีประนอมจะต้อง

(1) เตรียมการไกล่เกลี่ย

(2) ช่วยเหลือสนับสนุนการเจรจาระหว่างคู่ความ แนะนำแนวทางแก้ปัญหาเพื่อการยุติข้อพิพาท

(3) ไม่ออกความเห็นในลักษณะใดๆ ที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท เว้นแต่ คู่ความจะได้ตกลงกันให้ผู้ประนีประนอมออกความเห็นเช่นนั้น

(4) ไม่ข่มขู่ บังคับ หรือใช้อิทธิพลในทางใดๆ อันอาจกระทบกระเทือนต่อ ความสมัครใจในการระงับข้อพิพาทของคุณความ

ข้อ 33 ผู้ประนีประนอมจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบ รวมทั้ง ประกาศ ข้อบังคับ จริยธรรม หรือหลักเกณฑ์อย่างใดๆ ที่ออกตามระเบียบนี้ เพื่อให้การไกล่เกลี่ยเป็นไป ด้วยความเรียบร้อย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของคุณความ

ข้อ 34 ผู้ประนีประนอมไม่ต้องรับผิดชอบต่อกุณความในการกระทำใดๆ ที่ได้ดำเนินการไปเพื่อการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท เว้นแต่การกระทำหรือละเว้นการกระทำของ ผู้ประนีประนอมเป็นไปโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนเป็นเหตุให้คุณความเสียหาย

ส่วนที่ 6

ค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย

ข้อ 35 ผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้งจากทะเบียนผู้ประนีประนอม ย่อมมีสิทธิ ได้รับค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เลขาธิการกำหนดโดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ข้อ 36 ในกรณีที่มีการแต่งตั้งบุคคลที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอม ให้คุณความรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมฝ่ายละกึ่งหนึ่ง เว้นแต่ คู่ความจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ข้อ 37 ในกรณีที่ผู้ประนีประนอมเห็นว่าจะต้องว่าจ้างบุคคลภายนอกให้ดำเนินการ ใดๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ย ให้ผู้ประนีประนอมดำเนินการเช่นนั้นได้ต่อ เมื่อคุณความตกลงที่จะรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายดังกล่าวแล้ว

ประกาศ ณ วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2544

ลงชื่อ ธีวัชชัย พิทักษ์พล

(นายธีวัชชัย พิทักษ์พล)

ประธานกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ประกาศสำนักกระงับข้อพิพาท
ว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน
พ.ศ. 2545

ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมมีนโยบายในการลดปริมาณคดีก่อนชั้นสู่ศาลโดยมอบหมายให้สำนักกระงับข้อพิพาทดำเนินการโครงการส่งเสริมการกระงับข้อพิพาทในส่วนภูมิภาค โดยการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท ซึ่งได้เน้นการดำเนินการไกล่เกลี่ยด้านชุมชนมากขึ้น ตลอดจนการพัฒนาและส่งเสริมให้มีการกระงับข้อขัดแย้งและข้อพิพาทในสังคมรูปแบบอื่นๆ เพื่อให้การดำเนินการพัฒนากระบวนการกระงับข้อพิพาทในสังคมเป็นไปอย่างกว้างขวาง ให้ประชาชนได้รับประโยชน์โดยทั่วถึงและทัดเทียมกัน และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการกระงับข้อพิพาทในสังคมโดยการจัดอบรม “อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน” เพื่อให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเทคนิคการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทมากขึ้น และเพื่อให้การดำเนินงานอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนเป็นไปโดยเรียบร้อยและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงเห็นควรออกประกาศว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเข้ารับการอบรม

ข้อ 1 บุคคลที่จะได้รับการพิจารณาเข้ารับการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป
- (2) มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน
- (3) มีความรู้ ความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาไทย
- (4) มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากประชาชน
- (5) มีความซื่อสัตย์สุจริต
- (6) มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเมตตา และมีความเสียสละอย่างสูง พร้อมจะอุทิศตนปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนด้วยความเต็มใจ

(7) เป็นบุคคลที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพจิตใจดี

(8) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมาก่อน เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(9) ไม่เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริต หรือบุคคลที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด

ข้อ 2 - เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นผู้มีอำนาจในการออกบัตรสำหรับผู้ผ่านการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

หมวด 2 บทบาทและหน้าที่

ข้อ 3 ผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนจะมีบทบาทและหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายตกลงประนีประนอมยอมความกันด้วยความสมัครใจ ดังนี้

(1) วางแผนและกำหนดแนวทางในการไกล่เกลี่ยให้สอดคล้องกับประเด็นข้อพิพาทแต่ละเรื่อง

(2) ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยแก่คู่พิพาททั้งสองฝ่าย

(3) ควบคุมการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย

(4) ส่งเสริมทัศนคติและความเข้าใจของคู่พิพาทแต่ละฝ่ายที่มีต่อกัน

(5) ในกรณีที่คู่พิพาทสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ และประสงค์จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น ให้อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนจัดทำสัญญาดังกล่าวให้เป็นไปตามข้อตกลงของคู่พิพาท

หากคู่พิพาทได้จัดทำหรือให้บุคคลอื่นจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น ให้อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตรวจสอบสัญญาดังกล่าวให้ตรงตามเจตนารมณ์ของคู่พิพาท

(6) ให้ความรู้และคำปรึกษาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การประนีประนอมข้อพิพาท และอนุญาโตตุลาการ ตลอดจนความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน

(7) ประชาสัมพันธ์งานอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนให้เป็นที่แพร่หลายแก่ประชาชน และองค์การต่างๆ

(8) เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานศาลยุติธรรม

(9) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมมอบหมาย

ข้อ 4 เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากเลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมอาจกำหนดบทบาทหน้าที่ ขอบเขตหรือแนวทางในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนอื่นก็ได้

หมวด 3 วินัยและจรรยาบรรณ

ข้อ 5 ผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรอาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนจักต้องรักษาระเบียบวินัยในการปฏิบัติหน้าที่และพึงมีจรรยาบรรณ ดังนี้

(1) มีความซื่อสัตย์สุจริต

(2) วางตนเป็นกลาง และปราศจากอคติใด ๆ ต่อคู่พิพาท

(3) ไม่เรียก รับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่พิพาท หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีพิพาท

(4) แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ประพฤติปฏิบัติตนและสำรวมตนให้เหมาะสมกับการเป็นอาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน

(5) รักษาความลับโดยไม่นำข้อมูลของคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งไปเปิดเผยต่อคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลอื่น

(6) ไม่บีบบังคับให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายยอมรับข้อเสนอดังใด ๆ

(7) เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ

(8) พึงรักษาความสามัคคีระหว่างผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง

(9) เป็นผู้มีความประพฤติดี จรรยาบรรณ และเมตตาธรรม

หมวด 4 สิทธิและประโยชน์

ข้อ 6 ผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรอาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนมีสิทธิได้รับบัตรประจำตัวอาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน

บัตรประจำตัวอาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนที่ได้รับตามวรรคหนึ่งให้ใช้ได้ 3 ปี

ในกรณีที่บัตรประจำตัวหมดอายุ ให้ผู้ถือบัตรยื่นคำขอมีบัตรใหม่ต่อสำนักระงับข้อพิพาทภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่บัตรเดิมหมดอายุ

หมวด 5 สถานภาพของอาสาสมัครโกล์เกลี้ยข้อพิพาทในชุมชน

ข้อ 7 สถานภาพแห่งการเป็นอาสาสมัครโกล์เกลี้ยข้อพิพาทในชุมชนอาจสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) ครบกำหนดวาระตามข้อ 6
- (2) ตาย
- (3) ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด
- (4) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (5) เป็นบุคคลวิกลจริต
- (6) ได้รับอนุญาตให้ลาออก
- (7) กระทำผิดระเบียบวินัยและจรรยาบรรณข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อตามที่กำหนดไว้ในหมวด 3 ข้อ 5

กรณีตาม (5) (6) หรือ (7) สถานภาพของอาสาสมัครโกล์เกลี้ยข้อพิพาทในชุมชนจะสิ้นสุดลงต่อเมื่อมีคำสั่งของเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

ประกาศ ณ วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2545

(ลงชื่อ)   วิรวรรณ เจริญนาค

(นางวิรวรรณ เจริญนาค)

ผู้อำนวยการสำนักกระจัดข้อพิพาท

คำแนะนำของประธานศาลฎีกา

เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2539

ปัจจุบันปัญหาคดีค้างในศาลยังคงเป็นปัญหาใหญ่ของการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งเป็นผลให้ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมเท่าที่ควร แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เป็นธรรม เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนได้มากยิ่งขึ้น คือการให้ผู้พิพากษาพยายามดำเนินการให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 และ 20 ให้อำนาจไว้ ประธานศาลฎีกาโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 วรรคสาม จึงออกคำแนะนำเพื่อให้ผู้พิพากษาใช้เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ยหรือมีคำสั่งเพื่อยังให้เกิดการตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันระหว่างคู่ความ ดังต่อไปนี้

1. กรณีที่ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบเห็นว่า คดีที่รับผิดชอบอยู่มีหนทางที่จะตกลงกันได้ ก็ให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในคดีที่พิพาทนั้น

2. ในคดีที่ไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ภายหลังจากที่ได้มีการชี้สองสถานแล้ว ข้อพิพาทใดที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งสมควรใช้ความสามารถพิเศษของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ก็ให้ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบพิจารณานำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการในศาลมาใช้ตามควรแก่กรณี เพื่อให้อนุญาโตตุลาการที่ได้รับการแต่งตั้งชี้ขาดในประเด็นที่เป็นปัญหาดังกล่าวก่อน ทั้งนี้ อาจประสานงานกับสำนักงานอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรมให้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการดำเนินการในชั้นอนุญาโตตุลาการก็ได้

3. ในกรณีที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้ว คู่ความไม่อาจตกลงประนีประนอมกันได้ หากผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบเห็นว่าตนไม่สมควรที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไปเนื่องจากได้รับทราบข้อเท็จจริงต่างๆ นอกสำนวนจากคู่ความในขณะที่ทำการไกล่เกลี่ยหรือด้วยเหตุใด ก็ให้พิจารณาถอนตัวจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ เว้นแต่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยังคงประสงค์ให้ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป

4. ในการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยในห้องรับรองซึ่งจัดไว้เป็นพิเศษสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยในศาลนั้น ๆ โดยผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบและทนายความไม่จำเป็นต้องสวมเสื้อครุย และ

การใกล้ชิดอาจมีรูปแบบแตกต่างไปจากการพิจารณาคดีโดยทั่วไปก็ได้ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างบรรยากาศของความเป็นมิตรระหว่างคู่ความอันจะทำให้คู่ความตกลงประนีประนอมกันได้ดียิ่งขึ้น

5. ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบอาจพิจารณาค่าขึ้นศาลในกรณีพิเศษสำหรับคู่กรณีที่สามารถตกลงประนีประนอมกันได้โดยรวดเร็ว

ให้ไว้ ณ วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2539

(ลงชื่อ) ประมาณ ชันชื่อ

ประธานศาลฎีกา

กระบวนการไกล่เกลี่ย

1. การเตรียมความพร้อมของผู้ไกล่เกลี่ย

การเตรียมตัวของผู้ไกล่เกลี่ย

การเตรียมคดี

2. การเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ย

สร้างบรรยากาศการไกล่เกลี่ยและสร้างสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ

อธิบายประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย

นำเข้าสู่ประเด็นของการเจรจา

3. รวบรวมข้อมูลและชี้ประเด็นข้อพิพาท

ให้คู่ความเริ่มเจรจาโดยแถลงความเป็นมาของข้อพิพาท

และทางแก้ไขปัญหาที่ละฝ่าย

ชี้ประเด็นพิพาทที่ต้องหาทางแก้ไข

กำหนดแนวปฏิบัติในการเจรจา

ให้คู่ความได้เจรจาต่อรองกัน

4. ทำความเข้าใจแนวคิดที่แตกต่างกัน

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องวิเคราะห์แนวคิดของคู่ความเกี่ยวกับ...

- ที่มาของแนวคิดและความรู้สึกของคู่ความ

- วัตถุประสงค์และความต้องการที่แท้จริง

- ปัญหาข้อกฎหมาย

ช่วยคู่ความแต่ละฝ่ายวินิจฉัยแนวคิดของตน

แสดงความรู้สึกออกมาว่าเข้าใจถึงแนวคิดของแต่ละฝ่าย

ช่วยให้คู่ความได้เข้าใจถึงแนวคิดของอีกฝ่ายหนึ่ง

5. การแก้ไขข้อขัดแย้ง

ค้นหาความต้องการที่ตรงกันของคุณคู่ความ

ผู้ไกล่เกลี่ยชี้แนะข้อตกลงในประเด็นให้คุณคู่ความคิดและตัดสินใจ
เจรจาแล้วยังตกลงกันไม่ได้ให้หาทางออกด้วยการกำหนดทางเลือกใหม่

- ให้คู่ความกำหนดทางเลือกใหม่เพื่อแก้ไขปัญหา
- ผู้ไกล่เกลี่ยชี้แนะทางเลือกใหม่

วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียและความเป็นไปได้ของทางเลือกใหม่

เลื่อนการไกล่เกลี่ย

คู่ความตกลงกันได้

ตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นไปได้ของข้อตกลง

สรุป

ร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ

สัญญาประนีประนอมยอมความ

เขียนที่.....

วันที่.....

ระหว่าง.....

กับ.....

เรื่อง.....

คู่กรณีได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความดังมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1 .....

ข้อ 2 .....

ข้อ 3 .....

สัญญาประนีประนอมยอมความฉบับนี้ทำขึ้น.....ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน

ซึ่งคู่กรณีได้อ่านและเข้าใจความตรงกันแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

ลงชื่อ.....ผู้ร้อง

ลงชื่อ.....ผู้ถูกร้อง

ลงชื่อ.....พยาน

ลงชื่อ.....พยาน

บันทึกการไกล่เกลี่ยครั้งที่ .....

เขียนที่.....

วันที่.....

ระหว่าง.....

กับ.....

ประเด็นที่พิพาท.....

ผลการไกล่เกลี่ย.....

.....

.....

.....

.....

นัดครั้งต่อไป วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

ลงชื่อ ..... ผู้ร้อง

ลงชื่อ ..... ผู้ถูกร้อง

ลงชื่อ ..... อาสาสมัครไกล่เกลี่ย
ข้อพิพาทในชุมชน

จัดทำโดย สำนักกระชับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม
อาคารศาลอาญา ชั้น 5 ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร กทม. 10900
โทร. 0-2541-2298-9, 0-2513-7514
โทรสาร 0-2541-2298-9, 0-2513-7313